CINCINAT PAVELESCU

PESCUITORII DE PERLE

LITERA

Cincinat Pavelescu

PESCUITORII DE PERLE

Versuri și proză

LITERA
CHIȘINĂU, 1998

Textele sunt reproduse aici după: Cincinat Pavelescu, *Versuri. Epigrame. Amintiri. Corespondența.* Prefață și tabel cronologic de Victor Crăciun. Ediție, note, variante și bibliografie de George Zarafu și Victor Crăciun. București, Editura Minerva, 1972. A fost consultată și ediția Cincinat Pavelescu, *Epigrame.* Prefață și îngrijire de ediție de Tudor Măinescu. București, Editura tineretului, 1966.

TABEL CRONOLOGIC

1872 20 X/2 XI stil nou: Se naște, la Risipiți, azi Milcovul, județul Vrancea, Cincinat Pavelescu. Arborele genealogic al familiei Pavelescu urcă în timp până la Banul Manta, figură reprezentativă în vremea domniei lui Mihai Viteazul. Tatăl său, Ion Pavelescu, era inginer de profesie și a deținut unele funcții importante: inspector general al C.F.R. și director fondator al Școlii superioare de arte și meserii din București. Mama sa, Paulina (strănepoată a Spătarului Bucșan, vestit la începutul veacului al XVIII-lea), suflet delicat și discret, poseda o vastă cultură. Influența ei a fost hotărâtoare asupra viitorului poet.

1872-1879 Se află, împreună cu părinții, la București, iar în timpul verii în localitatea Milcov-Focșani. De aici va împrumuta pseudonimul „De la Milcov”.

1883-1897 După absolvirea școlii primare și a Gimnaziului „Dimitrie Cantemir”, urmează la Liceul „Sf. Sava”, în aceeași clasă cu Ion Brezeanu și Vasile Toneanu, având profesori reputați ca Anghel Demetriescu și Saba Ștefănescu. În clasa a V-a, elevul „frumos ca un heruvim și distrat ca o domnișoară”, cum îl va caracteriza fostul coleg Ion Th. Florescu, începe să scrie versuri, debutând în anul 1891 în Biblioteca familiei cu poezia *Visuri triste*, semnată P. C. de la Milcov. La sfârșitul liceului reușește primul la examenul

de bacalaureat prezidat de V. A. Urechia.

1897-1895: Student la Facultatea de Drept din București. Este perioada în care îi cunoaște îndeaproape pe Al. Macedonski și I. L. Caragiale.

1892 Se produce adevăratul său debut în nr. 2 al revistei *Literatorul* cu poezia Fecioara. Urmează alte versuri: Bisericească, în amurg, Rondel, Țiganca, Sora Gina, o bucată în proză, Athleticul Prevăzător și câteva traduceri. Din noiembrie Al. Macedonski - prieten cu familia Pavelescu și încrezător în talentul lui Cincinat - îi încredințează funcția de prim-redactor la *Literatorul*. Poetul Nopților are numai cuvinte elogioase la adresa lui Cincinat Pavelescu, în articolul sintetic între 1880 și 1892.

1893 Odată cu nr. 1 din acest an al Literatorului, Cincinat devine codirector, alături de Macedonski și Maria D. Ghica. Continuă să publice în paginile revistei poezii și articole și scrie în colaborare cu Al. Macedonski drama Saul, a cărei premieră a avut loc pe scena Teatrului Național din București la 28 decembrie. În rolul titular: C. I. Nottara. Piesa a fost reprezentată de 9 ori, apărând apoi, în 1894, fragmentar, în Literatorul.

1894-1896 Cincinat se află la Paris pentru a-și lua doctoratul în Drept. Muncește cu seriozitate, urmărind cursurile care îl interesau la Sorbona și la Hautes etudes. De acolo îl asigură de devotamentul său pe Al. Macedonski: „poetul mare, genial și de inimă ce ești a rămas tot așa de iubit de mine” (Scrisoare din 20 august 1894 apărută în Literatorul, nr. 2. 1899).

1897 Tipărește teza de doctorat Despre agenții diplomatici, interesantă prin informația bogată și prin siguranța cu care abordează problema.

1899 *21 iunie* Își începe cariera juridică în calitate de

ajutor de judecător la Plăinești - Râmnicul-Sărat, de unde, la scurt interval, trece la ocolul Marginea, același județ și apoi la Ocolul II Brăila.

1907 *7 martie* Este mutat ca judecător la Corabia-Romanați.

1902 *20 septembrie* Supleant la Tribunalul Neamț până la 13 octombrie 1904.

1905 *2 aprilie* Devine, pentru scurt timp în fiecare localitate, judecător supleant la Râmnicul-Sărat, Snagov, apoi la Ocolul VI București, și din nou la Snagov.

1907 După ce la începutul secolului publicase intens la *Facla, Zeflemeaua, Belgia Orientului, Semănătorul, Junimea literară, Viața literară și artistică*, devine prim-redactor la revista *Convorbiri*, condusă de M. Dragomirescu, până când, după nr. 10 din 1908, poetul se stabilește mai departe de capitală, la Sinaia. În paginile acestei publicații îi apar cele mai bune poezii: *Necunoscutei, Serenada, Pentru ochii tai cei dulci, Intimă* etc. Este, de altfel, cel mai rodnic an din activitatea sa poetică. Mihail Dragomirescu îi recenzează elogios aproape fiecare poezie, versurile *Necunoscutei* stârnindu-i aprecieri superlative: „Este o poezie care prin fondul și forma ei este unică în literatura română”. (Convorbiri, 1907, nr. 13, p. 610).

1908 *7 mai* Judecător supleant la Slănic Prahova, până la 14 iunie când devine judecător definitiv. La 2 octombrie îl aflăm judecător la Sinaia și apoi la Fundeni-Frunzănești, Ilfov. Este anul când îl întâlnește Victor Eftimiu în casa lui M. Dragomirescu: „Cincinat era elegant, frumos, cu ochii vii, scăpărători de inteligență. Purta lavalieră neagră, jiletcă de catifea, pantaloni cu dungi, ghete de lac cu piele de antilopă. Proaspăt

ras și pudrat întotdeauna. Părul începea să-i încărunțească. Debutanți tineri și săraci, eram impresionați de strălucirea fizică și spirituală a tânărului maestru, care pe atunci ni se părea bătrân. Avea vreo 35 de ani...” (Portrete și amintiri, E. P. L., 1965, p. 147). La *28 aprilie* 1908, o dată cu nașterea Societății Scriitorilor Romani, este ales primul președinte al acesteia.

1910 *10 ianuarie* Apare revista *Falanga literară*, „sub conducerea dlor Cincinat Pavelescu, E. Lovinescu, I. Minulescu, Corneliu Moldovanu, Zaharia Bârsan și Em. Gârleanu”, secretar de redacție fiind Liviu Rebreanu. Participă la numeroase ședători literare organizate de Societatea Scriitorilor Romani.

1911 La aproape 40 de ani, publică, în sfârșit, primul și unicul volum de *Poezii*, mai mult la îndemnul prietenilor și pe cheltuiala unui binefăcător. Volumul a fost foarte bine primit. „În mijlocul unei secete de simțiri - salută revista Viața românească apariția -, când poeții ce umplu paginile revistelor se chinuie să scoată câteva picături de ceea ce ei numesc poezie, simți o adevărată plăcere intelectuală să citești, în sfârșit, pe unul căruia poezia îi este cu desăvârșire naturală, pornită din natura intimă a sufletului. Cincinat Pavelescu e unul din aceștia” (nr. 8, 1911, p. 300).

1912 La concursul organizat de revista Flacăra cu tema „Care e scriitorul în viață pe care îl preferați și pentru ce”, majoritatea participanților înscriu la loc de frunte, alături de O. Goga, I. L. Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești, D. Anghel, M. Sadoveanu și pe Cincinat Pavelescu. La 1 aprilie este invitat judecător la Sinaia.

1916-1917 Peregrinează, în timpul războiului, la Iași, unde

trăiește din greu: „Tot ce aveam am lăsat la Sinaia. Nemții, auzind că sunt scriitor român, au făcut foc din cărțile mele... Am rămas ruinat, îndurând la Iași cea mai cumplită mizerie”.

1917 Asemenea lui O. Goga și N. D. Cocea, împreună cu fratele său Ionel Pavelescu, Cincinat ajunge în Petrogradul revoluționar, de unde, trecând prin Suedia, va poposi la Paris. Pentru a-și întreține fratele bolnav, este nevoit să intre „ca lucrător într-o uzină de aeroplane”.

1918-1920 Cunoscând bine Parisul, din timpul studiilor și al călătoriilor anterioare, având prietenii sincere, mai ales prin cea dea doua căsătorie, cu artista Alice Viardot Garcia (care făcea parte dintr-o celebră familie de muzicieni și cântăreți), lui Cincinat i se deschid ușile cele mai distinse. Acasă la Paul Fort cunoaște pe Marcel Proust. Leagă prietenii strânse cu Elena Văcărescu și Anna de Noailles. Deschide, în sfârșit, un salon literar, în care se întruneau personalități artistice franceze și române; militează pentru recunoașterea Unirii Transilvaniei, la 1918.

1920 *6 decembrie* Editează la Paris *Le courrier franco-roumaine, politique economique et litteraire*. Director: Cincinat Pavelescu; redactor-șef Pompiliu Păltanea. Hebdomadarul își avea sediul în 33 rue Pigalle și întrunea semnăturile unor personalități marcante în epocă. Din păcate, Cincinat Pavelescu făcea o politică literar-artistică românească de unul singur, folosind propriile posibilități materiale nesprijinit de oficialitățile noastre diplomatice. Nici în țară nu se bucură de înțelegere, de vreme ce la 13 octombrie 1918, nefiind post, este considerat demisionat. În 1920 a fost reîncadrat la Cluj, apoi, la 9 octombrie 1923, la Oradea, dar,

aflându-se încă la Paris, este înlocuit.

1921-1924 Continuă să rămână în capitala Franței, unde organizează șezători, întâlniri artistice, concerte ale artiștilor români etc. Situația sa materială este din zi în zi mai dezastruoasă și corespondența trimisă în țară stă mărturie a vieții trudnice pe care o duce. Îi scria, în acest sens, unui prieten: „În timpul războiului am fost pus în disponibilitate de guvernul de sub ocupație. N-am fost repus în magistratură și nici n-am obținut încă lefurile neprimite, de la plecarea mea din Sinaia. Am fost renumit în urmă într-o misiune de consilier juridic. N-a ținut decât două luni. Azi scot un ziar apreciat de toată lumea. Toți cred că sunt numit de guvern și înecat în subvenții și (eu) nu primesc nimic. Am ipotecat o casă a soției mele Alice, ca să pot fonda acest ziar, care face atâtea servicii țării. Iată viața mea întreagă! Bilanțul e trist. La activ nimic" (I. C. Popescu-Polyclet: *Reliefuri*, Craiova, f. a., p. 27). În această perioadă poetul și epigramistul se manifestă foarte rar. În schimb articolele sale din *Curierul franco-român* ca și epistolele trimise în țară fac dovada unui înflăcărat patriot.

1925 În editura Ramuri din Craiova apare volumul de *Epigrame*, critica, în unanimitate, socotindu-l pe autor „maestru al epigramei românești".

1927 Primește Premiul național de poezie.

1928 În colecția Pagini alese a Editurii Cartea românească apare o plachetă cu o parte din poemele incluse în ediția din 1911.

1929 Este numit procuror la Curtea de apel din Brașov. Începe ultima escală din viața sa, încercând acum să contribuie la stimularea vieții cultural-artistice din orașul de la poalele Tâmpei. Consecvent principiilor sale, Cincinat își îndeplinește cu

seriozitate atribuțiile ca procuror, ținând seama de condițiile sociale și psihologice care au determinat o culpă. Ca dovadă sunt procesele unor luptători comuniști, pe care magistratul îi apără.

1937 Devine director, din luna iulie, al revistei *Brașovul literar*, în care apar ultimele sale lucrări, îndeosebi paginile memorialistice, deosebit de prețioase în aducerea unor date inedite referitoare la AL Macedonski, l. L. Caragiale, Anna de Noailles, George Coșbuc etc. Cercul revistei Brașovul literar era format, între alții, din Eugen Jebeleanu, I. Al. Bran-Lemeny, Valeria Căliman, Ion Focșeneanu, Aurel Mureșeanu, Ecaterina Pitiș, Petre Teodorescu. Colaborează în unele numere Liviu Rebreanu, Ion Agârbiceanu, Emil Isac, I. Valerian, Aron Cotruș, Paul Constant, Emil Giurgiuca. Publicația își încheie activitatea la începutul anului 1935 cu numărul „În memoriam" dedicat lui Cincinat Pavelescu.

1932 Societatea Scriitorilor Romani și gruparea Brașovul literar organizează sărbătorirea sa cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani.

1934 *30 noiembrie*, ora 20, se stinge, la Brașov, pe Strada Neagră, la nr. 26, poetul și epigramistul, bolnav în ultima vreme de cancer pulmonar. Este înmormântat la Cimitirul Bellu din București.

POEZII

Trecătorului

În fața casei mele te afli. Intră dacă
Măcar o data viața un dor ți-a sugrumat,
Și-n chinuri al tău suflet de-a trebuit să tacă,
Aici vei ști cât doare un țipat nestrigat.

Căci cine valul vieții nu l-a simțit într-însul
Cum urla și se zbate ca marea când e rea,
Și n-a știut ce-i visul, ce-i dragostea și plânsul,
Acela o sa fie străin în casa mea.

Dar, dacă vii la mine cu fruntea înnorată,
Simțind și tu ca visul e greu să-l faci cuvânt,
Atunci împinge poarta și intră: o să bată
O inimă de frate în oaspetele sfânt.

Trecutul meu va crește din umbra ce se lasă.
Îți voi întinde jețul să stai. Vei asculta
Și-ți va părea o clipă că ești la tine-acasă
Și versul meu că spune povești din viața ta!

1909

Primăvară

În iarba verde stau lungit...
Miroase aerul a floare;
O toropeală-adormitoare
Mă fură-ncet. Sunt fericit!
E umbră, pace și răcoare,
Un vânt ușor și liniștit,
Mângâietor, sărută nucul...
E umbră, pace și răcoare,
Ce clar, departe, cântă cucul;

Un dor de viață negrăit
Din om și fire se desprinde.
Dac-aș putea în brațe-aș prinde
Întregul zării nesfârșit.
Și toată seva primăverii
Prin mine vraja și-o propagă.
Sub caldul ei, așa de dragă
Mi-e pacea limpede a serii.
Și fiecare fibră-n mine
Mai tânăr și mai viu tresaltă...
Pricep latenta simfonie
A firelor-de iarbă-naltă
Pe care vântul le mlădie
Și le sărută și le-apleacă,
Când spre pădure vrea să treacă.

Ca floarea umedă sub rouă,
Nădăjduiesc o viață nouă.
Și, cum prin frunze tainic moare
Amurgul serii auriu,
Din umbră, o privighetoare

Îmi cântă strofele ce scriu!

Corbii

Dlui C. Pariano

O! corbi siniștri, vă iubesc;
Voi, ce pe-al iernii alb lințoliu
Cădeți în stoluri ce-ngrozesc
Ca niște pete mari de doliu!

În fracurile voastre negre
De ciocli aveți ceva de gală,
Și-n croncănitul vostru râde
O ironie triumfală!

Dușmani cetăților banale,
Prin vechi ruini v-adăpostiți,
Și sub disprețul vostru rece
O lume-ntreagă-nvăluiți.

Dacă vă mușcă foamea, -ntocmai
Ca feudalii castelani,
Vă năpustiți pe avuția
Muncită-a bieților țărani.

Și negrul vostru e simbolic;
E doliul ce-ndurător
Purtați victimelor căzute
Sub ciocul vostru hrăpitor.

Chiar Edgar Poe, în cinstea voastră,
A scris balada-ntunecată
Al cărei laitmotiv e tristul
Și-ngrozitorul: *niciodată!*

O, corb sinistru, al meu suflet
Scârbit de lupte și de jale
E-atras de doliul sarcastic
Ce-l poartă aripile tale!

Și-aș vrea - pentru-a scăpa de viața
Sugrumătoare a cetății –
Să deviu regele ruinei,
Al păcii și-al singurătății.

Panteism

Tu care porți spre cimitir
Când jerbe mari de trandafiri,
Când albe crizanteme,
De nu te-ai teme
Și n-ai avea de moarte frică,
Ai șterge lacrima ce-ți pică
Și-ai scutura în vântul serii
Florile durerii,
Simțind că-n darul ce le porți
E viața vie din cei morți.

Tu nici nu crezi
Că cei pe care mergi să-i vezi
Etern într-înșii n-au avut
Decât al corpurilor lut.
În ei pe tine te iubești:
Cu toată fața ta cea tristă
Și-nduioșările din glas,
Din al lor suflet n-a rămas
Decât durerea-ți egoistă:
Tu nici nu crezi
Că cei pe care mergi să-i vezi,
Chiar de-i iubești,
De-i plângi, pe tine te jelești.
Dar ei sunt morți - ca trupul lor
De care ochii jalnici fug,
Iar din smintitul tău amor
Și-atâtea vise mincinoase
Azi ce mai e? un pumn de oase,
Un pumn de oase-ntr-un coșciug…

Dar soarele ce moare, încă
Mai râde-n pomii înfrunziți,
Și-n seara clară și adâncă
Mai cântă râul: auziți!
O, voi ce mai trăiți o clipă
În ritmul vieții și-al iubirii
Lăsați pe morți în groapa lor
Să-ndeplinească legea firii.
Și voi, în pripă,
Sorbind mirosul primăverii,
Din vântul care mișcă merii
Înfloriți,
Veți bănui într-o aripă
De pasăre ce trece
Ca un fior,
În umbra unui nor,
În picul rar de ploaie rece,
În vânt când mișcă trandafirii,
Că morții voștri din mormânt
Sunt: apă, umbră, floare, vânt!

Reîntoarcerea

Ai vrut să viu, și am revenit.
Căsuța albă mă primește
Zâmbind din pragu-i înflorit.
Și lacul, care oglindește
Un colț din cerul infinit,
Mă recunoaște, deși chipul
Mi-l văd în ape-mbătrânit!
Uite, cireșii din livadă,
Din umbra-n care stau pitiți,
Ce blând s-apleacă să mă vadă!
O, câte crăci le-am rupt cu zmeul,
Cu câte pietre-n ei n-am dat,
Dar toate toamnele trecute
O primăvară le-a-ngropat!

Și câinele de lângă vatră,
Bătrân și el, m-a-ntâmpinat
Neliniștit, dar nu mă latră.
Pădurea, parcă de aramă
În toamna care s-a lăsat,
Pe glasul vântului mă cheamă.
Ca niște păsări ostenite
Se strâng un stol de amintiri,
Și-un val de tainice simțiri
În ochi o lacrimă-mi trimite...
Podoaba florilor e moartă,
Dar tot e veselă grădina –
Amurgu-și tremură lumina
În frunza duzilor din poartă.

Aici e bine. Simt că viața

Mi-ar curge lină și cuminte;
Aici e bine. Mă simt tânăr
Naiv și bun ca mai-nainte.
Da, tot mi-e scump aicea: casa,
Grădina, câmpul și pădurea.
Dar ce gând rău îmi strigă-n taină:
Că fericirea e aiurea?!

Cântecul omului

Mă-ntorc zdrobit. Ce drum enorm!
Vin dintr-o țară depărtată,
Pe care harta n-o arată...
Sunt obosit, aș vrea să dorm.

Sunt ani, sunt ani de când alerg
Tot înainte, înainte!
Cu-aceeași întrebare-n minte:
De unde viu și unde merg?

Și barca-mi nu mai e la fel,
Iar pânzele-i imaculate,
De la plecare, sunt pătate,
Ca și o masă de hotel,

O mânam eu sau mă ducea
În voia vântului tot anul?
Eram sau nu eu căpitanul
Sărmanei bărci ce rătăcea?

O amintire mi-a rămas:
Țara nădejdii-n depărtare,
Mi se părea atât de mare –
Și-am ocolit-o într-un ceas!

Un gând mă turbură, mâhnit,
Ca un ecou de harfă spartă:
E visul meu neîmplinit, -
E idealul meu de artă!

În goana lui, izbit de stânci,

Mă-ntorc la mal, mânat de soartă,
Pe inimă c-o floare moartă,
S-ascunză rănile-i adânci.

Și-acum, în drumul spre mormânt,
Privind amurgul arămiu,
Când simt ce-aș fi putut să fiu,
Mă-nduioșez văzând ce sunt...

Impresii de toamnă

Pădurea vestejită în stânga mea coboară,
Și-n dreapta, o colină se suie către zări,
Sub roșul ce amurgul pe culmile-i strecoară.

E toamnă pe sfârșite. Pe drum și pe cărări
Zbor frunzele mânate de vântul ce le poartă
Cum valul poartă barca pe zbuciumul de mări.

Trosnește câte-o cracă și-n umbră cade moartă;
Săracul o să aibă la iarnă uscături:
Natura se-ngrijește cu milă d-a lui soartă.

O, fire nențeleasă, cum inima ne-o furi
Cu moartea ta, sub care s-ascunde renviere,
Tu, care, dintr-un mugur, dai viață la păduri!

Știi, oare, ce duioasă și tristă mângâiere
E *ordinea eternă*, pe care-o-ntrezărim
În frunza care naște și-n frunza care piere?

Doar ea mai ne adoarme durerea că murim!

Seara turbure

Coboară seara peste câmpuri
Cu ceața ei de toamnă. Mie
Îmi clocotesc în minte gânduri
De umbră și melancolie.

Cu ochii umezi, de la muncă,
Spre sat vin boii în cirezi.
Ce searbădă și goală-i viața,
Ce van e visu-n care crezi!

Ce de mai zbuciume și ură,
Ce chin, ce lupte făr'de rost!
Dar într-o clipă moartea ninge
Uitare - peste tot ce-a fost.

Nimic din tot n-o să rămână,
Din gând, din visul tău gigant...
Ce-ai plăsmuit a fost țărână,
Părere, umbră și neant!

Și tu, fantomă de o clipă,
Privind la lună, stele, cer,
Te-nalță-n ura ta și țipă
Blestemul celor care pier!

Dar pe când sufletul meu geme
În prada groaznicei torturi,
Senină, noaptea se așterne
Pe deal, pe câmpuri și păduri!

Iar taina stelelor te-mbie

La gânduri pașnice și clare;
Și-ncet, încet îți schimbă ura
În umilită adorare.

Și-adânc pătruns de sfânta lege
Ce-aprinde aștri-n golul boltei,
De-odată sufletu-nțelege
Deșertăciunile revoltei.

Și trist, dar liniștit, ascultă,
Setos de vraja mângâierii,
Cum cade dulce peste câmpuri
Armoniosul imn al serii...

Mamei

Astă-seară simt în mine
Clocotind trecutul mort:
Lacrimi, visuri, tot amarul
Ce în gând și-n suflet port.

Astă-seară moartea rece
Mi-e atâta de aproape...
Ca și lacrima ce-mi trece
Arzătoare printre pleoape.

Obosit de râsul farsei
Și scârbit de plânsul dramei,
Văd cum alb, din întuneric,
Se desprinde chipul mamei.

Numai ea pricepe zborul
Sufletului meu, ce strâns-a
Într-o lacrimă tot dorul
De-a fi iarăși lângă dânsa,

Și de ce iert, în tăcere,
Anul stins care mă-ndreaptă
Și spre noaptea ce mă cere,
Și spre mama ce așteaptă...

Artist

S-a arat, s-a strâns porumbul, vița nu mai are struguri,
Și câmpia parcă este o săracă dezbrăcată;
Rarii vișini din grădină au de furcă pân'la muguri,
Și în locul blândei toamne, iarna dinții și-i arată.

Cu picioarele în umbra ce-mprejurul lui se-ntinde,
Dar cu fruntea în lumina soarelui ce piere-n zări,
Un scaiete-nalt și mândru, orizontul îl cuprinde
Întrupând melancolia risipită pe cărări.

Până-n fundul vag al zării se lungește umbra mută,
Și în jalea ce-nfășoară cerul sur și câmpul gol,
Văzând soarele că-n clipa cea din urmă îl salută,
Nu știu pentru ce scaietul mi-apăru ca un simbol.

Nocturnă

Pe sulițele ascuțite-a galbenelor trestii plouă
Un tremur vag de lună nouă,
Iar nuferii, când raza-i bate,
Par, în acea singurătate
Ce frica-ncepe s-o propage,
Că-s niște mici arhipelage!

Pe lacu-n umbră se deșiră dantela lungă-a unei moarte...
E ca o ceață ce s-așterne pe cuta undelor ușor,
O stea ce pică face-o dungă și-argintul ei căzut departe
Aprinde-o stranie lucire în părul umbrelor ce zbor.

Parcă bătăi de aripi albe tăcerea nopții o frământă,
E ca o muzică ce-adoarme departe moartea unor crini,
Or, tu, Ofelie-necată, în pacea undelor suspini,
Și vântul care plânge-n sălcii e poate glasul tău ce cântă.

Atunci, din trestii, parcă șoapte
Se înălțară-n miez de noapte.
— Nebun, zadarnic te-nfiori
De vânt, de umbre și de flori,
Și vrei pe alte căi s-apuci;

Ce-auzi, ce vezi nu sunt năluci;
Nu-i glasul vântului ce-asculți
Deși sunt moartă de ani mulți,
Dantela care-o vezi pe apă
Este lințoliul ce-mi scapă,
Iar sub a apelor oglindă
Vezi părul meu de alge lungi?
Să te ferești să nu te prindă

Că-n veci la mal nu mai ajungi.

În fundul lacului, sub unde
Palatul moartei se ascunde,
Iar când e cerul fără stele,
De vezi spre lac un zbor de iele
Și-auzi, târziu, în miez de noapte
Cum se înalță tainici șoapte,
Și-auzi din apă cum te cheamă
Cu glasuri blânde, ca de mamă,
Tu fugi și n-asculta la ele:
Sunt clopotele de aramă
Ce sună-n lac în orice noapte;
Așa de-ncet și de departe,
Dar ele sună-așa de-ncet,
Ca din apuse veșnicii
Că, de le-auzi sunând, să știi
Că nu-i semn bun, - e semn de moarte!

D-atunci în lacuri pe când luna târziu își tremură văpaia,
Sus, pe clopotniță, departe, cobind s-aude cucuvaia.

Parepa, 1902

La Curtea cu jurați

În fiecare dintre noi,
În cel mai bun și mai senin,
Ca drojdia în orice vin
E un amestec de noroi!

Când vasul șade neclintit
E vinul clar și-l bei voios,
Uitând că drojdia stă jos.
La fel e omul fericit.

Dar câți nenorociți nu cad
Făr'de voința lor în crime;
Spăimântătoarele victime
A căror viață e un iad!

Ei sunt ca vinul turburat;
E viața lor cea zbuciumată,
E drojdia întărâtată
Care te-mpinge la păcat.

Piatra-N., 1904

Poema ochilor

Sunt ochi adânci ca un păcat
Ce-ascund sub gene de-ntuneric
Un vis, în negrul lor misteric,
De-a pururi alb și nepătat.

Sunt ochi cu ape de smarald,
Verzi, limpezi, reci ca valul mării,
Și poate-n ei un suflet cald
Și-neacă tainele-ntristării.

Sunt ochi de palidă virgină,
Parcă măriți de suferinți,
Ce-aruncă umbră peste minți,
Din mângâioasă lor lumină.

Sunt ochi în care amintirea
Iubirii ce i-a chinuit
În globul lor cel mărginit
A scăpărat nemărginirea.

Dar dintre toți, de mi-aș alege,
Iubirea-ntr-înșii să-mi răsfrâng,
Liman al zilelor pribege -
Aș cere ochii care plâng.

Sonet

> Car dans l’infini je veux vivre...
> Sans qu’on me le puisse ravir
> Ce rêve que je veux poursuivre.
> Et vais, immortellement ivre
> Pouvoir - sans jamais m’assouvir
> Baiser tes lourds cheveux de cuivre.
>
> *L. G.*

Ai cizelat în versuri magistrale
Tăiate parcă-n prismele luminii,
Ca și un nou Benvenuto Cellini
Profilul grec al blondei ideale.

Ți-ai rupt din suflet rozele și crinii,
Ca să presari sub pașii ei petale,
Și n-ai păstrat, poete, frunții tale
Decât paloarea visului și spinii!

Urmează-ți visul tainic înainte!
Ce-ți pasă dacă farmecu-i te minte
Când inima-ți sub vraja lui tresaltă?

Să moară chiar, *el* moarte nu mai are,
Căci l-a închis cu-a versului tău daltă
În ritmul larg al strofei lapidare!

Paris[1]

Oraș de lumină și umbră, abis!
Cetate de lacrimi, de râs și durere,
Vast Babel de aur, noroi și plăcere,
Paris!

Târg aprig în care virtuții-i e scris
Genunchii să-și plece slăvitului aur,
Regină ce-mparte cununa de laur,
Paris!

Bal veșnic destinul să fii ți-a prezis
Și luxu-ți atâția săraci să hrănească,
În ochi numai zâmbet, dar lacrimi sub mască,
Paris!

Vast câmp de bătaie, circ pururi deschis,
În care artistul dă luptă enormă
Să-mbrace ideea în splendidă formă...
Paris!

Palat al femeii, modern paradis
În care iubirea dă aripi speranței,
Far magic al lumii și suflet al Franței,
Paris!

Dedal unde ochiul visează deschis,
Calvar pentru geniu, dar și Pantheon,
Voltaire, Victor Hugo, Balzac, Napoleon
Paris!

[1] Cu prilejul inundațiilor din 1910 (n. a.)

Izvor ce nu seacă de gânduri și vis,
Râu veșnic ce-și poartă lumina prin lume,
Și-nvață dreptatea prin cântec și glume,
Paris!

Vestală impură! ștrengar bun de-nchis!
Altar ce-ncunună orgia și arta!
Tu, Memphis și Roma, Gomora și Sparta,
Paris!

Când lumea întreagă spre tine-a trimis
Al inimii aur și smirna simțirii,
Ți-aduc, ca și magul, tămâia iubirii,
Paris!

1910

Ultima verba

Sub noaptea fără stele, ce trist și-nalță glasul
Acel care fusese Isus... Veniți, veniți!
Toți morții din morminte sculați-vă, e ceasul!
Vin taina s-o dezvălui - din moarte vă treziți!

Și-atunci, din toată lumea, mulțimile-adormite,
Sutimi și milioane de morți se deșteptau;
Pe când de sub lințoliu enormele-i orbite,
O tragică durere afară scăpărau...

Și el, mai trist ca-n noaptea când se ruga pe munte,
Sub umbra tremurată a verzilor măslini,
Când se roșise alba-i sudoare de pe frunte,
Mai trist ca pe calvarul însângerat de spini, -

Le zise: „Biată turmă în noapte rătăcită,
Eu v-am mințit odată când vă spuneam că sus
V-așteaptă după moarte o viață fericită,
Căci Tatăl nostru nu e, și serafimii nu-s!

Eu vin din depărtarea neantului - cea sumbră,
De unde larma lumii se pierde-n infinit,
Și viu ca să adaug o pagină de umbră
La cartea de lumină ce-n vis am plăsmuit.

Să n-așteptați zadarnic fanfara-nvietoare,
Căci cerul plin de îngeri e-o pânză de tablou...
Eu rătăcesc de veacuri prin golul fără soare,
Și chem - și-a mea chemare e-n veci fără ecou!”

Dar morții înălțară obrajii lor de ceară,

Spre sfânta lui fantomă ce-atât au adorat,
Și lacrimi de iubire picându-le, strigară:
„Isuse blând, stăpâne, fii binecuvântat!”

Așa-i cântau în noapte virginile-n uimire;
Șoptea și Magdalena: „Fii binecuvântat!
Căci moartea ne-a fost dulce în visul de iubire
Pe care a ta vorbă în noi l-a semănat!”

Martirii chiar în circuri zâmbeau cu nepăsare,
Sub gura sângerată a leilor flămânzi,
Și moartea fioroasă li se părea scăpare
Când se gândeau la glasul și ochii lui cei blânzi.

Și toți îngenunchează: apostolul și magul,
Și regele și sclavul, - cel bun ca și cel rău,
Și toți strigau: „O, Doamne!” pe când sporea șiragul,
„Mărire ție, veșnic slăvim numele tău!

Prin cerul gol trec albe divinele-ți himere,
Și crucea ta e farul în haosul perfid.
Mărire ție! pentru sublima mângâiere,
C-ai fulgerat nădejdea în ochii ce se-nchid!

Și dacă azi vro lume, în negurile mute,
Lipsită de credință spre moarte se înclină,
Aruncă-ți de pe frunte lințoliul, și du-te
Să-i porți spre mântuire minciuna ta divină!”

Sinaia. 9 septembrie 1910

Adâncuri

Ce liniștit surâde lacul
Sub caldul razelor de soare,
Când ceru-albastru se răsfrânge
În unda lui scânteietoare.

Și-n fundul lui, noroiul negru
Ascunde lupte îndârjite.
Sunt mii de vieți ce se frământă
Sub clarul apei adormite.

Și noi zâmbim cu-nșelătoarea
Seninătate-a unor unde.
Ce calmi părem! Dar câte patimi
Adâncul inimii n-ascunde!

Ocultă

Adună un tragic mănunchi
Din toate durerile tale
Și-n noapte, pe munte, -n genunchi,
Cu florile mistice-n mână,
Sub cerul de lună și jale
Cuvinte de rugă îngână!

„Eu, Doamne, atâta îți cer:
O rază din nalta-ți dreptate.”
Și când al tău glas va străbate
Al nopții mister,
De simți încă-n tine un rest
Din sfânta, dar moarta *credință,*
Un zeu o să prindă ființă
Din al tău gest!

Paris, 1905

Poetul

Fecioare dulci, e în zadar!
Privirea voastră fermecată
Și ale voastre jurăminte,
Oricât de calde și de sfinte,
Nu pot din drum să mă abată
Căci e croit - mai dinainte,
Așa spinos și solitar...
Un glas îmi strigă:
Mergi! Nebun!

Puterii sfinte mă supun,
Și fug, și fug în largul zării,
Și fug în voia întâmplării
P-aripa largă-a fanteziei,
Călăuzit d-un singur dor:
Sunt jidovul rătăcitor
Al poeziei!

Legile eterne

Isus dormea. Pe valuri urla o vijelie
Și-apostolii văzându-l dormind nepăsător,
Priveau cu înfiorare când cerul în mânie,
Când apa, zbuciumată ca sufletele lor.

Lopețile scăpară din mâinile-obosite
Și barca fără cârmă, prin haos lunecând,
Pe chipurile pale de groază chinuite
Cădea lumina stinsă a ultimului gând.

Isus dormea. Și spaima cât apa de adâncă
Îi prefăcuse în biete năluci de țintirim,
Și îndârjiți pe somnu-i ce nu zburase încă,
Apostolii strigară: „Stăpâne, -o să pierim!”

Dar El deschise ochii. Privirea de lumină
Asupră-le o clipă seninu-și revărsa.
Și dulcea ei blândețe pe valuri când se-nclină,
Ce pace peste inimi și ape se lăsa!...

Și noi, munciți de groaza atâtor nențelesuri,
Ne rătăcim pe marea gândirilor adânci,
Luptăm cu vijelia eternelor eresuri,
Bărci searbede, izbite de maluri și de stânci.

Aici orbiți d-un fulger, aici prin întuneric,
Ne zbatem spre o țintă ce-n vis o-ntrezărim.
Ani lungi ne minte umbra amorului himeric
Și-n veci ne chinuiește durerea că murim.

E calm doar înțeleptul. Doar El din norul cețiii

Privirea liniștită pe valuri și-o așterne,
Știind că peste oameni, pe gând, pe clipa vieții
Se lasă pacea largă a legilor eterne.

Se roagă cartea...

Aruncați-mi o privire-ndurătoare!
Biet volum, uitat de vreme și de lume,
Fără scoarțe, fără titlu, fără nume...
Sunt ruina unui secol care moare.

Poate sunt o carte dulce și intimă,
Unde jalea unui suflet se răsfrânge,
Poezia dureroasă care plânge
O iubire nențeleasă și sublimă?

Am fost scrisă-n ceasuri albe de veghere,
În genunchi lângă mormântul unei mame;
Poate sunt dezlănțuirea unei drame
Prinsă-n ritmul unui cântec de durere?

Cine știe câte lacrimi de fecioară
N-au sorbit aceste pagini altădată...
Câte inimi n-a făcut oare să bată
Versul meu ce plânge trist ca o vioară?

Aruncați-mi o privire-ndurătoare,
Cel puțin de-nduioșare la gândirea
Că în mine îngropatu-și-a simțirea
O ființă, o nălucă trecătoare!

Ultima simfonie

Niște cântece-n surdină - șir de note-abia șoptite,
Voci d-argint și voci de aur de copii și de fecioare,
Vagi acorduri rătăcite dintr-o muzică ce moare,
Și ecoul prinde-n treacăt note-n zare risipite.

Dureroasa fâșiere-a unor frunze veștejite,
Tremurarea unor coarde mistice și plângătoare,
Peste care un maestru plimbă degete ușoare,
Evocând melancolia unei patimi năbușite.

Larma surdă și blajină a zăpezii ce s-așterne
Punând albu-ndolierii peste negru-ngropăciunii,
Voci de orgă, reci și grave cum sunt nopțile eterne.

La mormântul meu această orchestrare vă implor:
Fără lacrimi, fără vorbe și în ritmul rugăciunii,
În tăcere și în noapte, să cobor, să cobor!

Pe un album...

Domnișoarei X

Gândesc și mâna mea ezită
Să-mbrace-n slove de cerneală
Simțirea caldă ce palpită
Ca niște fire de beteală!

Mi-e frică. Pagina e albă
Ca și un suflet de fecioară:
Sub farmecul acestei spaime
Ce fericire mă-nfioară!

Tot astfel, când o rază-și nalță
Spre cer parfume neștiute,
Rotește fluturele-n preajmă-i
Și nu-ndrăznește s-o sărute.

Veni-vor mulți să spuie-n versuri:
Că te iubesc - și cum și cât!
Vor scrie-o mai frumos ca mine –
Dar nu te vor iubi atât!

Moartea

„Condiția esențială a vieții e forma”
Pasteur

Moartea, crinul ce se-nalță
Pe morminte-abia săpate...
Stea ce râde matinală
Bătrâneții-mpovărate.

Poarta cerului și-a păcii...
Drum ce-n taina-i o să poarte,
Spre câmpiile veciei,
Umbra sufletelor moarte.

Babel sumbru ce atrage
Toate neamurile-ntr-însul,
Și pe toți ce-i înspăimântă
Remușcările sau plânsul.

Lac de umbră și uitare,
Coasă rece-a tinereții,
Mare-n care se revarsă
Toate râurile vieții!

Ia această carne, moarte!
Lacrimi, visuri și argilă,
Și prefă-o în țărână
Fără formă, dar fertilă.

Pierde-o-n totul tău himeric!
Și sub tremurul de astre
Din nimicu-i fă să crească

Visul florilor albastre.

ROMANȚE ȘI CANTILENE

Farniente

Mie însumi

Nu sunt nici rău, nu sunt nici blând,
Nu m-am târât, n-am pizmuit,
Am fost și sunt un biet smintit
Care visează chiar mergând.

Eu niciodată n-am muncit.
Noaptea nu dorm și ziua casc,
Poate-aș fi vrut să nu mă nasc,
Dar nu mă plâng că n-am murit.

Și nu știu dac-am suferit;
N-am fost sărac, n-am fost bogat;
Am și iubit, am și uitat,
Am și uitat, am și iubit.

Cântec

De ce în seara asta clară,
Ce lin se culcă peste văi,
Mai cat o altă primăvară
În ochii tăi?

Privește: cerul cu pământul
Parcă-s legați c-un brâu de sânge,
Și printre brazi, când trece vântul,
Plânge!

Deschide-ți inima de floare
Când mângâierile-i te-ajung,
Și fericirii trecătoare
Zâmbește lung!

Amurgu-n părul tău aruncă
Parcă-nadins umbră mai multă.
Ce doină stinsă moare-n luncă:
Ascultă!

Aș vrea, cum luna se ridică,
De m-ai iubi în adevăr,
Să-ți prind steluța care pică
În păr!

Sunt lângă tine

Sunt lângă tine, te iubesc
Și văd cum altul te sărută,
Și-n loc să țip eu vă zâmbesc
C-o bucurie prefăcută...

Ca și cămila sunt, ce poartă,
Prin largi pustiuri africane,
Apa întregii caravane:
Și ea de sete pică moartă.

Eu sunt un haos

Eu sunt un haos de-ntuneric,
Un biet smintit fără noroc.
Tu cântă, glasul tău în noapte
E ca o jerbie de foc!

Frumoaso, viața mea amară
E lanț de chinuri și plânsori,
Tu râzi, în trista mea sahară
Din râsul tău vor crește flori!

Pe când în inima mea arsă
Durerea-nfige dinți de șarpe,
Blândețea ochilor tăi varsă
Melancolia unei harpe!

Și e destul ca rochia-ți albă
Într-o alee să tresară,
Ca-n sufletu-mi de iarnă rece
Să crească flori de primăvară!

Cântec de primăvară

Visând la ochii dulci ai dragii mele,
Am aruncat, spre casa ei trecând,
Într-un mănunchi, albastre viorele
Și dorul meu turburător de gând.

Un stol de rândunici gălăgioase
L-au prins din zbor și-acum, în adevăr,
Îți bat în geamuri, vesele, să-ți lase
Amoru-n gând și florile în păr!

Lied

Pentru mâinile palide

O, dulce, dulce mână fină,
Și care niciodată
Nu vei lăsa a ta lumină
Pe fruntea mea nemângâiată!

O, mâini al căror veșnic gest
De milă și iertare,
Atrage buzele-ntr-un gând
Senin de adorare!

Mâini tinere ce au în tonul
Străvăzător de ceară mat
Ceva din mistica paloare
A unui zeu crucificat.

O, mâini a căror frumusețe
Am adorat-o în extaz,
Simțind un val de tinerețe
Că mi se urcă în obraz,

Spre voi înalț o rugăciune:
O, albe mâini nevinovate!
Cădeți pe inima-mi odată,
Ca să-nceteze d-a mai bate!

Târziu, când vei dormi...

Târziu, când vei dormi sub trandafirul
Din cimitirul
Unde te vor duce,
Ca să rămâi, un nume pe o cruce,
S-o vești în ochii tăi safirul
Ce-ți lumina privirea nețeleasă,
Iubita mea mireasă!
Eu voi fi mort cu mult mai înainte.
Și mă-nfior, gândind că n-o să fie
Măcar un gând, un gând în lumea vie,
Să spuie iar, cu-a florilor cuvinte
Din poezii, divina-ți frumusețe,
Căci vai, uitarea neagră o să-nghețe,
Când voi dormi în tristul meu sicriu,
Chiar amintirea strofelor ce-ți scriu!

Frica poetului

Te iubesc adânc, copilă, și de mult -
Dar niciodată
N-am lăsat un gest să spună
Dulcea taină ce mă-mbată.

Tânără, copil aproape,
E mai bine să nu știi
Ce dureri nenchipuite
Ard iubirile târzii.

Noaptea însă, când voința
Și gândirea aiurează,
În odaia mea te-aduce
Visul meu și te-ntrupează.

Simt cum vii și cum te-apropii,
Tremuri toată și te-apleci;
În privirea mea tot gândul
Și destinul să-ți înec.

Apoi mijlocul subțire
Ți-l mlădii ca-ntr-o gavotă,
Și nu știu pe pian sau buze
Rătăcește-ntâia notă...

De când visurile astea
Cu beția lor mă-nving,
Fug de tine, mâna albă
Chiar mă tem să ți-o ating.

Și mi-e frică deodată,

În privirea ta cuminte
Să nu văd, cuprins de groază,
Că și tu ți-aduci aminte.

Visez o iubire

Visez o iubire străină
De orice pornire vulgară,
Aștept fermecat să-mi răsară
Etern adorata virgină,
Frumoasă ca noaptea de vară,
Ca noaptea de vară senină.

O văd dezlipindu-se sfântă
Din zarea ce-n alb o-nfășoară,
O simt cum spre mine, ușoară,
Se-ndreaptă sub vraja ce cântă
În ochii adânci de fecioară!

Ea nu știe nici cine este,
De lume nimica nu știe,
Și, -mpinsă de-o dulce magie,
Se rupe din larga vecie
Să-mi facă din viață poveste!

Mai bine dormeai nentrupată
Năluca visărilor mele,
Mai bine visai printre stele
De doru-mi etern căutată,
Căci lumea e haos de rele...
Mai bine dormeai nentrupată.
1893

Tinerețea mea

Tinerețea mea acum
Parcă este o ruină,
Abătută de la drum
Pe o creastă de colină.

Sub ferestre nu mai cântă
Rândunicile zglobii…
Prin grădină se frământă
Vântul serii-n bălării.

Și când țipă cucuvaia
Mi se pare, tremurând,
Că e glasul tinereții
Veștejite prea curând!

1894

Romanță

Iubirea mea nu-i zvon de șoapte,
Nici mandolină pe sub geamuri,
E vânt sălbatic, vânt de noapte,
Ce smulge flori și frânge ramuri.

De-ți place urletul furtunii
Și balul mării-nfuriate,
Cu frică pleacă-te spre iadul
În care dorul meu se zbate.

Dar dacă-n inima ta plină
Nu-ncap simțirile eterne,
Atunci înfundă-ți capu-n perne
Și-adormi în cânt de mandolină!

De când te-ai dus

De când te-ai dus,
Eu parcă sunt un cuib pustiu,
Sau mortul rece în sicriu
Pus.

Sau un izvor
Uitat sub ramuri despuiate,
În care frunzele picate
Mor!

De când te-ai dus,
Eu sunt un leagăn întristat,
Din care pruncul a zburat
... Sus!

Curtezanei

„Innominata”

Nu sărutările perfide...
Dă-mi ochi-ți - sumbru labirint –
În care patima deschide
Neantul viselor ce mint.

Dă-mi ochii tăi, adânci ca marea,
Peste-al lor haos să m-aplec,
Să sorb dintr-înșii nepăsarea
Și amintirile să-nec.

A mea privire când străbate
Adâncul lor mă înfior;
Oh! câte suflete-necate
Nu rătăcesc în apa lor!

Te-am visat, o, madonă...

Te-am visat, o, madonă cuminte,
Cântând în balconul ducal
O arie fără cuvinte,
Sub cerul senin de opal.

Și cântecul tău fără sens
Avea o armonie divină,
Madonă cu ochi de lumină
Ca și un tablou de Rubens!

Erai castelana slăvită
Ce-așteaptă pe soțul ei brav;
Eu, tot trubadur și tot sclav,
Tot inimă nenorocită...

Te-am visat, o, madonă cuminte,
Cântând în balconul ducal
O arie fără cuvinte,
Sub cerul senin de opal!

Din Heine

Din lacrimile mele nasc
Grădini întregi de albe flori,
Pe când suspinele-mi se schimbă
În cântec de privighetori.

Și tu, de m-ai iubi, drăguță,
Grădina-ntreagă-ar fi a ta,
Și veșnic numai sub fereastră-ți
Privighetorile-ar cânta.

Cantilenă

Iubita mea e moartă
Și-n păr c-un trandafir,
Încet, încet, o poartă,
Un dric spre cimitir.

Ea doarme albă, albă
Ca florile de crin,
Purtând la gât - sub salbă –
O cruce de rubin.

Adânc mormânt îi sapă
Gropar, pentru sicriu,
Ca doi în el să-ncapă:
O moartă și un viu.

Lied

Aș vrea să scriu,
Ca Heinric Heine,
Un lied;
În care pentru veci să-nchid,
Ca-ntr-un sicriu,
A mele taine -
Cum a făcut poetul Heinric Heine.

Să nu fie cuvinte-n el
Și nici versificări savante,
Doar lacrime ce s-au schimbat
În diamante.

Dar nu jelire de mișel
Ce plânge ca să-ți facă milă –
De mila lumii mi-este silă.

Îmi place lacrima tăcută
Ce-ngroapă-n ea durerea mută,
Și care-ascunde-ntr-însa taine
Precum un lied de Heinric Heine!

Floarea mistică

Vă întoarceți de la câmp și de la munte
Cu flori albastre-n ochi și flori pe frunte,
Și râdeți fericite și cântați,
Cântați, cântați întruna și jucați.

Iar eu ca și un cerșetor încremenit,
De-a lungul drumului cel lung și prăfuit,
Cu glas mâhnit, un cântec rugător
Îngân mereu, și-o floare vă implor.

O floare e prinosul ce vă cer!
Vă cer numai o floare, vă-nduraţi,
Și din mănunchiul vostru aruncați
O floare cântărețului stingher!

Pe sâni la voi, o floare nu trăiește
Decât o zi, un ceas și veștejește.
Pe când la mine floarea voastră rară
Din iarna mea va face primăvară!

Pentru ochii tăi...

Pentru ochii tăi cei dulci
O să scriu niște povești.
Numai tu să le citești
Când mergi seara să te culci.

Ritmul lor să fie lin,
Drăgălaș, adormitor,
Ca o șoaptă de amor
Ce se pierde-ntr-un suspin.

Frumoasa mea...

Frumoasa mea, cu ochii verzi
Ca două mistice smaralde,
Te duci spre alte țări mai calde
Melancolia să ți-o pierzi.

Dar dacă vrei să mă dezmierzi,
Mai fă o dată să mă scalde
Priviri din ochii tăi cei verzi
Ca două mistice smaralde.

Strofe

Un steag, iubito, am zărit,
Un steag de gloanțe ciuruit,
Și petele-i de sânge-n soare
Se răsfățau triumfătoare.

Ca steagul ăsta zdrențuit,
De dor mi-e sufletul rănit;
Dar el în soare nu-și arată
Ce largă-i rana sângerată,
Ci-n umbră, singur, în tăcere,
Așteaptă, suferă și piere.

1906

Un cântec, numai unul...

Un cântec, numai unul încă,
Și-n urmă, inimă, tăcere;
Aș vrea s-ascult a mea durere
Cum plânge-n taina ei adâncă.

Un cântec, numai unul încă,
Dar blând ca și o mângâiere,
Că poate va avea putere
Să-nmoaie inima-i de stâncă.

Cântecul Malenei

Celei care toarce la geamuri

În zori de zi am fost izvorul
Cel șoptitor prin viorele;
Și mi-era unda mai albastră
Ca cerul plin de rândunele!

Dar la amiazi a vrut iubirea
Spre mine farmecul să-și poarte,
Și-acum mi-e apa turburată
Și toate florile sunt moarte!

Iar dacă tu te uiți prin ramuri
Deseară când sfârșești de tors
Și vezi o lacrimă pe geamuri,
Sunt eu, ce poate m-am întors!

Epitalam[1]

Unei perechi fericite

V-așteaptă barca-mpodobită
De flori muiate-n plâns de rouă,
Tu și mireasa ta iubită
Porniți voioși spre-o lume nouă!

Să n-aveți frică-n largul mării;
Ca să învingeți valul vieții,
Aveți virtutea tinereții
Și mângâierea sărutării!

Tu ești frumoasă, el cuminte,
Râvnesc la fericirea voastră;
Dar iată marea e albastră
Și pânza-ntinsă. Înainte!

Spre ținta vieții-mbrățișați,
Zburați pe aripa iubirii,
Aș vrea, în țara fericirii,
Să ancorați!

[1] Cântec de nuntă sau mic poem compus în cinstea mirilor cu prilejul oficierii căsătoriei.

Lied

Aideți, cântece de toamnă,
Flori de vis și vreme rea,
Aideți, dulcea voastră doamnă
Să v-asculte nu mai vrea.

E copil, vrea să petreacă
Și râzând să fure minți,
Vouă glasul vi-l îneacă
Plânsul mutei suferinți.

Aideți și când pacea serii
De urât vă ține-n mers,
Voi să nu cerșiți durerii
Mângâierea vreunui vers!

Poate-n seara fumurie,
Strânsă-n șoldurile rochii,
Către voi să-și plece ochii
Arși d-o lacrimă târzie.

Dar atunci voi fi departe;
Și-n pustiul nepăsării
Voi opune-n van uitării
Amintirile deșarte.

Și târziu, poate-ntr-o carte,
Voi închide-n ritmuri vagi
Visul ochilor ei dragi
Și iubirea-mi fără parte!

SERENADE ȘI MADRIGALE

Domnișoarei Lily Istrati

Serenadă

Ca să-ți cânt dintr-o chitară
Sub fereastră ți-am venit.
Era vară!
Liliacul înflorit
Și cu rozele semețe
Risipeau printre alei
Un fior de tinerețe.
Iar în părul tău cel blond
Caldul soare vagabond,
Raza vrând să-și poleiască,
S-a-ncurcat în adevăr,
Și-n zadar vrea să ghicească
În al buclelor tezaur,
Care-i raza lui de aur,
Care-i firul tău de păr!

Viu și astăzi, din chitară
Să-ți mai cânt ca astă-vară
Serenade,
Însă, vai, găsesc în poartă
Frunza moartă!
Toamna cade!

Ploaia cerne; ceața deasă
Tristă, umedă se lasă,
Pe cărare e noroi,
Și sub zarea cenușie
Toamna rochia și-o sfâșie
— N pomii goi!

Sub balcon când se ridică

Glasul meu pătruns de frică,
De la geamul tău, iubită,
Pică-o floare veștejită.
Atunci inima-mi se frânge
Și-un ecou departe plânge!

Și-n zadar mă lupt în vânt
Să dau coardelor cuvânt,
Din chitara mea mâhnită
Nota zboară, rătăcește
Și de geamuri se izbește
Ca o pasăre rănită!

Cum neaua-ncepe să s-aștearnă
Mi-e frig în suflet, nu știu ce-am,
Zadarnic te mai cat la geam,
Azi e iarnă!
S-a-ntunecat a toamnei ceață,
Pe strune mâinile-mi îngheață,
N-o să mă vezi de azi-nainte
Cu flori în păr și în cuvinte,
Căci, vai, balconul ți-e-nflorit
Cu reci podoabe de zăpadă,
Și-n noaptea care stă să cadă
Tu ai uitat că m-ai iubit;
Și neaua-ncepe să s-aștearnă,
Întâi mai rar, și-apoi mereu,
Ca pe balcon și-n părul meu...
Plângi, suflete!... E iarnă!

Anului Nou

Dlui C. C. Arion

În ciocnet de cupe și-n șoapte,
Ce vesel răsună-n urechi,
Degrabă intra-vei în noapte,
În ciocnet de cupe și-n șoapte,
O, anule vechi!

Și moartea cu neagra-i aripă
Te-o lua, să te-nșire la rând;
O clipă, mai ai doar o clipă,
Și moartea cu neagra-i aripă
Va bate curând!

Tovarășul tău o să-nvie
Îndată al clipei ecou,
La viață chemând o vecie...
Și anul cel vechi o să-nvie
În anul cel nou!

Și-aceleași nădejdi ne-mplinite
Din umbră pândi-vor la fel,
Cu patimi, chemări și ispite,
Și aceleași nădăjdi ne-mplinite
Veni-vor cu el.

Vor crește din nou trandafirii,
Alți nuferi pe lac vom zări,
Spre lauda veșnic-a firii
Vor crește din nou trandafirii
Și iar vor muri!

Și inima noastră sărmană,
Hrănită cu chin și amar,
Și-ntreagă un țipăt și-o rană,
O, inima noastră sărmană
Va bate mai rar!

Dar tot vom râvni cu durere,
O viață mai lungă, chiar rea,
Și-n rugă fierbinte-o vom cere,
Dar tot vom râvni cu durere
Ca anul să stea.

Și treacă toți anii - ce-mi pasă?
În azi tot pe ieri îl găsești,
Nu frica de moarte m-apasă,
Și treacă toți anii - ce-mi pasă,
Când tu mă iubești?

1905, R.- Sărat

Necunoscutei

Blondă, palidă, înaltă,
Când trecu pe lângă mine, mlădioasă,
— Statuie abia ieșită de sub daltă –
Avea-n ochi privirea caldă, voluptoasă,
Și visa niște imagini depărtate...
Scene dulci din vremi de mult înmormântate,
Iar cu degetele albe și subțiri
Scutura dintr-un buchet de trandafiri
O risipă de petale parfumate,
Ce, plutind în juru-i albe și ușoare,
Păreau fluturi ce se țin după o floare!

Urmăream prin cugetare al ei vis,
Când privirea-i, de lumină rătăcită,
Mă-nveli cu-o mângâiere infinită.
Ceru-albastru cu seninu-i depărtat
Parcă tot în al meu suflet a intrat,
Când din ochii ei adânci, de peruzea,
Două raze scăpărară-n noaptea mea.

... Ani trecură; toamne lungi și ierne grele.
Peste frunte-mi perii albi au înflorit,
Și, spre zările pierdute, rândunele
S-au tot dus și s-au întors din pribegit.

Primăvara, liliacul și sulfina
Așteptară, în grădină și pe lunci,
Să mai scapere asupră-le lumina
Din privirile Necunoscutei de atunci...
Dar, de când cărarea serii a-nghițit-o
Și amurgu-n păru-i galben a apus,

Că e moartă pentru mine am simțit-o,
Și-o plâng și c-a venit și că s-a dus.

Nu știu azi în care parte ești de lume,
Dacă râzi în fericiri ori dacă gemi;
N-ai știut și nu vei ști de al meu nume,
Și din umbra-i amintirea mea n-o chemi...
Dar de râzi ori dacă plângi în brațele iubirii,
Sau de zaci de toți uitată-ntr-un sicriu,
Iartă-mă, Necunoscuto, dacă viu
Să culeg dup-a ta urmă trandafirii.

Flori risipite

Dlui Ion Bianu[1]

Plin de focul tinereții
A pornit-o călătorul, în seninul dimineții,
Să-și găsească-n largul vieții
Viitorul!

Inima-i era curată,
Fața fragedă și plină,
Și spre zarea depărtată
S-a-ndrumat cu ochi ce-noată
În lumină!

Mama-i dase, ca o zână,
Un buchet de flori de vară,
Și cu florile în mână
S-a tot dus pe drumuri până
Către seară!

De-ntâlnea în cale fete
Palide sau zâmbitoare,
Iubitoare sau șirete,
Le prindea la toate-n plete
Câte-o floare.

Îi spusese la plecare
Biata-i mamă ce plângea:
Drumu-i lung și viața-i mare,

[1] Ioan C. Bianu (n. 8 septembrie 1856, Făget, județul Alba - d. 13 februarie 1935, București) a fost un filolog și bibliograf român, membru titular și președinte al Academiei Române.

Din buchet la orișicare
Să nu dea!

Dar, pe drum, el dase sfatul
Și dojana ei uitărei
Și-mpărțea mereu băiatul
Flori și flori pe sărutatul
Fiecărei!

Și, cum seara se lăsase,
Răsărind văzu din ceața
Ce-asfințitu-nsângerase,
Pe iubita ce-o visase
Toată viața!

Și buchetul, călătorul,
Scuturat când i-l aduse,
În amurgul ce căzuse,
Pricepu risipitorul
Ce pierduse!

1904 Piatra-N.

Veșnicei iubite

Dlui Alex. Bellu[1]

De câte ori mă-nalț cu gândul
Pe scara timpului apus,
De câte ori m-afund în noaptea
Ființei mele nențelese,
Și-n toate epocile moarte
Ori când visarea mi s-a dus,
Din umbra lor, ca o minune
Tot chipul tău nainte-mi iese!

Căci am trăit sub alte forme
Și numai azi renasc la viață.
În glasul meu care te-ncântă
Vibrează numai un ecou.
Am sărutat cu alte buze
Aceleași mâini și-aceeași față,
În vremi de fală, când în ochii-mi
Sclipea un suflet de erou!

Era o toamnă-ntârziată,
Tu stai cu amforele goale
Lângă fântâna unde seara
Veneau mioarele să bea.
O lacrimă picând din ochii-ți
Brăzdă în apă rotocoale,
Și-n clipa sărutării tale
Pe cer s-a mai aprins o stea!

[1] Alexandru Baron Bellu (* 5 mai 1850 în București , † 1921 în Urlați) a fost un avocat român, numismat, un pionier al fotografiei de artă românească colecționar și patron al artelor .

D-atunci și ani, și veacuri multe
Ca niște clipe se topiră...
Pe unde-a fost fântâna veche
Poate pădure e de brazi,
Și marea s-a schimbat în munte,
Și munții-n praf se risipiră,
Dar sărutarea ta păgână
Îmi arde buzele și azi!

R. -Sărat. 1905

Cântec spaniol

Dlui Paul Catargiu

Infanta, fragedă și fină,
În ochi cu ape de opal,
Pe când se-nalță din grădină
Acorduri vagi de mandolină,
Visează-n rochia ei de bal!
În păru-i blond o rază moare
Și-n ochi îi scapără-o scânteie.
E bal la curte, sărbătoare,
Dar ea întreabă visătoare
Pe cavaleri iubirea ce e?

Văzându-i fruntea de lumină
Mai toți se-ncurcă, tac, o mint.
Un duce-i strânge mâna lină,
O mai salută și se-nclină
Zâmbind în barba-i de argint.

Iubirea ce e? Pare-o doare
Tăcerea lor chinuitoare.
Însă copila vrea să știe,
Fiindcă instinctul ei pătrunde
Fermecătoarea poezie
A tainei care i s-ascunde!

Un paj cu ochii de safir,
Frumos, sub manta-i de mătase,
În mâini c-un roșu trandafir
Spre un boschet se îndreptase.
Cum l-a zărit s-a dus la el

Și l-a-ntrebat iubirea ce e?

Și pajul, blând ca o femeie,
În ochii-i lung când s-a uitat,
Infanta s-a cutremurat.
Și de atunci iubirea ce e
Pe nimeni n-a mai întrebat!

Sinaia, 1909

Cele trei năluci

Amurguri, toamne, patimi îngropate
Pe gândul trist cu noaptea s-au lăsat
Și-n haine lungi năluci într-aripate
Trec prin oglinzi și-n geamuri parcă bat.
Una ieșind din colțu-i de-ntuneric
Cu glasul ei de umbră cuvânta:
— Nu mă cunoști, sunt visul tău himeric!
Ce, m-ai uitat? Am fost nădejdea ta!

O alta blând s-apropie de mine
Pe când coboară-n sufletu-mi căința.
A fulgerat! În zări văd doar ruine…
— Te recunosc, nălucă, ești credința!

Și cea din urmă, albă ca o moartă,
Plecând din prag s-a-ntors… parcă zâmbea;
Sunt singur. Plouă. Vântul geme-n poartă.
— Năluca-ai fost și tu, iubirea mea!

Amor de iarnă

Malenei

În trandafirul desfrunzit
O roză palid a-nflorit:
E cea din urmă și e, poate,
Cea mai suavă dintre toate.

O simți că n-are să rămâie
Pe ramuri prinsă zile-ntregi.
Octombre-i rece și-o mângâie
Cu raze stinse și pribegi.

S-ar scutura la cea mai mică
Din adierile de vânt;
Când o privesc parcă mi-e frică
Să-și ningă floarea pe pământ.

Melancolia bietei roze
Adesea inima-mi sfâșie;
Copilă, n-o privi! Sărmana
E chiar iubirea mea târzie!

Sonet

Ești tânără, frumoasă și cuminte,
Ești idealul dornic al soției,
Căminul tău e raiul căsniciei
Dar oare fericirea ta nu minte?

Nu simți ades robia datoriei
Cum greu ți-apasă inima și minte?
N-ai dat tot traiul tău de mai-nainte
P-o clipă din vârtejul nebuniei?

Parfumul cald al serilor te-mbată,
Și inima-ți ce-abia știa să bată
În ritmul sărutării datorite,
Deodată se deșteaptă și învie...
Te-apleci în vântul tainicei ispite,
Și-ai vrea să fii amantă, nu soție.

Așteptatei

Mi-e sete de-o iubire nouă!
Visez curatele-i ispite,
Cu setea florii ofilite
Ce-așteaptă-nvietoarea rouă.

M-a obosit minciuna oarbă
A sărutării prefăcute...
În van, femeile pierdute
Voit-au inima să-mi soarbă!

Căci simt - cu asta mă mângâi,
Adânc în suflet îngropate
Comori de dragoste, curate
Ca sărutările dintâi.

Ți le păstrez pe toate ție,
Doar tu fiorul să le știi,
Tu, ce odată o să vii,
Necunoscuta mea soție!

Cântec

Pentru Leon Ghika

Nu, floarea ce-ți doarme pe sâni
Ca albă aripă de fluturi,
Fecioară cu ochii păgâni,
În brațele-mi nu, să n-o scuturi.

Nici voalul pe care l-ai pus
Să nu te ghicească vecinii,
Nu-l scoate! Cu frunțile-n sus,
Ce albi și ce nobili sunt crinii!

Tu știi că în lume e scris
Iubirea să nu fie vis.
Nebun poate sunt, însă eu
Vreau vis să rămâie mereu!

Păstrează-ți iluzia, mie
Mi-e frică, fecioară iubită,
Că n-o să te fac fericită
Cu inima mea cea pustie.

Am spus la o alta întâi
Cuvinte, de patimă pline...
Când știu c-am mințit-o pe ea
La ce să te mint și pe tine?

Madrigalul

Eu nu te-nvălui c-o privire
În care dorul meu să țipe
Când al tău suflet e un înger
Ce-ar tinde albele-i aripe,
Și, înălțându-se pe-o rază
În slava visului himeric,
Din fericita mea lumină
M-ar prăvăli în întuneric.
Nici ochii-n care infinitul
Și-a-nchis adâncurile-albastre...
N-o să-i asemăn ca pierduta
Melancolie a unor astre.
Nici glasu-mi n-o să plângă-n ritmuri
De rugăciune sau durere;
Nici madrigale-nflăcărate
De dorul tău n-o să rostesc;
Simțirea-mi gravă și adâncă
Să izbucnească în tăcere,
Și din cuvintele nespuse
Să înțelegi cât te iubesc!

Intimă

Îți mai aduci aminte, doamnă?
Era târziu și era toamnă,
Și frunzele se-nfiorau,
Și tremurau în vântul serii
Ca niște fluturi chinuiți,
Ca niște fluturi rătăciți
Din țările durerii.

Ți-aduci aminte iar de seara
Și-amurgu-acela violet,
Când toamna și-acorda încet,
Pe frunza galbenă, chitara?

Pe lac, ce-n lună s-argintase,
Încet o lebădă trecea,
Și pata-i albă se pierdea
În seara care se lăsase...

Și-atunci, doar inimă și vise,
Ne-am dus ca lebăda și noi,
Călcând nisipul plin de foi
Sub ceața care-l umezise.

Așa născut, în plină toamnă,
Amorul meu ce-nmugurea
Sub foi ce toamna-ngălbenea...
Îți mai aduci aminte, doamnă?

Versailles

Madrigal trist

Sirenei

Noaptea parcă este o perdea albastră
Peste care fluturi galbeni s-au oprit.
Vino, ca să plângem pe iubirea noastră,
Pe iubirea noastră care-a-mbătrânit.

Vom schimba surâsuri palide și rare
Ca petala unui veșted trandafir,
Turburând a nopții tainică-nserare
C-un sărut pe frunte ca de cimitir,

Și vom pune floare tânără și vie
Pe iubirea noastră care-a-mbătrânit.
Vino: Cerul pare-o pânză albăstrie
Peste care fluturi galbeni s-au oprit.

1910

Amurg de toamnă

Pleca un stol de rândunele,
Și eu, cu ochii după ele,
M-am dus, cu drag, până în zare,
Cuprins de-o tainică-ntristare!
Căci toamna care le gonea
Căzuse și pe viața mea!
Și-am înțeles de ce mâhnirea
Din ochi-mi turburi lacrimi stoarce:
Ca mâine ele s-or întoarce –
Dar tinerețea, dar iubirea?

În munţi

Cu buclele blonde și ochii adânci
Copila pribeagă se duce spre stânci.

Și toamna pictează-mprejuru-i decor,
Pădurea de aur cu frunze ce mor.

Copilă bălană, eu nu știu să-ngân
Cuvinte frumoase ce-n suflet rămân!

Dar poate, iubita, ea nici n-a știut
Cuvântul ce-n păru-i bălai s-a pierdut.

De-atunci al meu suflet aleargă spre stânci
Pe urma copilei cu ochii adânci.

Cântec

Malenei

Un fluviu calm aș vrea să fiu,
Un fluviu calm cu ape line,
Să ningă luna peste mine
În clare nopți argintu-i viu.

Și tu o insulă să fii,
O insulă de roze pale,
Să zboare-adeseori petale
Pe linul undei aurii.

O insulă de flori și șoapte
Muiate-n aur de amurg,
Și eu în jurul tău să curg
Mângâietor ca și o noapte...

1911

Cântec vesel

O, cântece, veniți napoi!
Acum din nou sunt fericit.
Iubita iarăși mi-a zâmbit
Și iar întreabă după voi.

O, cântece, vă mulțumesc,
Voi sunteți iarăși lângă mine,
Ca și în zilele senine,
Când îi spuneam că o iubesc.

Eu vă simțeam neliniștirea,
Căci sufereați necunoscute.
Din fundul inimii tăcute
Ieșiți! A re-nviat iubirea!

Și sunteți dulci și sunteți multe,
Adesea m-ați făcut să plâng,
Dar azi din nou o să vă strâng
Că are cine să v-asculte.

Ea vă iubește și vă cheamă,
Căutați-o iar frumos și blând,
Ca să vă uite-așa curând
Nu se putea, vă este mamă.

Citind romanul

Nu-și amintește să fi plâns,
Simțindu-și inima cum bate...
Și mâini de dor înflăcărate
Nici un amant nu i le-a strâns.

Și nici părerile de rău
Sau vorba dulce, ruptă-n șoapte,
N-a turburat în nici o noapte
Tăcerea sufletului său.

Azi neaua vremii-i ninge-n păr,
Și-n ochi cu lacrime deșarte
Ce lacom soarbe dintr-o carte
Ispititorul adevăr!

Și melancolica bătrână
Ce nu știuse să trăiască,
Ar vrea-nainte să citească,
Dar cartea-i tremură în mână.

Își vede viața, an cu an,
Și-adânc suspin din pieptu-i scoate:
Ar fi iubit și dânsa, poate,
Ca eroina din roman!

Pe un album

Înspăimântat de fericirea-i
Rajahul mândru din Missor
Își azvârli în fundul mării
Un diamant strălucitor.

Și când te văd zâmbind întruna
Și-n caldul ochilor tăi vii
Cum pururi scânteie minciuna
Zburdalnicelor nebunii,

Aș vrea din ochii tăi cei limpezi
Adânci, dar veșnic surâzând;
Pentru-a-ndulci destinul tainic
Să văd o lacrimă picând.

Și ea să fie talismanul
Contra durerii și-a-ntristării,
Ca diamantul ce rajahul
L-a azvârlit în fundul mării.

Așteptatei

Nu te cunosc. Setoși de admirare
Nu te sorbiră ochii-mi niciodată,
Nici forma ta, în marmură sculptată,
N-am prins-o-n brațe beat de adorare.

Au ochii tăi culoarea-albastră-a mării
Ce scaldă țărmii veselei Italii?
În păru-ți blond își ninse portocalii,
Înfiorate, florile uitării?

Ori poate ochii tăi sunt diamante
Cu-nflăcărări adânci și-ntunecoase...
Ca și figurile misterioase
Din infernala *Comedie* a lui Dante?

Nu știu, dar te iubesc și cu-atât dor,
Aștept mereu sosirea ta divină,
Că viața mea-i de tine-așa de plină,
C-am și uitat că-mbătrânesc și c-o să mor.

Valeriei

Îmi place să te văd frumoasă,
Deși, din frumusețea ta,
Eu n-am decât zădărnicia
Imaginii de-atâți visată.

Mi-e drag să știu că al tău suflet
E bun, deși voi aștepta
În van dovezile pe care
Le dai... când inima ți-e dată.

Și-mi place, fără vreo nădejde,
Să te iubesc așa-n tăcere,
Spre un buchet ce se pălește
Să fiu privirea ce-o arunci...
Sau picătura ce pe geamuri
Alunecă și-n umbră piere;
Un vers uitat, dintr-o poem
Ce trist începe cu: Atunci...

Așa sunt eu. Poate că versul
Te-ar fi făcut să plângi o clipă...
Și picătura neștiută
Îți răcorea un tainic dor;
Ca și buchetul melancolic
Ce cu-a parfumului risipă,
Putea-ntr-o seară să-ți adoarmă
Încet... un gând chinuitor.

Și n-ai vrut. Dulce și pribeagă
Rămâi să-nchipuiești femeia...
Eu voi trăi în veci statornic

Acelei clipe ce s-a dus...
Înamorat de-o stea, izvorul
Se mulțumește cu scânteia
Ce-n mica-i lacrimă răsfrânge
Lumina astrului apus!

Răspuns

La ce e bună poezia?
Dar glasul tainic de păduri,
Un val, o stea, melancolia
Și vraja misticii naturi?

De ce răsare trandafirul
Și doarme nufărul pe lac?
Și iarba ce-și apleacă firul
Și cântecul de pitpalac?

Măiastra florilor culoare,
Visarea apelor ce curg,
Un colț de pace și răcoare,
Un răsărit sau un amurg?

Apururi binecuvântate
În vecii-vecilor să fiți,
Comori ce parc-ați fost create
La nici un rost să nu slujiți.

Frumosul ce se depărtează
Cu cât mai dornic îl cătăm
Tot ce e flacără și rază
Suntem ursiți să adorăm.

Să preamărim tot ce înalță
Și poate mintea să frământe,
Ce face inima să bată,
Ce face sufletul să cânte!

Simbolul neantului

„Curtezanelor”

Fugi, geniu al nenorocirii,
Dușman al visului și-al forței,
Tu, care-n mrejele iubirii
Învălui germenele morții.

Fugi, glasul tău mă înfioară,
Trimite-ți dorul să se culce...
Sărutul tău, dacă e dulce,
A lui beție mă omoară...

Și părul tău e-ncolăcire
De șerpi cu limbile-otrăvite,
Tu ești adâncul ce înghite
Virtute, geniu și simțire.

Ascunde-ți trupul alb și gol –
O, șarpe dulce al pieirii! –
Căci, deși pari minunea firii,
Ești al neantului simbol.

Eternul dialog

EL și EA

Ochii mei au strălucirea
Melancolicelor astre...
— Nu-mi plac florile albastre!

Părul meu cel negru-n care
Bate vântul vagabond...

— Mie-mi place părul blond!

Gura mea, floare de sânge,
Este visul unei muze...

— Unde-s palidele buze?

Vei găsi în al meu suflet
Castitatea ideală...

— Vreau pe cea care mă-nșeală!

Idilă

În brațe-mi de-ai vrea să te lași,
Ți-aș face un cuib drăgălaș;

Un cuib de amor neștiut
Departe, în codrul pierdut;

Deasupra, seninul din cer,
Jos, iarbă, mireasmă, mister.

Izvorul cu ochi de smarald
Cânta-va amorul meu cald,

Și teiul va cerne ninsori
Pe fruntea ta albă de flori;

Iar timpul, oprind al său pas,
Va da fericirilor glas;

Ți-oi zice o doină cu drag,
O doină din fluier de fag;

Voi spune-o și undelor reci,
S-o cânte și ele în veci.

Iar noaptea, de-o fi să te culci
În freamătul tainelor dulci,

Din mușchi îți voi face un pat,
Ascuns, fecioresc, parfumat;

Ce viață departe de uri

În taina eternei păduri!

De strajă voi sta numai eu
Și dorul din sufletul meu.

Pantum[1]

Vântul smulge frunza moartă
Pe pustiile cărări,
Raza gândului mă poartă
În albastre depărtări...

Pe pustiile cărări
Toamna zvântură nisipul,
În albastre depărtări
Parcă-i văd și astăzi chipul.

Toamna zvântură nisipul
Presărat cu frunze d-aur,
Parcă-i văd și astăzi chipul
Sub al buclelor tezaur...

Presărat cu frunze d-aur
Crângul plânge-al său noroc,
Sub al buclelor tezaur
Ochii ei păreau de foc.

Crângul plânge-al său noroc,
Plânge crângu-a pustiire...
Ochii ei păreau de foc
Când citeau a mea iubire!

Plânge crângu-a pustiire,
Vânturi aprige-l străpung…
Când citea a mea iubire
Mă strângea în brațe lung.

[1] Specie fixă a poeziei lirice, în care al doilea și al patrulea vers dintr-un catren formează primul și al treilea vers din catrenul următor.

Vânturi aprige-l străpung,
Simte crângul c-o să moară.
Mă strângea în brațe lung
Nestatornica fecioară.

Simte crângul c-o să moară,
Pe când frunza-i plânge-n vânt...
Nestatornica fecioară
Mi-a făcut un jurământ;

Pe când frunza-i plânge-n vânt,
Se-ntristează văi și lunci,
Mi-a făcut un jurământ...
Unde-i vremea de atunci?

Se-ntristează văi și lunci
Suferind aceeași soartă...
Unde-i vremea de atunci?
— Vântul smulge frunza moartă.

Două roze

În păru-i blond își prinse una
O roză roșie-nadins
S-aprindă-n ochi un foc nestins
Și-n multe suflete... furtuna!

În păru-i negru, însă, bruna
Un palid trandafir și-a prins.
Pe chipu-i fin părea c-au nins
Petale crinii, raze luna.

Întreaga sală, -nfiorată
Privea cum blonda zvăpăiată
P-atâtea brațe se lăsa.

Și-n colț, timidă, gânditoare,
Ce trist privește sora sa
La roza roșie cum moare!

ICOANE ȘI VEDENII

Mătușii mele
Dna Smaranda colonel Matheescu

Căinţa Domniţei

Visătoare sub marama ce-i umbrește fața albă,
Stă domnița rezemată de pridvorul din grădină
Și, cum doarme voievodul într-un jeț, ea-ncet suspină,
Pe când luna-i albăstrește peruzelele din salbă!

Ea visează ochii negri ai trimisului străin
Ce-i sărută mâna caldă în smerită-ngenunchiare;
Din a genelor clipire toată patima-i tresare,
Ca un vifor ce pândește-n pacea cerului senin.

Dar mândria, care-ngheață para sângelui domnesc,
Ce de veacuri dă vlăstare tronului moldovenesc,
Frânge visul ei în clipa năzuinței spre păcat...

Și-ntr-o lacrimă-ngropându-și fericirea-ntrevăzută,
Pe când doarme voievodul somn de griji neturburat,
Biruită de căință, ea s-apleacă și-l sărută!

Olarul și amfora

Când ceasul va veni să ne despartă
Și te-o-ngropa în brazda de țărână
 – Minune ce-ai ieșit din a mea mână –
Un plug va re-nfrăți a noastră soartă.

Și trist mă-ntreb: Din forma ta păgână
În care-am prins atât fior de artă,
Din ghipsul tău și din cenușa-mi moartă
Ce-a fost ursit de-a pururi să rămână?

Pe trupurile noastre risipite,
Nepăsător țăranul calcă greu,
Cu plugul lui și trudnicele-i vite...

Dar e în zadar! Prin veacuri de lumină,
Va străluci în gânduri: Visul meu
Și forma ta, o, amforă latină!

Antoniu și Cleopatra

(Hércdia)

Priviră împreună de sus, de pe terasă,
Egiptul cum adoarme sub cer năbușitor,
Și Nilul ce prin deltă își duce călător
Spre Sais și Bubaste, alene, unda grasă.

Și-atunci romanul simte sub zaua ce-l apasă,
Ostaș robit ce-n somnu-i adoarme zâmbitor,
Cum tremurând leșină pe sânu-nvingător
Frumosul trup ce moale pe umeri i se lasă.

Și-ntoarce chipul palid, din părul ei cel brun,
Spre dânsul, beat de vraja parfumului nebun,
Și gura i-o întinde și-al ochilor tezaur...

Și-asupra-i împăratul, plecându-se-n tăcere,
Văzu, ca-n vis, în ochii stelați cu punte d-aur,
O mare fără țărmuri... și-o fugă de galere.

Posada, iulie 1906

La bustul lui Eminescu

(Din parcul Dumbrăveni)

Pădure! Ningi câteva frunze
Pe fruntea-i de aramă rece.
Tu, ce rămâi nepieritoare
Ca geniul, când totul trece!

Zi vântului să-i cânte doine
De dragoste sau haiducești,
Poetului ce-a fost mândria
Gândirii noastre românești!

Și glasul lui să fie dulce...
Măcar în lumea neființei,
Să-și uite lungile lui chinuri
Acest copil al suferinței!

Natura, cel puțin, mai blândă
Cu umbra tragică să fie,
Acelui ce-n eterne versuri
A prins eterna poezie!

Și stelele din golul serii
Picând în jurul lui scântei,
Să-i pară că iubirea moartă
Îl mângâie cu ochii ei!

Iar când în serile de toamnă
Va răsări dintre poteci
Bălaia inimii lui doamnă
Cu mâini subțiri și brațe reci,

În ora tainică și gravă
Când ceața scutură vestmântu-i
Și luna-n cimitir veghează,
În loc de candelă, mormântu-i;

Pe când o trestie, un nufăr,
Un tei - aminte-aducător –
Înțelegând, poate, ce sufăr
Poeții mari în viața lor...

Privindu-i chipul între frunze,
Vrăjit de-al bronzului vestmânt,
Și întrebând mirați ce cată
Sub lună morții din mormânt...

Atunci în nopțile albastre,
Când lumea uită și petrece...
Luceafărul o să-l privească
Cum stă „*nemuritor și rece!*”

Dramă mută

Pajul Silvio cu vocea melancolică și plină
De fiorii tinereții, pe un ritmu plângător,
Modulează o romanță drăgălașă de amor,
Pe când degetele-i albe rătăcesc pe mandolină.

Fragedă și mlădioasă castelana se înclină
Lângă ducele cu părul de argint și soarbe-n zbor
Notele, ce ca o rază se topesc și-n păru-i mor,
Evocând o seară dulce din trecutu-i de lumină.

Armonia îi îmbată și o tainică-ntristare
Strânge inima ducesei și a pajului poet...
Pe când ochii lui pe sânu-i se opresc din întâmplare.

Ea, privind la mâna-i albă cum pe coarde tremura,
Simte-n ochii ei albaștri rătăcindu-i un regret...
Și-nțelege-ntâia oară că pe duce îl ura.

Egiptul

Egiptul, țara basmelor albastre,
Enormul ieroglif nedescifrat,
În care numai Nilul e-mpărat
Și magul care vede soarta-n astre.

Pământ ce-a fost un teatru de dezastre,
Mormânt în care doarme îngropat
Trecutul unei lumi ce s-a luptat
Și-a-nvins chiar ale Romei mândre castre.

Imens ocean gălbui, ce-adesea pare,
Deși e doar nisip, mai mult o mare,
Pe care moartea-a-ntins a ei hlamidă.

Și ca să lase urmă triumfală,
Nalță spre cer eterna piramidă,
Far trist pe un ocean de îndoială!

Lupercus

(Hércdia)

Văzându-mă, Lupercus îmi strigă de departe:
— Poete, epigrama-ți cea nouă m-a uimit.
Ia spune-mi, vrei la tine pe sclavu-mi să trimit,
Să-mi împrumuți în file a ta măiastră carte?

— Nu, sclavul tău tușește, e șchiop și prăpădit
Și scările-mi sunt repezi și casa mea-i departe,
De Palatin pe tine o vilă te desparte,
Librarul meu, Urectus, stă chiar în argilit.

E-acolo prăvălia-i, în forum, lângă porți,
Găsești la el volume de vii ca și de morți:
Virgil și Siliu, Pliniu, Terentius și Phedru.

Acolo, ros cu ponce, pe rafturile mari,
În haină purpurină legat și-n cuib de cedru
Volumul meu se vinde pe preț de cinci dinari.

Bogatului

Ai tot ce poate să aprindă mândria ta neînfrânată;
Ai aurul atotputernic și cu el lumea cârmuiești.
Pământul este pentru tine o mină veșnic nesecată,
Izvor de fericiri smintite pe care nu-l mai isprăvești.

Spre-a-mpodobi a tale mese, unde șampania te-mbată,
În focul soarelui de vară pe câți săraci nu-i chinuiești;
Și câți nu mor în valul mării pe vreo corabie-ncărcată,
Sau sub ruina unei case pe care nu știi s-o clădești.

Averea ta îngenunchează chiar și mândria frumuseții.
Tu cumperi tot, până și pacea nevestejită a tinereții,
Și patul tău e lupanarul unui desfrâu îngrozitor.

O! tăvălește-te-n orgia comorii tale nemuncite,
Dar nu spera să ai vreodată cu prețul ei înjositor
Emoțiunile naive ale iubirilor cinstite.

1892

Avatar

Mi-amintesc. Era pe vremea cruciadei.
Lângă tine, paj de dor îngenuncheat,
Îți cântam pe ritmul leneș al baladei
Nenorocul unei fete de-mpărat!

Nu păreai o-nfăptuire pământească...
Castelană cu profilul de copil,
Înger trist, ce vine zarea s-o privească
În amurgul unei zile de april!

Și cum seara cădea mistică și lină,
Vrând să știi ce suferințe mai îndur,
Mă rugai să plâng încet, pe mandolină,
Versul meu mângâietor de trubadur.

Și-n genunchi, ca pocăitul la altare,
În privire cu extaze ce nu mint,
Atingeam c-o nevăzută sărutare
Albii crini ai mantei tale de argint.

Poetul

Vezuviul în marea albastră își răsfrânge
Și casca lui de aur și pana ei de fum;
Iar lava când din beznă spre vârf își face drum,
Cu negru-mpestrițează văpăile-i de sânge.

Poetul e asemeni vulcanului stingher:
În preajma lui mulțimea naivă se îmbată,
Trăiește, țipă, cântă și-ntreabă-apoi mirată
La ce slujește lumii sterilul său crater?

El, calm și mândru, fruntea spre ceruri și-o ridică,
Simțind că poartă-n coaste o rană sângerând
De-a cărei adâncime și cerului i-e frică.

Apoi zbucnind de-odată în viforul de șoapte
Și spintecându-și sânul cu bulgării arzând,
Aprinde marea-ntreagă cu soarele-i de noapte.

Bunica

Bunica stă pe prag și toarce,
Dar, pe când sfârâie fuiorul,
— Cu visul ei care-și ia zborul -
Și tinerețea i se-ntoarce.

Se vede-n horă legănată
De-al lăutarilor suspin,
Cu sânul tare, cald și plin,
Sub cămășuța ei de fată.

Și cum se-ncinge o bătută,
O prinde Dinu de mijloc
Și joacă lângă ea cu foc,
Apoi din fugă o sărută.

Târziu, când hora s-a sfârșit
Și cerul s-a făcut ca plumbul,
S-au dus alături și-n porumbul
Din vale tainic s-au oprit.

Dar nunta? Nicidecum paharul,
Ci ochii lui au îmbătat-o...
O, parcă-l vede pe primarul
Și popa care-a cununat-o!

Și cum se toarce-ntruna firul
Și-n jurul fusului se prinde
Nu știu ce spaimă o cuprinde
De-și pierd și visurile șirul.

Într-un amurg pe când apusul

Pălea sub norii-nsângerați,
Doi prunci își vede îngropați,
Și-o lacrimă îi arde fusul.

Și când, trezindu-se din vise,
Văzu că-i noapte și târziu,
La luna care răsărise
Lătra un câine a pustiu.

Din schit

Maestrului C. Dissescu[1]

În dimineţile de vară,
Sub cerul vesel şi albastru,
Când pieptu-ncepe să tresară,
Atunci pricepi cât de amară
E-n schituri viaţa de sihastru.

Şi-ţi vine ca să plângi pe bietul
Călugăr tânăr şi frumos,
Ce-n ochii tăi, citind regretul
De-a se vedea murind cu-ncetul
În schitul trist şi-ntunecos,

Cu drag şi-aduce-aminte casa
Trecutei lui copilării,
Cu prispa, sala şi cu masa,
Şi-i vine ca să-şi rupă rasa
Şi s-o ia razna pe câmpii!

Şi alergând spre larga zare
Cu păsărelele ce zbor,
S-ajungă iar în satul mare,
Şi iar s-aştepte pe cărare
Pe Anca-n drum către izvor.

Să-i spuie iar, cu glas fierbinte:

[1] Constantin G. Dissescu (n. 8 august 1854, Slatina - d. 10 august 1932, Bucureşti) a fost un politician şi ministru român, avocat, profesor de drept administrativ şi constituţional la Facultatea de Drept din Universitatea Bucureşti.

„Mai negri-s ochii tăi ca mura,
Și când te văd, îmi ies din minte!”
Iar ea să fugă înainte...
Zicându-i: „Ia mai tacă-ți gura!”
.....

Ispita-n alte vremi îl duce
Și chipul slab i-l luminează.
Dar de-odată-și face cruce,
Un tremur prinde să-l apuce,
Căci toaca-n aer lung vibrează!

Ftizica

Ce jalnic în suflet străbate
Fiorul de frunze uscate
Pe bietul bolnav ce din casă
Ascultă cum toamna se lasă.
C. P.

Cu ochii mari și supți de boală
Privește lacul spre apus,
Copila care nu s-a dus
De nu știu câte luni la școală.

Cum păru-i negru ca de smoală
Pe frunte-i cade nesupus,
Un gând îi fură ochii-n sus,
Spre cerul sur, spre zarea goală.

Și cum în pieptu-i slab se-neacă
Sfâșietor o tuse seacă,
Spre mama ei s-apleacă blând,
Și-ngână-n lacrima ce-i pică:
— Eu n-o să văd cu voi zburând
Pe cer întâia rândunică!

Paris, 1907

Veneţia

Veneția adoarme-n valuri...
Pe când amurgul trist răsfrânge,
Pe mare-n larg și spre canaluri,
O lată purpură de sânge,
Brodată-n aur și lumină
Ca vechea-i mantă de regină!

Nimic nu mai ne-aduce-aminte
De viața ei de glorii plină,
Decât bătrânele morminte
Și catedralele-n ruină;
Și glasul mării ce străbate
Pustiul vechilor palate.

Și când Veneția blajină
Duios se tânguie de soartă,
Pe turle, blonda lună plină
S-așază-n mila ei supremă,
Ca cea din urmă diademă
Pe-o frunte de regină moartă.

Două stele

Unui puternic

În soarele ce moare se rumenește zarea
Și purpura amurgul și-o întunecă. Pe valuri
Se-nalță și recade și tragic urlă marea
Cu furie mânată de fluxu-i către maluri!

În ceața depărtării năluci de pânze pier,
Și cenușiu-nghite adâncurile-albastre.
Iar eu, privind cum noaptea cuprinde-ntregul cer,
Zăresc cum se ridică din umbră două astre!

Ce viu străluce unul și focul lui cel vast
S-aprinde-n cer deodată - și-n tremurul de spume
Celalt abia sclipește, și totuși ce contrast:
Cel mare este farul, iar cel mic e o lume!

Simfonia ploii

Dlui Take Ionescu

E noapte de toamnă și plouă!
Ce trist e când plouă în noapte,
În plânsetul ploii nu-s șoapte
De flori sărutate de rouă,
Sunt lacrimi ascunse și mute
Ce nasc și ce mor neștiute.

În fiecare picătură
Ce picură din ramuri,
În fiecare picătură
Ce-alunecă pe geamuri,
Sunt voci de jale și de ură,
Sunt rugi, crâmpeie de blesteme,
E o largă, surdă simfonie,
E toată sumbra tragedie
A sărăciei care geme
Pe bănci, sub poduri, prin grădini –
Întunecând cu ochi haini
Și glasuri amărâte
Tăcerea plină de fiori
A nopților posomorâte!

Sub lustrul apei strada pare
Un râu statornic, fără val,
Și flacăra de felinare
E ca o lamă de pumnal.
Pe când visezi la pianu-ți, doamnă,
Și-asculți al sobei dulce cânt,
N-o să-nțelegi ce triste sânt,

Când plouă, nopțile de toamnă.

Paris. 1902

Pastel rustic

Peste lacul poleit
De amurgul ce pălește,
Legănându-se plutește
Barca liniștit.

Lopătând cu drag, flăcăii
Cântă dorul ce-i apasă,
Pe când fetele spre casă
Duc în ochi tăcerea văii.

În al apelor senin
Vesel preajma se răsfrânge;
Doar o cruce strâmbă plânge
Lângă puț pe un creștin.

Și-n căldura ce apasă,
Din clopotnița-n lumină
Sună toaca. Toți se-nchină,
Pe când seara blând se lasă.

Peste sat e-o dulce tihnă,
Fetele, cu ochi ce ard,
Cu băieții stau la gard.
Și bătrânii - la odihnă.

Și pe prispă, fiecare
Din necaz dă în poveste.
Apoi luna, fără veste,
Ochi de foc, se urcă-n zare.
1885

FABULE

În goana artei

Lui Caragiale

Nebun, sălbatic, fără frâu,
Prin arătură și prin grâu,
Peste livezi, peste câmpii,
Sărind bariere și hotare
Și șanțuri largi și garduri vii,
Fugea un cal, fugea mai tare
Ca vântul prin pustii.
Sub el pământul tremura
Și orice piatră scăpăra
Scânteietor,
Dar el, în vraja unei ținte
Pe care nimeni n-o vedea,
Fugea, fugea-nainte,
Mai iute, tot mereu mai iute,
Părând că-n aprigul lui zbor
Îl poartă aripi nevăzute;
Dar în fantasticu-i transport,
Frângându-și gâtul, cade mort.
Atunci măgarul ce venea
Pe drum încet, împovărat,
Cu pasul rar și măsurat
A exclamat: Ce animal!
Și-a râs c-un râs spiritual
Ca râsul oricărui măgar adevărat.
Și râsul lui parcă zicea:
— Eu bănuiam de la-nceput!
Ce s-a-ntâmplat i se cuvine;
De ce n-a mers și el ca mine
La pas... pe drumul cel bătut.

Păsările nopţii

Într-o zi vulturul mândru,
Rege-al culmilor cărunte,
Toate păsările lumii
Le-adună p-un vârf de munte,
Și le zise: „Mi-este milă
De eterna voastră noapte...
Tremurați în fund de cuiburi
Speriate d-orice șoapte,
Pe când eu, dacă furtuna
Peste fruntea mea s-abate,
Fac din ochii mei oglinda
Trăsnetelor scăpărate.
De la îngeri smuls-a Domnul
Pene mândre pentru voi,
Ca să vă târâți aripa
Murdărită prin noroi?
Hai! spălați-le-n seninul
De pe culmile înalte!
Pe albaștrii munți din zare
Zborul vostru să tresalte.
Mai lăsați pădurea sumbră,
Cuibul, streșina ruină,
Și zburați din întuneric
Către viață și lumină.
Ceru-nalt e lumea-n care
Suferinți și păsuri nu-s;
De muriți suind acolo,
Cel puțin căderi de sus.
Hai, urmați-mă și-n aripi
De vă-ncredeți cum mă-ncrez,
Către soare zborul vostru

Voi căta să-l îndrumez.”

Într-un fior de bucurie
Un stol voios de zburătoare,
O rândunică, niște mierle,
Un grangur, o privighetoare
Deschiseră-aripile-n dorul
Acestui zbor către azur,
Când bufnița și liliacul
Grăiră mândrului vultur:
„Vrei să ne scoți din umbra-n care
De veacuri toți ai noștri dorm?
Că ești *ideea* ce ne pasă?
Noi suntem *numărul* enorm!
Și soarele-i dușmanul nostru.
Când îl privim ne-apucă plânsul;
Vom face nori de întuneric
Între pământ și dânsul.”

De atunci, cu aripile strânse,
Și-abia târându-le din umăr,
Mai toți *apostolii luminii*
Se pierd întunecați de *număr.*

Fabulă

Unui biet măgar,
Bun și cu răbdare,
Un stăpân avar
Nu-i da de mâncare
Decât niște paie
Ce le-avea în claie.

Și-i zicea: „Martine,
Hai, pe chef te pune
Fiindcă pentru tine
Sunt destul de bune,
Le mănânci, trăiești
Și te mulțumești.”

A răbdat măgarul
Până, într-o zi,
Omului nemernic
Astfel îi grăi:

„Cât de proaste fură
Paiele ce-mi dai,
Vesel le mâncai
Și-am tăcut din gură,
Neîndrăznind vreodată
Ca să-ți cer, stăpâne,
Hrană mai curată.

Dar - târâie-brâu –
A răcnit măgarul cu glasul adânc –
Ia desfă hambarul
Și bagă-mă-n grâu

Să vezi cum mănânc!”

Publicul, săracul, când se mulțumește
Cu comedioare pline de desfrâu:

E ca și măgarul ce mănâncă paie,
Fiindcă nu e nimeni să-i mai dea și grâu.

Trandafirul și stejarul

Cel mai obraznic din stejari
Certa modestul trandafir:
„Zău, de-ndrăzneala ta mă mir,
Cu mine tu să te compari?
Cu vârful meu eu sparg azurul
Și sunt prieten cu vulturul,
Și trunchiul meu nu sunt în stare
Trei oameni să-l cuprindă;
Ar trebui să mă admiri!”

— Așa e, dar tu faci doar ghindă
Și eu fac trandafiri.

Poetului X

Criticului Y

Vultur sălbatic, vultur semeț,
Privește zborul meu îndrăzneț!
Striga săgeata, văzând că-n nor
Era zvârlită de-un vânător.

Vulturu-i zise blând din înaltul,
Unde aripa falnică-l ține:
„Nu vezi, nebuno, te-nalță altul,
Dar cazi prin tine!”

Cernavodă, 1907

Bradul și firul de iarbă

Un brad înalt, semeț, voinic,
Privind un fir de iarbă mic,
Zicea-ngâmfat: „În zece ani cât m-am suit,
Sărmane fir nenorocit,
Și tu ești tot cum te-am lăsat
Pe când alături petreceam;
În umbra ta necunoscută,
Abia c-o palmă te-ntreceam
Și astăzi te întrec c-o sută.
Și vezi, sunt bun că-mi amintesc
Și-am drept să fiu orgolios,
Căci ai rămas atât de jos,
Abia, abia te mai zăresc.”
Firul de iarbă îi zise: „Bine,
Ești mai înalt, e drept, vecine,
Și totuși între noi, îmi pare
Că e grozavă-asemănare:
Oricât te-ai înălța în vânt,
Cu fruntea-n nori sau în lumină,
O, nu uita - ai rădăcină
Tot ca și mine, în pământ.”

Mistrețul și porcul

Un porc, văzând că un mistreț
Privea la el cam cu dispreț,
Îi zise: „Ia mai lasă, frate,
Căutăturile-astea crude;
Ce, ai uitat că suntem rude?”
Mistrețul, plin de bunătate,
I-a zis: „Dreptate, poate, ai;
Dar printre oameni, de când stai,
(Și-atunci mistrețul a surâs)
Atât de mult cu ei te-asemeni,
Că, frate, parcă sunteți gemeni...
Și faci familia de râs.”

Epilog

POEȚILOR

O, să găsești o formă nouă!
Să scapi de veșnica rutină,
Cum florile renasc din rouă,
Din visul tău să-nchegi lumină!

Să ieși din căile banale,
Să nu tot gemi p-o coardă spartă,
Să zbori - cu aripile tale –
Spre idealuri noi de artă!

Să n-arunci strofa ca o haină
Pe vorba goală, gândul șters,
Și lacrima ce-ți pică-n taină
Să fie rima la un vers.

DIN PERIODICE ȘI ALTE SURSE

Sonet

Cum au zburat acele ceasuri sfinte
Lăsând în urma lor numai puzderii
Și-un suflet trist, ce nopțile durerii
Cu jalea lor își mai aduce-aminte!

Și-acum zadarnic visele plăcerii
Se-ncearcă iar să-mi mai lucească-n minte,
Străine-mi par acele dulci cuvinte
Ce zac uitate-n umbra nepăsării.

Ce dulce fu a lor zădărnicie
Ce mă îmbată-acum pe veșnicie
Cu doruri vii și fericiri nespuse!

Nu plâng a lor așa de scurtă viață,
Și de-aș voi ca să-mi reapară-n față,
Aș fi nebun, căci ele sunt apuse.

1890, București

Adio

á m-elle B. H. de So

Să fim străini pentru vecie;
De-acum să nu ne mai zâmbim.
D-a dragostei zădărnicie
Ca printr-un vis să ne-amintim!

Pe tot trecutul de iubire
Linţoliu negru să aşternem;
Şi raze reci de nesimţire
P-a noastre inime să cernem!

Când ne vom pierde-n amintire
Să ni se pară c-am visat.
C-o dată-n dulce fericire
Al nostru suflet s-a scăldat!

Şi să nu plângem când durerea
A noastre inimi o cerni;
Că ne-o rămâne mângâierea
Iubirii vechi spre-a ne zâmbi!

Iar dacă-n calea cea pustie
Ne-om rătăci neluminaţi,
Atuncea faclă să ne fie
Lumina anilor uitaţi.
1891

Serenada

Pantum (Cristian Cherfils)

Privighetorile pădurii se zbenguiesc prin frunzătură,
Clipesc miimile de stele p-un cer senin și liniștit,
E mult mai rece al tău suflet chiar decât marmura cea sură,
Tu nu mai vei iubi atâta, fiindcă iubind ai suferit,

Sclipesc miimile de stele p-un cer senin și liniștit,
Se iau cu aștrii vii la-ntreacăt fosforescenții viermișori,
Tu nu mai vei iubi atâta, fiindcă iubind ai suferit.
Vai! cerul e făcut să fie când de lumină, când de nori.

Se iau cu aștrii vii la-ntreacăt fosforescenții viermișori;
Întoarnă firea-nduioșată un cor divin d-un farmec rar,
Vai! cerul e făcut să fie când de lumină, când de nori,
Și se iubește și se plânge, iar celelalte-s în zadar.

Întoarnă firea-nduioșată un cor divin d-un farmec rar;
Și tot vibrează, iar ecoul răpește marmura cea sură,
Și se iubește și se plânge, iar celelalte-s în zadar!
Privighetorile pădurii se zbenguiesc prin frunzătură.

1892 februarie

Rondel

Lui N. Cantili

Sub cer de soare poleit
Sclipește holda-ngălbenită,
Din zbor o barză ostenită
Pe turla neagră s-a oprit.

Pe drumul poștei prăfuit
Visează salcia-nfloritā…
Sub cer de soare poleit
Sclipește holda-ngălbenită.

Iar vântul serii-mbălsămit,
În goana lui nestăvilită,
Apleacă iarba necosită
Ce murmură nedefinit,

Sub cer de soare poleit.

1892, iulie 24

Castelul solitar

Prietenului meu Georges Schina

Bizar, castelul solitar
Pe-o stâncă arsă priveghează,
Și feudal împrăștiază
Poema timpului barbar,
Bizar, castelul solitar.

Un cavaler în za de fier
Pe-un cal de umbră-naintează,
A lui armură scânteiază
Sub mortul lunii hemisfer,
Un cavaler în za de fier.

Pe turnul nalt e un semnal,
Dar poarta este ferecată
Și nici o umbră nu s-arată,
Ci roșu arde un fanal,
Pe turnul nalt, - suprem semnal.

Mai face-apoi un singur salt, -
Apoi descalecă îndată...
Azvârle scara fermecată în sus,
În sus spre turnul nalt, -
Mai face-apoi un singur salt.

L-așteaptă buzele de jar,
L-așteaptă sânurile calde,
Și ochii - două mari smaralde -,
Iar sub al dragostei pojar
L-așteaptă buzele de jar.

E sus pe turlă... dar un corb
Croncănitor îl ocolește...
La lună zaua lui sclipește, -
Înaintează ca un orb,
Sub croncănirile de corb.

Și iată-l într-un coridor
Întunecos ca și mormântul,
Dar nu-n zadar și-a dat cuvântul...
Nestrămutat e al său dor,
Și iată-l într-un coridor.

Fantasme ies din orice unghi
Și pe sub bolte feudale
Răsună hohote fatale... –
În mână strânge al său junghi...
Fantasme ies din orice unghi.

Dar raze palide străbat
Din fund, prin geamuri ogivale,
Ajunge-n fundul unei sale,
Aude glasul adorat, -
Și raze palide străbat.

Cuprinsă-n brațe de atlet,
Sub sărutarea furtunoasă,
Copila tremură sfioasă.
Dar el o duce-ncet-încet,
Cuprinsă-n brațe de atlet.

Pe turla naltă au sosit.
Ea spăimântată se mlădie,
Dar el de scara de frânghie
Se încleștează fericit...
Pe turla naltă au sosit.

Coboară... corbii croncănesc...
De-asupra lor e clar de lună, -
Dar două țipete răsună...
La geamuri râsete rânjesc, -
Pe turlă corbii croncănesc.

1892

Cadavrul

(Rondel)

Cadavrul zace-ntins în pat,
Scăldat de-o tristă atmosferă,
Căci, fermecat de altă sferă,
Divinul suflet a zburat.

Și ce-a fost cuget a-ncetat
Să mai urzească vreo himeră.
Cadavrul zace-ntins în pat
Scăldat de-o tristă atmosferă.

Hidos, verzui, desfigurat,
Din voluptatea efemeră
Ce-l parfumase ca o seră,
El azi nimic n-a mai păstrat...

Cadavrul zace-ntins în pat.

Sic transit[1]

(LEGENDĂ ARABĂ)

Principesei Maria D. Ghika
Omagiu respectuos

Pe un cal el străbătuse lumea veșnic zgomotoasă,
Când în farmecu-nserării o cetate întâlni
Și mulțimea de pe strade ca o mare furtunoasă
Se ducea încoa și-ncolo, scopul vieții a-mplini.
Călătorul fără voie întrebă pe oarecine
Cam de când ar fi orașul cu palat lângă palat,
Și răspunsul fu acesta: „Vezi de calea ta mai bine,
Căci cetatea de când lumea către ceruri s-a-nălțat!”
După secole apuse
Petrecu prin acel loc...
Ziduri, temple și palate, - tot orașul dispăruse,
Un cioban mergea prin iarbă înotând pan’ la mijloc.
Se lăsa peste natură o molatică odihnă,
Pe când turma răzlețită împrejur pășea în tihnă.
Iar drumețul, vrând să știe, întrebă atunci mirat,
De când iarba pe acolo început-a să răsară?
„Hei, ciobanul îi răspunse cu batjocură amară,
De când soarele e soare, turme-aici au pășunat!”
După secole apuse
Petrecu prin acel loc...
Câmpul verde în pădure de stejari se prefăcuse...
Erau crengile mișcate de al paserilor joc,
Și sub bolta uriașă nici chiar razele de soare
Bucuria primăverii nu puteau s-o mai strecoare,

[1] Aceasta legendă arabă a mai fost tratată în românește, italienește, nemțește; și în franțuzește de Richepin (n. a.).

Vrând-năuntru să străbată, întâlni un vânător,
„Poți să-mi spui de când pe-aicea e pădure neumblată?”
Vânătorul îi răspunse: „Întrebarea e ciudată...
Ea-nfrunzește de când este și pământul roditor.”
După secole apuse
Petrecu prin acel loc...
Peste urmele pădurii marea largă s-așternuse
Cerul serii peste valuri revărsa sclipiri de foc,
Un pescar, trăgând la țărmuri barca lui împovărată,
Modula un cântec vesel cu o voce fermecată.
Călătorul întrebându-l de când marea a-necat
Și palate, și câmpie, și pădure și livede?
I se zise: „Auzi vorbă, ești nebun pe cât se vede,
De când marea este mare tot aici s-a răsfățat.”
După secole apuse
Petrecu prin acel loc...
Marea largă o pustie arzătoare se făcuse,
Nici un arbor să-ndulcească dogorelile de foc,
Peste tot deșertul galben nesfârșind decât în zare,
Ici nisip, nisip acolo și nisip în depărtare...
Călătorul fără preget, întâlnind un beduin,
Vru să afle de când marea fu-nghițită de pustie?
Mândru-acesta îi răspunse: „E aici de-o veșnicie
Sub același soare veșnic și același cer senin!”
După secole apuse
Petrecu prin acel loc...
Însă iată că pustia, chiar pustia dispăruse.
O cetate răsărise din al veacurilor joc,
Temple, falnice palate, se-nălțau orgolioase,
Lumea se izbea de ele valuri, valuri furtunoase.
El mirat strigă mulțimii: „Unde oare-au dispărut
Câmpul, marea și deșertul?” Îi răspunseră îndată:
„De când lumea e cetatea pe-acest loc întemeiată!” –
Râse atuncea călătorul și de cale și-a văzut!...

Apologia dracului

(Jean Richepin)
— Fragment –
Tatălui meu

O, da! eu sunt urâtul, învinsul, blestematul.
El marele, eu micul, el totul, eu nimic;
El zis-a că prin mine născutu-s-a păcatul,
Dar eu vă sunt amic.

El zis-a că-nșelat-am pe întâiul vostru tată,
Dar dulce era mărul oprit, - și l-a gustat,
Gând raiul i se smulse în ora blestemată,
Tot eu l-am ajutat.

I-am spus: ți se închide grădina nemuririi;
Supremul te gonește din sântul paradis,
Dar vino, căci în lume, locaș al fericirii
Un altul ți-am deschis.

Voind apoi să vadă pe oameni în durere
Le zise: pâinea-n lacrimi muiați-o s-o mâncați;
Atunci le-am dat speranță, răbdare și putere,
Și ei au fost scăpați.

Pe om dorind să-l vadă urât de-a lui soție,
Să nască hotărât-a femeia în suspin,
Iar eu le-am dat plăcerea, izvor de poezie,
Să-și uite orice chin.

Când dânsa îl va strânge la pieptul ce palpită,
Când buzele pe buze șopti-vor amoros,

Eternul din a slavei lumină strălucită
Chiar el va fi gelos.

Și ce-am promis ținut-am: plăcere, fericire,
Amor, surâsul fraged de prunc nevinovat,
Și lungile extaze, și veșnica iubire,
Pe toate vi le-am dat.

Poruncile înalte au fost zădărnicite.
Trimise să vă-nece potopul său divin,
Dar eu, scurgându-i apa prin viile-nverzite,
Am scos dintr-însa vin.

El vru să vă apese sub neagra ignoranță,
Dar eu v-am dat știința și artele și tot.
În suflete aprins-am focare de speranță,
Din noapte să vă scot.

V-am dat, să-nvingeți bezna, a flăcării lumină,
V-am dat și fier, și aur, și regnul animal,
Știința, dacă este, prin mine e regină
Cu sceptru imortal.

Voit-a să vă-mpingă de sus, în adâncimea
Noptoasei neștiințe, prin orișice mijloc,
Dar eu v-am smuls urgiei spărgând întunecimea
Cu degete de foc.

Poetul, înțeleptul, tot fiul cugetării
Ce lumea mărmurit-a prin faptă și cuvânt,
De unde-avu pe frunte lumina inspirării
Și-n sufletu-i avânt?

Eu, eu vibrez în toată ființa revoltată,
În geniul ce-nfruntă batjocura mereu,
Eu, eu sunt Cain, monstru cu mâna sângerată,

Și eu sunt Prometeu.

În Shakespeare ce creat-a o lume ideală,
În Dante, Goethe, Schiller și-n câți au strălucit,
În Gutenberg, în toată pleiada genială,
În toți eu am trăit.

Prin mine stăpânit-ați materia-n mișcare,
Pătrunserăți prin mine misterurile ei,
Puterea ce v-am dat-o a fost atât de mare
Încât sunteți chiar zei.

Străpunserăți chiar munții, titanici prin voință,
Pe mări vă legănarăți - orașe-ați ridicat,
Pământul prin răbdare, sudori și iscusință,
Mereu l-ați preschimbat.

Din fiecare taină făcurăți câte-o sclavă,
Supus vă este totul, chiar trăsnetul l-ați prins.
Ați dus pe-ai voștri umeri o sarcină grozavă;
A vieții - și-ați învins.

Puțină vreme însă și pe-aripi glorioase
Prin aer veți străbate în zbor nestăvilit;
Baloanele purta-vor, ca flamuri luminoase,
Un fulger strălucit.

Trăsnit am fost de ceruri, da! însă fericirea
Eu, eu v-am dat-o-n schimbul acestei urgisiri;
Sunt răul, necuratul, dar sunt și mântuirea
Întregii omeniri.

Da! sunt orgoliosul învins. Dar răzbunarea
Mi-o aflu pe nemernic din tină să-l ridic,
Săracului ce plânge îi caut demâncarea,
Dar el nu-i dă nimic.

Iubește-mă pe mine, om, oaspe al naturii,
Veniți, veniți la mine, sărmani dezmoșteniți,
În vinul răzbunării muia-veți pâinea urii,
Și fi-veți fericiți.

Veniți! a voastră frunte înalțe-se trufașă,
Veniți! din nou clădi-vom un Babel colosal;
Veniți! vom reîncepe o luptă uriașă
Cu veșnicul rival.

Degrab', încoa, e timpul asaltului din urmă;
Eternul început-a să tremure de-acum;
El simte că domnia fatală i se curmă,
Și noi vom face-o scrum.

Om, dulcele meu frate, urmează-mă! cutează!
A sparge firmamentul din nou voi îndrăzni;
Urca-vom și, smulgându-l de unde el tronează,
În locu-i vom domni.

Voiesc să cânt

Voiesc să cânt!
Pădure scumpă, leagăn sfânt,
Tu, ce-ai scăldat în poezie
Apusa mea copilărie,
Din nou redă-mi avânt!

Voiesc să cânt!
Să fiu ce-am fost - să uit ce sânt...
Cântarea e re-ntinerire,
E un ecou de fericire,
E cerul pe pământ.

Voiesc să cânt!
Să uit că totul e cuvânt,
Vis, nălucire trecătoare,
Că viața este ca o floare
Ce crește pe-un mormânt.

Voiesc să cânt!
Voiesc să cânt!

Sinaia, 1893

Călătorul

Marea, câmp de apă clară, e oglindă strălucită.
O sărută albul lunii argintând-o până-n fund
Și sub vasul ce plutește peste unda adormită
Se înalță câte-un vuiet melancolic și profund.

Feeria poleiește funii, punte și catarge.
Vasul pare o nălucă pe al apelor cristal.
De la țărmuri câte-un eco de corabie se sparge
Și apoi se risipește ondulând din val în val.

Dorm în tihnă călătorii... numai unul la o parte
Stă retras, cu ochii jalnici sub o frunte de poet;
De gândire e furată a sa inimă departe
Și pe buze poartă stigma durerosului regret.

În adânca lui simțire a-ncetat orice furtună...
Liniștit e ca și marea, dar e tainic ca și ea,
Melancolic deopotrivă ca și albul clar de lună,
S-abandonă-n voia soartei ca să-l ducă unde vrea.

Zopira

EPISOD

Marelui artist, genialul Nottara

Este liniște suavă, vântul serii dormitează.
Nu s-aude nici chiar vocea marinarilor voioși,
Pe a mării depărtare stele blonde lăcrimează;
Diamante de lumină, ochi în veci misterioși,
Ele scapără pe valuri fulgerări nălucitoare...
Adâncimea fremătează ca o harpă cântătoare,
Iar palpitele din aer sunt fiori melodioși,
O corabie veghează singuratică în zare,
Încleștată parcă este de al mării fund stâncos,
Dar din când în când s-apleacă cu o lâncedă mișcare,
Ca un prunc ce-n al său leagăn se răsfață lenevos.
Steagul, pânzele, catargul și frânghiile-ncordate
Sunt de-argintul lunii clare melancolic sărutate
Și pe-oglinda străvezie se răsfrâng nedeslușit,
Așternându-se ușoare pe al mării infinit.
Atmosfera poartă-n unde simfonia veseliei;
Glasuri, cântece, mișcare sparg tăcerea de cristal
Și se duc, coboară, urcă, când pe-un val, când pe alt val,
Să sporească vraja nopții și splendoarea feeriei,
Căci pe vasul nins de lună e serbare. Generos
Vrea să fie Osman-aga cu ai săi de astă-dată,
Fruntea lui pentru o clipă nu mai pare încruntată
Și s-arată bun și nobil și cu toți prietenos.
Masă lungă e întinsă, vinul spumegă-n pahare;
Conștiința și-o înecă ienicerii în uitare,
Însă tot se mai întreabă câte unul mai bătrân,
Care cuget îl ascunde Osman-aga în serbare,

Căci în ochii lui de vultur strălucește o scăpărare, -
Fulger repede, dar roșu ce trădează pe stăpân.
Vrea sub sabie să treacă vre un neam în răzvrătire?
Vrea măcelul, focul, jalea să le-ntindă peste tot,
Să-nnoiască vechea vreme de-mpilări și pustiire?
Moartea, sila, foamea, plânsul și a dinților scârșnire
Vrea el fala să i-o poarte din nepot în strănepot?
Ori voiește, dimpotrivă, să răpească vreo ghiaură.
Vreo copilă, zână albă, ce simțirile îi fură?
Poate nu mai e Zopira pentru el același vis?
Și din nou se redeșteaptă schimbăcioasa lui natură?
Dar în urmă zic tot dânșii: „Orice-ar fi, așa e scris!”
Maynoții[1] cu sfială pe Osman îl înconjoară,
Înaintea lui s-apleacă, își duc mâinile la piept;
Le e teamă și o grijă nențeleasă-i înfășoară,
Căci în fiecare suflet el privirea și-o coboară, -
Cercetare ce străbate ca săgeata-n țintă drept.
Lungi urări din orice parte izbucnesc răsunătoare,
Toți serbează pe viteazul ne-ndurat pentru ghiauri,
El c-un semn alungă valul de urări lingușitoare,
Obosit este de-a lumii vanitate-nșelătoare,
Printre glasuri osebește și răsunete de uri.
La ospăț se reașează în tăcere fiecare:
Doi sclavi negri desfășoară un covor de Ispahan,
Altu-aduce și aprinde narghileaua lui Osman,
Ce alene se lungește pe molatica-nflorare.
Sub aromele de Moka, zarful de-aur aburit
Își întunecă lucirea măiestriei bizantine
Și Osman din narghileaua împietrită cu rubine
Soarbe lung uitarea grijii îmbătat și fericit.
Părul lui, cernită undă, peste frunte își revarsă
Neagra sa posomorâre ca o aripă de corb,
Și adânca lui privire de o flacără e arsă...
Cine o-nfruntă împietrește și pe loc rămâne orb.

[1] Locuitori din Mayna, canton al Moreei, corespunde cu vechea Laconie (n. a.).

În caftanul de mătase ce-i îmbracă tinerețea
E frumos ca-nchipuirea unui cuget fecioresc,
Pe-aurita-i cingătoare pietre scumpe strălucesc,
În scântei înfășurându-l și mărindu-i frumusețea.
Lângă el, ascuns în umbră, un zyfat șovăitor,
De la tălpi până la creștet scuturat de-nfiorare,
O privire turburată furișează peste mare,
Ce-ar putea să dea pe față pe mișel și trădător.
Către fine e ospățul. Agă semn cu mâna face
Și un sclav dispare iute închinându-se smerit.
O copilă peste-o clipă se arată liniștit;
E Zopira. Ca prin farmec vocea zgomotelor tace.
În puterea nopții line soarele a răsărit.
Alb veșmânt și fața albă, albă mână, albă toată,
Să-i descrie frumusețea nici o limbă n-o să poată;
Se mlădie ca sulfina sărutată de zefir.
Ochii mari sunt o poemă gânditoare și adâncă,
Stele limpezi cu reflexe de-ametist și de safir,
Vocea ei o melodie cum nu e și n-a fost încă,
Și întreaga ei făptură un parfum de trandafir.
A turbanului mătase diamante o-nstelează,
Și pe el mărgăritare șerpuiesc. - Al ei picior
Pare-abia că se atinge de al Indiei covor
Ce în cale i s-așterne și pe care se așează.
„Pregătiți-vă arcușul și viorile-nstrunați!”
Zice atuncea mândrul agă. Și ghiaurii într-o clipă
Plâng pe coarde-a lor durere, și și-o strigă și și-o țipă,
Mângâierea e în lacrimi; - sunt de ceruri inspirați,
Spun că-n lume o putere predomnește neschimbată;
Că în Domnul mântuirea când o cauți o găsești,
Dacă vrei să te iubească trebuiește să-l iubești,
Căci a lui mărinimie nu te lasă niciodată.
Spun de jertfele prin care îndrumatu-s-a Cristos,
Pentru-a-nfrânge răutatea și necazurile lumii,
Spun de patima lui crudă și de lacrimile mumii
Și de Iuda vânzătorul, înjosit și păcătos.

Dar Osman de cum aude a creștinilor cântare,
Ce desfide-a lui credință cu avântul ei măreț,
Și ce zboară arzătoare către cerurile clare,
Se încruntă și-i privește cu mânie și dispreț.
Însă grecii-ncep să cânte a strămbunilor mărire,
Spun de gloria trecută, se revăd la Marathon,
Îi conduce Miltiade către-a perșilor zdrobire,
I-aripează, îi ridică adieri de nemurire;
Vremi mărețe re-nviază în refrenul monoton:
— El ascultă vechiul cântec al titanicelor zile,
Fața lui se luminează de un zâmbet, - e răpit...
Vitejia îi uimește, perșii mor, e mulțumit,
Leonida îi sfărâmă: Thermopile! Thermopile!
Însă ei când se înalță prin al muzicii transport
Și cuvântul libertate când pe buze le răsună,
Cruntul agă se ridică și c-o furie nebună
Un pistol din brâu smucește, glonțul șuieră, detună,
Cântărețul cade mort.
Musulmanii trag hangiarul și cruzimea îi orbește,
Pe creștini voiesc să-i vadă zvârcolindu-se-n dureri,
Dar Osman atunci năprasnic se repede-n ieniceri,
Șeful lor scăldat în sânge îndrăzneala și-o plătește.
El apoi către Zopira se apleacă-nduioșat
Și la viață o recheamă din leșinul ce-o-nghețase,
O dezmiardă; ea-l întreabă... El îi spune c-a visat,
Că e liniște deplină, că nimic nu se-ntâmplase.
Și corabia se-nclină peste marea adormită,
Luna calea și-o urmează, vis pe valuri călător,
Toarce raze argintoase din cerescul ei fuior,
Pe când vântul printre funii melodia și-o palpită –
Noaptea dulce este toată un cristal străvăzător
Toată-ntinderea e albă până-n zarea depărtată,
Și pe tot s-așterne clarul unui farmec domnitor.
Dar corabia întreagă când de somn e-ngreuiată,
Aga cheamă înăuntru pe zyfatul prefăcut
Și în ochi privindu-l strigă: „Câine, spune-mi ce-ai văzut!

Însă dacă a ta vorbă ar voi să mă înșele,
Dacă lacomul tău suflet e vânzării închinat,
Vai de tine, n-am să aflu schingiuiri destul de grele
Să-nfierez al tău păcat!”
Iuda, galben, șovăiește, se cutremură și zice:
„Jur pe Iehova, stăpâne, pe Kerim și pe Isus,
Că văzut-am demoni negri furișându-se-n caice…
A mea soartă blestemată între dânșii m-a condus,
M-au plătit cu pungi de aur să servesc a lor izbândă,
Hotărât-au mâine seară să pătrundă în Bosfor,
Să prădeze chiar seraiul au în cugetele lor…
Ziua merg pe lângă țărmuri, noaptea-n umbră stau la pândă”.
– „Bine, câine, zice Aga, voi vedea dac-ai mințit!”
Și-nchinându-se judeul ca un șarpe iese-afară.
Însă luna prin ferestre se răsfrânge liniștit,
Troienind cuprinsul tainic cu a ei lumină clară,
Și Osman lângă Zopira uită grija ce-l pătrunde,
Cu iubire dezvelește albul chip surâzător,
Peste sânul alb, de lapte, cade părul ei ușor
Și întreagă o-nvelește risipindu-se în unde.
Ochii ei au strălucirea unui negru diamant,
Și sprâncenele-i arcate par umbrite cu cărbune,
Vechiul basmu de iubire unul altuia și-l spune,
Până ce-i cuprinde-n brațe somnul, veșnicul amant –
Dar când ziua se revarsă și cuprinde tot seninul,
Fiecare se deșteaptă, rob al tristului destin.
Și – oh! groază!… două corpuri: ienicerul și creștinul
Pentru veci de azi-nainte apărați de orice chin,
Și-nfrățiți de mâna morții lângă vasu-n nemișcare,
Către cer sticlându-și ochii, parcă strigă răzbunare,
Alintați de-al mării cântec mai duios ca un suspin.
Și cum ceru-și dezvelește toată vraja frumuseții,
Se-ntrevăd în depărtare niște puncte răsărind,
Sunt caice… ’naintează, șiruri negre se întind

Și pătează-n a lor cale poezia dimineții,
Sunt zărite și pe dată toată puntea e-n mișcare;
Prin alarma zgomotoasă chiar Osman este vestit,
Cresc caicele și umbra li se face tot mai mare,
Se apropie!... Cazacii - sunt cazacii, negreșit.
Aga strigă: „Șoimi de mare, îndreptați într-înșii tunul!
Spre Stambul că-i poartă gândul mi-a spus jidovul hain,
Însă jur pe semilună că peri-vor pân' la unul, –
Pentru fiecare-n parte născoci-voi câte-un chin...
În zadar s-a pus hatmanul Scatozub[1] în a lor frunte,
Vrând să plece semiluna și puterea să mi-o-nfrunte.
El și-a zis că de-a lui pradă prea puțin îl mai desparte,
Că spre țintă vor ajunge duși pe aripe de vis,
Că puterea musulmană va înfrânge-o, el și-a zis!
Dar Osman e încă-n viață! și Stambulul e departe!"
Astfel zice și dă ordin fiecăruia în parte,
Vasul geme și pornește spre caice cârmuit,
Iar de-odată zece tunuri izbucnesc ca o furtună,
Marea-n valuri se ridică, se izbește și detună,
Mulți cazaci în fundul apei își duc visul ne-mplinit;
De caice țăndărite este marea semănată,
Câte-un corp ce-noată-n sânge ici și colo se arată,
Însă cei rămași în viață dau năvală către vas
Și cu cângi îl încleștează. Scatozub răcnește: „Ura!"
Moartea urlă furioasă și la mulți le-astupă gura,
Șiruri dese cad creștinii. Turcii cad la orice pas.
Și caicele ușoare de corabie-agâțate
Par o ceată năpustită de ogari pe un mistreț;
Vasul geme sub povara de cadavre spintecate,
Sunt respinși din nou cazacii, dar au inimi încordate,

[1] Expediția lui Scatozub, după unii istorici, Scalozub, s-a întâmplat prin anul 1543. Prințul Cantemir vorbește despre aceste expediții pe larg în tom II (vezi *Puissance Ottomanae*). Scatobuz era un faimos războinic favorabil Poloniei. Sub conducerea regelui Sigismund spera să facă pe cazaci catolici (după Lessur şi Scherer). El făcuse 30 de expediţii pe mare în caiace (czajkas) în contra turcilor şi 2 pe uscat contra tătarilor. Era mândru, şiret şi brav (n. a.).

Vor să-nvingă sau să moară, căci pe viață nu pun preț;
Se reped cu cinci, cu zece, tot mai mulți, mai plini de ură,
Unii urcă, sunt ca tigri ce s-azvârl pe prada lor,
Luptă, strigă, urlă, săbii zăngănesc îngrozitor,
Puști trăsnesc, scrâșnesc răniții, crunte chinuri îi tortură –
„Moarte! moarte!” se aude răsunând ca o fanfară.
Piept la piept se strâng, cu dinții se apucă și se rup,
Fără milă printre rânduri plugul morții ară, ară...
Arma cade peste armă, trupul cade peste trup.
Și zadarnic musulmanii vitejia-și desfășoară,
Ei încep să șovăiască, căci dușmanii se-nmulțesc.
„Am învins! hatmanul strigă, frații mei, vă mulțumesc!”
Și pe turci sub a lui ghioagă ca un trăsnet îi doboară,
Dar Osman atunci răcnește: „Nu, voi încă n-ați învins!
Înapoi, ghiauri sălbatici, căci în viață m-aflu încă!”
Râde groaznic, îi desfide și, de gloanțe neatins,
Se oprește și-i așteaptă neclintit ca și o stâncă.
Secerați sunt ienicerii ca și spicele de grâu...
Dintre rănile căscate curge sânge, - curge râu,
Pentru cei rămași în viață deznădejdea e adâncă,
Ei cad unul câte unul! Vai! pierduți sunt toți, pierduți!
De urgie să mai scape nu mai cugetă nici unul,
Abia zece se mai luptă, opt abia, cinci, patru, unul...
Dar și dânsul scapă arma, cade peste cei căzuți,
Singur Aga numai dânsul se mai află în picioare.
Ca un fulger îi sclipește iataganu-ncovoiat,
A pierdut orice nădejde, dar se luptă ne-ncetat,
Vrea să moară ca vitejii pentru-a steagului onoare,
Ține piept la toți cazacii de-a lor număr ne-ngrozit,
Îi admiră chiar dușmanii vitejia uimitoare,
Când de-odată simte brațul că-i slăbește ostenit,
Șovăiește, și o ceață îi întunecă vederea,
Se retrage, se încearcă să-și recapete puterea,
Și, minune! dă un strigăt de nebun, - e fericit,

Lângă dânsul e Zopira, albă și transfigurată. –
A venit cu el să moară, teama-n piept a-năbușit,
A uitat că e creștină; și lovește nendurată,
Mâna ei copilărească pe stilet e încleștată,
Îl iubește pe eroul cărui viața și-a-nchinat;
De primejdia grozavă al ei cuget e-nălțat…
Îl acoperă cu corpul, vrea să-l scape, strigă, plânge,
Dar Osman rănit de moarte cu amor la piept o strânge,
O sărută încă-o dată, lung, mai lung, și parcă vrea
În duioasa-mbrățișare, suflet, viață, tot să-i dea.
El apoi dintr-o lovire capul fraged îl retează
Și privindu-l, trist îngână cu un glas ce lăcrimează:
„Numai eu aceste buze le-am atins cât am trăit!
Nimeni n-are după mine să le-atingă niciodată!”
Zice și, râzând sălbatic, cu un hohot prelungit,
Capu-n mare i-l aruncă; unda plânge spumegată,
Iar adânc un ecou urcă și răspunde: Niciodată!

Niciodată!

Ultima verba

Pe groapa mea, prieteni, să nu fie
Nici monumente-n marmură sculptate,
Și nici cavou de piatră cenușie;
Căci n-am iubit sclavia din palate.

Mormânt uitat ca trista sărăcie,
Dar să respir și-acolo-n libertate;
Coroane nu cu frunze argintate,
Și nici discurs, și nici vreo elegie.

Dar de e drept că jalea vă străpunge,
Spuneți-i Ei la groapa mea să vie...
Și voi fugiți... În liniștea pustie,
Din ochii-i dulci o lacrimă mi-ajunge.

Săracul și stelele

Un sărac privea la stele
Cum te uiți la un tezaur
Și zicea: Oh, ce de aur
Doarme-n ele!

Și, pe când murim de foame,
Goi, nemernici și uitați,
Voi zăceți cu ochiul numai
La bogați.

D-aia strig, pe frigul ăsta,
Hai! Ciocniți-vă-ntre voi!
Să mai plouă nițel aur
Și pe noi!

Lied

S-a dus și parcă trandafirii
Pe care-în treacăt mi i-a dat,
Parcă și ei s-au întristat
În suferința despărțirii.

I-am sărutat și i-am privit
Până-n minutul veștejirii.
Și moartea lor mi-a deslușit
Ce scurt e farmecul iubirii!

Și azi cătând cu drag la ei
Cum s-au uscat uitați în carte,
I-asemuiesc cu anii mei
Ce vor muri de ea departe!

Groaza de mine

De-o fi vreo inimă în doliu
Când voi muri, o mai implor
Pe chipul meu nepăsător
S-aștearnă-n grabă un lințoliu,

Fatalitatea rațiunii,
Când m-a făcut o-ntreagă viață
Să par un altul, și pe față
Să port o mască, - a minciunii,

Când peste pragul vieții săr,
Ar fi o crudă nebunie
Bieții prieteni să mă știe
Așa cum sunt în adevăr.

Barcarola[1]

Departe zările sunt clare
Și luna-n valuri când tresare,
Ce melancolic apa sună
Pe lagună!

Și pe când noaptea e senină,
S-aude vag o mandolină,
Ce risipește note-n zare,
Note clare.

Gondolierul cântă solo,
Dar gândul lui e dus acolo
Unde vibrează-o mandolină,
În surdină.

Și pe când vântul ia gondola
Și moare-n zare barcarola,
Ce melancolic apa sună
Pe lagună!

[1] Barcaróllă, barcarole, s.f. Cântec al gondolierilor venețieni; compoziție muzicală cu caracter liric și mișcare ritmică, imitând unduirea valurilor sau cadența vâslelor.

Mamei

Pe când amurgul varsă jale
Și-mbracă-n aur cimitirul,
Își lăcrimează trandafirul
Blândețea albelor petale,
Pe un mormânt uitat sub ele,
Peste mormântul mamei mele.

În ore lungi de întristare
Când greul vieții mă apasă
Și peste suflet mi se lasă
Cu neagra lui neîndurare,
Cum aș vrea, mamă, să mă-ngroape
Sub trandafir, de tine aproape!

Mamei

Dulce mamă, luminoasa vieții mele călăuză,
Tu, a cărei umbră sfântă o evoc la orice pas,
Dac-aș ști că al tău suflet ar putea să mă auză
Plângerilor mele toate într-un țipăt le-aș da glas.

Îmi spuneai odinioară, mângâindu-mă pe frunte:
„E frumoasă poezia, dar te lasă nemâncat.”
N-ascultai a ta povață, fiindcă poate și-un grăunte
De mândrie înmuiase glasul tău când m-a certat.

Și cu inima de mamă iubitoare, care știe
Să-ntrevadă viitorul, îți plăcea să mă privești
Stând pe gânduri noaptea-ntreagă, să cioplesc o poezie
Făurită spre mărirea limbii noastre românești.

Pentru mine păstrai toate mângâierile de mamă.
Când eram copil, la patu-mi vegheai nopțile târziu,
Uitai boala, somnul, toată dureroasa vieții dramă,
Ca să spui povești cu zmeii răsfățatului tău fiu.

Socoteai c-o să m-aștepte toate gloriile-n lume,
Nu era ca mine altul. O fecioară de-mpărat
Trebuia să mă iubească. Și-auzind doar al meu nume,
Chipul tău cel trist d-odată s-arăta mai luminat.

Și-am crescut, ca și toți frații, în iubire și credință.
Prunc, hrănitu-m-ai cu lapte de la sânul tău cel sfânt.
Tânăr, ai sădit în gându-mi a virtuții conștiință
Și, poet, mi-ai pus în suflet inspirare și avânt.

Tu, ce-n visul tău de mamă, mă vedeai atât de mare!

Dac-ar fi din cer asupră-mi ochii blânzi să ți-i cobori
Și-ai vedea cât plâng și sufăr și ce sunt, ai fi în stare
De durere și de milă înc-o dată să mai mori...

Te-ascultai, și fruntea mândră mi-o nălțai întotdeauna,
Nici prostiei, nici măririi nevoind să mi-o-ncovoi.
C-un sarcasm și cu un zâmbet de-am știut să-nfrunt furtuna,
Iată-mă cu ghete rupte prin zăpadă și noroi.

De-am iubit, la pieptu-mi dânsa n-a vrut capul să și-l culce,
Dar nici eu n-am plâns cerșindu-i mâna albă de copil,
Ci, privind-o cu durere, într-un cântec trist și dulce
Am închis pentru vecie nestatornicu-i profil.

Peste fața mea lăsat-au anii urma lor adâncă.
Am iubit măcar? Sau poate avui timpul să trăiesc?
Totuși pe mireasa albă o aștept și astăzi încă
Și, văzând că prea-ntârzie, plâng, simțind că-mbătrânesc.

Unde-i, mamă, -nvingătorul ce vedeai cu drag în mine?
Poate dulcea ta iubire m-a-nvățat să fiu copil,
Și-am rămas copil și astăzi, pe când corpul e în mine
Ca palatul unui rege mort de veacuri în exil.

Dar pe pragul cărții-n care vin de scriu a vieții dramă
Amintirea ta pioasă mă-ngenunche și-o slăvesc;
Și rupând din al meu suflet acest plânset îl urzesc
Ca să poarte al tău nume, printre veacuri, scumpă mamă!

1904, noiembrie, Piatra N.

Cântec

Aideți, nu mai faceți gură,
Plictisiți p-a voastră muză,
Nu vedeți că nu se-ndură
Să v-auză?

Aideți, cântecele mele,
Nu mai plângeți umilite,
Râd de voi atâtea stele
Neclintite!

Haideți, noaptea e albastră,
Ascultați ce trist vă cere
Al meu suflet blânda voastră
Mângâiere!

Orice lacrimă-i nătângă,
N-o s-o cer la vreun descântec;
Un poet trebuie să plângă
Doar în cântec!

Vulturul

Pe lângă râul ce se pierde în umbra sălciilor sure,
Pe când amurgul întristează singurătatea din pădure,
Se duce-alături o pereche de-namorați tăcuți și dragi
Să-și piardă urma pe cărarea șerpuitoare de sub fagi.
Ea, zâmbitoare și senină ca răsăritul blond de soare,
Cu fruntea ca petala albă a unui crin abia în floare;
El, melancolic ca amurgul, cu ochi adânci, de visător,
Părea că urmărește-n treacăt al visurilor sale zbor.
„Dar nu ești fericit? răspunde! - îi zice ea învăpăiată;
Când vezi ce farmec împresoară iubirea noastr-adevărată,
Și când citești în al meu suflet atâta dor nețărmurit,
De ce nu lepezi întristarea ce fruntea-ți largă a cernit?
O, fii mai vesel și alungă melancolia ta, stăpâne,
Și-ngenuncheată înainte-ți, supusă, roabă voi rămâne!”
El o sărută, și cu mâna i-arat-un vultur ce din zare
Venea plutind în zboru-i falnic cu-o maiestuoasă nepăsare.
Și-i zice trist: „Îl vezi, copilă, e cel mai mare împărat,
Căci țării lui, dumnezeirea hotare strâmte nu i-a dat.
El are-un cuib pe-un vârf de munte și-n zori de zi îl părăsește,
Căci setea lui de libertate, când stă în loc, îl chinuiește.
Și cuibu-i pare o-nchisoare; de-aceea, pururi solitar,
El cată lumi nețărmurite și-mpărății fără hotar...
Tot ca și el sunt visătorii, copil frumos cu ochi de zână,
Și pe-al lor suflet doar o clipă iubirea poate-a fi stăpână.
E drept că au și ei nevoie adeseori de mângâieri,
Ca să mai uite-amărăciunea nemaisfârșitelor dureri;
E drept că dulcea sărutare a gurii voastre-nflăcărate
Ne mai redă iluziunea unor visări neîntrupate;

Dar frumusețile eterne le face inima să salte
Și, pentru larga aripare a inspirărilor înalte,
În setea lor de libertate și-n zborul sfânt spre ideal,
Le trebuie cer fără hotare ca și vulturului regal.”

Exotică

Întinsu-mi-am arcul spre cer, cu temei,
Zburat-a săgeata, dar unde s-a dus
Nu știu, căci avântu-i a dus-o mai sus
Ca raza cea slabă-a ochilor mei.

Zvârlit-am în aer o dulce cântare
Și dânsa zburat-a. Dar unde s-a dus
Nu știu. Cine poate s-o prindă din zare?
O stea care pică și-un cântec apus...

Târziu într-un paltin înfiptă-am găsit
Săgeata ce-n voie lăsat-am să zboare,
Și cântecul dulce dormea liniștit
În sufletul unei femei visătoare.

Toamna

Uite toamna cum se stinge!
Umbra plopilor tresare.
Și amanții pe cărare
Plâng sub frunza care ninge!

Slabă, tristă, -ngălbenită,
— Între vis și adevăr -,
Trece toamna despletită
Și cu frunze moarte-n păr!

Pe când umbra cade multă,
Tu, ce-ți porți alături doamna,
Lasă vorba, taci și-ascultă
Cât de dulce moare toamna!

Geniul răului

Proteu ascuns și nestatornic, dar lacom d-a-nghiți întruna,
Țin toată lumea-ngenuncheată sub gestul meu poruncitor,
Doar pentru mine unii luptă, și alții-nving, și alții mor,
Și nici nu știu că pentru mine muncesc cu toții, -ntodeauna.

Când vrunul mi se-mpotrivește și luptă-n zbuciumul pieirii...
Eu îl zdrobesc. Să fie rege sau om ce iese din popor,
E robul meu, ursit să piară, și-n clipele când îl dobor,
Iau forma sacră-a *datoriei,* a *banului* sau a *iubirii!*

În firea lui ce se revoltă, strecor al patimii venin,
Căci ținta mea este măcelul și dușmăniile ce vin
Să schimbe legea d-armonie și-n iad pământul să-l transforme.

Și când din gloata unei lupte se-nalță vaiete, ușor,
Eu re-mbrăcându-mă în haina primordialei mele forme,
În aerul acrit de sânge mă schimb în corb croncănitor...

Într-un amurg de toamnă

Întrebare:
„Îți mai aduci aminte, doamnă?”

Răspuns

Cum vrei să nu-mi reamintesc, poete,
Amurgu-acelei toamne de demult?...
Deși trecut-au anii, parc-ascult
Cum îmi șopteai pe bancă triolete[1]...

Dar mai cu seamă, n-am uitat, poete,
Înfioratul glas, ce-ți tremura
Ca frunzele, ce-n păr îmi scutura
Al serii vânt, mângâietor în plete!

Nu te iubeam, mi-erai străin. Departe
Eram cu gând, cu inimă, cu vis...
Simțeam că tot trecutul ne desparte.

Și totuși când a nopții largă mantă
Ne-nvălui în umbra-i, a fost scris
Să-ți dau o sărutare de amantă.

Constanța, 27 aug. 1911

[1] 1. Poezie de opt (sau șapte) versuri (de câte opt silabe fiecare), în care primul vers este identic cu al patrulea și cu al șaptelea, iar al doilea cu al optulea. 2. (Muz.) Grup de trei note acoperind o unitate metrică de două sau de patru note.

Oglinda

D-asupra patului ce-și frânge de mult icoana venerată,
În apa ei, oglinda râde din răsărit până-n amurg,
Și stă pe zid, mai albă vara și iarna mai întunecată,
Clepsidră-n care nu se vede nisipul clipelor ce curg.

Se schimbă tot ce are o formă, dar ea rămâne neschimbată.
Și soarbe gesturile noastre în ochiu-i rece și fatal,
Iar, martoră, nepăsătoare, ea stă în veci ne-nduplecată,
Atât în nopțile de doliu, cât și-n luminile de bal.

Și viața noastră-ntreagă tace în fundul tainicei oglinde;
Revăd pe mama cum s-apleacă d-asupra leagănului meu,
Văd zâmbetul blajin al tatei și-nduioșarea mă cuprinde,
Simțind că umbră cum sunt dânșii curând-curând voi fi și eu.

Și mâine altul o să vie în apa ei să-și vadă chipul,
În cadru-i trist punând o formă ce se va șterge cum s-au șters
Atâția pași pe malul mării, împrăștiați ca și nisipul
Pe care vântu-l ia și-l duce, cum poartă faima câte-un vers.

Și trecător și el ca mine prin viață ca printr-o oglindă,
Văzând-o-n negru-mbrobodită, cum stă pe zid nepăsător,
În sfâșierea dureroasă ce sufletul o să-i cuprindă,
Va înțelege plânsul tainic al lucrurilor ce nu mor.

Fabule mărunte

I

Greoi aleargă un măgar
Cu fruntea-n jos, cu pasul rar;
Și iepurele, când îl vede,
Ușure-n urma-i se repede,
Gonește ca o vijelie
L-ajunge și-l întrece, dar...

Morală:
Ce mare grozăvie
Să-ntreci pe un măgar!

II

Doi șerpi au întrebat o stâncă:
— Ce-ți face stropul mic de apă?
— În fiece minut mă sapă
Încet-încet și mă mănâncă!
— Dar ea ca noi nu are dinți
Să te mănânce; stâncă, minți!
Și stânca le răspunde: — Iată,
De dinții voștri nu mi-e frică,
Căci se tocesc, dar picătura,
Deși e albă și e mică,
Eternă e ca și natura!

Pescuitorii de perle

D-a lungul umedelor stânci,
Uitate-n mările adânci,
Ca-ntr-un mormânt ce le înghite,
Necunoscute nasc și mor,
În scoica lor,
Mărgăritare negăsite!

Sunt lacrimi de ondine-amorezate
De vrun triton necredincios?
Și-acum sclipesc cristalizate
În fundul mărilor sticlos?

Dar îndrăznețul, beat de vraja
Strălucitorului său vis,
În valul care le ascunde
S-azvârle, - fulger în abis!

Înoată, se scufundă, speră,
Și apa îl cuprinde lin;
Și-n adâncimea-i îl primește
Ca p-un nou monstru submarin.

Adesea un rechin l-atinge
Și sepii vin, meduze pier...
Un crab pe umăr îi imprimă
O clipă gheara lui de fier.

Precum în vis numai s-arată,
Vezi albe crânguri seculari
Ce-n loc de mușchi - bureți au numai
Și-n loc de iarbă - alge mari!

Pe când în juru-i urcă valuri,
Picioarele-i se-nnămolesc
Într-o pădure de coraluri
Roșite-n sânge omenesc.

Și mâna-i pipăie cu spaimă
Și se tot lasă mai afund...
Ce dacă drumu-i plin de chinuri
Când perla albă stă în fund?

O vede, o atinge, iat-o!
Sub năzuința care-l mână
Prin valul de-ntuneric suie
Ca și un zeu c-o stea în mână.
.....

Și voi, poeți, artiști sălbatici
Ce răscoliți orice abis,
Ca și pescarul ăsta, -n suflet
Vă coborâți pe scări de vis,

În fundul mării neștiute
A cugetului îndrăzneț,
Să smulgeți tainelor *ideea,*
Mărgăritarul fără preț...

Multicolora perlă fină,
În zare zace neștiut,
Tot răsăritul aurorii,
În coaja tristului trecut.

Ca să găsesc și eu comoara
Acestor flori ce nu mai mor,
În marea plină de primejdii
Aș vrea nebun să mă cobor.

Spre largul ocean de vise,
Scafandru nou mă las și eu,
În fundul căruia e golul
Neantului - sau Dumnezeu.

Ce-ngrozitoare e căderea
În al problemelor abis!
La orice pas pricepi durerea
De-a-ți omorî întâiul vis!

Dar când mereu spre alte doruri
Te poartă sufletul amar,
Pescuitorului de vise
Ce-i pasă? El coboară iar.

Ce dacă inima se zbate
Și urlă creierul trăsnit,
Dacă din fundul suferinței
O rază nouă-a răsărit?

Și glorie de veci acelui
Ce-nsângerat și-nvingător,
Din noapte scoate, ca pescarul,
Lumină nouă tuturor!

Lui Gârleanu

Te am pe masă viu într-un portret,
Cu ochii mari și dulci privind în gol,
Cu fruntea ta ce pare un simbol
Al vieții tale albe de poet.

O cută n-ai pe frunte, nici un gând
În ochi, de întristare sau regret;
Nimic nu spune tragicul secret
Ce te-a împins în moarte-așa curând!

Blând, bun și visător zâmbești-nainte,
Și nu-nțelegi că-n lacrima fierbinte
Ce-mi arde-n ochi, tu-nvii ca un parfum,

Și nici nu simți că-n doliul ce-l poartă
Ființei tale clipa mea de scrum,
Nu plâng doar omul și artistul, ci o soartă.

Muzică de cameră

Într-un salon. E ora zece seara.
Suspină ghetele de lac.
Văd sânuri albe, mâini ca ceara,
Rochi decoltate, domni în frac.

Tăcere! Ora este gravă,
Căci într-un colț a răsunat
Un pian pe care stă o tavă,
Și trei viori s-au acordat.

Arcușul a-nceput domol,
Atacă forte un andante
Dintr-o sonată-n *mi* bemol
De Beethoven ori Mercadante.

Un *bravo!* stăruie mereu;
Îl scoate sincer o duducă
Ce-și poartă-al sânilor trofeu
Spre domnul matur, cu perucă.

Unii timizi abia suspină;
Din nădușeala unui chel –
Minune! - crește o verbină
Pe-o coardă de violoncel.

O văduvă în demi-doliu,
Nu suferă violoncelu'
Și, ghemuită p-un fotoliu,
E tristă c-a pierdut cățelu'.

Când contrabasul mizerabil

Trimite-n sală câte-un *la*,
S-aude-ncet un „Admirabil!”
Rostit c-un glas de mahala.

— Cum ți se pare, scumpă doamnă? -
Întreabă grav, adânc și rar
Un domn în păr cu flori de toamnă
Și cinci proteste-n buzunar.

— Îți place muzica, maestre? -
Unui poet îi zice trist,
Privind distrată spre ferestre,
O virgină „genre” artist.

Maestrul dă din cap și cască.
Acest răspuns e lapidar.
Biata virgină-și ia o mască,
Căscând și ea, - însă mai rar.

Cu toții sunt cuprinși de splinul[1]
Ce te apucă pe vapoare,
Dar toți, gentili, îndură chinul
Cu zâmbete admiratoare.

Unul se scarpină la ceafă,
Altul stă țeapăn ca un graf;
Plutește-un zâmbet de caiafă
Pe buze rase cu perdaf.

Și toți voiesc să aibă aer
C-au simțul muzicii ș-o gustă,
Iar notele, ca dintr-un caier,
Se torc mereu în sala-ngustă.

[1] Spleen s.n. Stare nemotivată de melancolie, manifestată prin plictiseală și dezgust față de orice.

Când plâng subtilele gavote,
Majoritatea-nghite sabur;
Și sorb, sărmanii, mii de note
Pe lângă baia cea de abur.

Un domn cu cioc și cap de faun
D-un „bacfiș” s-a apropiat,
Un altul sforăie p-un scaun;
Se crede, poate, la Senat.

— Ah! muzica e infinitul! -
Îngână un boier cărunt;
Deși e surd, nenorocitul,
Discută numai contrapunct.

O profesoară dă un ach!
Ș-apoi șoptește unui macher,
Când se sfârșea ceva de Bach:
— Sublim mai e și Flehtenmacher!

Văzând că meșterul Dinicu
Combate ca un tun francez
Numai p-o coardă, domnu Nicu
Ș-a luat un cap de amorez,

Și lâng-o doamnă serioasă
S-a așezat c-un evantail;
Privirea lui libidinoasă
O ia *en gros și en detail*.

Sonata însă infinită
Întinde coada-i de balaur;
În aer tremură, palpită
Sclipiri de lună și de aur.

Apoi se stinge. Musafirii

Se-nghesuiesc înspre bufet.
Se smulg din piepturi trandafirii
Și spre maestru se trimet.

O doamnă-i prinsă de suspine.
— Ce zici, Dinicu? Ce deliciu!
Și când te uiți la el mai bine,
Aduce chiar cu bietul Liciu!

... Într-un salon e ora unu.
Mutit-au ghetele de lac.
Plutește-n aer doar tutunul
Și coada ultimului frac.

Struggle for life

PANTUM

Ceru-i dulce și albastru ca o rochie de mătase
Învechită, care-odată a fost roză-n vremea ei.
E spre ziuă. Peste lume prind din aer să se lase
Fericiri de primăvară, raze, visuri, funigei!

Învechită, care-odată a fost roză-n vremea ei,
Așa-i rochia triumfală care-ntinde peste fire
Fericiri de primăvară, raze, visuri, funigei, -
Iar războiul pretutindeni varsă jale-n omenire.

Așa-i rochia triumfală care-ntinde peste fire,
Și pe munți, și peste valuri, și pe câmpuri al ei vis,
Iar războiul pretutindeni varsă jale-n omenire,
Dărâmând ce-a fost cetate și-nălțând ce-a fost abis.

Și pe munți, și peste valuri, și pe câmpuri, ca în vis,
Omul luptă să-și întindă stăpânirea peste rase,
Dărâmând ce-a fost cetate și-nălțând ce-a fost abis.
... Ceru-i dulce și albastru ca o rochie de mătase!

Cântecele unui greier

În viața mea de pribegie,
Gonit mereu de-al soartei bici,
Am îngânat cântece mici
De dragoste și ironie.

Și, cum trăiam mai mult în vis,
Făcui risipă de simțire
Și-n versuri șchioape am închis
O lacrimă lângă-o zâmbire!

Am îngânat cântece mici,
Fără pretenție să fie
Gustate la Academie,
Căci toate versurile mele –
Mici diamante, mici mărgele,
Buchete fără de panglici,
Garoafe, crini și ghiocei, -
Sunt scrise doar pentru femei
Și pentru patru-cinci amici.

Când iarna am simțit că soba
Pe versu-mi cald nu pune preț,
Cu grabă m-am drapat în roba
De magistrat, ca să nu-ngheț.

Și-am colindat întreaga țară
Cinstit c-o leafă de aprod,
Purtând sub robă o chitară
Și-o inimă în loc de cod.

Azi iarna-mi bate la ferești

Și vântu-n recea-i simfonie
Parcă mă-ntreabă: „Unde ești,
Poete, plin de veselie?”

Hambarele mi-s goale, nici
N-am strâns, cu cântecu-mi de greier,
Grăunțe s-am până la treier.
Dar simt o umbră grea pe creier:
Uitarea celor mari și mici!

Și-n stepa iernii argintie,
Când singur, trist, fără amici,
Culeg poemele-astea mici,
Țipate-n nopți de insomnie,
Vreau să le-nchin, cu dărnicie,
Îmbogățitelor furnici!

Piatra de moară și bobul de grâu

De ce mă strivești, fără milă?
întreabă un mic bob de grâu,
(c-o voce umilă)
o piatră de moară haină
ce, -mpinsă de apa din râu,
îl schimbă-n făină...

Dar piatra de moară, ursuză,
sau, poate, cuminte,
nici nu vrea măcar să auză
când bobul de grâu o acuză,
și-și vede de treabă-nainte!

Morala:

Oricât ar cârti înțeleptul,
Când ai putere, ai și dreptul!

Năluca

Cine să fii, nebună gârbovită,
Ce rătăcești pe străzile pustii,
Bătrână, slabă, tristă, despletită
Și-ngâni un basm uitat și de copii?

Spre ce liman destinul te mai poartă?
Ce fericiri îngropi în al tău grai?
Ce viață-a clocotit în apa moartă
Din ochii tăi, ce-au fost oglinzi de rai?...

Dar inima-mi de-odată se oprește:
O amintire fulgeră și crește...
Te-am mai văzut, bătrâno, undeva!
— Nu mă cunoști? Privește-te-n oglindă
Și tremură... Sunt tinerețea ta!

1926

Furnica și greierul

Flămând și blestemându-și soarta,
Gonit de ger ca de un bici,
Un greier zgârâie la poarta
unei furnici.

Furnica, deschizându-i, zice
cu glas mirat:
— Afară ce făceai, amice,
P-un ger așa de blestemat?

— Dacă-n zăpadă gem și strig,
cerându-ți ajutor,
E că mi-e frică să nu mor
de foame și de frig!

— Intră și, până-ți pun de masă,
treci lângă foc.
Un cântăreț poartă noroc
la orice casă!

Să nu te crezi aici povară,
Ce-avem îți dăm cu bucurie,
Dar vei plăti și tu chirie...
Cântând întreaga vară!

Craiova

Greierul și furnica

La Fontaine

Greierul cântând mereu,
Vara bine, toamna greu,
Crivățu-l găsi calic
Și-n hambare cu nimic.
Nici măcar o frimitură
De viermuși să bage-n gură
Atunci pleacă, plin de frică,
La vecina lui furnică,
Și se roagă, pân'la vară –
Ca de foame să nu moară –
În hatâru-i să renunțe
La vreo câteva grăunțe.
Și făcându-și vocea blândă:
— Jur pe cinstea mea de greier!
Ți le-ntorc cam după treier!
Și-ți plătesc chiar o dobândă!
Dar furnica, îndrăcită
La-mprumut și cam zgârcită
(Asta-i singuru-i cusur)
Întrebă pe trubadur:
— Vara ce-ai făcut, vecine?
— Zi și noapte stam la drum
Și cântam pentru oricine...
— Ai cântat? Îmi pare bine!
N-ai decât să joci acum!

[Catren]

Eu am trăit de azi pe mâine
Făr’să mă gudur sau să cer,
M-am mulțumit c-un colț de pâine
Și-un colț de cer.

Oaia, lupul și apărătorii

FABULĂ

Vrând să scape de sub gheara
Unui lup ce-o fugărea,
O mioară, vai de ea!
Ca să n-o răpuie fiara,
Căutând un ascunziș,
S-a pitit într-un tufiș
plini de spini
de scaieți și mărăcini.

Atunci lupu-i pierde urma...
Dar fricoasă mielușea,
Când ieși să-și cate turma,
Toată lâna după ea
Albă, creață și bogată,
Rămăsese ca răsplată
În tufișul salvator,
Dar cam prea apucător.
.....
Această fabulă banală
N-are nevoie de morală.

Idilă antică

Pe mal de râu scăldat în soare,
Visez o horă de naiade
Fermecătoare, zâmbitoare,
Cu frunze verzi în cingătoare!
Și ochi de basme și balade!
Prin pânza verzilor răchite,
Pândind la șolduri și la sâni,
Văd ochi de fauni, ochi păgâni
Și mâini și guri nestăpânite!
Dar faunii din umbră sar
Și joc fantastic se încinge...
Și ierburile lungi tresar
Când o naiadă se descinge
Și sare-n apa de cleștar...
Și vântul bate-n apa clară.
Nisipul pare lac de aur.
E primăvară, primăvară,
Natura face să tresară,
Sub voluptatea ei de taur,
Nisipul roșu, lac de aur.

Cântă greierul

Sunt multe cântece stridente,
Eu cânt încet, timid și greu;
Pe mine nu m-ascultă noaptea
Decât copiii și nebunii;
Iar monotona-mi elegie
În loc să s-adreseze lunii,
Coboară-n taină spre pământul
Care pricepe ce cânt eu!

În glasu-mi pun o mângâiere
Ce place morților uitați,
Și când, orgolios, prin lume
Tu treci cu ochii duși spre stele,
Să nu disprețuiești, poete,
Pe cei spre umbră aplecați;
Cum vioreaua-și dă parfumul,
Eu cânt cu aripile mele!

Șarpele și satana

(FABULĂ DE ACTUALITATE)

Unui mare calomniat
„Nel mezzo del cămin di nostra Vita”
Dante

La jumătatea vieții, ca și Dante,
Un șarpe nemilos s-a strecurat
În iad, prin locuri umede și pante.

Satana, stând pe tron, l-a întrebat,
Voind nemulțumirea să-i audă:
— Ce gând? Ce călăuză te-a mânat?

C-o șuierare aspră și confuză
Balaurul, mai lung decât un brad,
Răspunse: — Mi-a fost ura călăuză!

Vin să mă plâng stăpânului din iad,
C-al meu venin faimos se pierde, sire!
Puterile-i de moarte zilnic scad!

Cer toată neagra voastră ocrotire!
Să-mi dați un alt venin. M-a biruit
Ne-nfrânta și vicleana omenire!

Azi mușcătura mea c-un fier roșit
E vindecată, chiar când farmacia
Vestitul antidot și l-a greșit.

Dă-mi un venin să văd cum agonia

Pe om l-apucă, scurtă și brutală...
— Știu ce otravă-mi ceri: *E calomnia!*

În terța rimă să mai pun morală?
Dar calomnia, propagând-o slova,
Destul ca să te muște-n *capitală*
Și tu să mori, de pildă, la Craiova!

4 aprilie 1911, Brașov

Sonet

În clipa-n care vocea ta slăbită
Se mai lupta să zică: nu, eu mut,
Zdrobindu-ți carnea albă, te-am avut,
Statuie după soclu năruită!

Dar o-ntristare-n inima-mi mâhnită
Înalță un regret necunoscut:
Mă doare tot ce-a fost și s-a trecut
Și plâng pe năzuința mea-mplinită!

Pe clipa rătăcirii noastre ceața
Va coborî uitare, și, străini,
Ne vom târî spre alte patimi viața.

Vei trece-n seri de toamnă lângă altul,
Cu suflet tulburat, cu ochi senini...
Eternă-i doar iubirea, nu amantul!

Vulturul și vrabia

Cu ciocul tăios ca o sabie
Din zbor un vultur a răpit,
Pe stânca-i de granit, o vrabie.
Ea umilită i-a șoptit:
„Pentru stomacul vostru, sire,
Ce-n veci obișnuit a fost
Cu mese pline de-ngrijire,
Sunt un dejun destul de prost.”
Vulturul i-a răspuns: „Așa-i!
Însă nevoia te învață:
Când n-ai ce vrei, mănânci ce ai!
În comparație cu-o rață,
Desigur, nu ești un deliciu,
Mâncând un fel așa sărac
Tu îți dai seama că eu fac
Destul de mare sacrificiu!
În maiestatea lor trufașe
Și spre sporirea gușilor,
Vulturii trebuie să se-ngrașe
Din sângele supușilor!
Un vultur nu trebuie să piară,
Dar nici să fie prea fudul
Decât[1] atunci când e sătul...
Și-acum te-nghit că-mi ești sub gheară.”
.....
La oameni, tot ca și la fiare,
E lege dură ca o sabie:
Pe cel mai mic îl sfâșie cel mare,
Ca vulturul pe vrabie.

[1] În text: când

Brașov

Pro domo[1]

Întocmai ca un vierme de mătasă
Care-și zidește singur locuință
Din firul său, eu am o năzuință
În al meu suflet să-mi clădesc o casă;

Tot ce-am visat, dar n-a avut ființă,
Ca din pământ aș vrea acum să iasă.
Din amintiri și doruri să se țească
Umbrare de ispită și căință.

Pe fiecare zi, în pacea serii,
Căminul meu să suie spre tărie,
Un stâlp cioplit din marmura durerii.

Și gata când va fi să se ridice
Clădirea mea de artă și mândrie,
Nici trăsnetul, izbind-o, să n-o strice.

[1] *Pro dómo* (*sua*) loc. adv. a pleda ~ = a-şi susţine propria cauză.

Îmbătrânesc

Îmbătrânesc!...
Și zi cu zi oglinda tot mai neagră-mi pare,
Căci zi cu zi în ea zăresc
Un rid mai mult,
Un por mai mare,
Un păr mai sur,
Și-un zâmbet trist,
Ironic,
Care
N-acceptă nici o resemnare...
Și-mi pare rău că mai exist.

Îmbătrânesc!...
Și tinerețea
N-am cunoscut-o niciodată.
Când cei de vârsta mea
Jucau,
Cântau
Și se înveseleau,
Eu eram mamă,
Eram tată,
Luptam din greu pentr-o bucată
De pâine,
Pentru azi și mâine.

Îmbătrânesc!..
Și ce-i iubirea?
Eu n-am știut-o niciodată;
Că niciodată n-am iubit,
Când prea iubit-am fost de-oricare...
Ca piatra, piatră-mi rămânea

Și sufletul și inima
La orișice chemare.

Îmbătrânesc!...
Și tot mereu mă-ntreb: La ce mă chinui oare?
Ce ceas ferice,
Ce zi mare
Putea-va fi o sărbătoare
Și pentru mine?
Care soare
Putea-va timpul - nencălzit de nici o rază –
Să-ncălzească?
Ce flacără ar fi în stare
S-aprind-o inimă în care
Au înghețat atâtea simțuri
D-atâtea ierne grele, rele.

Îmbătrânesc!...
Și zi cu zi oglinda tot mai neagră mi se pare...
Căci văd cum sufletu-mi zdrobit
Se stinge zi cu zi - cum moare...
Și mă întreb: la ce-am trăit?
Când n-am făcut decât atât:
Să plâng, să plâng, să plâng întruna,
Să plâng, să uit și-apoi să iert.

1930

E-așa de tristă așteptarea

E-așa de tristă așteptarea când știi c-aștepți zadarnic!
Și-așa de tristă e speranța când știi că n-ai la ce spera...
Și-așa de jalnică-i chemarea când știi că nu te poate-aude...
Și-așa de grea e resemnarea
Și-așa e chinul de amarnic,
Când tot aștepți, aștepți zadarnic
Și știi că n-ai ce aștepta...

Încât de s-ar găsi cuvinte
Să-exprimi a tale simțăminte,
Să poți așterne pe hârtie
Și suferință,
Și durere,
Și lacrimile ce-n tăcere
Le verși - amar –
Dar în zadar,
În așteptarea celui care
Nu vrea să vie,
Nici să scrie
Și nici să știe
Că tot aștepți, aștepți zadarnic ca să vie...

De s-ar găsi cuvinte, zic,
Să poți așterne pe hârtie
Această mare tragedie
Ce-unor-ar pare - „un nimic”,
Atuncea s-ar mișca și munții,
Și stâncile s-ar sfărâma;
Și stelele din cer s-ar rupe,

Și-oceanele ar îngheța,
Și norii s-ar preface-n lacrimi,
Și toți vulcanii ar erupe,
Și lava lor ar arunca
Pe inimile reci ca gheața,
Pe sufletele împietrite
Și pe conștiințele-ncărcate
De suferinți pricinuite,
De lacrimi,
Din nopți nedormite.

Și s-ar mișca întreaga lume!
La fel un rege ca țiganul...
Și ar lăsa din mână tocul
Acel ce scrie;
Și ciocanul
Acel ce bate;
Și țăranul
Ar zvârli din mâini toporul,
Și mosorul,
Țesătorul,
Și-ar merge fiecare
Să-și găsească acela care
Plânge, plânge și așteaptă
– Tot zadarnic - ca să vie
Acela ce nu vrea să vie,
Acela ce nu vrea să scrie,
Acela ce nu vrea să știe
Că s-ar putea ca încă astăzi
Să se despartă pe vecie.

1930

Lui Octavian Goga

Când fruntea-n lauri ți-au încins-o zeii,
Aș vrea să prind p-armura ta de fier,
Erou ne-nfrânt în luptele ideii,
O floare mică ce-a-nghețat de ger.

Mai fragedă ca florile de stil
Și albă ca zăpezile de munte,
Să-ți amintească viața de copil
Ursit să-și poarte steaua lui pe frunte.

Să-ți re-nvieze codrii seculari,
Cu ape reci ce-n clocot curg sub boltă,
Ce-n ritmul lor, de mic, în Rășinari
Ți-au cadențat a versului revoltă.

Și azi pe culmi, când jalnic te ridici,
Învolburat d-a gloriei cunună,
Poate mireasma florii mele mici
Te-o mângâia sub trăsnet și furtună.

[Madrigale[1]]

pe o fotografie a mea trimisă
unor prieteni

I

Dacă suferința intimă sculptează
Chipul meu ce n-are zâmbetul vioi,
E că gelozia poate mă-ntristează
Că nu sunt în locul *copiei,* cu voi.

II

Te miri că pică-atâtea stele,
Dar nu-s doar stele căzătoare,
Sunt poate lacrimile mele
Ce plâng o dragoste ce moare.

III

Sub paleta toamnei sângera grădina
Împletindu-ți visul cu păreri de rău;
Tu făceai buchete și furai lumina
Razelor de soare prinse-n părul tău.

IV

[1] Madrigál, madrigale, s. n. 1. Poezie lirică scurtă care exprimă sentimente delicate sau complimente (la adresa unei femei). 2. Scurtă compoziție muzicală vocală cu caracter liric, caracteristică pentru sec. XVI.

Precum din foc rămâne scrum,
Ce-a strălucit o să apună,
Azi din iubirea mea nebună
Fac cântece pentru volum.

V

Smarandei

De ce în ochii tăi albaștri
Plutește-atâta vag mister?
Ori te-ai uitat prea mult la cer
Și-ai năzuit mereu spre aștri?

[Florile ce ți le-am dat]

Florile ce ți le-am dat
S-au uscat!
Vorbele ce ți le-am spus
Au apus!
Parcul unde mă plimbai
Ca-ntr-un rai,
De bătrân și veștejit
A murit.
Numai doru-mi fără glas
A rămas!
El sub geamul tău în zori
Pune flori,
Ca să simți că-n toamna rea,
Ce cădea,
Îți trimit din depărtări
Sărutări!

Păianjenul simbolist

Lui Ion Minulescu, autorul
Romanțelor pentru mai târziu

Păianjenul în colțul unei case,
Privind un vierme de mătase
Că vine inocent s-admire
Cum își țesuse plasa lui subțire,
În care-o biată muscă se-ncurcase,
Zice îngâmfat:
Vierme obscur, faci foarte bine
Că-n fine, vii să iei lecții de la mine,
Ghergheful meu e brevetat.
Ca să lucrez cu-astfel de fire,
Secretul numai eu îl știu,
„Fac pânze pentru mai târziu”
Și poate... pentru nemurire!
Nici n-apucase bine să rostească
Păianjenul lăudăros
Naivitatea lui prostească,
Că servitoarea, fără milă,
Întinde lungu-i măturoi,
Și din tavan aruncă la gunoi
Păianjen, muscă, plasa inutilă.

Morala:
Și-n literatură, ca-ntr-o veche casă,
Pânze de păianjen unii-ncep să țesă.
Dar de la o vreme s-a-nceput războiul...
Critica-nțeleaptă dă cu măturoiul!

[Lăsaţi mâhnirea!]

Nu, dragii mei, lăsați mâhnirea!
E timpul care ne-a schimbat,
Zadarnic luptă amintirea,
Nu-nvie arborul uscat!
Ne-a despărțit de mult destinul,
Ne-a înrăit al vieții greu.
Azi ne-a rămas prieten vinul,
Și tinerețea e-n căminul
Și-n catalogul din liceu.

[Voind chiar moartea s-o răpuie]

Voind chiar moartea s-o răpuie,
Din viața lui p-acest pământ,
Poetul face o statuie
Ce și-o ridică pe mormânt.

Poet

Ah, să găsești o formă nouă!
Să uiți și spațiul și timpul,
Cum florile renasc din rouă,
Cu versul tău să-nvii Olimpul.

Să fecundezi sterila minte
Ca pe un câmp secat de plug,
Și să străbați tot înainte
Neștiutor de nici un jug.

Să-nvingi prostia-mbătrânită
Și din noroi spre cer să zbori,
Și să-mpingi lumea-nmărmurită
Spre alte mândre aurori.

Și-apoi, sub buclele-ți cărunte,
Furat de gloria-ți întreagă,
Să mori, și alții p-a ta frunte
Cununi și lauri să culeagă.

EPIGRAME

Din volum

Prefață

Să nu se mire de loc prietenii mei că m-am hotărât să public aceste epigrame. Flori libere, răsărite în vântul capricios al vieții mele odată statornicite și astăzi risipite pe drumuri, nu credeam c-o să fiu silit să le strâng în buchete și să le întind trecătorilor. Ele creșteau sălbatice în grădina unui castel, astăzi părăsit și ruinat de năvala războiului. Castelanul ospitalier de odinioară e nevoit să rătăcească stingher prin colțurile parcului părăginit și să culeagă florile împrăștiate pretutindeni, să-și zgârie mâinile zmulgându-le dintre bălăriile înalte și grase, pentru ca din prețul acestor mănunchiuri însângerate să-și ridice iar turnul năruit, în care păstra cu sfințenie portretele părinților, cărțile rare, relicvele copilăriei, nimicurile scumpe - toată comoara de poezie și de amintire a unei vieți închinate frumosului.

„Sunt bona, sunt quaedam mediocra
Sunt mala plura quae legis, hic
alter non fit, Avite liber”.

Martial

Pro domo

N-am pretenția deșartă
Că, în goana-acestor rime,
Am închis idei sublime
De revoltă și de artă!

Dar ca armă-n contra vieții
și ca bici contra prostiei,
'Năltai râsul tinereții
şi tristețea ironiei...

Craiova
C. P.

Epigrame

Succesele profesorului N. Iorga în străinătate

Sorbona-ar vrea ca să-l reție,
Miniștrii-n calea-i se prostern...
Dar Iorga vrea supremație
Nu la Paris, ci în guvern!

Amicului Minulescu

marelui poet al *Romanțelor pentru mai târziu*,
cu prilejul romanului său:
Roșu, galben și albastru:

Da, *roșu, galben și albastru*
Erau culori naționale,
Dar, după tragicul dezastru
Stârnit de cartea d-tale,
Schimbate-au fost, să nu știrbească
Ceva din faima românească!

Unui scriitor avid de nemurire

Uitând că gloria e fum,
Imprimi volum după volum!
Dar timpul crud, pe nesimțite,
Cum le primește le și-nghite!

[Pe când citește Mircea piesa]

> Pe când în cabinetul unui celebru director al Teatrului Național, un autor dramatic citea o piesă în versuri, deasupra bibliotecii se zărea bustul marelui Alecsandri, întors puțin cu fața spre perete.

Pe când citește Mircea piesa
Făcând să dârdâie dulapul,
Alecsandri, ca să n-audă,
Deși statuie, -ntoarce capul!

Unui scriitor

> care mă ruga să-i scot de la tipar
> epigrama ce-i făcusem

Ți-am scos epigrama cu greu,
Dar totuși, ce vană mândrie!
Aveai un prilej să se știe
C-ai fost *cineva-n* timpul meu!

Unui sonetist

Cu multă caznă tu te-ntreci
A cizela sonete reci!
Dar publicul, când le citește,
Înădușește!

Poetului Victor-ios

Atunci când criticul Emil,
În a lui cronică, proclamă
Că ești egalul lui Eschil,
Mă-ntreb: cui face epigramă?

Unui primar spiritist

> care m-a amenințat că nu mai mă
> invită la masă, în splendidul palat
> ce avea la Brăila, dacă nu-i fac
> imediat o epigramă.

Cu morții prea mult tu te joci,
Și chemi la spirite o mie;
Un sfat: pe-al tău să nu-l evoci,
Că niciodată n-o să vie.

Lui Doinaru

Cu spiritele tale mici
Greu reputația să-mi strici:
Întâi, că-n Țara Românească

Nu-i om de duh să te citească;
Iar dacă vrunul s-a-nșelat
Și te-a citit: sunt răzbunat.

Lui A. de Hertz

înainte de reprezentarea piesei *Păianjenul,*
pe când era șef de cabinet la
Industrie și Comerț

Fostul șef de la Comerț
E un tânăr eminent;
Însă e mai mult *de* Hertz
Decât este *de...* talent.

Unui confrate indiscret

Amândoi avem o boală
Și-am căzut victima ei:
Eu - chelia naturală,
Tu - chelia de idei!

La curtea cu juri

din Piatra-Neamț, unde am pledat
mai multe procese cu mare succes
moral, dar nu pecuniar

Jurații-au fost, de data asta,
Mult mai cinstiți ca acuzatul:
L-au achitat! Dar el, sunt sigur,
N-o să-și achite avocatul.

[Lui Ion Adam]

[I]

Regretatul scriitor Ion Adam, care mi
se plângea într-o scrisoare că unii critici
i-au contestat fondul, alții forma

Adame, biblicul tău nume
Orice discuție o curmă:
Ca om, ești cel dintâi pe lume,
Ca scriitor, ești cel din urmă!

[II]

Nevoind să amărăsc pe prietenul
Adam cu prima epigramă, i-am
trimis de la Constanța acest madrigal

Adame, nu mai poți să mori,
Oricât te-ar înjura cei fameni:
Ești cel dintâi și printre oameni
Și printre scriitori.

Unui critic indulgent

Tu crezi că mie-mi faci plăcere
Când scrii de poezia mea;
Totuși, la critica ta dulce
Eu ți-am trimis o notă rea.

Unui fost profesor

al Școlii de Poduri și Șosele, care
pedepsea pe elevii obișnuiți să facă băi

— Ce tot băi și băi, potaie;
De insiști, te consemnez!
Eu sunt om bătrân, și baie
Am făcut... doar la botez!

Lui Haralamb Lecca,

cu prilejul reprezentației piesei *Câinii,*
și care, fiind director al Teatrului
Național din Iași, era foarte criticat
de actori

Haralambie, *Câinii* tăi
Mie-mi par niște potăi:
Tu-i hrănești destul de bine,
Ei te mușcă-ntâi pe tine!

Marelui Caragiale

pe când era berar. La această epigramă
a colaborat însuși maestrul

Iancu Luca Caragiale
Îți dă berea cu măsură
Face și literatură...
Însă nu face parale!

Operei nevândute

a unui rival obscur

Un epitaf e în zadar

Și o cruzime să-ți fac ție;
Căci viața ta e-o vijelie,
Care te-a smuls de la tipar
Ca să te-ngroape-n librărie!

Unui judecător irascibil

Al meu spirit mă va scoate
Din magistratură. Poate!
Dar mirarea-i: cum pe tine
Tocmai lipsa-i te menține?!

Unui poet prea fecund

Un premiu dăruiesc în bani
Cui calcula-va-n zece ani,
Câți pași străbate bulevardul
Și câte rânduri necitite,
Pe fiecare zi, comite
Bardul!

Lui Octav Lecca

> care publicase o carte asupra aristocrației
> române și susținea că familia lor se trage
> din Porcius Lecca, din vremea romanilor

În cartea ta de boierie
Inventi noblețe orișicui;
Dar, cum că tu te tragi din *Porciu,*
N-aveai nevoie s-o mai spui.

Lui O. Späthe

[I]

Cu prilejul dezvelirii statuii lui Eminescu
de la Dumbrăveni și după succesul odei
pe care o improvizasem marelui poet:

Gloria lui Eminescu
O să aibă două pete:
Poate: versurile mele;
Sigur: statuia lui Späthe.

[II]

Späthe, necăjit că pierduse la o partidă
de biliard, mă somează să-i fac o epigramă
motivată de chixul neprevăzut

Enorm admirator al berii,
Späthe, Graf von Habenix,
La biliard îți face serii,
Dar la busturi... dă și chix!

Biblică

Marelui poet St. O. Iosif, care, agasat
de succesul epigramelor contra lui
Späthe la Dumbrăveni, m-a somat
să-i fac și lui una. Bineînțeles că
această epigramă, făcută în glumă,
nu știrbește întru nimic admirația
și iubirea ce am purtat-o întotdeauna
dulcelui și nenorocitului poet

Pe Iosif frații îl vândură,

Cumpărători găsind destui.
Privindu-ți cărțile-n vitrină,
Râvnești și tu la soarta lui!

Răspuns unui amic

care mă certa că fac atâtea epigrame
lui Nigrim, pe care l-am ucis cu cea dintâi

Ai fost nedrept, amice, când ai spus
Că pe Nigrim c-un vers l-aș fi distrus.
Un rol contrar în viață i-am jucat:
Nigrim era *nimic* și l-am creat!

Regretatului poet Oreste

pentru laudele exagerate aduse
lui Nigrim, din recunoștință că-l
invitase la via sa de la Buzău.
„*Habent sua fata...*”

Tu de Nigrim să nu te-atingi, Oreste!
E scris în cer destinul fiecărui.
Eu, atacându-l, l-am creat ce este;
Cu lauda-ți anemică, tu-l nărui!

Unui scriitor popular

Eu nu știu azi la șezătoare
Ce ne silește să dormim;
Nu e târziu și e răcoare!
(Un glas): — În sală e Nigrim!

Unui poet netalentat

dar foarte pletos

Găsesc că prea se-ngâmfă el
Cu părul-i arhiabondent:
Alecsandri era mai chel
Și... parcă-avea mai mult talent!

Unui senator surd

dar palavragiu

— Ics, senatorul slab și chel,
E surd. — De-o fi adevărat,
Atât mai bine pentru el...
— Dar nu e mut! — Atunci, păcat!
Atât mai rău pentru Senat...

Unor poeți inspirați

dar nu la epigrame

V-ați cotizat cinci disperați
O epigramă să-mi fumați,
Dar publicul, ca s-o-nțeleagă,
S-a frământat o noapte-ntreagă.

Unui confrate

care, la un banchet al scriitorilor,
s-a chinuit să-mi facă o epigramă

Fiindcă ai făcut un spirit trist,
Te crezi și tu epigramist;
Și cărăbușul, bunăoară,
Se crede pasăre când zboară!

Unui confrate obscur

Un scriitor necunoscut
O epigramă mi-a făcut.
Ca să-mi răzbun pe autor,
Eu voi citi-o tuturor.

Unui poet

care publicase un volum de poezii:
Visuri și lacrimi

Da, bardule, creează-ți *visuri;*
Tu ești poet ajuns acum,
Căci cititorii varsă *lacrimi*
Pentru cinci lei dați pe volum.

Lui Emil Isac

[I]

Întorcându-mă de la ședătoarea
literara din Tulcea, cu Galaction,
Locusteanu și alții, aflam în Galați
de moartea marelui Caragiale.
Atunci cineva amintind că de curând
Emil Isac plecase la Berlin, ca să
obție un certificat de la maestru,
am exclamat:

Deși momentul prea e tragic,
Cu neputință mi-e să tac:
Mai bine-ai vrut să mori, maestre,
Decât să-l lauzi pe Isac!

[II]

Și, cu toată simpatia ce o am pentru
poetul Isac, l-am mai bombardat cu
încă patru versuri

Și destinul acesta
Prea ades greșește:
Caragiale moare,
Și Isac trăiește!

Lui Leon Ghika

Cu prilejul dezvelirii statuii marelui
Eminescu la Dumbrăveni, când
veniseră de peste hotare mulți
oaspeți și cărora prințul Leon Ghika
le zicea „martiri” tocmai fiindcă
aveau poftă mare de mâncare și
mai cu seamă de băut

În glumă-ai poreclit „martiri”
Pe niște-anume musafiri.
Dar apetitul lor vioi
Răzbunător, desfide gluma;
Și-o zi să mai rămâie numa,
Atunci „martirii” am fi noi!

Unui confrate puțin inspirat

Mă jur - și fără ironie –
Că eu mă prind să scriu o dramă
În timpul cât îți trebuie ție
Să-mi faci o biată epigramă.

Lui Delavrancea

Când s-a jucat *Hagi-Tudose,*
Și publicul s-a molipsit,
Căci la aplauze cu Barbu
A fost zgârcit!

Unui judecător

care mă trecea lipsă în registrul tribunalului din Constanța, chiar când eram prezent

Mai riguros ca un vagmistru,
Tu mă dai lipsă în registru,
La tribunal când sunt prezent.
Îți iert cu milă răutatea,
La gândul că posteritatea
Pe veci o să te dea absent!

Măgarul lui Balaam

dedicată aceluia care, recunoscându-se
în aceste versuri, se va crede de spirit,
întorcând cu facilitate ironia contra mea

În alte vremi, când un măgar,
Bătut de un stăpân barbar,
Vorbi, s-a minunat natura;
Dar astăzi, când le toacă gura
Atâtora, pe-atâtea game,
Ce vi se pare-așa bizar
Să... scrie unul epigrame?

Unui amator

Na-ți epigrama, am citit-o.
Dar, nu știu - naiba să mă ia! –
Plăcerea de-a ți-o-napoia
E singura ce am simțit-o.

Gherea - Hașdeu

De Gherea - spirit analitic –
Spunea Hașdeu cam pătimaș:
„Birtașii spun că este critic,
Iar criticii - că e birtaș!”

Unui poet miop

Vezi pe-acel domn roșcat ce vine
Cu ochii-n geam, cu nasu-n cer?
E scriitor. – Îmi pare bine!

La care minister?

Unui scriitor fără succes

dar a cărui amică avea prea multe

Poete, -n valuri de cerneală
Îneci ideile-ți mâhnite;
Dar, dacă muzele te-nșeală,
Amica vor să ți-o imite!

[Lui Eftimiu și Hertz]

după reprezentarea *Cocoșului Negru* al lui Victor Eftimiu, care se întrecea în succes cu *Păianjenul* lui A. de Hertz

Cocoșii toți mănâncă gâze
Ce n-au valoare în comerț;
Cocoșul Negru al lui Victor
Mâncă *Păianjenul* lui Hertz!

[Lui Victor Antonescu]

Se știe că fostul ministru al României la Paris, pe când era la departamentul Justiției, a trebuit să redijeze actele de deces ale regelui și reginei.

Sub Victor Antonescu s-a întâmplat
Să moară primul rege și regina.
El actul de deces le-a redactat.
Că-l face lumea cioclu, a cui e vina?

Dar Ferdinand I e gânditor
Și-ngrijorat o spune orișicui
Că-l va numi curând ambasador,
Să nu-i dreseze actele și lui!

Lui Caragiale

> care, voind să atragă pe Goga la ziarul *Românul*, îi spunea că scriitorii mari sunt mecanisme de lux care trebuiesc unse bine

Ești cronometru fin, maestre,
Dar la *Românul* ce cați oare?
Au ei nevoie de ceasornic,
Ori tu nevoie de unsoare?!

Lui Späthe

> La ultima expoziție a tinerimii artistice m. s. regina, văzând bustul meu în marmură lucrat de O. Späthe, a cerut să-i fac o epigramă.

La bustul ăsta și poetul,
Și sculptoru-au colaborat,
Căci marmura este de Späthe,
Iar spiritul - de Cincinat.

Unui confrate

Bazil a scris o carte de orice duh lipsită,
Și eu am cumpărat-o, deși știam că-i rea.

Bazil cu modul ăsta de două ori profită:
Întâi de-a lui candoare, al doilea de-a mea!

Dlui Simu

Muzeul tău e plin de strălucire,
Dar sfatul meu e sincer și discret:
De ții cu orice preț la nemurire,
Să-ți facă... Stoenescu un „portret.”

Unui meșter al cuvântului

Spun doamnele, maestre,
Că-n pledoarii ești apt;
Dar prea vorbești întruna...
Și nu mai vii la fapt.

Unui autor dramatic
care făcuse să apară pe scenă, ca personaj simbolic, un măgar

— Dar piesa asta e obscenă:
Să iasă un măgar pe scenă?!
— Ce vreți, răspunse directorul,
Dacă strigați toți: Autorul!

[Avocatului Fabriciu]

[I]
Unui avocat de la Brăila prea locvace și indiscret

Vestitul avocat Fabriciu

Nu-i orator, dar mie-mi place:
Dacă, vorbind, e un supliciu,
E un deliciu dacă tace.

[II]

Avocatul, foarte indignat, a ripostat
că e mult mai deștept decât mine,
fiindcă el vorbește, și eu tac.
Atunci i-am răspuns imediat

Fiindcă tăceam, deși cu rost,
Fabriciu mă crezuse prost.
Tot astfel eu l-am socotit,
Dar… numai după ce-a vorbit.

Unui prieten

care, într-o cronică, mă făcuse „spițer”

Mă faci „spițer”, dar nu m-apasă
Sarcasmul tău cel culinar:
M-aș face chiar veterinar,
Ca să-ți fiu „doctorul de casă”.

Unui scriitor anemic

Certificat în genul catraminei[1]

Am suferit, iubite domn,
Întotdeauna de nesomn.
Dar, de când cartea ți-o citesc,
Sunt vindecat și-ți mulțumesc.
(Rog mai trimiteți șapte exemplare)

[1] substanță extrasă din catran, cu care se prepară hapuri pentru tuse.

[Lui Dunăreanu]

[I]

La o ședătoare literară de la Tulcea scriitorul Dunăreanu citind o frumoasă nuvelă, dar cam lungă, eu am improvizat această glumă după sfârșitul citirii

Când a-nceput nuvela Dunăreanu,
Era la cârmă încă Brătianu;
Dar, când sfârși bucata Dunăr... escu
Venise generalul Averescu!

[II]

Pentru a satisface pe Dunăreanu, care-și dase multă osteneală și cu citirea nuvelei sale, și cu organizarea primirii noastre, i-am mai făcut următorul catren la ședătoarea din Tulcea.

„Eu v-am citit ca să v-ajungă!”
Amicul Dunăreanu o să spună.
Însă nuvela lui, dacă e lungă,
Are o scuză: că e bună!

Lui Adolf de Hertz;

care-mi ceruse să-i fac o epigramă cu prilejul succeselor dramatice ale *Dlui Notar* de Octavian Goga. Această epigramă e de altfel o simplă glumă, întrucât e știut că amicul meu de Hertz nu e numai creștin ortodox, dar încă un om de talent necontestat

De când trecu Carpații *Goga*
Să facă artă, nu comerț...

Nu-i mai rămase lui de *Hertz*
Ca teatru, decât... *Sinagoga!*

Unui agramat

O, scrib obscur de la Buzău,
Poți să mă-njuri, nu-mi pare rău,
Dar eu pe tine mă răzbun
Când nu vreau numele să-ți spun!

Lui Aristide

cu prilejul unei conferințe
întrerupte de vociferări și bastoane

Mărinimia dumitale
Aproape nu mai se-nțelege:
Ai dat studenților parale,
Ca să primești numai ciomege!

Unui scriitor

care nu semnase epigrama ce-mi
trimisese la un banchet

Epigrama-ți fără rimă
E de duh așa lipsită,
Că, deși e anonimă,
Mie-mi pare iscălită.

Sfârșitul unui duel literar

Gândind la versurile lor,
Un singur lucru mă turmentă:
Că spiritul e trecător,
Vulgaritatea - permanentă!

Unui procuror de la Brăila

> care, de câte ori mă întâlnea, îmi spunea „Domnule Ajutor”. Amenințându-l cu o epigramă, mi-a răspuns că pe un eminent magistrat ca dânsul nu-l pot atinge. Cu toate acestea, avea și el un cusur: se... învoia cu nevasta prezidentului

Berbantul nostru procuror,
Ades la club când mă-ntâlnește,
Cu multă morgă îmi trântește:
„Salut pe Domnul Ajutor!”
Ce-mi zice dânsul e legal,
Fiindcă-am primit decret regal
Să fiu ce sunt... și nu regret.
Dar o-ntrebare: eminentul
De unde are el decret
Făcând pe *vice-prezidentul?*

Unor cicălitori

D-ale voastre epigrame
Cincinat n-are habar.
Aveți aerul că vindeți
Castraveți la grădinar!

Unui poet spițer

Radu face epigrame,
Însă nu le face bune
Fiindcă-ntr-însele nu pune
Spirit decât zero grame!

Unui steril

Bărbatul meu este mai tare
În matematici ca oricare,
Dar are o nenorocire:
Nu se pricepe la-nmulțire.

Unui ministru al artelor

la un banchet

Pe Minulescu tare-l știu în
Stanțe *pentru mai* târziu;
Dar pentru cele mai recente
Nu cred să-i dai Benemerente.

Cu prilejul elogiilor

ce mi s-au adus de presa literară la apariția volumului meu de poezii, Galaction - într-un număr din *Viața românească*, în care directorul mă lăuda - a scris într-o notiță din: Pe marginea cărților o diatribă împotriva poeziilor mele, în genul criticilor lui Caion (C. A. Ionescu[1])

[1] Constantin Al. Ionescu-Caion (n. Constantin Alexandru Ionescu; 1882 - d. noiembrie sau decembrie 1918) a fost un jurnalist și poet român,

De ce imiți pe Caion
Cu stilul lui de Pișculescu,
Tu ce semnezi Galaction
Și scrii ca orice Ionescu?

Revistei Rodica

redactată de Caion et comp., ce apărea pe hârtie albastră, purtând ca deviză versurile lui Alecsandri: „Purtând cofița cu apă rece”, iar textul revistei era plin de injurii la adresa tuturor scriitorilor noștri recunoscuți

Purta cofița cu apă rece
Blonda *Rodică,* plină de nuri –
Rodica voastră, vânătă, trece
Ducând hârdăul plin cu lături!

La castelul Plăinești

Unui aristocrat foarte simpatic, dar dezordonat, care îmi recunoștea talentul, dar mă făcea, în glumă, zevzec

La argumentul tău mă plec:
Sunt talentat, dar sunt *zevzec!.*
Cu tine însă-i mai ciudat:
Tu ești *zevzec* netalentat.

---

cunoscut pentru disputa legală cu dramaturgul Ion Luca Caragiale.

Unui Victor Hugo al lirismului nostru

Când domnul Fagure proclamă
Glumeț, în stilul lui perfid,
Că-n dramă ești Euripid...
Ce sângeroasă epigramă!

Unui poet mărunt Mărunțel

Când văd lătrând câte-un cățel
După un tren accelerat,
Eu mă gândesc la Mărunțel,
Când critică pe Cincinat!

Aceluiași

Când ești la minte puțintel,
Ca și la trup, o, Mărunțel!
E un curaj de admirat
Să te măsori cu Cincinat!

Dlui Georgel Mârzescu

când, socotind că rămân în Franța, m-a
înlocuit din locul meu de consilier
al Curții de Apel Oradea-Mare

Ca să izbească-n Cincinat,
Mârzescu prea e om sensibil.
Dar când decretu-i l-a lăsat
Afară din magistratură,
I-a zis: Te fac inamovibil
De astăzi... *în literatura!*

Dramaturgului A. de Hertz

după reprezentarea piesei *Păianjenul*

Crapă bunii tăi dușmani;
Însă ție ce-ți mai pasă,
Când *Păianjenul* la casă,
’N loc de muște, prinde... bani!

[lui I. Gr. Periețeanu]

[I]

cu prilejul volumului său Opt portrete
de animale.
Prietenul meu Ionel Gr. Periețeanu,
o glorie a baroului, epigramist, poet și
literat distins, a vrut să publice o plachetă
elegantă de sonete: opt portrete de animale.
I-am atras atenția că titlul ar fi nepotrivit,
portretul evocând ideea chipului omenesc.
Dar el persistând, cu toată dragostea veche
ce-i port, i-am făcut gluma aceasta, la care
veți vedea că a răspuns imediat cum
nu se poate mai spiritual:

Volumu-n fond nu-i tocmai rău:
Tiparul, stilul și hârtia;
Dar nu-ți pricepem modestia
De-a fi omis... portretul tău!

[II]

Iată și spiritualul răspuns al
prietenului Periețeanu:

Spre a-ți satisface ironia,
Voi completa menajeria;
Și tu, ce-mpungi pe neștiute,
Vei figura printre cornute.

Eu am ripostat

Răspunzi, în versuri potcovite,
Că-mi cedezi locul printre vite;
Mai fericit sunt să-l primesc
Decât, biped, să te citesc.

[III]
Și apoi am continuat

Nu-ți completa menajeria!
De versuri de-astea sunt sătul
Și când ți-ai scris biografia
În opt capitole-i destul!

Unui mare proprietar, dar mic poet

Când trece meșterul Nigrim
În propria-i trăsură,
E foarte greu să nimerim
Pe melancolica-i figură,
De merge la vrun țintirim
Sau de-și depune vreo chirie
Pentr-un volum la librărie?

Traduttore-traditore

De morți se spune numai bine.
Eu de Nigrim atâta spui:
C-a fost maestru-n limba lui
Și ageamiu în limbi străine.

Polemici mărunte

Unui critic din Iași

Un bour tânăr - Sevastos –
Când năvăli să mă răstoarne,
Își rupse unul dintre coarne
În pieptu-mi matur, dar vânjos.
Și eu, adept al lui Cristos,
Milos de orice dobitoc,
M-aplec și cornu-i rupt de jos
Pe frunte i-l lipesc la loc.

Răspuns dlui general Petala

care se mira că, la un concert în Cluj,
pianistul cânta într-o sala cu totul obscură

A cânta în întuneric
Nu-i capriciu și nici boală;
E un avantaj: artistul
Nu mai vede sala goală.

Răspuns

în ultima ședătoare de la Timișoara,
unor tineri scriitori care se decretaseră
ei singuri *cocoși*:

Nu știți să rămâneți senini
Când ironia mea vă mușcă;
Eu nu-s cocoș pentru găini
Plouate, - sunt cocoș de pușcă!

Unui om fără meserie

Susții mereu că Cincinat
Nu e poet, ci magistrat.
Dar bine-ar fi să lămurești,
Amice, tu ce naiba ești?!

Improvizații

Fostului ministru dr. Lupu

[I]

la palat, pe când vorbea cu soția
șefului de stat major la o ședătoare
muzicală.

C-un aer prea sentimental
Vorbind c-o doamnă, strigă grupul
D-aghiotanți: Păziți că *Lupul*
E-n cartierul general!

[II]

la o altă serată de la palatul regal
când l-am surprins în flagrant
delict de galanterie cu altă doamnă
cu părul brun

La serata de la curte
Domnul Lupu făcea curte,
Însă altcuiva.
Și-nțeles-am adevărul,
Că un Lup își schimbă părul,
Dar năravul ba!

Dlui George Mârzescu

ministru al justiției, ca să mă treacă
de la Curtea de Apel din Oradea
la București, D. Mârzescu a găsit
mai nimerit să mă trimită „în literatură”.

Cum știu spiritual că ești,
Nu vrei să facem o-nvoire?
Tu să mă treci la București...

Eu să te trec la nemurire!

Marelui pianist Boskoff

după ce-a cântat magistral
Funeraliile de Liszt

Când peste coarde mâna-ți plouă
Bemolii grei și-atâți diezi,
Lui Liszt îi dai o viață nouă;
Dar pianul îl înmormântezi!

Doamnei Pascal T.

care îmi cerea, în ziua nunții,
la Sinaia, patru versuri

Eu, doamnă, -n dragoste mai crez,
Și, când văd chipu-ți ideal,
Oricât de mare ar fi fost *Blaise,*
M-aș mulțumi să fiu… *Pascal!*

Unui ministru

care, pentru a-mi da două bilete de
tren, îmi ceruse să-i fac petiția-n versuri:
M o t t o: Când visezi ceva rău, ți se întâmplă
ceva bine.

Am visat o diligență,
Praf, drum lung și niște ghete:
Asta-nseamnă, excelență,
C-o să-mi dai două bilete!

Unui prieten însurat

care, pentru a mă ironiza, mi-a dat
într-o seară rimele: *nefasta*, *nevasta*
și *chel*; i-am întors astfel gluma:

După ce-ntr-o zi *nefastă*
M-a prins soțul la *nevastă,*
De păr eu l-am tras pe *el*.

Morală:
Avantajul d-a fi *chel!*

Mie însumi ca magistrat

Că Cincinat
E-afemeiat
Vreți o probă?
Poartă robă!

[Nu-ți cer, duduie...]

Fiind rugat să citesc ceva la șezătorile
societății „Amicii Orbilor” și indignat
de taifasul tinerilor de ambe sexe,
care nu ascultau decât îndemnurile
inimii lor, am adresat unei domnișoare
din prima loje aceste versuri:

Nu-ți cer, duduie, cu nesațiu
Sonetul meu modest să-l sorbi;
Să știi atât: că eu spun versuri
Nu pentru *surzi,* ci pentru *orbi.*

La un dejun, la Buftea

> prințul Barbu Știrbey, ale cărei produse
> se desfac la toate băcăniile din țară și
> care făcuse mari cheltuieli electorale
> la Craiova, când se alese deputat mi-a
> cerut să-i fac o epigramă

Era fatal, prințe Știrbey,
Ca staroste-al băcanilor,
În capitala *Banilor*
Să te alegi... *numai prin ei.*

Regretatului ministru Al. Djuvara

> care mă întreba, într-o seară, la Sinaia,
> de ce mă uit așa lung la stele?

De ce la stele-ntotdeauna
Cu-atâta drag mă uit mereu?
Mi-e frică să nu cadă vruna
Fără decret pe pieptul meu!

Unui căpitan

[I]

> care mâncă la masă
> de obicei numai pește

De ce mănâncă Nicu pește
La orice masă cu-atât zel?
Ar vrea pe toți să-i devoreze
Ca să rămâie numai el!

[II]

Aceluiași

Gras și roșu de sudoare,
Privind Dunărea în soare,
Căpitanul se gândește:
„Parcă tot mai bine-i pește!”

[III]

Tot acestui amic, într-o zi de căldură, în grădina publică din Brăila, pe marginea Dunării:

De căldura zdrobitoare,
Care stă să ne omoare,
Singur domnul Nicu scapă,
Fiindcă dânsul... doarme-n apă!

[IV]

Aceluiași căpitan, care ironiza pe magistrații ce se întorceau de la o înmormântare oficială. El, de altfel, se bucura de o reputație acvatică câștigată... la vechime.

După o bătrână ce-a murit
Am fost la cimitir, cernit;
Și Nicu-n veci palavragiu
Mi-a spus că sunt „pomanagiu”.

Pe dânsul însă pașii-l poartă
De șapte ori pe săptămână,
Ca pe noi azi la o bătrână,
Bătrână vie, dar nu moartă!

Căpitanului Nicu

într-un bal, pe când dansa cu o

doamnă frumoasă, dar cu părul alb

Nicu vorbește cu o doamnă:
„Tu ești ca florile de toamnă...
Și părul-ți alb mă-ntinerește;
A ta iubire mă topește”.
Ecoul îi răspunde „pește”.

Căpitanului Trifan

care, nefiind fericit în tribulațiile sale
matrimoniale cu mai multe
doamne bogate, dar „serioase”, obținuse
brevetul de invenție al unei sobe care ardea
fără cărbuni.

Faimosul nostru căpitan
În fine și-a găsit norocul:
Cu *apa* s-a încercat în van,
A reușit însă cu *focul!*

Domnișoarei Angela P.

care mă silea să-i scriu în fiecare zi
câte ceva pe un album interminabil

De-o săptămână tot scriu versuri
Pentru figura ta cea roză.
Spre-a evita monotonia,
N-ai vrea să trecem și la proză?

Cu prilejul mutării mele de la Brăila

la Corabia, unei grațioase
domnișoare care venise
să-și ia bun rămas la plecarea

mea din port

Plec la Corabia cu barca...
Dar mi se pare că amorul
O să m-aducă la Brăila
Cu vaporul!

În tren, spre Sinaia

Take Ionescu mă întreba dacă i-am scris ceva domnișoarei care-l însoțea. Răspunzându-i negativ, m-a îndemnat să-i improvizez patru versuri imediat. Iată-le:

Dacă ți-aș face-o epigramă
Tu ai citi-o orișicui...
De ce nu pot să-ți fac, duduie,
Ceva, să nu spui nimănui?

Unui doctor vânător

a cărui frumoasă soție mă soma să-i fac versuri la un ceai

Familia aceasta
Pe mine mă uimește:
Bărbatul dă cu pușca,
Dar doamna te rănește!

Unui poet fecund și prolific

Poetul Barbu jura Camilii
Că nu mai face copii defel;
Ce fericire pentru familii,

Dacă și tat’su jura ca el!

La o epigramă improvizată

de dl Trandafirescu la o agapă
politică și în care actualul senator
se întreba ironic „ce căuta aici Hertz și
Cincinat”, am răspuns

Unde e Hertz și Cincinat,
E și ministrul Nenițescu...
Dar cei de duh s-au întrebat
Ce cată-aici Trandafirescu?!

Unui foarte tânăr scriitor

care mă făcea bătrân, uitând că un
om de 83 de ani, cum e Clemenceau,
poate să mai conducă Franța, pe când
un măgar, la 21 de ani, moare

Ești mult mai tânăr decât mine,
Și-n glume foarte priceput.
Dar eu îți spun de la-nceput:
Vorbind de vârstă, nu faci bine!

E dintre legile fatale
Că omul, chiar octogenar,
Mai tânăr e ca un măgar
De vârsta dumitale!

Unui tânăr confrate

ce depășise marginile
eleganței într-o polemică

Rime-nnoroite, flori de bulevarde,
Când mi-arunci în față, plâng naiva-ți muncă.
Sufletul meu este focul care arde
Și îmbălsămează tot ce i s-aruncă.

Pe rime date

La dna Cantacuzino

născută Brătianu, am fost invitați în anul 1916 să citim din lucrările noastre, pe când doamne și domnișoare din societate lucrau scamă pentru răniți. George Diamandy, pe atunci președinte al Societății Scriitorilor, a propus ca eu să nu citesc, ci să improvizez. Domnișoara Pia Brătianu mi-a și dat aceste patru rime: ceai, rai, turtă, burtă. Iată cum am ieșit din încurcătură:

Chiar dacă nu mi-ați da un ceai,
Cu prăjituri, cu rom și *turtă,*
Mă simt aicea ca-ntr-un *rai*
Și sunt doar suflet, fără *burtă!*

Sonet

Mi s-au dat apoi rimele de mai jos spre a improviza pe ele un sonet endecasilab. În același timp, sonetul trebuia să înfățișeze pe un vilegiaturist care vine la Sinaia de Sf. Maria cu trenul de plăcere.

Un călător ce-și digerează *hrana,*
Cu coșul plin de mezelicuri, *sticle,*
Mai ponderat ca anticul *Pericle*
Se-ndreaptă gâfâind spre *Sfânta Ana.*

El nu-i poet ca *Veronica Micle,*
Dar simte-n el, când lent își soarbe cana,
O amintire dulce ca *tocana*
Mâncată ieri în gara de la *Sihle*[1].

[1] Pădure deasă de copaci tineri; hățiș.

Se vede într-un sat, lângă *scrânciob,*
Cu draga lui bând bragă dintr-un ciob,
Și-nduioșat de-atâta... *poezie,*

Mai mușcă din salamul de *Sibiu,*
Își zice-n gând: *Al dracului să fie!*
Frumos e-aici! Să știți c-o să mai *viu!*

Dublu catren

> Improvizat într-o serată la dna Nella Sutzu, pe rimele date de doctorul Jean Constantinescu și ministrul Ion G. Duca

Poetul, singur, sta sub *plapumă.*
Mâncase-n seara aceea un *fistic*
Și chema muza, ce-i zicea: *„Taci, mă,*
Pot eu să mă cobor la un *calic?*
N-ai nici măcar un corn pe *farfurie*
Și nici cărbuni în soba cu *mangal”!*
— Și, totuși, o să-ți fac un *madrigal,*
O, muza mea cu rochie *fistichie!*

Mie însumi

> Am fost provocat de un prieten Lilustru, la Sinaia, să-mi fac mie însumi o epigramă-madrigal pe rimele: chel, Cincinel, Cincinat. M-am executat numaidecât

Când îl privești așa de *chel,*
Nu-i Cincinat, *e Cincinel!*
L-asculți, și zici atunci mirat:
Nu-i Cincinel, e *Cincinat!*

Sonet

Suplimentul de duminică al unui mare cotidian propusese ca, pe acest amestec de rime banale și rare să se scrie un sonet, în care poetul întâi să-și exalteze talentul și în ultimul vers să râdă de ce-a scris. Eu am câștigat, cu sonetul de mai jos, premiul de 100 lei, care pe atunci era colosal.

O, de-aș putea s-ajung la *nemurire*
Cu versul meu sonor ca un *cristal!*
Să fiu cugetător ca *Blaise Pascal*
Și toți să mă citească cu *uimire!*

'Nainte de-a sosi ceasul *fatal,*
Aș vrea să gust o clipă de *orbire* –
Că m-a-mbătat cuvântul sfânt: *iubire,*
Șoptit de o frumoasă-n *carnaval!*

Dar vei muri, obscur ca un *microb,*
Chiar tu, poet ce-ai fost apururi *rob*
Iubirii pline de *melancolie!*

Mă voi prăji în iaduri pe un *rug,*
Pe când din cer, blajin, *sfântul Ilie*
Îmi va ierta prostiile *ce-ndrug!*

Madrigal

Prințului Barbu Știrbej cu prilejul unei serbări date în pivnițele sale și în prezența familiei regale. Pe rimele *viță* și *domniță*.

Cine bea din vinul tău,
Om deștept sau nătărău,

Zice, fără să te știe:
Ce mai vin și ce mai vie!

Însă cine te-a văzut
Lângă dulcea ta *domniță,*
Uită vinul și, tăcut,
Zice-n gându-i: Ce mai *viță!*

Pe rimele strugur, Mugur;

> Lui Gheorghe D. Mugur, după admirabila lui conferință asupra poetului Albert Samain, la Craiova

Verbul tău dulce ca un *strugur*
E-n stare mințile să fure.
Dar pentru ce semnezi doar *Mugur,*
Talentul tău când e *Pădure?*

Egoism

PRIMUL MONOLOG

> Mi s-au dat două minute pentru a improviza o mică dramă în două monoloage, fiecare de maximum opt versuri, cu titlul Egoism, în care să se ciocnească omul cu animalul. Mi s-a impus primul decor: un restaurant, și al doilea: un cimitir. Într-un restaurant la modă, un domn mănâncă o cotletă de miel. Se uită împrejurul lui și face reflecții tăcute

Cotleta pare de minune!
    Ce buni sunt mieii fripți și mici!
Vecinul slab cu dama grasă
    Are un aer de martir!
Casierița e lălâie

Și glasu-i taie ca un brici...
— *Orice s-ar zice: E mai bine*
Aici, decât la cimitir!

AL DOILEA MONOLOG

Într-un cimitir de țară. Un miel paște iarbă pe mormântul unui domn și, pe cât îl taie capul, cugetă și el

Când vezi c-ai fost ursit de soartă
    Doar miel în lume să te naști,
Decât să faci filozofie,
    Mai igienic e să pești!
Ce iarbă grasă! La o treabă
Sunt buni și oamenii când mor:
— *Orice s-ar zice: E mai bine*
Aici, decât la abator!

Inscripții

Pe soclul unui far stins

O, far înalt, obscur, sinistru!
Eu undeva te-am mai văzut,
Grozav te-asemeni c-un ministru
Ce-a licărit și a căzut!

Pe fotografia marelui artist Iancu Brezeanu

> în frac și cu o droaie de decorații –
> tocmai ca lăutarul Ciolac –
> fotografie ce se găsea pe masa de
> lucru a sculptorului Späthe

Brezene, când te-am admirat
În „cetățeanul turmentat”,
N-aș fi crezut să joci în frac
Vreodată rolul lui Ciolac!

Unui primar

> ce instalase pe strada principală
> o avalanșă de lămpi electrice

De-atâtea becuri orbitoare
Amicii lui chiar își bat joc:
Pe stradă-i prea multă lumină,
Și-n capul lui nu e deloc.

Pe mânerul unei spade

Epigrama ascuțită

Soră bună e cu scrima,
Căci și-n ea poetul luptă
Cu ideea și cu rima.

Răspuns la o epigramă

în care autorul contesta valoarea
volumului meu de poezii

Tot adâncul unei strofe
Nu oricăruia s-arată:
Orbul nu vede lumina:
Ce-i lumina vinovată!

Cincinatus

Mie însumi. La un bal costumat al
Legațiunii franceze, prezentându-mă
într-un costum de poet roman (Horațiu),
am fost rugat de a. s. r. principesa Maria
să improvizez ceva pe tema costumului meu.

Plugar-strămoșul lui cel antic,
Dar azi, modernul Cincinat,
— Poet, când nu e magistrat -
Ce e? roman? sau e romantic?

Unui puternic al zilei

Simplu ministru-ntr-un guvern
— Steluță gata să apună -
Ești rău, nedrept, te crezi etern!
— Eternă-i numai fapta bună!

Unui mare calomniat

Să nu te miri când bârfitori
Izbesc în nobila ta muncă:
Copiii pietre nu aruncă
Decât în pomii roditori!

Pe o cruce de marmură

Cu toții prin lume purtăm câte-o cruce:
Mai grea, mai ușoară, precum ne e partea,
Și nu ne dăm seama cum timpul ne-aduce
Și vara, și toamna, și iarna... și moartea!

[O strig s-audă tot văzduhul]

O strig s-audă tot văzduhul:
Acest volum de epigrame
N-o să-l dau gratis nici la dame,
Ci doar săracilor cu duhul.

Epilog

Mie însumi

A scos, în fine, Cincinat
Volumu-atât de așteptat;
Și critica s-a și rostit:
E foarte bine tipărit!

DIN PERIODICE ȘI ALTE SURSE

Autorului piesei „În preajma tronului”

La ce omori atâta lume
Pentru o scârbă de renume,
Căci piesa ta ieșea mai bine
Dacă-ncepeai întâi cu tine.

Unui bărbos

Că frumoasă ți-este barba înțeleg,
Dar prea multe cosmeticuri dai pe ea;
Și-ntr-o bună dimineață vei vedea
Că te costă cât nu face capu-ntreg.

Unuia care-mi citise niște versuri

din albumul său

— „Ce zici de versurile mele?”
— De, nu pot zice că sunt rele;
— „Pe care însă le-am brodit?”
— Pe care nu mi le-ai citit!

Criticilor

Te miri cum este cu putință
Să vezi pe critici cum se ceartă,
Când pentru „arta cu tendință”,
Când pentru „arta pentru artă”.
Și-n vrajba lor înflăcărată,
Să nu-i auzi nici un moment,

Vorbind de arta-adevărată,
Adică „arta cu talent”.

Unei doamne

din tabăra lui Tony Bacalbașa,
apărătoare a „artei cu tendință”

Doamnă, mi-e cu neputință
Să scriu versuri cu tendință,
Dar cum mă silești să-ți fac,
Voi învinge-anevoința,
Însă numai cu tendința
Să vă plac!

Unui bancher

[I]

[căruia îi solicita, în acest fel, în timpul unui joc de bacara, un împrumut]

În țara asta de nimic,
Unde talentul e o crimă,
Mai lesne-i de găsit o rimă
Decât cinci lei la un amic!

[II]

Post scriptum

Am scris „cinci lei” pentru contrast,
Dar eu fiind un spirit vast
Și cu capriții de-mpărat...
— Îmi trebui suma la pătrat.

[III]

Aceluiași

Sunt fericit că ți-au plăcut
Cele opt versuri ce-am făcut,
Dar pentru mine, ce e drept –
Succesul lor a fost amar,
Căci le-ai băgat în buzunar...
Și eu aștept!

[IV]

Aceluiași

Ești om de duh, dar ce folos
Că pe poet apreciezi!
Deși ești spirit *luminos...*
Nu „eclerezi”!

[V]

Ultimatum

Văzând că nu te mișcă-avântul,
Nici verva mea prietenească, -
Eu tac și ție-ți dau cuvântul:
— Vițelul de-aur să vorbească!

Unui cioclu

Eram pe moarte, și-ai venit
Să-mi faci o vizită grăbit, -
Ia bolnăvește-te mai greu!
Să-ți întorc vizita și eu!

[Moș Teacă și cu-a lui consoartă]

Moș Teacă și cu-a lui consoartă
Visează-n pat, spre dimineață:

El - armele care dau moarte,
Ea - armele care dau viață.

Lui X

Anonim ursit să fie
Și să dea la sigur chix,
El de astăzi iscălește
Ce-o să fie mâine: X.

Pe albumul unei maici

Drumul spre schitul din Văratic
E gloduros și e sălbatec,
Dar spre chilii, - mi s-a părut?
Sau drumul este mai bătut?

Lui Mihail Dragomirescu

Lat în fălci și strâmb la frunte,
Iser te-a făcut ridicol...
Ce e mutra asta, maistre?
Parcă rumegi... un articol!

Dlui Dreceanu

De Anul Nou o epigramă?
Cu drag, deși nu-mi explic bine:
S-o fac acelui care pleacă,
Sau anului care ne vine?

Dialog

Aceluiași [Toto]

Toto:
— Pe când citesc tu cești cam mult!
Cincinat:
— E o dovadă că te-ascult!

Mie însumi

Eu nu știu ce-i cu Cincinat,
E talentat sau e șiret?
Poeții spun că-i magistrat
Și magistrații - că-i poet.

Revistei „*Lumina nouă*”

Lumina nouă a d-voastră
E tipărită frumușel,
Păcat că stilul e același
Din „Crăcile” lui Făgețel.

[Lui N. Mihăescu-Nigrim]

[I]
Cu epigramele-ți naive
Din nou în gheara mea încapi:
Ovidiu a scăpat de mine,
Tu de prostie n-o să scapi.

[II]
A-nceput să spuie
Într-o zi Ovid:
— Nigrim dacă vine

În oraș la mine,
Deși sunt statuie,
Eu mă sinucid.

[III]
— *Crede-mă, Nigrime,*
Lasă-te de rime!
Un ecou răsună,
Noaptea, când e lună....
E Ovid ce-și scrie
Tristia târzie!

[IV]

OPEREI LUI NIGRIM

E crud să-ți fac un epitaf,
Prea ți-a fost viața scurtă ție,
Căci te-ai născut la tipograf
Și-ai răposat la librărie!

Lui Ludovic Dauș

Vrând succesul a-ți mări,
Cronicarul o să-ți spună:
Poate *Cumpăna* e bună,
Însă n-ai ce cântări!

Lui Gh. Ranetti

Ranetti dragă, nu mai lua la vale
Pe fostul tău prieten Cincinat,
Ce strică el că merge la palat?
Nu ești și tu arbitru-n mahalale?!

[Mie însumi]

[I]
Când prezidentul e-n ședință
Și judecă pe îndelete,
În camera de chibzuință
Pe un dosar eu scriu sonete.

[II]
Avocatul gros și scurt
Pe-o femeie vrea să-nchiză
Pentru furt
De făină sau de orz.
... Eu visam la o marchiză
Louis Quatorze!

Unui rival

[care a acuzat pe poet că e
mic de statură și de talent]

Ca stat și ca talent sunt mic, -
E foarte trist, dar nu-i nimic.
Dar până țara o să știe
Cât e de-nalt al meu rival,
Îl judec dup-a lui prostie,
Și mi se pare colosal.

Madrigal

Proverbul zice, pe femeie
Să n-o atingi nici cu o floare;
Dar nu vorbește de sărutуri
Și nu vorbește de fecioare.

Calomniatorilor

Vântul de seară luase țărâna
Și-o-mprăștiase într-un puhoi:
— Te-ntunec, soare! - striga nebuna.
— Acum! Dar mâine vei fi noroi!

[Dlui Enășescu]

[I]

Caragiale - Cimitir
către
Enășescu - Botoșani

Mă Enășescule, tu m-ai rămas,
Și te felicit mort, că nu sunt viu:
Eu m-am trudit o viață ca să scriu;
Tu te-ai făcut celebru într-un ceas.

II

Lui Eminescu

De o vreme Eminescu
Țipă-n bronz un plâns enorm:
- Gloria lui Enășescu
Nu mă lasă să mai dorm.

Unui scriitor teolog

Te-ai chinuit o viață-ntreagă,
Mâncând doar post și mânătărci,
Și-ai scris s-ajungi un om de marcă,
Și ce ești azi? Un om de mărci!

[Lui O. Goga]

[I]
De ce nu s-a văzut și toga
Lui Cincinatus lângă Goga?
Fiindcă poetul, deși-n Cluj,
Nu e-nvățat să facă sluj...

[II]
Cu ironia ta amară,
Amice Goga, ne înveți:
Că tu ești „cântec fără țară”,
Noi... „țară fără cântăreți”.

[III]
De te-ar vedea clăcașii, barde,
Volumul mincinos ți-ar arde, -
Căci ei n-au straie, n-au mălai,
Tu crăpi în frac și bei Tokay.

[Lui P. Locusteanu]

Tu vrei să-i faci șantaj lui Goga
Cu-a noastre duble semnături:
Căci sub a ta încerci să-l lauzi,
Iar sub a mea ții să-l înjuri.

Lui A. Simu

[I]

[care nu avea în muzeu tablouri ale lui
Eustațiu Stoenescu, prieten cu C. P.]

O viață-ntreagă-ai Simu-lat
Și gustul și mărinimia,

Că până și Academia
S-a păcălit și te-a votat.

II
Muzeul Simu-i lăudabil,
Însă defectu-i capital:
Are un singur Stoenescu,
Și-acela nu-i original.

Lui Eugeniu Boureanu

Eu judec după roade pomul
Și nu cer flori din leuștean,
Dar dacă stilul este omul,
Acesta-i stil de... bou-rean!

Unui adversar anost

Cu epigramele-ți meschine,
A căror ace nu mă dor,
Ai vrut să mă lovești pe mine
Și-ai omorât... pe cititor.

Indiscreții

Asistând la piesa *Isus* a dlui N. Iorga, poetul Cincinat Pavelescu a fost întrebat la sfârșit dacă i-a plăcut spectacolul. Această întrebare i-a sugerat următoarea epigramă:

De la *Isus* când am ieșit
Cu plictiseala-n gând și-n oase,
Am zis: Calvarul tău, Cristoase,
Nu s-a sfârșit!

Un răspuns

Comandantului Pantazi, care a răspuns, în *Universul*, la prefața volumului *Cântecele unui greier*, spunând că „nu bogatele furnici, ci tot sărmanii mei amici m-or duce la Academie”.

Eu nu știu la Academie
De mă vor duce, precum zici,
Necunoscuții mei amici,
Dar cei pe care lumea-i știe
Că i-am iubit și îi admir,
M-ar duce la Academie
De-aș fi în drum spre cimitir.

Avocatului Patriciu

[Fiind numit într-o altă demnitate cu prilejul depunerii jurământului, de emoție, a tăcut]

Ca tânăr ne băgai în draci
Vorbind când se cădea să taci,
Azi, matur, te mai cumințești
Și taci - când trebui să vorbești.

[Răspuns]

[La rugămintea celor două domnișoare din tren care, în timp ce mâncau, una l-a rugat sa facă o epigramă pentru a le dovedi că într-adevăr e Cincinat Pavelescu]

Cum o fi la trup duduca?
Mijloc strâmt sau spete largi?

O fecioară e ca nuca:
Ca s-o guști, trebui s-o spargi!

[La inaugurarea palatului administrativ

din Iași, operă a arhitectului Berindei,
în timp ce acesta rostea un discurs lung]

Între palat și creator
Tot parcă opera-i îmi place,
Căci arhitectu-i orator,
Dar piatra tace.

Unui insinuant

[care, la numirea la Curtea de Apel
din Brașov, i-a spus să se „înhame
la muncă, căci aci e multă treabă”]

Eu la munca tâmpitoare
Nu-s doar vită să mă-njug;
Ai văzut privighetoare
Să tragă la plug?

Lui C. Argetoianu

[I]

[care fuma o țigară primită
de la un ziarist grec]

Când ziaristul o țigară
Grecească ți-a făcut ofrandă,
N-a bănuit că și ministrul,
Fumând-o, face contrabandă.

[II]

[Aceluiași, de care, în calitate de ministru, depindea aducerea lui C. P. la București, la Curtea de Conturi]

Știi să mângâi și să dai ghionturi,
Dar ia-mă, rogu-te, de păr,
Și fă-mă repede să sar
Din Curtea de Apel la... Conturi.

[III]

[Aceluiași, care răspunsese:] *Când toată viața-ai dat aconturi / Din păr – și astă zi chel papuc, / Cum te-aș putea zvârli la Conturi, / Când n-am de ce să te apuc?*

Când ești un om cu-atât talent
Și spirit ai chiar în papuci,
De ce nu cauți mai atent?
Și vei găsi de ce s-apuci.

Lui Lucian Costin

colaborator la Luceafărul, revistă din Brăila

Costine, tu ești ca Atila,
Pe unde treci doar moarte ningi,
Ucis-ai *Ritmuri;* și-n Brăila
Azi vrei *Luceafărul* să-l stingi!

Unei rude

poet, epigramist și matelot

Nu-i epigrama ta fără valoare,
Vibrează chiar în ea ceva subtil;
Ca rudă mai bătrână, ce mă doare
Nu-i lipsa ta de spirit, ci de stil.

Lui Mircea

> [Pavelescu, autor al epigramei:]
> *Comitem toți o mișelie / Lovind*
> *mereu în Cincinat: / întotdeauna*
> *e păcat / S-ataci un leu în agonie*.

Leul, chiar în agonie,
Are-n coada-i vijelie
Și-n țărână îl abate
Pe nepotul temerar,
Care-i trage pe la spate
Lovitura de măgar.

[Lui Neicu și Crevedia]

Antologia voastră fără voie
S-aseamănă corăbiei lui Noe,
Că și într-însa zac îngrămădite
Peste bipezii rari destule vite.

Unui coleg

El scrie prost, însă îl laud;
De ce aș fi cu dânsul crud?
Prefer o noapte să-l aplaud,
Decât o strofă să-i aud!

Lui Sofronie Ivanovici

Aici zace o literată
Ce-a fost mare, doar ca fată!
Sofronie Ivanovici

Epigrama ți-era bună,
De se-ncumeta să spună
Că faimoasa literată
N-a fost mare nici ca fată!

Marelui N. Titulescu

Care îmi făgăduise...

Admir înaltu-ți șir de glorii,
Dar în postumele-ți *Memorii*
Precum d-atâția ani susții,
De-o fi talentu-ți să mă poarte,
Ar fi dovadă că îți ții
Cuvântul, numai după moarte.

[Lui Al. Macedonski]

[I]
Maestrul nostru are-o boală:
Îi plac sticleți... Dar, pe dulap,
Văd colivia șade goală
Fiindcă sticleții-i are-n cap!

[II]
[Aceluiași, care îi replicase:]
.....
Asemeni păsări cu glas rar
Nu se-ntâlnesc prin bălegar.

Ilustre fiu de ghinărar!
Spunând că sunt din bălegar,
Uiți că puteam s-ajung mai rău,
Căci, vai! am fost elevul tău!...

[Lui Caragiale]

Și fiindcă-mi place numai versul,
Arareori citesc jurnale.
Dar când nu vrea să-mi vie somnul,
Atuncea cumpăr *Universul,*
Fiindcă într-însul scrie domnul
Caragiale!

[Lui Cridim]

Frumos succes de autor
Volumele-ți „epuizate”,
Dar totuși, scumpul meu confrate,
Ferește-te de soarta lor!

[Lui Duma]

Ar trebui să șterg cu guma
Aceste versuri a lui Duma,
Dar nu se tulbură Olimpul...
C-o să le șteargă singur Timpul.

Lui Al. Davilla

Împerecheași rima „rahat”,
Ca să-l jignești pe Cincinat,
Dar el, milos, îți iartă crima

Și-ți dă ca să-i mănânci tu... rima.

Generalului Năsturel

E neegală lupta noastră!
Și cum m-aș război cu el!
Când eu în litere sunt nastur,
Iar generalul... „Năsturel”.

Unui scriitor scatolog

Voind să pari original,
Ne spui c-odat-ai fost hamal.
Nu te jura! E inutil,
Se recunoaște după stil!

[Sub un desen de iser]

Capul meu aicea
Este foarte mizer,
Nu e vina tatei,
Ci e a lui Iser.

[Lui Corneliu Moldovanu]

[I]
Flăcări, titlul e frumos,
Dar puțin primejdios,
Căci se poate, peste veacuri,
Vreun nebun să-i zică *Fleacuri.*

[II]
[Aceluiași]

Cetatea soarelui, în urmă,
Și *Flăcări,* primul său volum,
E imposibil, după ele,
Să nu rămână decât scrum!

Lui Emil Isac

autorul piesei *Maica tânără*

O epigramă lui Isac
E lucru prea ușor să-i fac,
Dar greutatea e s-o spui,
Căci i-aș vorbi de „Maica” lui...

Doamnei Mary

Fruct oprit al tinereții,
Din tot darul primăverii
Aș mai cere-atâta vieții:
Nu un măr răzleț, ci... Mary.

[Lui Goga et comp.]

Eu stau aici fără un franc,
Cu gândul îndreptat spre Tisa,
Iar Goga, Fermo și cu Blank
Petrec, fără de griji, la Nisa.

Lui Mircea Pavelescu

Lui Mircea Pavelescu, ca să-mi fie
Nepot adevărat în tot ce scrie,

Nerămânând, prin neglijenți de stil,
Numai băiatul fratelui Virgil.

Prefață la volumul de epigrame

iscălit de Ionel, Cincinat și
Mircea Pavelescu

Între Mircea sprinten și-ntre Ionel,
Ce-și ironizează fratele prea chel,
Cincinat în toga vârstei ne apari
Un Isus ce iartă pe cei doi tâlhari!

Lui Titus Panu

Consilier de Curte prea sever

Deși e om simpatic și galant
Panu la ocnă foarte mulți trimite,
Și-i pare rău că legea nu permite
Ca să condamne și pe *reclamant.*

Sub propria caricatură

făcută de Iser în 1907

Cincinat, poet ce lauri
Ai cules adeseori,
Cu portretul ăsta, sincer,
Va fi greu să mai te-nsori...

Lui Tătărăscu

sub caricatura făcută de Iser

Isere, mai lasă gluma!
Ori ești rău, ori ești năuc.
Ce-ai făcut cu Tătărăscu?
Un tătar sau un calmuc?

[Mie însumi]

Cincinat, poetul chel,
Va muri cu un regret:
Că nu poate fi poet
Într-o Curte de Apel.

[Mărioarei Ventura

care a jucat în *Pavilionul cu umbre*,
de Gib I. Mihăescu]

O, Gib! Venturei totdeauna
Ar trebui să i te-nchini:
Că-n *Pavilionul tău cu umbre*
A pus... divinele-i lumini.

Lui Vania și Domniței Sale

Pasiunea voastră dulce
O-nțeleg și o aprob;
Însă n-am văzut *domniță*
Stăpânind un singur rob.

30 aprilie 1934, Tg. Mureș

Dnei N. Titulescu

care m-a rugat să-i aduc de la
Paris o poșetă din piele de șarpe

În punga făurită din piele de balaur
Și care, mângâiată de degetul roz-pal,
Se cuvenea să fie într-însa numai aur,
Am pus numai arama acestui madrigal.

Unei scriitoare fecunde

și fără discernământ în dragoste

Doamna Rica n-o să poată
Proză multă să mai scrie,
Fiindcă prea și-a pus-o toată
În amor și-n poezie.

Lui T. Arghezi

Ca să se mire toți burghezii,
Azi premiați-l pe Arghezi!
Necontestat că al lui geniu
Ar merita oricare premiu,
Însă comisia ezită
Sedusă, dar nedumerită.
Ar fi ușor să se convie
Ca premiul de poezie
Să i se dea ca prozator
Acestui mare scriitor,
Iar cel de proză să-i revie
Tot lui - dar pentru poezie.

[Din dragoste...]

Din dragoste, nu din reclamă,
Mircea mă face idiot,
Voind să-mi facă-o epigramă.
Dar dacă nu-mi era nepot,
Atuncea, vai de tine, mamă!

[Vai, silit sunt...]

Vai, silit sunt a deplânge
Epigrama-ți de copil,
Dovedind că tu-mi ești rudă
Doar de sânge, nu de stil!

Lui Munteanu

redactor la *Gârbaciu*

În consumarea belavistei,
Fiindcă de tine nu mai scap,
Am s-apuc numele revistei
Să-ți trag cu el puțin la cap.

[Că-ți fur...]

Că-ți fur idei și gânduri multe
Te plângi cui vrea să te asculte.
Cum aș putea eu să dezbrac
P-un om ca mine mai sărac?!

Cazino

Cazino nou e-n luptă cu cel vechi
Și lupta lor ne urlă în urechi,
C-un lung ecou pierdut sub zarea albastră;
Dar cearta lor se dă pe punga noastră!

[Cum doctorul...]

Cum doctorul clienții flegmatic și-i omoară,
Pe-o canapea, nevasta-i, alături d-un amant,
Repopulează solul, și astfel mai repară
Dezastrele comise de soțul ei savant!

Lui C. Dissescu

Rotațiunea cea mai bună,
Ce, ieri, de rege s-a semnat,
E că ministrul C. Dissescu
A fost numit iar avocat.

Unui epigramist

care iscălea *Javra mică*

Sunt leu, și am mărinimie
De javra asta fără frică,
Dar, când se crede-așa de mică,
Exagerează-n modestie.

Unei feministe la un banchet

Doamna Adina se-ntreabă

C-o îndrăzneală uimitoare
Într-un articol indecent:
„Suntem sau nu inferioare?”
— Depinde, dragă, de moment!

Cazinoului

Dacă te-apucă amețeală
Nu-s directorii vinovați,
O fi pe ziduri *umezeală,*
Dar jucătorii ies *uscați.*

[La răspunsuri...]

La răspunsuri n-ai noroc
Și îți faci prea mult venin,
Epigrama e un joc,
Dar la tine e un chin.

Unui fost coleg

De când s-a cocoțat la Curte,
Nici cu prăjina nu-l ajungi!
Are picioarele cam scurte,
Dar îi sunt mâinile prea lungi.

Epigramistului Măinescu

Eu sunt la Curtea de Apel,
Tu ești la judecătorie,
Talentul nostru e la fel:
Eu centru, tu - periferie.

Lui Ionel Perieţeanu

după ce a publicat volumul
de epigrame neusturătoare:

Urzici în piaţă nu ştii ce să zici!
Când ceri spanac, îţi dă urzici.
La librărie, tot un drac:
Când ceri *Urzici,* îţi dă spanac.

Mie însumi

La sărbătoarea de 60 de ani

Cu-a ironiei tale gamă
Ai încercat să urci Olimpul,
Dar cea mai bună epigramă
Ţi-a închinat-o astăzi timpul!

Epitaf

[unui om politic]

Nu-l plângeţi! Moartea îl răsfaţă
Şi-n dar i-aduce nemurirea,
Nimbându-i fruntea cu mărirea
Pe care n-a avut-o-n viaţă!

Lui N. Iorga

Văzând că i-a căzut *Isus,*
Iorga pe scris din nou s-a pus;
Şi, spre-a proba că e poet,
Lucrează azi pe *Mohamet.*

[Lui Stoenescu]

Se-ntreba și bona,
Se-ntreba casapul
Ce termină domnul la umbra din poartă?
Un dovleac să fie... o natură moartă...
Nu, căci Stoenescu își pictase capul.

[Mi-ai făcut portretul...]

Mi-ai făcut portretul în miniatură
Și-l reții, părându-ți valoros și greu,
Dar valoarea-i nu stă în iscălitură,
Ci fiindcă pe pânză râde capul meu.

[Presa literară...]

Presa literară nu prea te răsfață,
Socotind talentu-ți ca și omul: fleac!
Dar pictează-ți chipul și-o să-l vinzi în piață;
Anul ăsta-i criză mare de dovleac!

Unui tânăr pletos

Ți-e mare părul, n-am ce zice,
Și poate place la femei,
Dar ca să fii poet, amice,
S-ar cere și ceva idei.

Unui ministru

Ministre, ți-am scris o scrisoare
Și nu știu, severa-ți tăcere

E probă că ești o putere,
Sau spune că ești o putoare!
1932

[M-am întrebat]

M-am întrebat
Când sunt prea liric...
Ce sunt „Satir”,
Sau sunt satiric?

Amicului Ion Al. Bran-Lemeny

[autorul volumelor de
versuri *Ancore și Talaz*]

Îți dau întregul meu sufragiu,
Dar spune, zău, fără necaz,
Nu crezi că *Ancore*, *Talaz*
Miros puțin a... naufragiu?

[Când a justiției balanțe]

Când a justiției balanțe
Lui Popovici s-au dăruit,
Poate că regele-a gândit:
Cum vine plin de la *Finanțe,*
Aici măcar va fi cinstit!

[Lui N. D. Cocea]

Când spune Cocea că sunt chel,
Asta-l privește și pe el;
Dar că-s bătrân, aceasta nu-i

De competența dumnealui.

[Lui N. Titulescu]

[I]
Îți va fi gloria eternă,
Căci și-n politica internă,
Când forța ta-i amestecată,
Dai libertate lui Bujor;
Și prin jurnal omorâtor
„Garda de fier” e dizolvată.

[II]
Nicu nu-i om să dea cu barda,
Prea-i diplomat superior.
Când liberează pe Bujor,
E logic să suprime „Garda”.

Lui A. Simu

O viață-ntreagă-ai simulat
Ca inocența să-ți maschezi,
Dar azi, spre Bellu îndrumat,
Ești sincer, nu mai Simu-lezi!

[Lui Tudor Arghezi]

Buchetul rimelor ce dai
Au o puternică savoare,
Dar titlul *Flori de putregai*[1],
Arghezi, cred că nu-i cuminte,
Nu vezi că prea aduce aminte

[1] E vorba de Flori de mucegai.

C-ai stat odată la răcoare?

[Lui Argetoianu]

[I]
Argetoianu nu-și ascunde morga
Și prin cinismu-i rece te uimește,
Ca Iuda pe Isus vându pe Iorga,
Zâmbind și cu țigara-n dinți...
Dar, generos, savantul îi șoptește:
„Eu fac mai mult ca treizeci de arginți.

[II]
Râzând de chinurile noastre,
Argetoianu, zile-ntregi,
Ne pune sulița în coaste
Cu legi ce sunt fărădelegi.

[III]
Argetoiene, răutatea
Noi ți-o iertăm, căci ne iubești,
Dar ce va ști posteritatea?
Că-ți datorăm fiscalitatea
Și „pacea de la București”.

[E consul portughez...]

E consul portughez și n-are
Nici un supus pe cât se pare;
În schimb, ca să se consoleze,
Supus e unei portugheze.

[Vaida și Maniu]

Că domnii Vaida și Maniu
Se dușmănesc, ce vă mirați!
Și Cain-a omorât pe Abel!
Și erau frați!

[Când Coșbuc...]

Când Coșbuc scăpat de grija pământeștilor necazuri
Coborî modest și mândru spre divinul purgator,
Dante-i ține-n românește un discurs lăudător;
Lui Coșbuc, mirat că Dante îi vorbea în românește,
Florentinul îi răspunde c-un surâs de madrigal:
„Din traducerea pe care mi-ai făcut-o magistral.”

E scris ca regii să se-ngrașe

În maiestatea lor trufașe
Și spre sporirea gușilor,
E scris ca regii să se-ngrașe
Din sângele supușilor.

[Aș prefera]

Aș prefera o becațină,
M-aș mulțumi c-un porumbel,
Și, neputând să fur un miel,
Aș consuma chiar o găină!

Lui N. Iorga

După ce s-a jucat piesa *Mihai Viteazul*

La Turda te ucise Basta!
— O, prea slăvitule erou! -
Dar, mort te-a urmărit năpasta,
Căci Iorga te-a răpus din nou.

Lui Ionel I. C. Bratianu

al cărui tată fusese amestecat în
complotul Cuza, iar el iubise
trei prințese antice

Așa se vede c-a fost scris în cartea ăstei vițe:
Bătrânul să răstoarne *domni,*
Iar fiul său... *domnițe!*

[Familiei regale]

Ferdinand, deși e rege,
Când e vorba de femei
Și de vin, nu prea alege,
Dar Maria bea *Știrbey!*

Domnișoarei Baby

Un compliment ar fi banal
Și știu că nu l-ai ține-n seamă.
Dar cum să-ți fac o epigramă?
Când am în gând un madrigal!

Brașov

Avocatului Cezar Pascu

Cezar Pascu-a cununat
Jumătate din regat,
Dar pe toți i-a divorțat,
Ca avocat!

Lui Cazaban

Chelia e în minus, frate,
Eu cred că ăsta-i adevărul,
Amicul Cazaban mă bate
Nu cu talentul, ci cu părul!

AMINTIRI

AMINTIRI LITERARE

[FRAGMENT]

Părinții mei - oameni de cultură - n-au contrariat niciodată modesta mea vocație literară. Tatei, deși profesa ingineria și era un om de știință desăvârșit, având chiar reputația de a fi fost întâiul matematic al epocii sale, îi plăcea mult literatura, și biblioteca sa era plină de ediții frumos ilustrate ale clasicilor francezi, latini și italieni. El avea o fizionomie deschisă, ochii vii sub o frunte largă și un zâmbet binevoitor îi lumina veșnic buzele vesele.

Mama, mică, talia în miniatură, avea un cap grec, expresiv, cu un nas fin, drept și sculptat. Iar ochii, mari, negri și adânci erau mai totdeauna învăluiți într-o pânză de melancolie dulce.

Amândoi se ocupau mult de instrucția noastră.

Mama învățase latinește și grecește ca să ne asculte seara lecțiile și venea la liceul Sf. Sava mai în fiecare săptămână să se intereseze de progresele noastre. Obiceiul de a răscoli prin cataloage notele mi-a pricinuit chiar o mare supărare în clasa V-a, dacă nu mă-nșel.

Eram la toate materiile notat excelent, afară de muzică, pentru care nu aveam nici o aplicație. Am fost incapabil să reproduc în mod satisfăcător elementarele: do, re, mi, fa, sol, la, si! Profesorul de muzică fusese silit de direcția liceului să-mi dea o notă de trecere. Mama, însă, nemulțumită cu media calculată, i-a spus secretarului că trebuie să fie o eroare. S-a făcut din nou calculul și m-am pomenit corigent. Profesorul de muzică, văzând că mama îl învinovățește pe nedrept, a retras cele 2 puncte ce-mi acordase din cauza mediei mele superioare. Acasă tata a

ironizat-o, rugând-o să nu mai calce pe la secretariat.

Când preparam examenul de clasa VII la Sf. Sava, locuiam în str. Teilor, într-o casă frumoasă pe care tata o construise cu toată priceperea și gustul lui cam aristocratic. În fundul curții era o grădină cu o boltă de viță. Acolo mă duceam să învăț. Mama, care avea ambiția ca băieții ei să iasă cei dintâi, mă controla uneori fiindcă mă prinsese scriind versuri în loc să citesc pentru examenele de a doua zi.

„La ce pagină ai ajuns, Cincinat?" Eu răspundeam, ascunzând repede versurile creionate: „la 44". Peste un ceas, însă, mama, surprinsă că la o altă întrebare răspund tot pagina 44, vine și mă prinde cu versurile. Nu mi-a zis nimic. Mi le-a luat însă frumușel, le-a strâns și mi-a făgăduit că mi le dă imediat după examen când, de obicei, plecam să petrecem vacanța în vila noastră de la Sinaia - azi, din nefericire, proprietatea doctorului Krainic, meșterul dentist al curții regale. Vila fiind devastată de război, am fost siliți s-o vindem, fiind cu neputință să-i facem reparațiile de două milioane cel puțin, cât era devizul arhitectului.

Prima mea poezie a fost o improvizare scrisă pe un album al dnei Antimescu, soția avocatului-șef al Primăriei București. Vila Antimescu se găsește și azi la Sinaia, peste drum de Hotelul Băilor (Blank), și n-aveam nici 15 ani, și mama, care se lăuda că are un băiat poet, m-a hotărât într-o toamnă care ruginise frunzele îngălbenite ale pădurilor să scriu o odă pentru vila cochetă a dnei Maria Antimescu.

Mi-aduc aminte că rimasem vreo 15 - 16 strofe de patru versuri lungi spre slava vilei cu pricina.

Uitasem complet de acest modest exercițiu al unui debut care nu se afirmase prin nimic. Peste doi, trei ani, într-o vacanță a Paștelui, m-am dus cu un văr al meu, Constantin, fratele ilustrului doctor profesor N. Paulescu, să cumpărăm iarbă de pușcă la o tutungerie de lângă Biserica Olari, trebuind a doua zi să mergem la via senatorului

Const. Paulescu, frate cu tatăl meu, inginerul Ion Paulescu. Pe când vărul meu tocmea cutia cu iarbă, eu cercetam jurnalele și revistele apărute de sărbători. Un actor Alexandrescu, de la Teatrul Național, scotea pe atunci o revistă săptămânală și literară *Biblioteca familiei.* Aveam pe vremea aceea un mare respect de lucrurile publicate. Unde e candoarea copilăriei mele de odinioară?! Și mi-a venit aproape să leșin de emoție când găsesc, în prima pagină, poema mea de la Sinaia: *Oda pentru vila Antimescu.* Ea ocupă toată pagina întâi a revistei și jumătate din pagina a doua. Am cumpărat, bineînțeles, cele 5 numere găsite la tutungerie și am fugit spre casa unchiului meu din str. Armenească, unde se găseau în toate sărbătorile și părinții mei.

Cel mai sceptic din toți indulgenții mei auditori din seara aceea festivă a fost viitorul savant N. Paulescu, care mi-a spus că nu admite nici subiectul, nici metrul care e prea lăbărțat, și nici stilul. Bineînțeles, el, care era cu 4 ani înaintea noastră la liceu, fiind camaradul și rivalul lui Pompiliu Eliade, avea singur dreptate. Mama, tata, unchiul Costache, frații și surorile mele, toți au găsit poezia excelentă pentru un băiat din clasa a V-a de liceu. Poezia nu era iscălită cu numele meu întreg, ci numai cu pseudonimul: *C. de la Milcov.* Acest pseudonim l-am păstrat câtva timp de dragul unei moșioare a noastre din R. -Sărat și care nu era prea departe de Milcov.

Duiliu Zamfirescu, care era focșenean și care mă aprecia foarte mult, îmi spunea totdeauna: „D-ta ești ursit să-mi iei locul la Academie!” De altfel de la Milcov până la Focșani nu e decât un pas. Marele scriitor mi-a făcut cu prilejul prezentării volumului meu de versuri la premiile Academiei, în 1911, un raport extrem de elogios. Academia totuși nu m-a premiat atunci nici pe mine, nici pe Ion Gorun, nici pe Victor Eftimiu. Ne-a răzbunat însă mai târziu Comisiunea premiilor naționale, care ne-a acordat tuturor celor căzuți cea mai înaltă recompensă literară,

fără măcar s-o fi cerut.

Între întâia poezioară publicată și premiul național au trecut mai bine de 40 de ani, aproape 44. [...]

AMINTIRI LITERARE

[ION LUCA CARAGIALE]

Maestrul Iancu Caragiale a fost figura cea mai proeminentă a literaturii noastre dinainte de război. Azi cărțile lui sunt în toate mâinile și reputația marelui umorist, dramaturg și neîndurat tălmăcilor al numeroaselor noastre imperfecții fizice și sociale, a intrat de mult în conștiința publică. Dar dacă cititorii răspândiți în toate colțurile României mari pot să-i admire perfecția matematică a stilului, verva scânteietoare și finețea observației de o ironie uneori amară, sunt foarte puțini aceia care l-au cunoscut personal și au putut să-i prețuiască mobilitatea fizionomiei, dominată de vioiciunea unor ochi sclipitori de duh, și acel zâmbet neuitat ce-i îndulcea uneori amărăciunea sarcastică a gândirii. Încă de la debuturile sale, Caragiale, scriitorul, a fost depășit de imensitatea personalității sale individuale. S-a zis despre Oscar Wilde, că și-a trăit viața mai mult decât și-a scris-o. Cred că adevărata operă a lui Caragiale s-a irosit în conversațiile lui zilnice și în discuțiile cu prietenii, unde își cheltuia c-o dărnicie de nabab resursele unei elocințe fără precedent în marea familie intelectuală a contemporanilor. Nici chiar Titu Maiorescu, a cărui dialectică era strălucită, n-a putut să-l înfrângă în discuțiile animate de la *Convorbirile literare.*

Eu am fost dintre privilegiații care au trăit în stricta lui intimitate. Când l-am cunoscut, eram student la Drept. Venea deseori la dejunurile profesorului Const. Dissescu, care-i era prieten și avocat. La aceste dejunuri luau parte fundatorul Ateneului român, C. Exarcu, Costică Arion,

Take Ionescu și alții. Joia trebuia să citesc totdeauna două-trei poezii sau epigrame inedite, Caragiale făcea critica justă și uneori chiar cu indulgență. Ceea ce i-a atras atenția asupra mea n-au fost atât primele poezii de la dejunurile lui Const. Dissescu, cât un concurs de sonete pe care l-a provocat maestrul Caragiale în numărul de duminică al ziarului *Epoca,* a cărui parte literară o conducea. Caragiale propunea să se facă un sonet endecasilab[1] pe niște rime imposibile. Apărând *Epoca* joi seara la 6, eu am trimis la redacție, la ora 11, 30 de sonete pe rimele propuse.

Maestrul a luat entuziasmat și mi-a publicat 5, socotindu-le cele mai bune din toate pe care le-a primit peste câteva zile și de-atunci a început să mă aprecieze foarte mult și să mă trateze cu familiaritate. I-am adus într-o seară o poemă epică. Era o luptă într-un circ și moartea în fața împăratului a unui gladiator roman. A citit-o, i-a plăcut și mi-a luat-o s-o publice. Peste două zile îl întâlnesc neras, tras la față și-mi spune: „Fi-ți-ar poema a dracului că sunt bolnav din cauza ei. Mi s-a părut că versul de 12 silabe în care ai scris-o era prea lăbărțat și de două nopți mă lupt, după ce am uzat 2 testele de hârtie, să scot din fiecare vers o silabă, lăsând rimele intacte. Cât ai lucrat tu la poezia asta? 2, 3, 4, 5 ore, să zicem 6. Dar eu lucrez de 48 de ceasuri fără să mă mișc de la birou. Înțelegi? Și cum m-am chinuit la ea mai mult decât tine, nu te pot lăsa s-o iscălești singur”.

Versurile au și apărut în *Epoca literară,* semnate de Cincinat și Ion Caragiale.

Mai târziu am întâlnit pe maestrul Ion L. Caragiale în amurgul luminos al unei zile de toamnă, pe o bancă din grădina Cișmigiu. Citea cartea a XVII-a din *Aventurile lui Télémac* de Fénélon. Când mă vede, își scoate ochelarii să-i șteargă, mă cheamă și mă întreabă: „Ai citit pe Télémac?” „Da, în școală: *Calypso ne pouvait se consoler du départ d’*

[1] Vers de unsprezece silabe, indiferent de natura lor.

*Ulysse, dans sa douleur...”. „*Mă, fraza asta o știe pe de rost orice găgăuță. Dar chiar dacă l-ai citit în liceu, nu l-ai înțeles. Să citești pe Télémac după ce vei împlini 40 de ani. Eu abia acum îl pricep. Mai am de citit numai cartea ultimă și-mi pare rău că se sfârșește. Ce roman minunat și ce stil! Numai francezii din veacul lui Ludovic al XIV-lea știu să scrie. Câtă precizie, ce eleganță și cât natural în fiecare rând! Aș vrea să traduc aventurile astea ale lui Télémac! Dar e greu, mi-ar trebui o muncă titanică. Scrisul, mă băieți, e meseria cea mai grea din lume. Numai la noi se improvizează toți scriitori și miniștri. În orice frază trebuie să găsești numai cuvântul care trebuie. Și cuvântul acela e numai unul singur. Dacă nu l-ai găsit, ești un caraghios”.

Se sculase de pe bancă, își pusese cartea în buzunar și cu un gest obișnuit își îndesa pe ceafă pălăria maron cu boruri moi și mici, dezgolindu-și fruntea largă și brăzdată de cute. Și începu o diatribă în contra unor anume scriitori prea fecunzi: „Ăștia sunt, după mine, inconștienți. Când mă gândesc că peste 100 - 200 de ani lumea cultă și înțelegătoare o să citească o carte a mea, mă îngrozesc la gândul că voi fi pus un cuvânt impropriu sau o întorsătură de frază neîngăduită. Când public cea mai mică nuvelă sau schiță ușoară, ironia posibilă a cititorilor de mâine nu mă lasă noaptea să dorm. Nu vezi tu că eu sunt călăul tipografilor? Când tipăresc un articol, stau toată noaptea pe capul lor și le cer douăzeci de corecturi. Numai cu prețul ăsta se poate râvni la titlul de stilist!”

Seara m-am dus să-l văd la berăria lui. Sosește Coșbuc, Gorun, pianistul Dimitriu, bun prieten al lui Caragiale, profesorul Suchianu, Delavrancea și alții. Se fac grupuri-grupuri și discuția se animează. Caragiale era într-o vervă drăcească. Se juca cu cele mai fantastice paradoxe și susținea, azi pro și mâine contra, tezele cele mai subtile, cu o argumentare și o demonstrație uluitoare.

Pe atunci se începuse în *Adevărul literar* faimoasa

polemică asupra artei pentru artă și asupra artei cu tendință. Campionul artei cu tendință era strălucitul și spiritualul ziarist și pamfletar Tony Bacalbașa. Vlahuță susținea teza contrarie, a artei pentru artă, având în contra-i și autoritatea criticului Dobrogeanu-Gherea, restauratorul gării din Ploiești.

În seri neuitate, marele Caragiale a fost o fântână luminoasă, care nu se mai sfârșea, de argumente irefutabile, de poezie întraripată, de logică strânsă și de inspirație sclipitoare. Supremul lui argument, care a înfrânt ripostele adversarilor, a fost simplu: nu mă interesează în artă decât talentul.

Spre marea satisfacție a lui Ion Caragiale, am rimat, într-o seară, miezul discuției cu învingătorul său argument:

Te miri cum este cu putință
Să vezi pe critici că se ceartă:
Când pentru „arta cu tendință.” –
Când pentru „arta pentru arta”!
Și-n vrajba lor înflăcărată
Să nu-i auzi nici un moment,
Vorbind de arta-adevărată,
Adica arta... cu talent!

Tot atunci, cum maestrul Caragiale continua discuția cu o doamnă foarte simpatică din tabăra lui Tony Bacalbașa, i-am făcut să se reconcilieze lângă un pahar de Porto, cu acest madrigal improvizat frumoasei polemiste, care-mi ceruse câteva versuri cu tendință.

Doamna, mi-e cu neputință
Să scriu versuri cu tendință,
Dar cum mă silești să-ți fac,
Voi învinge-anevoința,
Însă numai cu tendința
Să vă plac!

Ca să-l mai necăjesc pe maestrul Caragiale, pentru care aveam un adevărat cult, i-am făcut în altă seară această epigramă la care a binevoit să colaboreze și el, modificând un vers. Un literat de la Constanța a susținut într-un foileton din *Adevărul* că această epigramă e întreagă a lui Caragiale. Dacă ar fi fost așa, n-aș fi publicat-o în volumul meu și în *Flacăra,* pe când Caragiale era în viață. De altfel n-ar fi avut nici un rost din partea maestrului Caragiale această autoironie așa de exagerată.

Iată epigrama în chestie:

Iancu Luca Caragiale...
Îți dă berea cu măsură...
Face și literatură...
Însă nu face... parale!

Marele Caragiale, care scria îngrozitor de greu, se minuna de puterea ușurinței mele de a lega ideile în formă spontană și logică și de a le prezenta în unitatea unei strofe cu poanta finală, la care un altul s-ar fi muncit mult.

El pleacă odată cu Coșbuc la Brașov, și în ultimul moment îmi spunea: „Mai e o minută până la plecare. Ești în stare să-mi faci o epigramă de șase versuri contra mea și contra foiletoanelor mele din *Universul,* dar cele trei versuri de la început să nu rimeze deloc între ele, ci versul întâi să fie rimat cu al 4-lea, al doilea cu al 5-lea și al treilea cu al 6-lea? Toate versurile de 9 silabe, afară de cel din urmă, care să nu aibă decât 4”.

M-am executat, spre stupefacția lui Caragiale și indignarea lui Coșbuc, care detesta epigramele, susținând că e literatura civilizațiilor bătrâne și în decadență. Popoarele tinere, cum suntem noi, nu trebuie să scrie decât poezii lirice și epice.

Dar iată epigrama de la Gara de nord:

(Vă rog să observați că toate condițiile impuse de

capriciul marelui prozator au fost îndeplinite):

Şi fiindcă-mi place numai versul,
Arareori citesc jurnale.
Dar când nu vrea să-mi vie somnul,
Atuncea cumpăr Universul
Fiindcă într-însul scrie domnul
Caragiale!

Altădată, maestrul Caragiale mi-a făcut o farsă nostimă. Îi aduc o poezie de 3 strofe pentru *Epoca literară.* A doua zi mă cheamă și-mi cere consimțământul să schimbe în versurile mele numai un singur cuvânt, sub pretext că vorba schimbată o să le dea o ironie superioară în genul ideilor lui Heine. Bineînțeles c-am consimțit.

Subiectul poeziei era setea pe care o simțeam în dezordinea iubirilor facile și a sărutărilor venale, de imaculata puritate a celor culese pe buzele fecioresti al unei soții adorate. Vă mărturisesc că eram în vorbă să mă logodesc cu fata unui consilier de la Casație.

Strofa ultimă suna așa: era vorba de sărutări:

„Ţi le păstrez; pe toate ție,
Doar tu fiorul să le știi –
Tu, ce odată o să vii...
Necunoscuta mea soției.

Schimbând un singur cuvânt, maestrul Caragiale dase o turnură neașteptată strofei și poeziei mele prea candide:

Ascultați-o vă rog:

Ţi le păstrez; pe toate ție,
Doar tu fiorul să le știi –
Tu, ce c-o zestre o să vii
Necunoscuta mea soției.

Bineînțeles, după aceste versuri interesante, logodna nu s-a mai făcut.

Înainte să rup firul acestor amintiri, vă cer voie să povestesc o întâmplare intimă din viața și familia marelui Caragiale, care aruncă o lumină pitorească asupra acestui om atât de capricios și genial.

O vară bună a mamei mele, născută Bucșan, coborâtoare din Spătarul Bucșan, decapitat de turci în secolul al XVI-lea, avea o culă la moșia sa Parepa, apropiată de gara Albești. Soția marelui Caragiale, femeie de o bunătate și de o supremă distincție, era nepoata castelanului. Ea auzise că nepoata ei, născută Burelly, luase în căsătorie pe un scriitor, care avea reputația că întârzie prin berării și face piese de teatru pe care le și joacă. (Îl confunda, desigur, cu artistul Caragiale, unchiul dnei Elena doctor Câmpeanu, născută V. Toneanu, din Brașov, și soția ilustrului chirurg Liviu Câmpeanu.) Bătrâna aristocrată, care venea rareori la București, își închipuia că acest Caragiale trebuie să fie un om imposibil și fără nici o manieră, un om care trăiește prin culise și prin berării! Caragiale auzise că moșia Parepa și castelul nu sunt departe de gară. Totuși erau câțiva buni kilometri de la gară până în sat. Caragiale vorbind franțuzește cu soția sa îi spuse: *„Parepa? Qui mais cela ne paraît pas?”* S-ar putea traduce așa: „Da, Parepa pare, numai nu apare!” Era dimineața, căldură de iunie și praf ca pe șoselele naționale neasfaltate încă de suedezi! Pe la nouă și jumătate ajung. Caragiale, cum sosește, văzând că nobila lui mătușă doarme încă, se urcă pe o scară de lemn și nimerește în podul plin cu mobile vechi, portrete de familie fără rame și cărți românești imprimate cu litere chirilice, și alte cărți grecești și franțuzești din veacul al XVIII-lea. Amator priceput de mobile de stil și de cărți rare, Caragiale uită ora mesei și pe la 12 se apleacă pe gura podului și strigă un argat: „Ei, creștine, aduceți-mi mămăligă, brânză, două cepe și un clondir de vin, că nu mai pot să cobor la masă. Am treabă aici în pod. Spuneți

cucoanelor să mă aștepte!”

Jos, în sufragerie, stupoare generală. Gazda, prevenită de reputația scriitorului, plângea în sufletul ei afectuos pe nepoata sa, c-a putut să se mărite c-un astfel de om necivilizat. Dejunul a fost rece și tăcut. Dar nu s-a rostit un cuvânt de dojană. *Noblesse oblige!* După masă cucoanele s-au plimbat prin parc și s-au dus să se odihnească. Maestrul, sus, continua investigațiile și golea clondirul în simfonia greierilor și a șoricăriei turburate în patriarhala lor împărăție.

Pe la 4 însă se coboară încărcat de elzeviruri, de ediții princeps cu gravuri, de pergamente înflorite cu pajură domnească și de alte prețioase bibelouri și istorice vechituri.

Își dase perfect seama de impresia detestabilă ce pricinuise exilu-i voluntar în arhivele din pod. Dar pasiunea colecționarului învinge chiar în omul cel mai cult exigențele protocolare. A preparat însă, pentru seară, o lovitură menită să-l reabiliteze complet. A ieșit în sat, făcând vizite în dreapta și în stânga, și s-a întors cu un imens buchet artistic și multicolor. Seara și-a pus smochingul, ghetele de lac și a trimis înainte de masă o scrisoare, în franțuzește, castelanei, scrisoare plină de spirit în genul lui Voiture, cerându-și scuze că ținuta în care se găsea, după o călătorie așa de obositoare cu trăsura, nu i-a îngăduit să se prezinte unei doamne obișnuite cu eleganțele curților domnești.

Scrisoarea, spiritul, galanteria exagerată a stilului, ortografia impecabilă, tot a impresionat așa de adânc pe mătușa care-și plânsese dimineața nepoata, încât ardea de nerăbdare să-l felicite și să-l admire. Când s-a prezentat în salon Caragiale și i-a dat brațul în sufragerie și când i-a făcut o reverență ca la curtea domnească, biata Bucșanca s-a intimidat și se întreba auzindu-l vorbind cu atâta grație, siguranță, spirit și imensă cultură de autorii ei favoriți

Voltaire, Lafontaine, Voiture[1], Saint-Simon și Racine, dacă acesta, care strălucește ca un senior de la curtea lui Ludovic al XIV-lea, e tot omul care cerea dimineața pe gura podului clondirul cu vin, ceapa și mămăliga? Toată seara maestrul Caragiale a fost numai vervă, politețe, spirit rafinat și elocință corneliană. Mătușii îi creștea inima și săruta pe Tita Caragiale, certând-o că nu i-a vorbit niciodată de calitățile extraordinare ale soțului ei, om cu educație, cultură și figură aristocratică. La plecare, maestrul a ridicat ce-a vrut din pod și din cămară, unde se mai găseau cărți rare și mobile străvechi. D-atunci Caragiale a rămas favoritul bunei mătuși și nu o dată i-a încercat generozitatea.

Caragiale a revenit la Parepa de mai multe ori și a lăsat întotdeauna aceeași excelentă impresie, de la masa de seară, nu cea de la dejun. Se atașase de noi nobila epavă a unui alt secol și care trăia prin cultura ei în epocile galante ale seniorilor din veacul regelui Soare.

Caragiale îi observase o slăbiciune. Era umilită că soțul ei, frate cu generalul Semeșescu și fost prefect de Prahova sub domnia lui Cuza, murise numai cu gradul de maior. Caragiale se arăta revoltat de fatalitatea acestei denumiri.

„Mă gândesc, îi spunea el, că prefectul fiind om de elită, ar fi putut ajunge lesne general.” „Desigur, răspundea bătrâna castelană, ștergându-și o lacrimă pioasă, dar melancolică”. „Eu sunt de părere, tanti, să-l avansăm noi. Gradul postum pe care i-l dăm sunt convins că l-ar ratifica și domnul Cuza și stăpânirea actuală”. Și fără alte forme, Caragiale îi trimise de la Mützner, litograful Curții regale, cărți de vizită liberate în felul următor: Dna *Smaranda Colonel M. născută Bucșan.* Și a purtat gradul acesta buna castelană vreo 12 ani de zile. Atunci Caragiale se pregătea să-l avanseze pe mort la gradul de general. Din nefericire, acest gând delicat nu și l-a putut îndeplini. Între timp

[1] Vincent Voiture, n. 23.02.1597 la Amiens – d. 27.05.1648 la Paris, poet şi prozator francez.

castelana, foarte înaintată în vârstă, a închis ochii și s-a dus să-i spuie colonelului să nu mai tragă nădejdi de avansare.

AMINTIRI LITERARE

[AL. MACEDONSKI]

Încă de când eram magistrat la Chișinău (1925-1928), mă gândeam să public un volum de poezii cu titlul: *Cântecele unui greier.* N-au apărut până acum decât prefața acestor cântece și o mică poemă: *Cânta greierul.* Am asemuit totdeauna pe bieții cântăreți ai țării noastre eminamente agricole, cu greierii pe care i-a imortalizat Lafontaine în celebra și egoista lui fabulă *La cigale et la fourmi.* În adevăr, poetul, mare sau mic, celebru sau necunoscut, imită în mod adorabil tactica nepăsătoare și dezinteresată a micuțului greier. El cântă pe chitara lui și viața curge pe lângă dânsul aprigă și tumultuoasă. În freamătul luptei pentru existență, cântecul lui monoton rămâne aproape fără ecou. Învingătorii vieții, ajunși pe culmi, îl ignorează sau îl disprețuiesc. El cântă înainte pentru lună, pentru florile tăcute și îmbălsămate ale primăverii, pentru marea frământată de vânturi, pentru pădurile șoptitoare și tainice, pentru cerul albastru, tivit în amurg cu beteala de aur a soarelui ce scapătă, pentru holdele galbene îmbujorate de pata sângerie a macilor, pentru sufletele naive și smintite ale copiilor și ale nebunilor, și pentru lauda lui Dumnezeu care e prea mare și prea departe ca să-l audă.

Dar într-o zi mâna îi îngheață pe coarde și serenada lui o risipește crivățul:

Azi iarna-i bate în ferești,
Și vântu-n goana simfoniei
Parcă-l întreabă: unde ești,

Trist cântăreț al veseliei?

La moartea lui se strâng drumeții și unii-l slăvesc. Alții-l plâng. Mâini tinere și curate aduc pe groapa lui proaspătă câteva flori în amintirea cântecelor lui primăvăratice - și apoi lumea se risipește, iar mormântul, sărac și singur, e păzit și luminat numai de candela statornică și mângâietoare a lunii.

Așa a trăit, a cântat și a murit Alexandru Macedonski. Comparația cu greierul și lui i se potrivește de minune. În viață a fost hulit, uitat și nesocotit. După moarte, târziu, gloria a început să-i surâdă. Pentru mai toți poeții, gloria e o floare târzie care nu înflorește decât pe morminte. I s-a făcut de curând un pelerinaj la mormântul modest de la cimitirul Bellu și talentați scriitori, ridicând prin presă glasuri în favoarea nemângâiatei văduve, care suferea într-o tăcere demnă mizeria, Parlamentul, înduioșat, a votat o mică pensie alimentară dnei Ana Al. Macedonski. Cântărețul nemuritor al nopților de mai și al rondelelor cu cizelări de filigrană poate, în fine, să se odihnească liniștit. Tovarășa nobilă și credincioasă a vieții lui chinuite va avea de azi înainte o bucată de pâine și putința de a-i aprinde o candelă lângă crucea de lemn ce-l veghează de 12 ani.

Cer voie acelora care se interesează de marile figuri ale literaturii noastre dinainte de război, să evoc figura maestrului Macedonski, pe care l-am cunoscut de aproape, și al cărui colaborator și prieten am fost ani îndelungați.

Alexandru Macedonski era fiul generalului Macedonski, fost aghiotant și ministru de război al domnului Cuza. Mama sa era coborâtoare dintr-un ban al Craiovei. Când l-am cunoscut eu prin anul 1890-91, fiind student la Drept, (și la Litere) maestrul era trecut de 43 de ani. De altfel, publicase în anul 1872 (anul nașterii mele) un volum de *Poezii* în editura Haimann. (Librăria Haimann era pe Calea Victoriei, peste drum de cafeneaua Kubler, dar mai spre Palat). Poetul avea pe atunci un cap impresionant. Sub o

frunte largă și orgolioasă purta pe nasul acvilin ochelari de aur. Părul rar era despărțit în două printr-o cărare în mijlocul frunții lărgite de o calviție precoce. Împrejurul urechilor armonioase părul involt era întărit cu fierul. Mustața scurtă și deasă avea vârfurile ascuțite și drepte. Întrebuința, pentru ținuta lor marțială, un cosmetic de ceară neagră. La gât îi flutura o lavalieră sumbră, iar jobenul înalt (de mătase) era pălăria sa de predilecție. Redingota, cu reveruri de mătase, butonată până sus, îi da aer, ca și lui Duiliu Zamfirescu, de militar îmbrăcat civil. Mergea pe stradă cu picioarele puțin încovoiate, legănându-și capul, cu ochii vii, mari și visători, absenți din larma și mișcarea de stup a Capitalei, și pierdut într-o viață lăuntrică, adâncă și concentrată.

Surâsul ironic al buzelor groase și senzuale era îndulcit deseori de francheța expresiei sale binevoitoare și călduroase. Firea sa era mai mult distantă, dar expansivă și generoasă în intimitate. Vorbea franțuzește cu facilitate și eleganță, și era cu toată lumea de o politețe plină de tact. Soția sa, dna Ana Macedonski, născută Ralet-Slătineanu, micuță, subțire, delicată, cu ochi mari și negri, semăna la cap cu contesa Ana de Noailles, era sora prietenului meu, George Slătineanu, președinte la Consiliul legislativ, și a distinsului avocat Manolache Slătineanu.

Stam de vorbă cu Ion Luca Caragiale, pe o bancă în Cișmigiu, și discutam cu el asupra literaturii franceze din secolul al XVII-lea, pe care marele scriitor o cunoștea pe degete, când poetul Macedonski se apropie. Caragiale, care îl tutuia, a început să-l întrebe: „Alexandre, ce e cu marea ta ediție a *Nopților*?” Poetul răspunde: „Aș vrea s-o public la *Monitorul Oficial* cu gravuri în lemn.”

Caragiale, glumeț, îl întrerupe: „Ce rău ți-a făcut, Alecule, *Monitorul Oficial*, de vrei să-l aduci la faliment, or poate pândești locul directorului?” Poetul Macedonski începu să râdă, îndreptându-și lavaliera, care se strâmbase, și vru să-și ia rămas bun zicând: „Mi se pare că

v-am întrerupt o conversație interesantă". „Nu, replică maestrul Caragiale, vorbeam cu Cincinat, care e tânăr, despre arta stilului. Dar ce, nu vă cunoașteți? Ăsta e un băiat de viitor. Ți-l prezint: Cincinat Pavelescu". [Poetul] Macedonski, foarte ceremonios, scoase jobenul și-mi strânse mâna cu însuflețire, spunându-mi, în franțuzește: „Îmi făgăduise cumnatul meu Georges, prietenul dumitale, să te aducă odată în strada Dorobanților, dar acum sper că vei veni singur."

La colțul bulevardului cu strada Brezoianu, Caragiale ne părăsi dându-ne întâlnire, seara, în Covaci, la berăria pe care o deschisese de curând și care devenise o adevărată cafenea literară la modă. Acolo am întâlnit pe Coșbuc, pe Delavrancea, pe Vlahuță, pe Toni Bacalbașa, pe Ion Gorun, Traian Demetrescu, Teleor[1], Haralamb Lecca și alți scriitori din generația aceasta.

D-atunci am început să frecventez în mod obișnuit casa și cenaclul maestrului Macedonski. Când l-am cunoscut mai bine, mi-am dat seama că aristocratul acesta rămăsese sub biciuirea protivnică a destinului un revoltat și un boem incorigibil. Fusese o singură dată funcționar și anume prefect de Bolgrad. D-atunci nu visa decât slujbe înalte sau cel puțin direcția la Monitorul Oficial. Dar a închis ochii fără să-și vadă visul împlinit. Averea părintească o irosise într-o lungă călătorie în Franța și Belgia. Crease la Paris, în apartamentul luxos din rue Bonaparte, pe care-l împodobise cu numeroase scoarțe oltenești rare și artistice, un mic cerc literar. Veneau să ia ceaiul acolo, o dată pe săptămână: Laurent Tailhade, ironistul neînduplecat din *Au pays du mufle,* poetul Stuart Merrill, vigurosul poet, romancier și eseist, Camille Mauclair, belgianul Albert Mockel, fondatorul celebrei reviste *La Vallonie,* la care a colaborat și Alex. Macedonski prin 1887-

[1] Dimitrie Teleor (n. 10 mai 1858, Atârnați, azi Cernetu, județul Teleorman - d. 4 aprilie 1920, București) a fost un publicist, scriitor, folclorist, și scriitor român. Prieten al marelui I. L. Caragiale.

89, și care a devenit celebră prin contribuțiile literare ale lui Maurice Maeterlinck, Émil Verhaeren, François Viélé-Griffin, José Maria de Heredia, Stéphane Mallarmé și chiar Paul Verlaine. Târziu, când Macedonski a publicat în franțuzește volumul de poezii Bronses, Pierre Quillard, în *Mercure de France,* a scris într-o notiță critică: *Le grand poète roumain Alex. Macedonski frappe le vers français sur une enclume d'or.* Adică: „Marele poet român A. M. făurește versul francez pe o nicovală de aur!" Apreciat în mediurile intelectuale înalte din Paris, când s-a întors în țară s-a simțit cam dezrădăcinat, după expresia celebră a lui Maurice Barrés. A fondat atunci revista *Literatorul,* foarte răspândită în toată țara și la care au debutat mai toți scriitorii noștri cunoscuți ca: Duiliu Zamfirescu, Caton Theodorian, Alex. Djuvara, fost ministru, poet, pictor și mare orator, Teleor, Alex. Obedenaru, Traian Demetrescu, mi se pare chiar Galaction și Arghezi. Dar revista aceasta, a cărei deviză era: control de stil, libertate de idei, și care stârnise un adevărat curent, a dispărut în furtuna provocată de scandalul epigramei contra lui Eminescu. Epigrama aceasta care i s-a atribuit lui Macedonski, dar care a apărut neiscălită și a cărei paternitate maestrul nu și-a însușit-o niciodată, nu era nici prea răutăcioasă, nici prea spirituală. Publicarea ei a avut nenorocirea să coincidă cu izbucnirea maladiei mintale a genialului poet Eminescu. Cel care a dat alarma și a pornit o campanie distrugătoare și neomenească contra lui Macedonski a fost Grigore Ventura, boier moldovean, cunoscut polemist, autor dramatic și literat, tatăl celebrei noastre compatrioate de la Comedia Franceză din Paris, domnișoara Maria Ventura. Deși epigrama apăruse ca simplu joc de redacție pe la mijlocul unei reviste de 120 de pagini și n-ar fi putut fi introdusă peste noapte la pagina 60 a revistei, totuși, în timp de 12 ani, lui Alex. Macedonski nu i s-a îngăduit să publice un singur rând de apărare sau de lămurire. Ventura convinsese, prin violența campaniei

sale, că Macedonski este autorul acelei impietăți. Din fericire, moravurile acestea s-au schimbat, și azi, în toată liniștea, putem discuta cu seninătate și acuzația și apărarea. Iată epigrama în chestiune:

Un X, pretins poet, acum
S-a dus pe cel mai jalnic drum.
L-aș plânge, dacă-n balamuc
Destinul său n-ar fi mai bun;
Căci până ieri a fost năuc
Și nu e azi decât nebun!

Chiar dacă epigrama ar fi aparținut maestrului - deși el a tăgăduit-o necontenit - încă suferința și pedeapsa îndurate de el și de familia lui au fost în disproporție cu imprudența sau chiar cu vinovăția autorului.

Începând de a doua zi, toate numerele revistei i s-au înapoiat pline de insulte. Nu i s-a publicat nici un rând de explicație. Prietenii l-au părăsit. Colaboratorii au emigrat. Mizeria l-a copleșit. Ani de zile a trăit în lipsurile cele mai groaznice. Nu mai avea mobile, nici cărți, nici haine, nici servitori. Când năluca lui palidă și slăbănoagă se zărea singuratică pe la colțul stradelor laterale, inspira o milă amestecată cu spaimă, întocmai ca și femeilor din Florența care strigau la vederea lui Dante: „Priviți pe acela care se întoarce din infern!” Și infernul lui Alexandru Macedonski a fost în adevăr dantesc!

Pe la începutul cunoștinței noastre ducea o viață grea. Slujbă nu avea. Dna Macedonski primea, lunar, o mică subvenție de la Eforia spitalelor civile, strămoșii ei, Ralet Slătineanu fiind dintre vechii donatori.

Când lipsa îl chinuia prea crud, maestrul scria scrisori de o convingătoare elocință și le trimitea, solicitând împrumuturi, când prințului Sturdza, gânditor generos și puternic, când lui Const. Arion, mecena larg și înțelegător al artei și al suferinței, când lui Emil Costinescu, fostul

ministru de finanțe, suflet frumos ca și înfățișarea lui blândă și patriarhală, când (mătușii mele) dna Smaranda Bucșan, castelana de la Parepa, când tatălui meu, inginerul Ion Pavelescu, om de inimă [bun și milos], care iubea și admira pe marele poet [și nu știa să refuze pe nimeni].

De obicei scrisorile obțineau rezultatul dorit. Dar să nu vă închipuiți că maestrul, când se trezea în posesia unei sume respectabile de 500 sau 1000 de lei, se ducea să-și plătească chiria sau să cumpere ceva util casei sale pline de goluri. Nicidecum. Cumpăra jucării pentru băieți, păpuși pentru fetiță, icre, pui, sparanghel și trufandale scumpe. Și toate bunătățile astea se mâncau în farfurii adânci și ciocnite, pe masa lungă de redacție, acoperită cu o mușama veche, albă, cu picățele negre. Furculițele, cuțitele și lingurițele erau unele de argint, altele de alamă și câteva de lemn, dar nici una întreagă.

Maestrul Macedonski a fost desigur cel mai mare boem al generației sale. Odată s-a împrumutat, cu doi napoleoni, la bunul cizmar polonez din Dealul Spirei, D. Ștefan, care revenise a patra oară să-i ceară o datorie veche de doi ani. Așa de mult a știut să-l înduioșeze pe acest adevărat amic al familiei, că bătrânul pantofar, care făcuse cizme generalului Macedonski pe când era adjutant al lui Cuza și asistase la botezul poetului, care se răsfăța pe atunci într-un leagăn aurit și în scutece cu coroană, a scos plângând o imensă batistă roșie din buzunarul de la spate al redingotei, și-a șters ochii și a desfăcut cei doi napoleoni agonisiți după alergături obositoare. S-a înclinat adânc și i-a întins maestrului sărutându-i mâna; nu făcuse nici un efort oratoric ca să-l convingă. I-a amintit numai cum trăia odată și cât suferea azi, când e silit să nu-i poată plăti ce-i datorește de mult, ba chiar să se umilească a-i cere un împrumut. Bătrânul înalt, spân și roșcat, a deschis ușa încet și a dispărut în ceața umedă a serii de toamnă târzie. Maestrul, emoționat el însuși, a simțit nevoia să iasă în aer și ne-am dus la cafeneaua Fialcovschi, unde a tratat cu

bere, cafele și dulceață pe toți scriitorii tineri ce consumau, până la venirea noastră, numai pahare cu apă. Nu mult, după cunoștința noastră, maestrul a făcut să reapară *Literatorul,* eu fiind primul-redactor al revistei. Voi povesti, pe scurt, trei întâmplări din timpul colaborării mele la *Literatorul* și la tragedia în 5 acte și în versuri *Saul,* pe care am scris-o cu maestrul, și care s-a reprezentat de 9 ori cu mare succes la Teatrul Național din București, prin 1892[1], având ca principali actori pe Aristizza Romanescu, C. Nottara, Petrescu și Maria Ventura.

Grigore Ventura uitase de mult campania furioasă contra oropsitului de odinioară. El a scris chiar un articol critic în care susținea că tragedia noastră e destinată să devină clasică. De altfel, mulți ani, la Conservatorul de artă dramatică din București, elevii dau examene de sfârșit de an cu scene din tragedia noastră.

Reviu la prima întâmplare de care vorbeam. După o serată dată în strada Dorobanți la domiciliul maestrului care-și serba onomastica, în ziua de Sf. Alexandru, am fost obligat să improvizez și eu 4 versuri în onoarea sărbătoritului care propusese, în salonul plin de rude nobile și de literați de toate vârstele și categoriile, ca autorul celui mai reușit catren, să fie proclamat prinț al poeților, precum, de curând, fusese ales, la Paris, Leon Diex de un număr mare de scriitori. N-am avut niciodată o natură lingușitoare, așa se și explică pentru ce, cu toate legăturile mele variate și puternice, n-am ajuns decât procuror de curte la Brașov, pe când alții, mai mlădioși și mai practici, au suit toate treptele măririi, ale bogăției și ale gloriei. În seara aceea, în loc să fac maestrului versuri elogioase ca toți ceilalți, i-am făcut o epigramă, mi se pare că a fost chiar întâia mea epigramă. Pe când căutam o inspirație, văd în fundul salonului un dulap de cărți cu două rafturi goale. Ca să nu se observe lipsa cărților

[1] De fapt, 1893.

vândute, pentru ca invitații să fie bine ospătați, amfitrionul așezase în rafturile goale o colivie, pe care o înveselise, altădată, cântecul unui canar.

Și când mi s-a dat cuvântul, în stupoarea generală, am citit aceste versuri necuviincioase, care au căzut ca o dușe rece peste entuziasmul facil al musafirilor veseli:

Maestrul nostru are o boală:
Îi plac sticleți. Dar în dulap
Văd colivia că șade goală...
Fiindcă sticleții-i are-n cap!

A fost un freamăt legitim de indignare. Un scriitor din provincie, înalt și solid, a propus să mă arunce după balcon în stradă. Dar maestrul, om de societate, a aruncat vina pe oboseala mea. Sosisem cu o jumătate de oră înainte de la Sinaia, și venisem pe bicicletă. Epigrama aceasta a avut însă un epilog.

M-am dus a doua zi să-l iau pe tata acasă de la birou. Era inspector general la CFR. Birourile tracțiunii se găseau imediat lângă academie, acolo unde s-a instalat biblioteca publică, în Calea Victoriei colț cu Sfinții Voievozi. Era aproape 12. Eram mascat de o bibliotecă turnantă. Maestrul Macedonski intră. Se duce la biroul tatălui meu și-i spune: „D-le inspector general, nu știți ce mi s-a întâmplat aseară, de ziua mea? Fiul d-tale, Cincinat, m-a dezonorat, făcându-mi în fața soacrei mele, dna Slătineanu, și a unei numeroase adunări, o epigramă care m-a zăpăcit așa de mult c-am și uitat că azi la ora 1 am scadența unei polițe de 400 lei care amenință să mi se protesteze.” Tata a înțeles. A sunat pe dl Poenaru, casierul CFR, și i-a spus să plătească imediat polița poetului. „Îi făgăduisem fiului meu să-i ofer o bicicletă englezească care costă tocmai 500 lei. L-am pus, maestre, la amendă și n-o să i-o cumpăr decât la vară”. Eu m-am făcut ghem după bibliotecă și am auzit cum poetul a plecat vesel și

mulțumit. Când m-am dus seara, mă iertase și ne-am reluat colaborarea la *Saul,* ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat.

Tata însă m-a dojenit și m-a rugat să nu mai fac epigrame așa de costisitoare. El însă era ca și mine un om cu mâna spartă. Nu cunoștea arta d-a refuza. Odată primește un bilețel al cărui scris era simpatic și bine cunoscut: „Domnule inspector! Deseară voi avea onoarea să fiu tată. Voi da noului meu vlăstar numele d-tale ilustru de Ion. Rog înlesnește-mă pentru cheltuielile indispensabile cu 400 lei și de unde dați să sporească!" Alex. Macedonski, maestrul, uitase că trei luni mai înainte, alt bilețel redactat cam în același fel spunea: „Dacă soția mea naște o fată, îi vom da numele Polina, în semn de recunoștință pentru dna Pavelescu, care a fost așa de bună și generoasă ca și d-ta." Bineînțeles că părinții mei, suflete îngerești, n-aveau memoria datelor și făceau pe placul bunului maestru, fericiți că puteau să-i mai risipească grijile.

Voi mai povesti o mică farsă pe care, fără nici o răutate, am făcut-o directorului meu cu prilejul inaugurării, de către regele Carol I, a mărețului pod de peste Dunăre.

În ziarul *Țara,* inspirat de Nicu Filipescu, apărând clișeul podului, primul-redactor m-a rugat să improvizez o odă regelui Carol, care a și apărut seara în ediția specială a ziarului.

Poema mea a dat ideea maestrului Macedonski să facă și el un madrigal regelui în *Literatorul,* care tocmai trebuia să apară a doua zi. Nu-mi amintesc decât cele 2 versuri de la sfârșit. Sunt d-atunci cel puțin 40 de ani. Ideea era aceasta:

Pe râul de argint când podul
Întinsu-l-ai, gândea norodul:
„Nu-n Dobrogea ai intrat, sire,
Ai intrat în nemurire!"

Eu însă ducând versurile la tipografie am adăugat de la mine două versuri:

Sau, să mă exprim mai bine:
Ești acum coleg cu mine!

Le-am iscălit pe toate Alex. Macedonski, am pus să se culeagă repede și am tras 5 numere cu varianta aceasta, rugând pe tipograful Göbl să trimită acasă 5 numere cu farsă și 20 cu versurile autentice.

Când a sosit băiatul cu revistele, am ascuns ochelarii maestrului și am deschis nervos pachetul.

Revista era imprimată luxos pe o hârtie velină, albă și groasă. Numărul se prezenta bine. Macedonski își caută ochelarii și-mi spune: „Am impresia că versurile mele erau mai puține. Au fost 4 și mi se pare că sunt 6. Ce-o fi blestemăția asta?” „Maestre, îi răspund eu, mi se pare că-i un zețar poet. N-o fi completat el poezia, părându-i-se cam scurtă?” „Cum crezi, Cincinat, c-o să-și permită zețarul asemenea infamie? Ia citește mai bine dumneata să vedem ce e”. Și, cu glas sonor și patetic, accentuez ultimele versuri:

Nu-n Dobrogea ai intrat, sire,
Ai intrat în nemurire!
Sau, să mă exprim mai bine:
Ești acum coleg cu mine!

Maestrul se făcuse vânăt și era aproape să-i vie rău. „Sunt desființat. O să mă crează regele nebun. Repede la tipografie să oprească tirajul”. Dar dna Macedonski, mai calmă, luase un număr din cele bune și-i spuse: „Alexandre, trebuie să fie o farsă. Liniștește-te! Nu vezi că dnul Cincinat râde?” Maestrul trecu brusc de la excesul supărării la un râs vesel și zgomotos. „D-ta ești vinovatul! Mă miram să aibă tipograful atât curaj.” Și în focul care

ardea, aruncă unul câte unul numerele buclucașe, adăugând zâmbitor: „Trebuie să recunosc că farsa a fost admirabilă. Bravo!”

Iată și a treia anecdotă, vie și trăită acum 42 de ani, când lucram împreună cu maestrul la tragedia *Saul.* Fiind student la Drept, urmam dimineața cursurile universitare. După prânz asistam la prelegerile magistrale ale lui Titu Maiorescu. Colaboram și la diverse cotidiene. Seara ieșeam cu Macedonski, colindând berăriile să ne întâlnim cu George Coșbuc, Caragiale și alții. În serile când trebuia să scriem, ne întorceam devreme și, pe masa lungă de lemn, acoperită cu celebra mușama, în fața unei carafe cu bere blondă, începeam colaborarea. Ziua discutam asupra scenelor și psihologiei personajelor, consultând *Biblia* și alte cărți necesare. Ne apucam de scris e un fel de a vorbi. În fond cel care scria mai mult eram eu. Maestrul se plimba de-a lungul odăii și medita, aruncând spre tavan valuri de fum și priviri inspirate. Era obiceiul ca eu să aștern 40-50 versuri, fie în dialog, fie în tiradă. După efortul acesta mă opream la un vers rebel care întârzia și atunci rugam pe maestru să-mi dea voie să mă odihnesc și să facă el versul refractar. El, foarte grațios, se așeza pe scaun. Își vărsa un pahar de bere. Își reaprindea *țigara* începută. E cunoscută anevoința și truda ce împiedicau scrisul curent al marelui poet. Celebra epigramă dedicată lui Alecsandri, care tolerase artistului ce interpreta pe Zoil în *Fântâna Blanduziei* să imite capul și mustățile lui Alex. Macedonski, l-a costat o noapte întreagă și o zi de cizelare minuțioasă.

Epigrama e însă în adevăr frumoasă:

Orbit de-al gloriei nesațiu,
Albit de ani, dar tot copil,
E lesne sa mă faci Zoil,
Când singur tu te faci Horațiu!

Cu cât se îndârjea să găsească versul ce fugea, ca nisipul printre degete când te izbește un val de mare, cu atât inspirația vagabondă și protivnică se depărta și-l înfrunta, și-i suia sângele în tâmple ca să-i paralizeze putința d-a găsi cuvântul care trebuie.

Atunci îmi spunea glumind: „Mi se pare că mi-ai blestemat tocul să nu poți scrie decât dumneata cu dânsul” și, zâmbitor, mă poftea să continuu, iar eu mă supuneam bucuros. Partea cea mai grea venea însă după completarea scenei întregi. Atunci maestrul citea cu voce tare, tărăgănată și declamatorie, ca la Comedia franceză, versurile scrise. Le elogia decretându-mă un adevărat geniu. Maestrul era, de altfel, extrem de generos în laude ditirambice cu toți tinerii literați care constituiau cenaclul său. După apoteoza laudativă, cu un surâs mai rece adăuga: „Până acum am admirat poetul și improvizatorul, acum trebuie să intervie artistul. Primele 8 versuri sunt perfecte ca idee, formă și sonoritate. Să-mi schimbi însă cele 4 rime următoare care sunt palide și dezlânate. Versul acesta trebuie să sfârșească în mod lapidar.”

De cele mai multe ori îndreptam fără să murmur rimele cerute de exigența implacabilă a maestrului. Odată, însă, obosit de cele 70 - 80 de versuri scrise între orele 9 și 12, și mai cu seamă de rigoarea schimbărilor ce mi se impuneau, am refuzat net să le mai fac, rugând pe maestru să le modifice chiar el.

S-a așezat nemulțumit la masă, a mai sorbit din halba cu bere și a început să ciocănească versul ca pe o nicovală roșie. Însă cuvântul catastrofal ce trebuia să înlocuiască o rimă onestă a mea nu putea fi introdus, cu toată silința și meșteșugul de mare făuritor al maestrului. „Chiar pentru d-ta e aproape imposibil...” Dar n-am apucat să termin fraza. Roșu de mânie a sărit în picioare și m-a apostrofat violent: „Mi se pare că d-ta începi să uiți cine ești. Te-am scos, domnule, din mahalaua Batistei și din fiul unui ingineraș de la CFR, te-am ridicat până la mine - fiul

generalului Macedonski; băiete, nu-ți pierde capul și revino la modestie și la realitate”. Atunci mi-am pierdut capul în adevăr și i-am ripostat nemilos: „Tatăl dumitale o fi fost ministru de război, dar al meu n-are nici o rudă care să fi trădat pe Tudor Vladimirescu.” În culmea furiei și a indignării, Macedonski a pus mâna pe un cuțit de tăiat hârtie, destul de masiv, ce dormita pe masă, și mi-a dat o lovitură în piept. „Mori, mizerabile, dacă-mi ofensezi străbunicul!” Apoi a izbucnit într-un râs nervos, dar jovial, fiindcă pumnalul, fabricat dintr-un fel de hârtie, se ghemuise și nu-mi pricinuise nici un rău. „Am vrut să te sperii, Cincinat, și să nu-mi mai răspunzi altădată chiar când ai avea dreptate. Eu sunt un om necăjit, am trecut prin multe. Tu ești tânăr, trebuie să te stăpânești și să rabzi. Hai mai bine să ieșim! Berea nu e gustoasă decât la berărie. Și iată mi-a venit și versul. Bravo! *A quelque chose malheure est bon”.* Și a doua zi am început colaborarea fără nici un incident.

O EPIGRAMĂ

La o ședătoare literară la Tulcea, îmi amintesc - organizată de Soc(ietatea) Scriitorilor Români - scriitorul N. Dunăreanu, citise, între alții, o nuvelă lungă, nesfârșit de lungă. Se părea că nu se mai isprăvește. Publicul tulcean... ce să-ți mai spun? mort pe jumătate, era în agonie... Într-un târziu, Dunăreanu a dat Dumnezeu și a terminat... Ca să mai înviez puțin auditoriul, adică să-l readuc la simțiri, am apărut pe scenă și am citit epigrama aceasta:

Când a-nceput nuvela Dunăreanu,
Era la cârmă încă Brătianu,
Când a sfârșit nuvela... Dunărescu...
Venise generalul Averescu...

Probabil că epigrama asta, care-i plăcuse mult ilustrului general pentru care eu am un adevărat cult, l-a făcut să-și aducă aminte de mine cu atâta bunăvoință. De altfel, primul-ministru avusese raporturi de prietenie cu tatăl meu... Dar să revenim la chestie... Ne-am luat cu vorba. Să presupunem acum că în adevăr aș fi fost numit director general, ce s-ar fi întâmplat? Mărturisesc sincer că emoția mea ar fi fost enormă. Să revăd pe toți marii noștri artiști pe care i-am admirat ani îndelungați sub unghiul autorității active ce mi-ar acorda o demnitate de director... Sunt convins, însă, că vechile mele raporturi de amiciție cu Nottara, Gusty, Demetriad, Soreanu, Brezeanu mi-ar fi înlesnit mult dificultățile debutului și realizarea programului.

Nu ți-aș putea vorbi - scuză-mă, te rog, - de programul prezumtivei mele direcțiuni. Lasă-mă să văd decretul

iscălit și atunci îți promit o nouă și lungă convorbire detaliată. Altceva e să vorbești despre iepure, și altceva să stai cu pușca în mână, în pădure, în fața lui.

Dar fiindcă văd că insiști cu programul, îți voi spune că de la început aș fi fost decis să încep la Teatrul Național „Joile literare” de la Comedia Franceză, pentru ca publicul să poată lua contact direct cu scriitorii și operele lor. Aș vrea cu acest prilej scriitorii să fie larg remunerați.

Aș fi încurajat în primul rând literatura dramatică originală, aceea care merită, bineînțeles. Aș fi căutat să realizez un repertoriu pentru public, întrucât teatrul trebuie să fie și o distracție, dar și o școală. *Ridendo castigat mores!*[1]... Așa ceva - nu știu dacă mă înțelegi bine - nu prea se realizează la noi. Publicul, în ceea ce privește repertoriul, e cam lăsat la coadă.

Repertoriul pentru public... A, dar subiectul acesta e prea serios... ca să putem vorbi de el numai în treacăt.

— Vezi... numai ideea că aș fi putut fi instalat pe scaunul directorial de la Teatrul Național mi-a dat o seriozitate și un aer grav, incompatibil cu caracterul meu vesel și firea mea zâmbitoare. Până în momentul acesta încă n-am luat contact cu generalul ilustru care mă ocrotește cu multa sa bunăvoință și cu aprecierea sa atât de măgulitoare.

Dar... mai e o chestiune care mă tulbură mult. Chestiunea inamovibilității mele de magistrat - sunt doar consilier - pe care aș pierde-o venind la direcțiunea teatrului...

Însă în viață totul e provizoriu...

Inamovibilitatea adevărată nu începe poate decât la... cimitir.

[1] Râzând se corectează moravurile. (lat.).

DOUĂ EPIGRAME

Se zvonise prin Brăila că va sosi în curând noul judecător de pace. Șeful meu, Victor A., fusese mutat la București. Pierdeam în el și un spirit de o înaltă distincțiune, și un camarad de elită. Așa că, în așteptarea noului judecător, nerăbdarea mea se amesteca cu o nuanță de melancolie.

În camera de consiliu mare, rece și goală, rezolvam hârtiile curente. Lemnele umede nu voiau să ardă. Era o toamnă ploioasă și tristă. Avocații intrau și ieșeau, care cu afaceri, care cu amabilități profesionale, toți interesându-se de sosirea noului-numit.

Pe când mă pregăteam să intru eu în ședință, aprodul, un băiat slăbuț și palid, dar cu o voce de bas, mă anunță că un prieten voiește să-mi vorbească.

„Să intre!”

Ca să-mi dau aer de magistrat ocupat, și pe care vizitele matinale nu-l prea încântă, țineam ochii pe hârtie.

Un glas mai puțin simpatic, dar necunoscut, izbucnește:

— Hei, ce faci, Cincinat?

Ridic ochii spre noul-venit. Nu-l cunoșteam. Îi răspund totuși - văzându-l așa familiar, fiindcă se și așezase la celălalt birou și începuse să răsfoiască niște dosare:

— Mulțumesc, amice, dar d-ta?

— Uite, sosii și eu acum și venii să te văd.

Îmi ziceam, desigur, e cineva pe care l-am cunoscut de mult. Poate vreun camarad al fraților mei, mă mira însă mult interesul neînțeles pe care-l punea în cercetarea dosarelor.

— Ei, cum o duci p-aci?

— Admirabil! Brăila e un oraș încântător, dar nu te supăra dacă sunt silit să întrerup interesanta noastră

conversațiune, fiindcă avocații mă așteaptă în ședință.

— Dle dragă, nu face nimic, eu te aștept.

O clipă îmi fulgeră în minte ideea că e vreun încasator mai civilizat de la vreo revistă judiciară cu care am specialitatea să nu prea fiu în regulă cu abonamentul.

Îmbrăcându-mi roba, intrai în ședință.

Procese puține, discuție deloc. Peste trei sferturi de oră eram la biroul din camera de consiliu. Însă amicul meu necunoscut era tot acolo. Se făcuse comod. Își scosese pardesiul gălbui, cam lung și strâmt împrejurul corpului său înalt și slăbuț și, strâns într-o redingotă neagră, fără lustru, decât prin coate, cu manșetele albe, ieșite de mult afară, lucra la birou.

Indiscreția lui mă făcu să pun capăt politeții mele prelungite și întrebai categoric:

— Da' ce faci d-ta cu dosarele alea?

— Nu vezi, dragă, le rezolvez!

Întâi mi se păru un maniac blând și nepericulos, dar când sună aprodul și ceru să i se aducă condica de termene, îl întrerupsei:

— Dă-mi voie, scumpul meu, să-ți spun că ești cam indiscret.

El, râzând, cu un aer de *bon garçon*, și ridicându-și cu mâna stângă colțul de pe frunte - purta părul lipit și adus d-asupra ochiului drept în formă de cârlionț - îmi zise atunci șiret:

— Drept cine mă iei, frate Cincinat? Eu sunt judecătorul tău. Sunt Fabriciu!

— De ce nu spui, omule, așa? Era să pui aprodul să te poftească afară.

Așa l-am cunoscut pe celebrul judecător Fabriciu.

Ne-am împrietenit iute, mi-a spus din suferințele lui de vechi funcționar, de viața lui obscură, petrecută la o judecătorie de pe malul Jiului, de prietenia cu popa, de chefurile lui cu notarul, de aventurile cu învățătoarea blondă și cu moașa satului. Adusese cu dânsul însă, din

atmosfera aceea rustică unde trăise șapte ani, ceva din seninătatea patriarhală a unor alte vremuri.

În glasul, în cuvintele, în mișcările și în întreaga lui înfățișare purta practica unui provincialism sincer și a unei candori sufletești ce mă fermeca. Mai cu seamă felul lui de a se îmbrăca era nostim. Vestele lui n-am să le uit niciodată. Deschise până la pântec, ca cele de frac, aveau în forma lor ceva din șicul nemțesc de acum 50 ani. Dar cravatele? Largi, enorme, acopereau plastronul cămășii și țintuiau atenția prin acul de cravată macabru: un cap de mort, din care scăpărau noaptea scântei electrice.

Ca magistrat era excelent. Bun la suflet, răbdător, cu bun simț juridic, muncitor și camarad bun, desigur.

Ca om avea însă un defect. Cine nu are? Îl rodea o ambiție oarbă să atragă atenția, să fie admirat, să se vorbească de el. Viața modestă de altădată îl chinuia ca o remușcare și voia s-o uite în fastul luxului și al vieții largi și aristocratice ce duceau magistrații brăileni.

Se lăsase dus de curent și nu lipsea de la club, de la teatru, de la serate, dar mai cu seamă era nelipsit de la mese și de la banchete. Acolo era câmpul lui de bătaie. Ca un tactician celebru, sta gânditor la locul lui, vorbea puțin și, luându-și curajul cu cinci, șase păhărușe măricele, pe când nimeni nu bănuia măcar, pe când abia se serveau bucatele, Fabriciu, grav, aducându-și colțul cârlionțului de pe frunte mai spre ureche, se ridica în picioare, impunându-se atenției generale.

— Tăcere! vorbește judecătorul.

Și toastul lui, cam uniform, dacă nu era prea spiritual, era enorm de sincer. Îl transcriu din memorie:

„Doamnelor și domnilor! fiindcă vă intru prima oară în familie, să-mi dați voie, după uzul bătrânesc, să vă zic:

Să trăiți în concordie și fericire!”

În societatea brăileană aceste discursuri neașteptate produceau impresiuni diferite, dar, totuși, amicul meu, Fabriciu, continua a fi invitat, fiindcă era un băiat excelent.

Într-o seară, însă, a pățit-o.

O doamnă din elita orașului da o mare petrecere după cinci ani de doliu. Șeful casei, un pictor din cei mai iubiți, închisese ochii, lăsând în urma lui cinci fete frumoase.

După cinci ani de plânset și de întristare adevărată, pentru fetele care se făcuseră mari, mama, înțeleaptă, a hotărât această sărbătoare. Toată magistratura, bineînțeles, a fost invitată, și prietenul Fabriciu, ca neînsurat, printre cei dintâi.

Se petrecu o minune. Târziu, după multă muzică bună și joc, sună fanfara veselă a supeului. Trecurăm toți, perechi, perechi, în sufrageria largă și ospitalieră. Veselia era de nedescris. Lume tânără, elegantă și multă, masă bogată și boierească. Vinurile generoase, șampania scânteia în pahare, aprindea ochii, da drumul limbilor și idilele se înjghebau fericite, discuțiunile se aprindeau și „flirtul” era în splendoare.

În casa aceea parcă n-ar fi fost niciodată la poartă zăbranicul negru. Așa credeam noi, musafirii. Fabriciu, însă, veghea.

Și pe când un prieten distins și bun vorbitor termina o cuvântare cu miez ce se sfârșea în madrigal, deodată dintr-un colț al mesei, sombru, în fracul lui cu vesta prea deschisă și cu cravata neagră, ca să pară mai de circumstanță, se înălța silueta amenințătoare a judecătorului de pace.

Se aude un „Doamnelor și domnilor” timid, apoi glasul încălzit de libațiunile necontenite își înălță vibrațiunile și vocea aproape simpatică domină râsetele și glumele comesenilor.

— Tăcere, că vorbește noul judecător.

Și noul judecător vorbea:

„Să nu uităm, doamnelor, că pe masa aceasta, unde șampania curge în valuri, a stat acum cinci ani cadavrul sacru al domnului Alexandry, omul de merit, pictorul neîntrecut, consilierul comunal, părintele afectuos...”

Și pe când panegiristul își ștergea năduşeala ce-i picura în paharul de cristal, fetele defunctului, în rochiile lor albe, începură să plângă.

— *Pauvre papa!*

Fu o stupoare generală. Bărbații se priveau indignați, cucoanele iritate, domnișoarele încremeniseră, Fabriciu, însă, senin, aștepta felicitările gazdei.

Atunci din zecimi de piepturi izbucni strigătul acesta:

„Cincinat, Cincinat să vorbească!”

Un magistrat de la Curtea de Casație, martor al scenei acesteia, mă îmboldi să spun ceva vesel. Vă închipuiți în ce situație mă găseam. De o parte reputația mea de om de spirit, de alta șeful meu direct. M-am sculat totuși și m-am pomenit spunând versurile acestea:

Judecătorul meu Fabriciu
Nu-i orator, dar mie-mi place.
Dacă, vorbind, e un supliciu,
E un deliciu dacă tace!

Lumea înveselită a început să aplaude zgomotos. Fabriciu era mort, însă nu ceda. Se întoarse nervos spre o domnișoară vecină și-i spune: „Mai deștept sunt eu, că vorbesc mai mult, dumnealui tace întotdeauna.” I-am răspuns la moment prin această epigramă:

Fiindcă tăceam, deși cu rost,
Fabriciu mă crezuse prost,
Tot astfel eu l-am socotit
Dar numai după ce-a vorbit!

Așa m-am certat eu prima oară cu șeful meu, judecătorul Fabriciu; altădată vă voi povesti cum ne-am împăcat, și pentru totdeauna.

Slănic

PATRU EPIGRAME

Pe când eram magistrat în Brăila, un prieten, judecător, mă roagă, la clubul Rally, să-l împrumut cu 25 lei, ca să ponteze la bacara. Neavând la mine această sumă, el m-a silit să fac câteva versuri unui simpatic bancher, pe care-l auzise cu câteva minute mai înainte lăudându-mă, și să-i cer, pe departe, douăzeci și cinci de lei. Îi trebuia numai atât ca să-și completeze suta de lei, hotărât s-o piardă. Șaptezeci și cinci se și duseseră. Bancherul îmi spusese că în țara asta e o crimă să aibă cineva talent și că ar trebui să mă duc în străinătate, unde lucrurile de spirit sunt prețuite și răsplătite. Amicul meu - să nu vă închipuiți că era Fabricius - surprinsese această convorbire și voia să tragă câștig din entuziasmul bancherului pentru mine - în interesul dulcilor sale patimi de jucător. Pe când bancherul da ceea ce se cheamă, în termeni de club, o „chouete de écarté", a primit din parte-mi, pe un petic de hârtie, aceste rânduri:

În țara asta de nimic,
Unde talentul e o crimă,
Mai lesne-i de găsit o rimă,
Decât cinci lei la un amic!

Post scriptum:
Am scris cinci lei pentru contrast,
Dar eu fiind un spirit vast
Și cu capriții de-mpărat..
Îmi trebui suma la pătrat.

Bancherul și-a curmat jocul, a citit, a râs și-a strigat „admirabil" (așa mi s-a spus, vă rog) și-a strâns

manuscrisul în buzunarul unde ținea hârtiile... de valoare. Acestea însă se vede că n-au mulțumit pe judecătorul meu, care n-aștepta decât 25 lei, și vedea, cu deznădejde, că nu mai sosesc.

Atunci am fost rugat de el să urmez jocul acesta până când spiritualul bancher va înțelege că cererea noastră nu era numai un joc de cuvinte. M-am executat astfel:

Sunt fericit ca ți-au plăcut
Cele 8 versuri ce-am făcut,
Dar pentru mine - ce e drept –
Succesul lor a fost amar,
Căci le-ai băgat în buzunar
Și eu aștept!

Se zice că scena s-a repetat, și noi ne-am ales din nou numai cu platonismul onorabil al unor admirațiuni pline de cea mai caldă sinceritate; însă ce aștepta judecătorul - sunătorul - nu sosea. Atunci, indignat și hotărât să-și continue partida cu orice preț, m-a somat să fiu mai precis, să pun punctele mai pe i.

Am crezut să-l mulțumesc cu aceste versuri:

Ești om de duh, dar ce folos
Ca pe poet apreciezi,
Deși ești spirit luminos,
Nu „eclerezi”!

Pe românește: „Nu pui banii jos?” Bancherul, însă, urma să câștige la écarté, și să mă acopere de elogii; însă nu făcea gestul așteptat cu atâta nerăbdare de eminentul meu amic - judecătorul. Acesta, în culmea supărării, mă apostrofează cu vorbele: „Degeaba zice ăsta că ai talent, nu vezi că nu rentează? Până n-oi vedea banii, te declar lipsit de orice dar”. Și într-o violență de limbagiu neobișnuită, făcu aluzii la religia bancherului, care nu era

a noastră. Ca să-l împiedic de la cine știe ce vorbă mai aspră, i-am mai scris amicului și această din urmă glumă:

Văzând ca nu te mișc-avântul,
Nici verva mea prietenească,
Eu tac, și ție-ți dau cuvântul:
— Vițelul d-aur să vorbească!

Succesul a fost neîntrecut; judecătorul m-a declarat genial și, seara, s-a culcat cu multe parale în buzunar, câștigate mulțumită împrumutului făcut în împrejurările mai sus povestite.

Cred că voi mai avea prilejul să povestesc cititorilor acestei reviste și alte glume ale mele - rimate fără nici o pretenție - și totdeauna improvizate, glume ce se țin bine minte în orașele prin care împrejurările m-au făcut să pribegesc.

Sinaia

[Mama]

Cea mai mare parte din comoara sensibilității și imaginației poeților este moștenirea directă a sufletului delicat, blând și iubitor al mamelor. Dar care poet, cât de necunoscut, sau literat, cât de modest, nu simte în ochii lui arzând o lacrimă de emoțiune și de recunoștință când, pronunțând cuvântul *Mama,* evocă ființa iubită ce se apleacă înfrigurată de griji peste leagănul copilului sau peste nădejdile adolescentului?

Dați-mi voie să smulg eu o frunză din laurii ce încununează frunțile voastre de aleși ai muzelor, de învingători ai vieții și s-o las să-și tremure mângâierea târzie peste frunțile acelor mame care n-au trăit ca să împărtășească gloria voastră, sau s-o depun cu multă evlavie la picioarele celor care, fiind în viață, au făurit din suferințele lor neștiute - sufletele și victoriile voastre de azi.

Toată ziua cosea și lucra pentru copii. N-am văzut-o niciodată ieșind din casă decât însoțită de tata sau de unul din noi. N-am cunoscut în casa noastră alte distracții decât muzica, citirea, declamarea.

Obosită de-a fi născut, crescut și educat atâția copii, a murit într-o zi discret, cum trăise, și mi-a îndoliat viața pentru totdeauna. Nu avusese, când se măritase, nici 15 ani, și n-avea, la moarte, nici 35. Viața ei a fost scurtă, ca un fulger care taie pe cerul posomorât un zigzag de lumină și se stinge, sporind parcă și mai mult întunericul nopții.

De atunci o plâng mereu și nu mă pot mângâia.

Nici un copil nu știe să-și iubească părinții destul, și pedeapsa lor este de a-și da seama prea târziu că nimeni n-o să-i mai iubească cu dragostea și prietenia lor.

CONFERINȚE, ARTICOLE

Ce este o epigramă și cum se face?

Țiu de la început să-mi exprim gratitudinea cea mai caldă scumpului nostru președinte - care, reluând firul vechilor ședători ale Societății Scriitorilor Români, s-a gândit și la mine și m-a smuls o clipă din arhivele prăfuite ale magistraturii [...] unde guverne neocrotitoare mă țin departe și de publicul elegant, înțelegător și simpatic al capitalei, și de viața intelectuală a Bucureștiului.

Parcă, totuși, în satisfacția mea de a mă afla în fața dv. se amestecă și o umbră de melancolie. Să fie numai neîncrederea în modestia mijloacelor mele oratorice și în conștiința sarcinii prea grele ce mi-am asumat-o? Sau poate vina e a titlului conferinței care mi s-a impus? Mă întreb cu nedumerire, cum prietenul meu Rebreanu, cu tot tactul și aleasa lui curtoazie, nu s-a gândit că poate fi o scădere pentru cineva care se crezuse o viață întreagă numai poet liric, să se vadă trecut deodată, fie și în primul rând al scriitorilor umoriști și satirici? O singură mângâiere mă mai liniștește: amintirea unei reflecții a marelui Caragiale. El se plângea, de mult, într-un cerc de prieteni, că e nu Marele Anonim, cum a iscălit fabule în *Convorbiri critice,* ci un năpăstuit! „Toți îmi cer articole și schițe ușoare și sarcastice, și eu sunt și mă simt cel mai mare liric - o știe și amicul Mihalache Dragomirescu!”

Considerând, așadar, ca o mică pedeapsă titlul conferinței ce mi s-a impus: *Ce este și cum se face o epigrama*? voi căuta s-o tratez în conformitate cu *Știința literaturii,* tocmai fiindcă eu nu sunt om de știință, ci de litere.

Ce este epigrama? Acest cuvânt, căruia limba franceză i-a dat un sens exclusiv satiric, însemna la cei vechi o strofă cu un subiect oarecare, de obicei pe o ingenioasă idee sau inscripție lapidară.

Istoria acestui gen literar a suferit schimbările impuse de timp și moravuri.

La greci, epigrama nu era la origine, cum o indică și etimologia (epi-grafi: a scrie pe ceva), decât o inscripție, mai întâi în proză, apoi în versuri, care se grava pe monumente sau morminte pentru slăvirea unui erou. Anticii, puțin severi asupra distincțiunii genurilor literare, se obișnuiseră să înțeleagă sub denumirea de epigramă orice poezie fugitiv scrisă, fie în hexametri alternând cu pentametrul, fie în metru iambic și trohaic, impropriu pentru muzică. Majoritatea epigramelor grecești nu sunt decât madrigale sau catrene morale.

Romanii liberi n-au avut nici un epigramist de seamă. Perfecția acestui gen pare că aparține acelei civilizații foarte înaintate, vecină cu decadența și sclavia. În acea epocă fiecare voia să aibă spirit și succes ușor. Toți căutau versurile mici, scurte, picante, care se citeau ușor, și care fac să râdă și pe cei mari, și pe cei mici. Pe atunci, cel mai mare talent era să distrezi, și prima calitate: să nu fii ridicol.

Epigrama a păstrat ceva din caracterul inscripției. Când vezi un monument, te întrebi: Cu ce scop e ridicat și de cine? Inscripția dă răspunsul.

Tot astfel o bună epigramă cuprinde două părți: una care excită așteptarea, ațâță curiozitatea, descriind în culori vii un subiect oarecare, cealaltă, care, printr-un vers neașteptat, dă soluția acestui fel de problemă. Prima parte ține locul monumentului, a doua - al inscripției.

Această comparație ingenioasă dezvăluiește toată teoria acestui gen poetic. Ea ne face să simțim, între altele, pentru ce este inutil și neabil să încarci cu expresii violente începutul epigramei, pentru că anticipezi asupra efectului

final, pe care-l scazi. Pe când, din contră, o epigramă începută perfid și cu elogii, provoacă, la sfârșit, cititorului, o surpriză plăcută, când concluzia e neașteptată.

Printre epigramiștii greci trebuie citați poeții: Alceu, de la care se inspira foarte des Horațiu; el a dat epigramei un ton aproape epic, inspirând contemporanilor iubirea de libertate și ura de tirani; Simonide a înălțat-o până la odă, celebrând dezrobirea Greciei; Arhiloh a înarmat-o cu vârful ascuțit al satirei personale, întrebuințând, pentru prima oară, versurile iambice, cum mărturisește Horațiu în acest vers: „Arhilohum proprio rabies armavit iambo!"; Terpandru, coleg de lirism și de succese cu Arhiloh; Anacreon, înaintea lor, a cântat iubirea și vinul.

Nevoia în care se găsea poetul antic de a-și închide gândul și simțirea într-un spațiu scurt îl silea să dea expresiei putere și lapidarism.

Epigramele lui Meleagru, care a trăit în secolul I după Cristos, sunt mai toate erotice și descriptive. Poantele lui sunt pline de subtilități sofistice. Sub titlul de *Stefanos, Ghirlanda,* el a strâns într-o antologie epigramele predecesorilor săi. În prefață, fiecare poet e comparat cu o floare; astfel Sapho e asemuită cu o rază, Alceu - cu hiacintul.

Ca pildă de epigramă grecească voi cita una de Simonide:

Ai murit, bătrâne Sophocle,
Glorie veșnică a poeților,
Înecat cu o boabă de strugurel

Iată și o alta de Julian Apostatul, autorul unei celebre satire, *Cezarii,* scrisă în genul lui Lucian și în care toți împărații morți candidează la un loc vacant în fața zeilor din Olimp. Marcu-Aureliu iese învingător.

Epigrama:

Am spus-o-n cântecele mele și-o mai strig și din mormânt:

Beți înainte de-a ajunge ca mine-o mână de pământ!

La latini, epigrama a avut la început aceeași varietate. Poeții se serveau de forma ei metrică și concisă ca să exprime sentimentele lor personale de ură sau de iubire, de mânie, de indignare sau de admirație.

Elegant și meșter imitator al grecilor, Catul imprima epigramelor sale acea întorsătură spirituală și grație delicată care dă tot farmecul acestui gen literar, deși le îmbrăca într-o ținută satirică mult mai pronunțată.

El izbi cu vigoare în corupția societății romane, în delapidatorii publici [...]. El se ridică și contra scriitorilor neoriginali și sfătuiește pe negustori să învelească în versurile lor sardele și măsline.

Tablourile pe care le evocă sunt uneori pline de obscenități, iar expresiunile nu scapă, cu toată energia lor, de trivialitate. Tibul, Ovidiu și Martial califică pe Catul cu expresia laudativă de *Doctus,* ca aluzie la savantele lui imitațiuni din grecește. Horațiu tratează pe Catul, pe nedrept, cam de sus și se laudă când spune într-un vers că el e cel dintâi ce a făcut să treacă cântecele eoliene în modele Italiei și că tot el a făcut să răsune în Latium iambii din Paros! Acestea le-a făcut Catul, fără să se laude. Notez pentru bibliofili că prima ediție a lui Catul a apărut la 1470, fără indicația locului. Scaliger a publicat la Paris o altă ediție tocmai la 1577.

Să venim la cel mai mare epigramist latin, la Martial (Marcu Valeriu), născut la anul 48, după Cristos, la Bilbilis, Spania, și anume în Celtiberia, și mort pe la 104, în timpul domniei împăratului Traian.

Pliniu cel tânăr scrie, aflând de moartea lui Martial:

„Era un om spiritual, mușcător, fin, care punea în scrisul lui multă sare, multă fiere și destulă candoare!”

Martial s-ar cădea să ne refie mai mult, pentru că în cele 16 sute de epigrame - cât ne-a rămas de la el - ne-a transmis într-o formă neîntrecută, precisă, poetică și pitorească, toată viața romană în cele mai mici și mai interesante amănunte.

S-a zis de Voltaire că a fost cel mai mare magazin de idei al secolului său. Tot așa Martial a fost imensul rezervoriu de spirit al tuturor veacurilor. N-a existat scriitor celebru să nu împrumute de la Martial o aluzie, o idee sau o formă: Molière, Goethe, Schiller, Lessing, Voltaire și toți scriitorii din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.

Pe lângă multe admirații, a inspirat și adevărate dușmănii. Astfel un oarecare Andre Novagero, într-o anumită zi a anului, făcea autodafeuri solemne cu câteva exemplare d-ale lui Martial. Dar cei mai mari dușmani ai acestui poet au fost tot traducătorii lui. Gilles Menage, celebru erudit francez, numea traducerea abatelui Marolles: *Epigrame în contra lui Martial.*

Existența literară a lui Martial se leagă de unul din cele mai interesante fenomene ale istoriei literare romane și ale limbii latine.

Grecia în secolul lui Cicerone și al lui Virgiliu exercitase o influență suverană asupra spiritelor romane. Acești învingători ai lumii fuseseră subjugați, la rândul lor, de farmecele și arta lirei grecești.

Dar sub domnia lui Claudiu, a lui Neron și a lui Domițian, o provincie din Occident părea că se luptă și că reușește să smulgă Romei sceptrul Parnasului.

Nu se scursese un secol de la cucerirea romană, și Spania începuse să dea tonul în poezia latină. Spaniolii domneau la tribună. Virgil începuse să fie înlocuit cu Lucan și Cicerone cu Seneca.

Spiritul lui Martial și eleganța lui Quintilian tulburau întreaga capitală a imperiului.

Într-un cuvânt, ceea ce se numește vârsta de argint a literaturii latine merită cu drept cuvânt să fie numită

vârsta literaturii hispano-romane.

Stilul lui Martial, deși pătat uneori de defectele și licența secolului, e mult superior lui Seneca, Lucan și Juvenal. La Martial domnește foarte deseori un natural, o eleganță și o armonie demne de secolul lui August, iar când subiectul îi îngăduie, el se ridică până la tonul epic.

Și hexametrul lui, cum a observat Erasm, reamintește pe al lui Virgiliu.

Vă cer voie să vă citesc numai 3 versuri de Martial, care ne interesează pe noi, românii, în special:

Cornu Sarmatici ter perfida contudit Istri
Sudantem getica ter nive lavit equum...
Templa Deo, mores populis, dedit otia ferro.
(IX. 104)

Iată și o traducere:

De trei ori Istrul și Sarmatul înalță o frunte rebelă,
De trei ori Domițian supune îndrăzneala lor și scaldă
În zăpezile Daciei calul său alb de spume.
El redă templele zeilor, moravurile popoarelor și sabiei pace.

Epigrama lui Martial e mai amară, mai aspră, mai mușcătoare când biciuiește moravurile și viciile epocii.

Diferența dintre epigramele lui Catul și ale lui Martial este că Martial concentrează tot spiritul în poanta finală, pe când Catul îl risipește în fiecare vers.

Cu toată deasa lor trivialitate, epigramele lui Martial sunt mai totdeauna pline de o eleganță spirituală și de acel aticism de formă pe care cei vechi îl păstrau peste grosolănia ideilor și licența tablourilor.

Trecând la moderni, epigrama își pierde înțelesul pe

care-l avea la greci, și o părere aproape generală a criticii o restrânge la genul pur satiric.

Din cauza acestui sens obligator de maliție, când o epigramă era fadă i se zicea în Franța: *„C'est une epigramme à la grecque".*

Spiritul francez clar, logic, concis și subtil a adoptat epigrama și a împământenit-o, dar a rămas influențat mai cu seamă de Martial. Încă din secolul al XVI-lea, Clement Marot atrage admirația contemporanilor prin delicatețea, simplicitatea și eleganța plină de vervă a epigramelor sale, a căror trăsătură finală e totdeauna nebănuită. În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea epigrama devine arma cu care scriitorii de frunte sau de rând se luptă în discuțiile sau conflictele literare sau personale.

La Fontaine, cu naivitatea lui plină de ace, Racine, cu iritabila lui sensibilitate, Corneille chiar cu lirismul său epic, uneori dezamăgit, Piron, Scaron, Jean B. Rousseau, Maynard, St. Pavin, Voltaire cu bunul său simț neînfrânt sunt principalii scriitori francezi ce s-au ilustrat în acest gen.

Ca și în literatură, epigrama s-a făcut temută și în politică. În timpul Frondei, acest fel de satiră restrânsă și-a făcut apariția în mazarinade și printre pamfletele revoluției de la 1789 *(Les actes des apôtres).* Epigramele sângeroase ocupă un loc de atac. Epigrama politică n-a fost numai în Franța abuzul epocilor agitate sau prea libere. Sub toate guvernele de apăsare și de dictatură ea devine revanșa spiritului contra forței brutale.

Sub primul imperiu o mulțime de atacuri rimate, dar anonime, izbeau în marele împărat francez cu neîndurătoare vehemență, ironizând când instituțiile lui improvizate, ca și noblețea pe care o crease prin decrete, când patima lui de-a se război.

Defunctul academician Jean Richepin a citat acum câțiva ani, într-o conferință asupra lui Napoleon, o epigramă pe care un îndrăzneț o înscrisese pe coloana Vendôme.

Richepin adăugă că posteritatea a răzbunat pe marele cuceritor neconservând numele autorului.

Iată epigrama reprodusă din memorie:

Colosse dressé sur cette échasse
Si le sang que tu as versé
Pourrait tenir dans cette place,
Tu le boirais sans te pencher!

În Franța s-au mai scris epigrame până în timpul restaurației, când au fost înlocuite prin caricaturi și prin legendele lor.

Cel din urmă mare epigramist francez a fost Lebrun. A rămas celebru duelul lui în distihuri cu colegul său de literatură și de academie Baour de Lormian.

Se pare că Lebrun era înalt, deșirat, subțire, iar Baour, din contra, - scurt, gras, rotund.

Lebrun de gloire se nourrit,
Aussi voyes comme il maigrit.
(Lebrun cu glorii se hrănește,
Pesemne d-aia și slăbește).

Răspuns:

Sottise entretiet la santé,
Baour s'est toujours bien porté.

Ar trebui să citez din literatura franceză și faimosul catren-inscripție al lui Maynard, care, amărât că Armand de Richelieu nu agrease o foarte spirituală odă ce-i adresase, s-a retras la moșioara lui și a înscris pe ușa odăii lui de lucru aceste patru versuri, care ar putea să fie de actualitate față cu nepăsarea guvernelor celor mari și față de scriitori:

Les d'ésperer et de me plaindre

Des muses, de grands et du sort,
C'est ici que j'attends la mort
Sans le désirer ni le craindre!
(Maynard, 1646)

Voi termina cu epigramele franceze, citându-vă faimosul catren imitat de Voltaire din Martial și îndreptat în contra neînduplecatului critic Fréron, care fusese singurul obstacol de care se izbise o viață întreagă regala, dar tiranica activitate literară a neobositului Voltaire:

L'autre jour au fond d'un vallon
Un sérpent mordit Jean Fréron.
Que croyez-vous qu'il arriva?
Ce fut le sérpent qui créva!
(Voltaire)

Înainte de unire [...], conștiința publică și-a țipat revolta în fabule și satire epigramatice. Mai târziu au început să se scrie și epigrame de scriitorii noștri fruntași, sub biciuirile de amor propriu sau la prilejuri și dueluri între confrați. Poetul neîntrecut al *Nopților* a adresat o epigramă bardului de la Mircești când, reprezentându-se *Fântâna Blanduziei,* actorul de la Teatrul Național care juca pe Zoil își făcuse masca lui Alexandru Macedonski:

Orbit de-al gloriei nesațiu,
Albit de ani, dar tot copil,
E lesne să mă faci Zoil
Când singur tu te faci Horațiu!

Marele poet Coșbuc, care admira *Serenada* mea, mă certa totdeauna că scriu epigrame. El susținea că acest gen este eflorescența bolnavă a literaturilor care apun, și noi n-am trăit destul ca să murim.

În zilele noastre jurnalismul tinde să înlocuiască nu

numai satira și epigrama, dar încă toate genurile literare, precum și instituțiile sociale. Presa, uneori, nu mai e susținătorul fățiș al unui regim, ci caută să i se substituie. S-ar putea zice că, azi, presa e oda și ditirambul care s-a perimat din lipsă de epitete, nu din lipsă de eroi. Ea este elegia care plânge pe ruinele trecutului și înlocuiește elocința, critica și morala.

Trebuie să recunoaștem că, pe când vechile forme literare tind să dispară, înghițite de noua sensibilitate ieșită din ciocnirea războiului cu idealitatea dezamăgită a unei tinerimi, jurnalismul prinde aripi noi și se impune printr-o cultură modernă, îndrăzneală, verbalitate și curaj. Presa a devenit trâmbița de aur a reputațiilor care se ridică și epitaful lapidar al gloriilor care se duc. S-o salutăm dar cu simpatie și cu oarecare teamă.

Vin la partea cea mai grea și mai delicată a *causeriei* mele. La chestiunea: cum se face o epigramă?

Epigrama e ca un copil. Se face mult mai lesne decât se poate explica în detaliu cum s-a făcut.

Ca să-mi ușurez greutatea d-a vă da explicări neconvingătoare și zadarnice asupra artei insesizabile și capricioase a modului în care se concepe și se face o epigramă, îngăduiți-mi să vă citesc cum a răspuns Hafiz, voluptosul poet persan, unui indiscret care-l întreba ce este beția. Pe când Hafiz sta întins pe un covor în umbra platanilor din preajma izvoarelor din Șiraz și se îmbăta atât din parfumurile spumegătoare ale cupei sale de cleștar, cât și de scânteierea ochilor limpezi ai iubitei sale Leila, un prieten îl întreabă deodată: „Hafiz, ce e beția?” Poetul continuă să-și soarbă cupa pe jumătate plină, pe care această întrebare neașteptată o suspendase o clipă între mână și buze. El privi cu înfiorare fruntea rumenită de sfială a Leilei, respiră cu nesațiu iasomiile legate în mănunchiuri și florile de lămâi risipite împrejurul lor, apoi, după o tăcere prelungită dinadins, întocmai ca înțeleptul ce-și răscolește mintea să caute un răspuns anevoios, zise:

„Beția? Nu știu ce e, dar îmbată-te și tu ca s-o cunoști!” Și apucând atunci unul din buchetele împestrițate ce se răsfățau în vase mari de onix, îl întinse prietenului să-l respire. „Acum răspunde-mi și tu, dar cercetează, măsoară și cântărește în mirosul îmbătător pe care-l risipește buchetul, și spune-mi: ce este sănătate și ce este otravă în mireasma nevăzută și leșinătoare a florilor?”

Prietenul respiră lung și în tăcere buchetul minunat și apoi răspunse târziu: „Nu știu nici ce e sănătos, nici ce e bolnav în mirosul acesta, neputând să descompun ce scapă ochilor mei și degetelor mele, dar culorile sunt încântătoare și parfumul e divin.” „Îngăduie-mi dar să-mi sorb înainte și paharul și să privesc pe Leila”, mai spuse Hafiz, și se întinse pe covorul din umbra platanilor, continuând să se îmbete de cerul vânăt, pe care amurgul îl tivise cu aur, de vinul rubiniu ce-i spumega în cupa de cleștar, și de ochii Leilei limpezi ca izvoarele din Șiraz!

Cum se face o epigramă?

Epigrama e un fulger scurt, o scăpărare repede țâșnită din cremene când o izbește amnarul. Aș compara-o, de asemenea, cu un mic lampion venețian care, înconjurat de umbra nopții, dă lumina-i capricioasă și strălucește ca o candelă ambulantă pe întunericul mișcător și rece al lagunelor.

Lampionul însă are nevoie pentru a lumina să fie înfășurat de banda largă a întunericului. Epigrama, dimpotrivă. Scânteiază numai atunci când o învăluie un exces de lumină. Cu cât inteligența subtilă și pătrunzătoare a cititorului sau a ascultătorilor este tăiată în fețe strălucitoare și multiple, cu atât spiritul poetului e sorbit și se răsfrânge în mințile luminoase, întocmai ca o imagine pe care o înfrumusețează claritatea unei oglinzi de preț.

Epigramistul aruncă în aer o droaie de săgeți, dar numai acelea care nimeresc ținta - adică impresionează - sunt salutate cu freamăte victorioase. Celelalte se pierd rătăcite, ca și ecoul unei pietre aruncate într-o fântână adâncă, a cărei apă depărtată, puțină și noroioasă, înghite și piatra, și ecoul.

Ce îngrozitor e să vorbești cuiva care nu te înțelege! El seamănă cu fântânile fără ecouri.

Succesul epigramei e pururea condiționat de calitatea auditorului. Publicul ales care te citește sau te ascultă completează pe scriitor și-l clarifică. Această colaborare începe cu atenția și continuă cu înțelegerea și se sfârșește prin entuziasmul nestăpânit al aplauzelor.

Dacă epigramele vor avea darul să placă și să merite aprobare sonoră, atunci din aplauzele dv. dăruite voi face un buchet și-l voi arunca cu un salut adânc de gratitudine și de simpatie: „ale tale dintru ale tale.”

Ea se naște, cele mai de multe ori, din ciocnirea împrejurărilor neprielnice cu durerea, revolta sau indignarea scriitorului. El prinde raporturile nevăzute dintre noțiunile cele mai disparate, le filtrează printr-o logică ageră, le dă o formă adecvată cu sentimentul exprimat și, punând concluzia într-un vers lapidar, aruncă epigrama din umbră ca pe o rachetă de lumină. Ca să reușești o epigramă, nu-ți trebuie numai vervă și talent, ci și obișnuința de a te exprima în mod original și concis.

Deși trec și eu d-a fi un abil improvizator, cred c-o improvizare „*stricto sensu*”[1] nu există. Ea nu e decât rezultanta anilor de ucenicie, de muncă obscură și de meditație, când scriitorul, luptând în singurătatea odăii de lucru, cu greutatea d-a modela cuvântul pe ritmurile sufletești ale ființei sale, își sângerează mâinile întocmai ca sculptorul ce smulge blocului de marmură statuia triumfală, ce zăcea într-însul informă și latentă.

A improviza este a te folosi, atunci când trebuie, de comoara strânsă cu muncă, îndărătnicie și răbdare în sipetele neștiute ale simțirii tale și a face să țâșnească din adâncurile pământului unda limpede, filtrată picătură cu picătură, ce refuză să zacă închisă, departe de aer, de viață și de lumină.

De ce am scris epigrame? Ca un protest în contra esteticii mele lăuntrice ofensate de urâțeniile vieții, de nedreptățile politicii și arivismul mediocrităților. În astfel de clipe, indignarea mea s-a prefăcut singură în vers ca la Ovidiu, neputând s-o mai stăpânesc.

În concluzie: epigrama e ca un copil; se face mult mai lesne decât se poate explica în detaliu cum s-a făcut.

---

[1] adv.: în sens restrâns, propriu-zis; strict. (< lat. *stricto sensu*)

Antologia epigramei românești

Antologia dlor N. Crevedia[1] și Calotescu-Neicu[2], apărută într-o îngrijită ținută editorială la Cartea românească din București, este incontestabil o carte de succes. Scriitorul și ziaristul Crevedia se bucură de simpatia admirativă a presei, a mai tuturor revistelor literare, de dreapta și de stânga. În plus, e și un fel de *enfant gâté* al unor oameni cu mare înrâurire în opinia publică și literară, ca Nichifor Crainic și Dragoș Protopopescu, care-l răsfață, considerându-l un liric nou, viguros în expresie și nu mai puțin un pamfletar incisiv și epigramist plin de savoare.

Pe dl Calotescu-Neicu îl cunosc mai puțin, dar cred că nu merită *ni cet exces d'honneur, ni cette indignité* cu care l-a stigmatizat pana prea tinerească și, deci, implacabilă, a dlui Octav Suluțiu de la *România literară.*

Oricâte lipsuri ar avea, antologia are și un mare merit. A trezit interesul publicului, al presei și al criticii pentru un gen literar căzut de mult în desuetudine în Franța și care dă literaturii noastre, cum prea bine a observat chiar filozoful Conte Keyserling, un aer de spiritualitate latină și de umor spontan și sănătos.

Epigramele antologiei sunt precedate de o bună introducere, în care se face un istoric aproape complet al acestui capricios gen literar.

---

[1] N. Crevedia (pseudonim al lui Nicolae Cârstea; 24 noiembrie 1902, Crevedia Mare, judeţul Giurgiu - 5 noiembrie 1978, Bucureşti) a fost un poet, prozator şi gazetar

[2] Alexandru C. Calotescu-Neicu, Publicist. n. 1888, Turceni, Gorj – m. 1952, Goranu, Vâlcea.

Este de netăgăduit că supremul maestru al tuturor epigramiștilor a fost Martial. Dacă s-a putut spune despre Voltaire că a fost magazinul de idei al veacului său, Martial poate fi considerat ca cel mai imens rezervoriu de spirit al tuturor secolelor. N-a existat scriitor, celebru sau obscur, să nu împrumute de la el o idee sau o formă. Molière, Goethe, Voltaire, Schiller, Lessing, Shakespeare și toți scriitorii din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea au cules flori din Martial ca din grădina lor. E cert că romanii liberi n-au avut nici un epigramist de seamă. Perfecțiunea acestui gen pare că aparține acelei civilizații foarte înaintate și vecine cu decadența și sclavia. În astfel de epoci, fiecare voiește să aibă spirit și succes ușor. Nimeni nu se oprește la o lucrare obositoare. Singura calitate a scriitorului este să distreze și să nu fie ridicol. Trebuie să ne amintim că, și în Franța, epigrama a culminat înainte de marea revoluție, când patru versuri spirituale erau suficiente pentru a te înălța la Academia franceză. (E cazul Marchizului de St. Aulaire, strămoșul fostului ministru al Franței la București și mare filo-român.)

Vorbind de strămoșul nostru Martial, nu mă pot opri de a cita trei versuri care ne interesează în special pe noi, românii:

Cornu Sarmatici ter perfida contudit Istri
Sudantem getica, ter nive lavit eguum –
Templa Deo, mores populis, dedit otia ferro!

Adică:

De trei ori Istrul și Sarmatul înalță o frunte rebelă,
De trei ori Domițian înfrânge îndrăzneala lor și scaldă,
În zăpezile Daciei, calul său alb de spume –
El redă templele zeilor, moravurile popoarelor și

sabiei pace!

Martial, al cărui spirit sarcastic făcea spaima și deliciul contemporanilor săi, a scris totuși nenumărate madrigale.

Voi cita unul foarte delicat *(90, cartea XI)*:

Intacta quare mittis mihi, Polla, corones?
A te vexates malo tenere rossas.

Care s-ar putea tălmăci astfel:

Pentru ce, Polla, îmi trimiți coroana de o frăgezime atât de curată?

Îmi plac mai bine rozele când s-au veștejit în mâinile tale.

Iată de același și o epigramă tare (93, *Contra lui Zoil).*

Mentitur qui te vitiosum. Zoile, dixit.
Non vitiosus homo es, Zoile, sed vitium!

Zoile, minți când îți dai titlul de vicios.
Tu nu ești un om vicios, Zoile, ești viciul însuși!

După Martial, poeții francezi au deținut laurii epigramei, schimbându-i sensul de inscripție și transformând-o într-o armă ascuțită de polemică și duel.

Epigrama, totuși, de-a lungul veacurilor, a mai păstrat ceva din caracterul primordial al inscripției. Când vezi un monument, te întrebi, cu ce scop e ridicat și de cine? Inscripția monumentului îți răspunde.

Tot astfel o bună epigramă are două părți. Una care atâță curiozitatea, descriind, în culori vii, un subiect oarecare, alta, care, printr-un vers neașteptat, dă soluția acestui fel de problemă. *Prima parte ține locul*

monumentului, a doua - a inscripției. Această comparație dezvăluie tot mecanismul epigramei. Iată pentru ce, în epigramele reușite, autorul se ferește de a încărca cu expresii violente începutul lor, ci debutează, în mod perfid, cu elogii, pentru a provoca, la sfârșit, surpriza, prin concluzia neașteptată și înțepătoare.

Pentru a completa cititorilor noștri, informați mai cu seamă în domeniul vast al literaturii germane, noțiunile asupra acestei poezii, devenite esențialmente franceză, vom reaminti că Montesquieu, în faimoasele sale *Lettres persanes*, definește epigrama: „o mică săgeată care țintește precis și pricinuiește o rană adeseori adâncă și nevindecabilă cu doctorii!”

Distinșii autori ai antologiei, bine, larg documentați, citează cu drept cuvânt pe Clément Marot, celebru poet francez, născut la Cahors în 1495, fost valet de *chambre* și favorit al Margaretei d’Angouléme și Francisc I, ca valoros succesor în epigramă al lui Mellin de St. Gelais. Acesta își făcuse o așa de temută reputație, că marele Ronsard, pe atunci tânăr, scria:

Et fais que devant mon Prince,
Désormais plus ne me pince,
La ténaille de Mellin!...

Probabil că verva epigramistului strânsese în cleștele ironiei sale neînduplecate mâna delicată a lui Ronsard, chiar în fața regelui. (Nu vi se pare că istoria se repetă și că epigramiștii își continuă obiceiul la dejunurile recente de la palatul regal?)

Mellin de St. Gelais a murit pe la 1588 și a lăsat mulți urmași și imitatori. E de remarcat că Boileau și Voltaire, genii eminente ironice, au rămas totuși inferiori în epigramă unor scriitori lipsiți de talentul, prestigiul și reputația lor. Ultimii epigramiști francezi au fost Lebrun (Ponce Dénis Ecouchard, 1729-1807), Chénier (Marie

Joseph), fratele poetului André Chénier, născut la 1764, la Constantinopol și mort la Paris după marea revoluție, Baour de Lormian, celebru prin polemici în distihuri avute cu colegul său de lirism și de academie, Lebrun.

Epigrama franceză moare odată cu restaurația și e înlocuită de *caricaturi* și de legendele lor. Iar mai târziu - de impetuozitatea presei cotidiane, care izbește în cei mai cu talent, fără menajamente și fără reticențe.

Revoluția franceză cu *Drepturile omului* acordând libertate de a cugeta și de a scrie, fabula, apologul și epigrama s-au perimat cu desăvârșire, fiecare putând să-și spună părerile fără frică și fără înconjur. Jurnalismul, într-adevăr, tinde nu numai în Franța, dar chiar la noi și pretutindeni, să înlocuiască, pe lângă satiră și epigramă, mai toate genurile literare. Aici vedem cum presa de partid, când e condusă de un fruntaș politic, combătând un regim advers, caută să i se substituie. Presa e azi și oda de odinioară și ditirambul, care s-a perimat nu din lipsa de epitete, ci din lipsă de eroi. Ea este de asemeni elegia care plânge pe ruinele trecutului și înlocuiește cu succes elocința, critica și morala. Trebuie să recunoaștem că, pe când vechile forme literare tind să dispară, înghițite de noua sensibilitate ieșită din ciocnirea războiului cu ideologia dezamăgită a unei tinerimi nesatisfăcute, jurnalismul prinde aripi noi și se impune printr-o cultură modernă, prin îndrăzneală, talent și curaj. Presa a devenit trâmbița de aur a reputațiilor care se ridică și epitaful gloriilor care se duc. S-o salutăm dar cu multă simpatie, mai cu seamă când e naționalistă, creștină și monarhică.

După această digresie cam largă, să revenim la antologie și la criticile ce i se aduc. Să începem cu dl Șerban Cioculescu, *á tout seigneur, tout honneur!* Distinsul critic al *Adevărului* stăpânește o dialectică savantă, fără pedanterie și are, pe deasupra unei logici strânse, o foarte justă intuiție estetică. Dar e profesor și, fără să vrea, devine didactic și doctoral uneori. Decretele sale au însă

norocul să fie adoptate aidoma de masa foiletoniștilor literari. Iată pentru ce articolele sale sunt primejdioase. Chiar o eroare a sa, voită sau întâmplătoare, se popularizează. Modestia sa de om cu înaltă cultură ignorează probabil autoritatea de care se bucură cuvântul său scris în provincie, și o butadă a sa, în genul celor pe care le arunca Mallarmé uneori, ca de pildă: *un critique est une personne qui se mele de ce qui ne le regarde pas!* (reflexie, de altfel, frivolă, dar plină de adâncimi) poate să tulbure multe spirite neobișnuite cu mânuirea ironiilor prea subtile. Reținem din articolul său critic două butade excelente: cea dintâi, asupra spiritului epigramatic care șomează, fiind înlocuit de duhul admirației reciproce, și a doua, ditirambele exagerate pe care le aduce talentului delicat al dlui Tudor Măinescu, modestul judecător de la Vidra.

Cât mă privește, îi sunt recunoscător că aduce un elogiu postum și tardiv, dar meritat, dragului meu frate, Ionel Pavelescu, răpit - așa de timpuriu - vieții, gloriei și poeziei, pe care le adora deopotrivă. Cred că autorii antologiei n-au publicat epigramele cele mai bune, nici ale lui Ionel, nici ale lui Mircea Pavelescu, al cărui spirit e scânteietor și malițios. Cred că definiția pe care o dă dl Șerban Cioculescu epigramei e mai exactă decât a dlor Crevedia și Neicu:

Epigrama e focul în care inteligența mustește ca șampania. Cealaltă e de o exagerație bănuită de interes.

Mi s-a făcut onoarea să mi se reproșeze de un alt critic apreciat că epigramele mele reușite, și chiar populare în mare parte, suferă de particularismul lor și păcatul ocazionalului. Iar dl Cioculescu mi-a mai găsit vina că dau prea multe explicații chiar epigramelor celor mai bune și astfel le slăbesc din efect.

Clément Marot (din Cahors) în prefața ediției pe care o închinase operelor poetului François Villon, spune: *„Il faudrait avoir été de son temps à Paris et avoir connu les*

lieux, les choses et les hommes dont il parle”. Clément Marot regretă că poemele celor *Două Testamente* de Villon sunt pline de nume absolut necunoscute, chiar pe vremea aceea, și de aluziuni la fapte mărunte care nu pot să mai deștepte nici chiar o efemeră amintire. Și el sfătuiește pe poeți să nu-și mai aleagă subiectele *„Sur telle chose basse et particulière”.* Părerea lui Marot e desigur împărtășită de critica cea mai avizată. Cred, însă, că sfatul pe care-l dă poeților e primejdios atunci când vrea să-i hotărască a evita cu desăvârșire particularitățile. Alergând numai după generalități, barzii vor fi siliți să nu activeze decât în banalitatea anostă a „locurilor comune”.

E de remarcat că multe din operele cele mai însemnate, cărora posteritatea a rămas credincioasă, de pildă *Divina Comedia,* e plină în toate amănuntele ei și e legată de mici întâmplări astăzi cu totul uitate. Or, Dante, prin evocarea lor, mărturisește și legătura lui în viața reală de atunci, și nu există realitate decât individuală și particulară. Dar e drept că în schimb nimic nu e mai general decât viața. Aș putea adăuga și eu în mod ironic că epigramele mele n-au fost scrise numai pentru generația noastră care a cunoscut, mai mult sau mai puțin, pe cei vizați, ci și pentru cele care vor veni după noi și socotesc că este o politețe postumă să cauți a stabili, pentru o înțelegere justă, atmosfera și prilejul în care au fost născute aceste zburdălnicii împletite din umbre și lumini.

E foarte drept că mai toate aluziile din poemele lui Villon scapă azi cu totul înțelegerii noastre. Pentru a le prinde semnificația, ironia și *gentileța,* ar trebui în adevăr să fi trăit pe timpul lui. Am dat acele ample explicații tocmai ca să scutesc pe cititorii *de mai târziu* de comentarii greșite și de interpretări alăturea cu adevărul.

Cât despre înfruntarea că epigramele mele sunt, în cea mai mare parte, ocazionale, eu socotesc că acesta este supremul lor merit. Aș vrea să mi se citeze o singură epigramă bună din toată literatura universală care să nu

fie rodul spontan al unei dispute, al unui resentiment sau al unei glume.

Goethe susținea că mai toate poemele sale lirice sunt improvizate și nu reprezintă decât copierea în cuvinte a stării sale sufletești din clipa aceea... Eu n-am avut pretenționea să fiu sau să devin cel dintâi epigramist al generației mele. Pot mărturisi chiar că, în fundul sufletului, disprețuiesc acest gen literar dificil și, poate, inferior. Dar am fost silit de împrejurări să răspund când am fost atacat. Deviza mea epigramică ar fi:

„Cet animal est très méchant
Quand on l'attaque, il se défend!"

N-am făcut, mai întotdeauna, decât să mă apăr când eram jignit.

Coșbuc, care mă iubea și considera *Serenada* mea ca cea mai bună poezie lirică a vremii, mă dojenea că-mi pierd vremea cu acest gen care se leagă de epoca de decadență a unui popor, iar nu de aceea a formației sale, al cărui imperativ - zicea el - trebuie să fie exclusiv lirismul.

Mi s-a mai reproșat și caracterul de improvizație al epigramelor mele. Am trecut în adevăr drept un mare improvizator. Eu, totuși, cred că improvizația nu există. Ea nu e decât rezultanta anilor de ucenicie obscură, de muncă îndărătnică și de meditație solitară, când scriitorul luptând, în liniștea odăii de lucru, cu greutatea d-a modela cuvântul pe ritmurile sufletești ale ființei sale, trebuie să-și sângereze mâinile întocmai ca sculptorul ce se trudește să smulgă, din blocul sălbatic de marmură informă, statuia triumfală de mâine!

A improviza este a te folosi, atunci când trebuie, de comoara strânsă cu răbdare d-a lungul anilor, în spiritele neștiute ale simțirii tale și a face să țâșnească, asemeni cum din adâncurile pământului, unda limpede, filtrată picătură cu picătură. Iată pentru ce, în improvizațiile cele

mai spontane, simt munca nebănuită de odinioară care parcă îmi suflă în ureche:

„Fii fără grijă, sunt aici și te ajut!”

Tot în ordinea de idei a improvizației să-mi îngăduiți o anecdotă care, la *Junimea,* avea prioritate (de altfel Sainte-Beuve le amesteca în toate criticile sale).

Pe când maestrul portretist E. Stoenescu se găsea în America, unde fusese primit pe un picior de egalitate cu marele Enescu, un american, grăbit și miliardar, îi comandă un portret pe care i-l cerea pentru a doua zi. După o poză de un ceas, maestrul îi aduce la timp portretul executat cu mare sinceritate, adevăr, colorit și poezie. Americanul își exprimă mirarea și satisfacția, dar, când portretistul îl cere 2000 de dolari pentru operă, acesta protestează: „N-ai lucrat decât cinci-șase ceasuri la acest portret!” Stoenescu răspunde:

„Pe d-ta te costă portretul 2000 de dolari, iar pe mine: un ceas de pozǎ, șase ore de chevalet și 25 de ani de muncă anterioară!”

Vedeți că în pictură, ca și în literatură, improvizația nu există!

Simpaticii autori ai antologiei ar trebui să nu se mâhnească prea mult de statistica aspră și violența de expresie a dlui Octav Suluțiu. Pe d-sa, care poartă numele unei mari familii intelectuale și cu tradiții în cultura Ardealului, îl știam înzestrat cu originale și curajoase calități critice, ignoram însă că e și un maestru al statisticii. Socoteala matematică pe care o face epigramelor adunate în antologie adeverește un spirit minuțios și sever. Dar poate ca socotelile sale, oricât de exacte, să nu se potrivească gustului celor din târg. Are perfectă dreptate când dă ca pildă o epigramă slabă a meșterului Nigrim, care s-a refugiat în muzică spre a-și uita nesuccesele anilor de literatură. Această epigramă a fost închinată, în 1912, chiar volumului meu de poezii. I-am răspuns atunci printr-o epigramă lirică:

Prețul 3 *lei fix*
Poezie nix.
Nigrim
Tot adâncul unei strofe,
Nu oricăruia s-arată...
Orbul nu vede lumina.
Ce-i lumina vinovată?!

Cu pana sa elegantă și subtilă de poet și eseist, dl Al. A. Philippide consacră și d-sa, prin *Adevărul,* acestei antologii un foarte interesant și documentat foileton literar, plin de observații judicioase și inedite. Părerea sa este că epigrama, prin însuși caracterul ei agresiv, precis și direct, poate singură supraviețui celorlalte poeme cu forme fixe, cum erau baladele, rondelele, gazelurile sau pantumurile, dispărute din preocuparea poeților odată cu ultimul lor virtuos Théodore de Banville. Din aceste forme perimate, singur sonetul se mai menține grație acestui Heredia al nostru, care este maestrul Mihail Codreanu. Eu cer voie să mai înscriu printre sonetiști și pe regretatul meu frate Ionel Pavelescu, ale cărui sonete - orice ar spune dl Eugen Lovinescu - sunt tot așa de lapidare ca și epigramele și epitafurile lui. Țin să mulțumesc aici poetului și criticului Al. A. Philippide pentru elogioasa mea citare în legiunea de onoare a epigramiștilor. Fac de asemeni un salut roman spre mintea luminată, stăpânită și clasică a dlui Perpessicius, care propune, cu drept cuvânt, o nouă orientare a epigramei spre regele etern al epigramiștilor și spre subiectele sale sociale. Cu alte cuvinte, ca epigrama să devină *marțială,* evadând din cabotinismul ușor al jocurilor de cuvinte, așa de hulite în chiar prefața antologiei. În concluzie, dl Perpessicius regretă că lipsesc din galeria spiritului românesc George Ranetti, care și-a închinat viața vorbelor de spirit și care a lăsat catrene scânteietoare în colecția *Furnicii,* și Vasile Bogrea,

epigramist mai puțin popular, dar înzestrat cu mari resurse spirituale.

Regretul acesta îl avem și noi.

Și acum, aș vrea să fac *une querelle d'allemand,* cum se zice, autorilor. Cum a fost cu putință să publice într-o carte atât de interesantă și plină de gust, așa-zisele epigrame ale lui Alexandru Macedonski? Mie, care i-am fost prieten și colaborator, mi-a spus în nenumărate rânduri, că o singură epigramă a sa o consideră bună: aceea adresată bardului de la Mircești, când, la prima reprezentație a *Fântânii Blanduziei,* artistului care juca pe Zoil, poetul, invidios, îi făcuse masca lui Macedonski.

Mai mult, acesta își îndoise picioarele și călca cu ele încovoiate întocmai ca Macedonski, venit la teatru cu tânăra sa soție, Ana Slătineanu Ralet, fată de familie mare. Nottara, care juca pe Horațiu, imita capul lui Alecsandri. A doua zi, maestrul Macedonski a citit la Fialcovschi această epigramă care s-ar fi cuvenit să înlocuiască în volum pe celelalte atât de puțin reușite:

Lui Vasile Alecsandri

Orbit de-al gloriei nesațiu,
Albit de ani, dar tot copil,
E lesne să mă faci Zoil,
Când singur tu te faci Horațiu.

Sunt apoi câteva epigrame ale marelui Hașdeu care își meritau și ele locul lor de cinste.

*

Mai rămâne o chestiune pentru care s-a trecut cu ușurință sau cu indulgență de majoritatea criticilor: originalitatea acestor spirite și epigrame românești.

Mai toate epigramele francezilor celor mai celebri și mai talentați sunt variante din Martial.

Voltaire - în ura lui contra criticului Fréron (Élie Catherine) care, în timp de 23 ani, prin revista sa *L'année littéraire,* ce apărea la fiecare 10 zile și care însumează azi 200 de volume, a dus o luptă fără îndurare contra enciclopediștilor și mai cu seamă contra lui Voltaire - a scris numeroase pamflete, piese de teatru, ca *L'écossaise* și numeroase epigrame sângeroase contra singurului om curajos, ce-și permisese, în adulația universală de care este înconjurat magul de la Fernay, să-i spună câteva adevăruri juste, dar neplăcute. Au ținut isonul lui Voltaire, înjurând toată viața pe Fréron, Marmontel și faimosul profesor de literatură Laharpe.

Ei bine, Voltaire a imitat din Martial, pe care îl cerceta deseori, această epigramă:

L'autre jour au fond d'un vallon
Un serpent mordit Jean Fréron.
Que pensez-vous qu'il arriva?...
Ce fut le serpent qui créva!

care s-ar putea traduce așa:

Pe Jean Fréron de un picior
Un șarpe l-a mușcat ușor...
Ce socotiți că s-a-ntâmplat?
Tot șarpele-a crăpat!

Regretatul Giordano i-a dat o altă formă și a închinat-o:

Sufletului negru
Un câine i-a mușcat
mâinile,
Și a murit turbat...
câinele!

Giordano nu și-a dat seama că era mai logic, câinele să-l

fi mușcat de suflet, iar nu de mâini; cel cu suflet negru putând să aibă mâinile albe.

Dnii Crevedia și Calotescu mai citează cea mai reușită epigramă a vechiului scriitor român Const. Bălăcescu (1800- 1880):

Din modestie se vede
Tot zici că nu știi nimic!
Tu zici făr-a o crede,
Eu cred fără s-o zic.

Iată și originalul ei în franțuzește:

Lubin pour se faire encenser
Dit qu'il n-a jamais eu le don de bien écrire:
Mais il le dit, sans le penser,
Moi je le pense, sans le dire!

Dacă i-a fost îngăduit marelui Voltaire să iscălească o epigramă de Martial, de ce un vechi poet român n-ar fi împrumutat un spirit peste frontieră, cu atât mai mult că pe acea vreme nu se cereau nici pașapoarte?

Închei aceste rânduri prea lungi, cu o strângere afectuoasă de mână pentru autorii pe care-i rog, însă, la ediția a II-a să-mi ceară epigrame inedite. Le ofer trei pentru viitoarele antologii:

Antologia voastră, fără voie
S-aseamănă corabiei lui Noe:
Ca și într-însa zac îngrămădite,
Peste bipezii rari, destule vite.

Unui coleg

El scrie prost, însă îl laud;
De ce aș fi cu dânsul crud?
Prefer o noapte să-l aplaud,

Decât o strofă să-i aud!

Și aceasta, lui Sofronie Ivanovici, a cărui epigramă în distihuri, a fost prețuită de dl Șerban Cioculescu și apoi de toți cronicarii la rând:

Aici zace-o literată
Ce-a fost mare, doar ca fată!
Sofronie Ivanovici

Epigrama ți-era bună,
De se-ncumeta să spună
Că faimoasa literată
N-a fost mare nici ca fată!
C. P.

Și încă una suplimentară, pentru nepotul meu de la Constanța, care mă tratează de *leu în agonie*:

Leul, chiar în agonie,
Poartă-n coadă vijelie
Și-n țărână îl abate
Pe nepotul temerar,
Care-i trage, pe la spate
Lovitura de măgar!

APRECIERI

Cincinat Pavelescu a continuat într-un spirit mai boem pe Alecsandri în poezia de album și pe Radu D. Rosetti în improvizațiile epigramatice. Întru cât privește epigrama, producția aceasta, scuzabilă ca o petrecere, a devenit prin imitație o plagă, dând multora iluzia de a fi poeți, prin repetarea unor triste insipidități. Nici Cincinat Pavelescu nu se ridică deasupra demonstrațiilor de banchete. Cineva îi dă câteva rime: *nefastă, nevastă, el, chel* și poetul improvizează:

După ce-ntr-o zi *nefastă*
M-a prins soțul la *nevastă,*
De păr eu l-am tras pe *el*
Morala:
Avantajul de-a fi *chel!*

Dar madrigalurile, epitalamurile, liedurile sale și chiar unele versuri de cabinet secret nu sunt lipsite de grație și chiar de o undă de poezie simpatic infatuată. Edmond Rostand era pe atunci la modă. Gestul teatral e sprijinit pe o bună declamație și pe imagini:

Îți mai aduci aminte, Doamnă?
Era târziu și era toamnă
Și frunzele se-nfiorau
Și tremurau în vântul serii
Ca niște fluturi chinuiți,
Ca niște fluturi rătăciți
Din țările durerii?

Poetul face mișcări exagerate, rămânând abil între bombastic și zâmbetul galant:

Îngândurare!
Nici atâta să mai strig nu îndrăznesc.
Când te văd, încremenesc în admirare.
Te iubesc!

Cincinat Pavelescu este elevul lui Macedonski și, în locul sacerdotismului aceluia, păstrează poeziei tonul solemn de festival, orgoliul de a se abandona cadențelor. În *Serenada* lui răsună euforiile macedonskiene:

Ca să-ți cânt dintr-o chitară,
Sub fereastră ți-am venit:
Era vară.
Liliacul înflorit [...]

Poetul știe să iasă din diletantism și câteodată dă dovadă de o puternică invenție fantastică precum în *Pescuitorii de perle,* prin care se simbolizează poeții...

George CALINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent.* Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 1986, p. 648.

Cei ce cunosc viața noastră literară știu că scriitorii țin la Cincinat Pavelescu ca la una din cele mai simpatice figuri de astăzi. Nimeni nu-l urăște și nu urăște pe nimeni. În serile noastre frumoase, adeseori facem roată în jurul lui, și el ne încântă cu verva neîntrecută, cu glume, cu epigrame și cu improvizații.

Într-o seară de acestea am reușit să prind o serie de epigrame, dintre care voi împărtăși câteva.

Vesel și repede povestește din viața lui de magistrat prin provincie, o viață supusă diferitelor fluctuațiuni, cu prezidenți somnoroși, cu avocați limbuți și oameni politici inculți. E o lume aparte lumea asta din orașele noastre de

provincie, și nimeni dintre scriitorii noștri n-a fixat-o încă. Pavelescu a prins câteva tipuri. Iată, de pildă, pe dl Fabriciu, limbutul și incultul judecător de provincie:

Judecătorul meu Fabriciu
Nu-i orator, dar mie-mi place;
Dacă vorbind e un supliciu,
E un deliciu dacă tace!

Sau iată un model de procuror care făcea curte stăruitoare soției prezidentului de tribunal:

Berbantul nostru procuror
Ades, la club când mă-ntâlnește,
Cu multă morgă îmi trântește:
— Salut pe domnul ajutor!
Ce-mi spune dânsul e legal,
Fiindcă am decret regal
Să fiu ce sunt și nu-l regret,
Dar o-ntrebare: eminentul
De unde are el decret
Făcând pe prezidentul?

Firește, societatea asta gravă din provincie este adeseori mofturoasă, iar magistratul-poet a trebuit să sufere uneori și mici persecuții și mari transferări dintr-un colț al țării într-altul, din pricina unor catrene reușite. Cu ocazia unei mutări din Brăila la Corabia, poetul scrie unei fete:

Plec la Corabia cu barca...
Dar mi se pare că amorul
O să m-aducă la Brăila
Cu vaporul!

Ajungând la Brăila, el dă de primarul de acolo, care, precum se știe, e spiritist, și-i dedică rândurile:

Cu morții prea mult tu te joci
Și chemi la spirite, o mie;
Un sfat: p-al tău să nu-l evoci,
Că niciodată n-o să vie! [...]

Nu este un simplu joc de cuvinte, o înșirare capricioasă de calambururi ce ne dă poetul. Spiritul ager e pretutindeni, și un humor lipsit de orice răutate veninoasă. La cele reproduse aici închipuiți-vă adăugate o sumedenie de apropouri, de bucăți cu două înțelesuri, de sublinieri și aluzii mai subțiri la societatea înaltă sau la viața de stradă - bucăți care vor rămâne pururea inedite -, și aveți pe Cincinat întreg:

Plugar strămoșul lui cel antic,
Dar azi modernul Cincinat,
Ades poet și magistrat,
Ce e: roman, sau e romantic?

Astfel se întreabă el și noi îi răspundem: și una și alta. E mult din vioiciunea veche românească în ceea ce scrie și foarte mult din romantismul cel mai pronunțat - ceea ce se va vedea mai bine când se va vorbi despre cântecul lui.

Ilarie CHENDI, *Pagini de critică*, București, Editura pentru literatură, 1969, p. 314-315, 317.

Cincinat Pavelescu a practicat o epigramă spumoasă, fără a avea însă acea adâncime pe care o găsim la Martial, părintele epigramei: „Eu sunt acel ce va trăi în veacuri / Prin marea artă de a spune fleacuri, / Ceilalți să cânte fapte mari și crunte, / Eu voi cânta pe cele mai mărunte”.

Cincinat Pavelescu a fost un poet popular. Șezătorile literare, la care luau parte cei mai valoroși scriitori ai noștri din vremea aceea, se încheiau totdeauna cu

epigramele lui Cincinat, care constituiau plăcerea cea mare a publicului. Înainte, în timpul sau după Cincinat Pavelescu, au fost foarte mulți epigramiști, dar el a fost cel care a răspândit-o mai mult, cel care a militat pentru ea.

Desigur că mulți și-au îndreptat săgețile lor asupra leului, așa cum îi plăcea să se considere, și unele erau chiar mai reușite decât ale sale. Dar leul era totuși leu! Tonul cerut de epigramă, forma perfectă și evoluată nu erau la îndemâna tuturor celor care-și încercau norocul pentru întâia oară.

Oricum ar fi, Cincinat Pavelescu rămâne în conștiința populară epigramistul nostru de frunte și, imitând versul lui Mihai Eminescu despre Vasile Alecsandri, am putea spune despre el c-a fost „un rege al epigramei, veșnic tânăr și ferice".

> Tudor MAINESCU, *Cincinat Pavelescu*. În cartea: *Cincinat Pavelescu, Epigrame*, București, Editura Tineretului, 1966, p. 9,10.

Vreme de mai bine de patru decenii, de la numirea sa în funcția de prim-redactor la revista *Literatorul,* în 1892, și până la moartea produsă în 1934, Cincinat Pavelescu a fost unul din cei mai populari scriitori de la noi. Era suficient să apară undeva, pentru a aduna deîndată auditori dornici de calambururi și improvizații. La numeroasele șezători literare la care lua parte determina un râs clocotitor și irezistibile aplauze, izbutind să-i concureze pe doi dintre scriitorii cu cel mai mare succes de public: M. Sadoveanu și Ionel Teodoreanu. Prietenii îi spuneau simplu, Cincinat, și figura unică, de o eleganță desăvârșită și de o anumită cochetărie (purta monoclu, lavalieră și aproape întotdeauna o floare la butonieră), devenise simpatizată de toată lumea și în primul rând de cei care descopereau în bonomul trubadur pe autorul romanței *Îți mai aduci aminte, doamnă...* De o asemenea popularitate s-au bucurat puțini scriitori și numai cei care l-au cunoscut

îndeaproape ne destăinuie secretul acestei celebrități. Cincinat era întotdeauna plin de vervă, povestea cu mult haz, improviza cu o nebănuită dexteritate, știa să se facă plăcut.

Cincinat Pavelescu se formează ca scriitor în cercul *Literatorului,* sub directa îndrumare a lui Al. Macedonski. Poetul *Nopților* îl prezintă cititorilor, în notițe elogioase, încă de la debut. „Această poemă - se referă, spre exemplu, la *Sora Gina* - este una din cele mai strălucite produceri literare, și merită să fie citită cu luare-aminte”[1]. Și apoi, peste câteva numere: „Cei nestăpâniți de pasiune vor recunoaște desigur în el pe omul viitorului, pe poetul strălucit ce-a răsărit din mijlocul nepăsării acestei epoci și ce va lăsa în literatura noastră urme nemuritoare”[2]. Ce l-a determinat pe Macedonski, dintr-o dată, să-l îmbrățișeze pe Cincinat cu atâta căldură, să-l socoată „colegul meu” și să și-l facă apropiat colaborator în redacție și la scris? Alături de cunoscuta tendință de Mecena pe care o avea, Macedonski a intuit talentul debutantului, ajutându-l neîndoios să persevereze și să devină original. Cuvintele cu care îi caracterizează creația sunt vădit prietenești, în acest sens cam exagerate, dar, în linii mari autorul *Serenadei* nu l-a dezmințit, căpătând, peste vreme, aprecierea caldă a cititorilor și a criticii.

Versurile din 1892-1895 sunt șlefuite cu „rime de diamant”[3], cum se exprimă tot Macedonski; au o formă ce tinde spre perfecțiune. Cincinat este un romantic juvenil, un visător cu ochii ațintiți spre stele, dar în același timp și un observator al vieții sociale în care trăia.

Încă de pe acum, așa cum avea să se spună mai târziu, poetul cu un ochi râde și cu celălalt plânge. Scrie deopotrivă versuri lungi și scurte, cantilene, elegii, legende, dar se încearcă și în forme fixe: sonet și rondel.

[1] *Literatorul*, 1892, nr. 5, p. 2.

[2] Notă la poezia *Răsplata*, *Literatorul*, 1893, nr. 3, p. l.

[3] *Între 1880 și 1892*, p.13.

Poetul este influențat de Eminescu și de Macedonski.

Sub părul ei de abanos
Ce-ntunecă o frunte lină
Doi bulgări negri de lumină
Lucesc senin, misterios
(Sub părul ei de abanos)

Pe sânul ei rotund și brun
O voluptate aromește,
Însă furtuna izbucnește
Când râde soarele nebun
Pe sânul ei rotund și brun.
(Țiganca)

La Macedonski:

Firește, sunt un biet nebun
Când lumea e ce este,
Trăiesc ca în poveste
Și la nimica nu sunt bun...
Firește, sunt un biet nebun.
(În răstriște)

O dată cu câștigul dexterității prozodice, Cincinat Pavelescu merge spre adâncirea observației: cantilena de dragul cantilenei este brusc întreruptă, când abia se configura.

Având ca pretext viața pictorului Giacomo - spre exemplu - Cincinat se revoltă împotriva sărăciei la care societatea vremii îi supune pe artiști:

Zi cu zi trecură ani - dar rămase neschimbată
Soarta lor - un iad de chinuri cu zadarnice năluci;
Și e crudă, și e crudă sărăcia blestemată,
Când copiii te-nconjoară, și plângând îți strigă

„tată”,
E târziu, e frig în casă, ne e foame - ce ne-aduci?
(Răsplata)

Altădată solicită iubita la meditare gravă în legătură cu soarta celor nevoiași:

... mai bine te-ntristează cu sărmanul zdrențeros
Ce adoarme-n gerul iernii zvârcolit de nemâncare.
Plângi cu el când vijelia-i rupe ușa din țâțâne
Și zăpada năpustește în coliba-i de pământ,
Când din toată sărăcia un copil ce-i mai rămâne
Stă să moară ca un câine, fără foc, fără vestmânt.
Plângi cu fata ce aleargă prin noroaie-nvinețită
Căutând să-și vândă corpul pentru banul blestemat
Pe când mama ei sărmana ce-o așteaptă, a-nghețat
La gândirea că pe stradă va fi mâine aruncată.
Plângi cu toți cei care sufer...
(Numai astfel)

De altfel, în *Ultima vorbă* își dezvăluie însăși concepția despre viață, în legătură cu deosebirile sociale:

Pe groapa mea, prieteni, sa nu fie
Nici monumente-n marmură sculptate,
Și nici cavou de piatră cenușie;
Căci n-am iubit sclavia din palate.

Poetul se simte solidar cu „umiliții și ofensații vieții” pe care îi va descrie, cu aceleași sentimente umaniste, puțin mai târziu, M. Sadoveanu. Nota acestor poeme este gravă,

viitorul magistrat varsă o lacrimă, deocamdată neputând decât atât, dar peste vreme, luptând pentru scoaterea de sub urmărirea legii a celor nevoiași. Mizeria vieții pe care a început să o înțeleagă mai bine venind în contact cu scriitorii ce-i devin prieteni și lecturile sistematice, mai ales din literatura franceză, îi pun tânărului semne de întrebare în legătură cu scurgerea timpului, cu existența și cu moartea. Demonul care o împresoară cu putere morală și fizică pe *Sora Gina* nu este decât timpul trecut, de care ea nu poate să scape, nici în rugămințile cele mai fierbinți:

Dar demonul e trecutul! Și trecutul totdeauna
Nu te iartă, ci stârnește și mai aprigă furtuna!

Nostalgia e romantică și e prilejuită de trecerea de la adolescență la maturizarea care-i aduce griji, dureri morale, lipsuri:

Copilul cel surâzător
Și soarele scânteietor
Ce-mi luminase pragul vieții,
Cerniți se află amândoi,
Eu zbor pe galbenele foi
În amurgirea tinereții.
(Vis apus)

Cariera trubadurului va începe cu poezia *Castelul solitar,* în gen cavaleresc. Este „poema timpului barbar”, în care sfântă este numai curtenia elegantă. Trecând peste orice piedici „un cavaler în za de fier”, într-o atmosferă poescă și baudelairiană reușește să-și răpească iubita închisă într-un turn, dar se prăbușește în timpul coborârii, într-o secvență, așa cum a observat G. Călinescu, unică la noi:

Coboară... Corbii croncănesc...

Deasupra lor e clar de lună, -
Dar două țipete răsună...
La geamuri râsete rânjesc, -
Pe turlă corbii croncănesc.

În alte poeme îmbină modalitatea liedului heinian cu madrigalul vechi, într-o poezie de iubire lenevoasă, orientală, dar fără fastul haremurilor, fără cadâne, fără jocuri de lumini și de apă, fără dansuri șerpuitoare, în schimb cu o muzică interioară demnă de simboliști:

Cunosc o poveste măiastră,
E scrisă cu aur din stele,
Cu-albastru din visele mele,
Cu farmec din noaptea albastră
(Poezie)

Eu dac-aș fi privighetoare
N-aș rătăci așa prin vânt,
Ci în grădina casei tale
Lângă fereastră-aș vrea să cânt...
Apoi în nopțile de iarnă
Poate văzându-mă că-ngheț
Tu vei deschide blând fereastra
Și vei primi un cântăreț.
(Romanțe)

Iubirea, viața, scurgerea timpului, moartea - iată, de la început, temele creației lui Cincinat Pavelescu. El se vrea „calm și profund”, și nu întâmplător tălmăcește un sonet din italiană care se încheie cu versuri ce i se potrivesc întru totul:

Și dacă însumi m-arăt astăzi că sunt cuprins de fericire,
Și dacă cânt, *pe când în suflet mă torturează un călău,*
E că nu vreau să râdă *nimeni văzând cât sufăr din iubire.*

Peste toate însă predomină dragostea de viață a poetului care, temperamental, a fost un optimist și un cutezător:

E nor, e soare, sau e ceață,
În mine pururea trăiește
Același dor senin de viață.
(Un îmbuibat)

Aideți, cântecele mele,
Nu mai plângeți umilite,
Râd de voi atâtea stele
Neclintite!
(Cântece)

Voiesc să cânt!
Pădure scumpă, leagăn sfânt,
Tu, ce-ai scăldat în poezie
Apusa mea copilărie,
Din nou redă-mi avânt,
(Voiesc să cânt)

Gândurile i se îndreaptă spre o „renaștere viitoare”, convins fiind că artistul are o menire socială superioară, exprimată în versuri ca acestea:

Poetul cântecelor nalte
Ce-ncremenește omenirea
Și o înalță cu gândirea
(Dor de altă viață)

și comparată cu a pescuitorului de perle, căruia creatorul de artă îi este categoric superior:

Și glorie de veci acelui
Ce-nsângerat și-nvingator

Din noapte scoate, ca pescarul,
Lumina nouă tuturor!
(Pescuitorul de perle)

După 1900 poetul nu va urma nici calea idilismului sărbătoresc, deși unele ecouri de acest fel se întâlnesc în versurile sale *(Legile eterne, Christos a înviat)* și nici nu scrie „armonii imitative", chiar dacă avea modele în creația lui Macedonski. Trecând de la romanța și legenda romantică la versul cu accent social, poetul și-a căutat drumul, desăvârșindu-se artisticește. Pentru el, literatura cunoaște o dezvoltare în deplină armonie cu evoluția societății, așa cum remarcă în articolul *Simbolismul* publicat în 1912 în *Flacăra,* aici concretizându-se în fond concepția scriitorului despre artă și viața socială: „Când legile sociale, religiunile, *artele,* moravurile nu mai sunt în concordanță unele cu altele, când credința în adevărurile de altădată nu mai e compatibilă cu noile cerințe ale vieții și când se impune imperioasa nevoie a unui *adevăr nou,* ce a fost adevărat, încetează de a fi, și ce nu era încă până atunci, începe să fie, ca armonia să triumfe. Tot se transformă în jurul nostru: dogmele, zeii, credințele, politica, arta și până și cele mai mici detalii ale vieții, pentru că, în același timp cu spiritul nostru, se modifică încet-încet și simțurile noastre, modificând cu ele artele care nu sunt decât dezvoltarea fericită a nevoilor ideale ce dorm în sufletul și simțurile noastre. Azi nimeni nu mai înalță la ceruri misticele săgeți ale catedralelor. Secolul acesta clădește gări, hale, oteluri și uzine... Arta trebuie să fie adecvată cu sufletele noastre de azi, aceasta din cauza armoniei de care vorbeam..."[1].

În acord cu cerințele artistice ale începutului noului secol, perspicacitatea poetului nu poate admite elucubrațiile, ci creația adevărată, „de talent", exact așa cum cerea și I. L. Caragiale. Cincinat Pavelescu a fost

[1] *Flacăra*, 1912, nr.31, p.246 și urm.

partizan al noului, dar nu al experimentului fără finalitate, al confuziei și lipsei de frumos în artă. Acceptând spiritul novator al poeziei simboliste, autorul de romanțe ține să precizeze: „Poezia fără simbol nu se poate - dar nu caraghioslâcuri și incoerențe. Eu sunt pentru lucrurile noi, dar să scapere talentul din neașteptata lor armonie. Voi fi dar cu dumneavoastră dacă veți combate lipsa de talent și dacă veți fi în spiritul și la înălțimea timpului”[1].

Cu mulți ani mai târziu, prin 1934, într-o scrisoare adresată epigramistului timișorean M. Ar. Dan, Cincinat reia ideile privitoare la poezia modernă, subliniind cu justețe și convingere laturile ei netrainice: „În completa dezordine care stăpânește literatura nouă de azi e, din contra, nevoie de oameni liberi, culți, inteligenți și curajoși... pentru a mai echilibra prin bunul lor simț și talentul lor sănătos barca fără cârmă a modernismului exagerat și de importație străină”.

Să reținem, de aici, pe lângă împotrivirea la „modernismul exagerat”, și tendința scriitorului, manifestată în operă, de a rămâne permanent legat de solul creator al poporului său. Gustul modernist exagerat era socotit o manifestare contrară simțului „clasic și latin” pe care și-l arbora Cincinat Pavelescu și la care s-a referit și Elena Văcărescu în articolul intitulat chiar *Un poete latin: Cincinat Pavelescu*[2]. Rafinamentul clasic al poetului și bunul-simț al omului Cincinat au făcut însă casă bună cu valorile poeziei moderne, el adăugând perfecțiunii clasice avântul romantic și muzicalitatea simbolistă.

Influențele nu l-au atins în prea mare măsură. Din Eminescu păstrează ceva doar în primele versuri.

Singur de altfel, în 1912, după apariția volumului care i-a adus notorietate literară, referindu-se la eminescianism, recomanda: „Versurile genialului maestru Eminescu nu

[1] Art. citat.

[2] Publicat în *La Roumanie Nouvelle*, 1934, dec. și în *Brașovul literar*, 1935, nr. 22-23.

trebuie imitate. Să fiți originali, inspirându-vă din dragostea lui de limba curată românească și din acea sete de perfecțiune care l-a făcut într-o viață întreagă să nu scrie decât un volum”[1].

Ne-am aștepta ca Macedonski, cu care colaborase îndeaproape, să fi produs influențe adânci asupra poetului epigramist. Dar lucrurile nu stau așa, chiar atunci când ambii autori tratează aceeași temă. În 1883, Al. Macedonski publica în *Literatorul* poema *Curtea cu juraţi,* rechizitoriu aspru la adresa magistraților care l-au judecat în procesul din 1875, în urma campaniei antidinastice dusă în presă[2]. În 1896, în aceeași revistă, Cincinat Pavelescu publică poezia *Vin și vin,* devenită apoi *Curtea cu juraţi.* Macedonski, în versuri lungi, de 13 silabe, demască instituția, folosindu-se de propria întâmplare a vieții. Peste ani, Cincinat împrumută de la maestrul său timbrul reflexiv, dar îi dă o simbolică proprie, în versuri scurte, lapidare, concise, generalizând prin propria viziune fenomenul social. Macedonski i-a sugerat poezia; Cincinat a încercat să-i dea o altă coloratură și a izbutit.

După 1900, Cincinat Pavelescu renunță la poezia cu metrică lungă, gen *Zopira* sau *Farmecul degetelor,* pentru poema esențializată, în vers scurt și concis, fiindcă: „Lumea citește poezii, dar să fie scurte. Poema s-a redus la sonet și satira - la epigramă. Romanul s-a concentrat în nuvelă și nuvela - în schiță. Secolul acesta vrea să-i spui mult în puțin”[3].

Creațiile adunate vreme de două decenii, dar mai ales din ultimii ani, vor face obiectul volumului - de altfel singurul publicat - de *Poezii* din 1911. Volumul cuprinde, în cea mai mare parte, versuri scrise în 1907, anul cel mai fecund din creația sa, care ar fi putut constitui singur rodul

[1] *Simbolismul*, în *Flacăra*, 1912, nr. 31.

[2] Al. Macedonski, *Opere*, II, 1967, ediția Adrian Marino, „Note și variante“, p. 327-328.

[3] *Simbolistul*, în *Flacăra*, 1912, nr. 31.

unei cărți. În acest an sunt scrise piesele antologice: *Trecătorului, Primăvară, Corbii, Panteism, Reîntoarcerea, Cântecul omului, Seară tristă, Poema ochilor, Necunoscutei, Adoratei, Intimă, Amurg de toamnă* etc. Poetul era redactor la *Convorbiri critice* și cele mai multe din aceste versuri sunt lansate elogios de Mihail Dragomirescu care le observă „grația și seninătatea clasică”.

Volumul se deschide cu poezia de crez, dedicată *Trecătorului,* primită călduros de contemporani. Cartea de versuri este asemuită unei case în care cititorul-trecător este invitat să pătrundă, pentru a găsi adăpost în fața necazurilor, de orice natură, ale vieții. Creația sa nu se poate prin urmare, adresa decât acelora care știu ce este suferința morală și socială:

> Căci, cine valul vieții nu l-a simțit într-însul
> Cum urlă și se zbate, ca marea când e rea,
> Și n-a știut ce-i visul, ce-i dragostea și plânsul,
> Acela o să fie străin în casa mea.

Eugen Lovinescu a delimitat aria tematică a volumului din 1911 astfel: „Natura, amorul și arta, iată principiile calmării poetului; problema finalității nu se pune, de altfel, niciodată prea tragic, întrucât, înainte de a fi devenit dureroasă, e potolită de sensul estetic al vieții”[1].

După poema de crez artistic, Cincinat inserează nu întâmplător poezia *Primăvară,* ca simbol al dragostei de viață, în acord cu natura aflată în renașterea sevelor:

> Un dor de viață negrăit
> Din om și fire se desprinde.
> Dac-aș putea, în brațe-aș prinde
> Întregul zării nesfârșit.

[1] *Istoria literaturii române contemporane*, III, București, Ancora, p. 212.

.....
Ca floarea umedă sub rouă,
Nădăjduiesc o viață nouă.

Pastelul este ușor reflexiv, optimismul dând aripi largi privirilor îndreptate spre natura care îi oferă, spre încheierea acestui ciclu de mișcare, tonuri de bucurie și lumină. Cu următoarele două poeme, *Corbii* și *Panteism,* intensitatea optimistă se destramă, făcând loc apăsării, dorinței de a „scăpa de viața/ Sugrumătoare a cetății", în căutarea unei liniști eterne. Totuși dubitările poetului continuă în *Pantum*, o primă încercare de poezie fixă de această natură din literatura noastră. În finalul poemului *Panteism,* îndoiala asupra eternității morții este curmată:

Ca morții voștri din mormânt
Sunt: apă, umbră, floare, vânt!

Toți comentatorii poetului au subsumat versurile erotice specificului trubaduresc. Cincinat a devenit în felul acesta un trubadur întârziat, poate ultimul dintre ei. Ca toți trubadurii, Cincinat are o poezie ușoară, atât cât să convingă inimile femeilor în așteptarea iubitului apărut, strălucitor de frumusețe și inteligență, aidoma ca în opere celebre: *Trubadurul* de Verdi, *Bărbierul din Sevilla* sau chiar *Don Quijote de la Mancha.* El cântă ochii fecioarelor nerăbdătoare, mâinile pe care cavalerii le vedeau pe balcon sau pe clavecin, rozele prinse în părul blond sau brun, crizantemele dătătoare de fast în saloane, rochiile - albe sau roșii, care produc fiori pe aleile cu boschete, glasul diafan al *Așteptatei* în tăcere, zgomotul de pâslă al pașilor care se grăbesc să vină, cutezanța inimii decise să înfrunte furtuna iubirii. Sigur că în acest context poetul exprimă simțăminte elegante, curtenitoare, gingașe, melancolice, dar de suprafață, lipsite de acea profunzime demonică specifică marilor erupții erotice. Genul acesta de

poezie poate fi exemplificat printr-o scurtă creație care sintetizează simțirea și arta trubadurului modern, *Cântec de primăvară*:

Visând la ochii dulci ai dragii mele,
Am aruncat, spre casa ei trecând,
Într-un mănunchi, albastre viorele
Și dorul meu tulburător de gând.
Un stol de rândunici gălăgioase
L-au prins din zbor, și-acum, în adevăr,
Îți bat în geamuri, vesele, să-ți lase
Amoru-n gând și florile în păr!

Asemenea versuri, cu parfum de *cantilenă* veche, au prospețimea momentului și ușoara desuetudine a superficialității, dar, nu o dată, poetul se detașează de improvizația cotidiană, urcând pe promontorii de artă. Pe canavaua de pastel a perpetuării anotimpurilor, în care Cincinat oferă un distinguo poetic neașteptat, se țese amorul și viața autorului *Serenadei:*

Ca să-ți cânt dintr-o chitară
Sub fereastră ți-am venit.
Era vară!
Liliacul înflorit
Și cu rozele semețe
Risipeau printre alei
Un fior de tinerețe.

Tinerețea aparține poetului și poeziei. În acest joc fabulos al primăverii, lumina este atât de puternică, încât face invizibil portretul iubitei, poate la fel ca în folclor: „la soare te puteai uita, dar la dânsa ba”:

Caldul soare vagabond,
Raza vrând să-și poleiască,
S-a-ncurcat în adevăr,

Și-n zadar vrea să ghicească
În al buclelor tezaur,
Care-i raza lui de aur,
Care-i firul tău de par!

Actul al doilea se produce în decor de toamnă, sub ploaia frunzelor moarte care aduc, vai! - cum exclamă însuși poetul - odată cu sfârșierea rochiei toamnei în pomii goi, un ecou de departe, plângând veștejirea iubirii. Tragedia iernii este marcată întâi de schimbarea ritmului. Se mistifică tonalitatea instrumentului, de parcă chitara statornică prin anotimpurile poeziei și ale vieții a devenit violoncel:

Cum neaua-ncepe să s-aștearnă
Mi-e frig în suflet, nu știu ce-am,
Zadarnic te mai cat la geam,
Azi e iarnă.

Versul patru este scurtat intenționat, față de noua gamă. Poema era până aici supusă deopotrivă senzațiilor vizuale și auditive, acestea din urmă colorând-o din loc în loc cu acorduri grave sau cu plânset. Ele acum dispar definitiv, totul rămânând a fi văzut ca printr-o ceață rece. Abia în ultimul vers revine imaginea auditivă, dar nu a plânsului exteriorizat, ci a celui înfundat, adânc, înghețat:

S-a-ntunecat a toamnei ceață,
Pe strune mâinile-mi îngheață,
N-o să mă vezi de azi-nainte
Cu flori în păr și în cuvinte,
Căci, vai, balconul ți-e-nflorit
Cu reci podoabe de zăpadă,
Și-n noaptea care stă să cadă
Tu ai uitat că m-ai iubit;
Și neaua-ncepe să s-aștearnă,

Întâi mai rar, și-apoi mereu,
Ca pe balcon și-n părul meu...
Plângi, suflete!... E iarnă.

Erotica lui Cincinat Pavelescu se află între slava iubirii și retragerea din fața ei, deși cutezanța armurii sale cavalerești îl îndeamnă permanent spre dragoste. Iubirea, în concepția sa, este diafană, fără clocotul mistuitor al păcatului. Refuzul iubitei este ades luat în tragic, dar, de cele mai multe ori, poetul nu renunță, reluând chitara și compunând un nou cântec.

Intimă este romanța primilor fiori de dragoste, uitați în amurgul timpurilor. Tonul este ușor evocator, fiind vorba, evident, de un propriu amor. Spre deosebire de *Serenadă,* rememorarea însăși înseamnă perpetuare, cu toată nostalgia pe care o cuprinde.

Îți mai aduci aminte, doamnă?
Era târziu și era toamnă...

Într-o toamnă cu „amurg violet” și cu „frunze galbene”, înainte ca Bacovia să folosească metaforele, sensibilitatea erotică înmugurește, permanentizând ideea de viață, de putere, de spargere a monotoniei existenței. Aducerile-aminte îl împresoară, așa cum îi stă bine unui trubadur. Dar zborul lui de fluture îl mână spre frumusețea neasemuită a altor flori, rezultatul fiind alte și alte cantilene, urmate, firesc, de romanțe nostalgice, încheiate senin și făcând prin aceasta legătura cu noi cântece de dragoste.

O, *cântece, veniți napoi!*
Acum din nou sunt fericit.
Iubita iarăși mi-a zâmbit
Și iar întreabă după voi.
(Cântec vesel)

După 1911 erotica sa pierde din amplitudinea sentimentului. Poemele de dragoste sunt scrise de acum înainte pe albume, în grabă; deapănă sentimente trecătoare, în versuri lipsite de perfecțiunea artistică anterioară. Este o erotică ocazională, cu o grație contrafăcută și un fior mistificat.

În schimb, pastelurile de o colorație diafană, estompând stridențele și fabulele sale miniaturale, de o plastică nouă față de maeștrii genului, colorează ansamblul liricii sale cu strofe și imagini de tulburătoare prospețime. Cincinat intenționa să-și adune fabulele în volumul *Cântecele unui greier,* un fel de autobiografie moralizatoare, care trebuia să cuprindă printre altele: *Piatra de moară și bobul de grâu, Oaia, lupul și apărătorii, Furnica și greierul, Greierul și furnica.*

Spre sfârșitul vieții, poetul deplângea trecerea anilor, nerealizarea, greșelile săvârșite, în versuri meditative, grave, nostalgice, care amintesc cele mai bune creații din 1907:

Imbatrânesc!...
Și zi cu zi oglinda tot mai neagră mi se pare...

Este, la prima vedere, de mirare cum liricul nostalgic și delicat, pajul curtenitor, romanticul visător și discret, trubadurul care purta, „o inimă în loc de cod", a îmbrățișat, alături de cântecele suave de iubire, de romanțele înduioșătoare și serenadele melancolice, o specie usturătoare ca epigrama. Ce l-a determinat pe Cincinat Pavelescu să scrie epigrame? Răspunsul îl dă chiar poetul: „De ce am scris epigrame? Ca un protest împotriva esteticii mele lăuntrice ofensate de urâțeniile vieții, de nedreptățile politicii și arivismul mediocrităților. În astfel de clipe indignarea mea s-a prefăcut singură în

vers, ca la Ovidiu, neputând s-o mai stăpânesc”[1]. S-a observat mai sus care era „estetica sa lăuntrică”. Vizionarul romantic era un adept al creației clasice, un fervent căutător al armoniei, dar nu un static, păstrător al dogmelor lui Boileau, ci un artist în evoluție. Cântăreț al purității și frumosului, Cincinat Pavelescu nu putea, temperamental și artistic, suporta o societate coruptă, parvenită și demagogică, cu o viață interioară anostă, decrepită, impregnată de urâțenie până la degradare. Magistratul Pavelescu a luptat împotriva acestei lumi în sălile tribunalelor, apărându-i pe nevoiași și uneori chiar pe comuniști. Rapsodul Cincinat și-a convertit lira spre o specie care să țintească aceleași racile, prin intermediul moralizator al literaturii. Nu a putut ajunge, decât extrem de rar, pamfletar. Era prea melancolic și senin spre a se manifesta în acest gen. A ales însă mijlocul epigramatic care se potrivea și scăpărătoarei sale inteligențe și dexterității de a compune versurile. Era și o specie care putea să-l mulțumească în suficientă măsură, în realizarea scopului propus, deoarece „ea se naște, cele mai de multe ori, din ciocnirea împrejurărilor neprielnice cu durerea, revolta sau indignarea scriitorului. El prinde raporturile nevăzute dintre noțiunile cele mai disparate, le filtrează printr-o logică ageră, le dă o formă adecvată cu sentimentul exprimat și punând concluzia într-un vers lapidar, aruncă epigrama din umbră, ca pe o rachetă de lumină”[2]. Toți cei care l-au cunoscut și toți cei care au scris despre Cincinat Pavelescu, în frunte cu I. L. Caragiale, Al. Macedonski, Ilarie Chendi, D. Anghel, M. Dragomirescu, G. Topârceanu, Perpessicius au apreciat cele două calități distincte ale sale: talentul și verva. Pe lângă acestea, pentru a izbuti în epigramă este necesar să ai, ține s-o precizeze tot el, „și obișnuința de a te exprima în mod original și concis”. Dar și aceste calități i-au fost proprii.

[1] *Cum se face o epigramă*, în *Viața literară*, IV, 1929, nr.102, p. 1.

[2] Idem, op. citat.

Mai erau necesare subiectele și apoi munca de creație propriu-zisă, pentru că, la fel ca și oricare altă specie literară, epigrama nu este un gen minor și se realizează printr-o susținută muncă de creație. Este locul să combatem părerea care a dăinuit multă vreme că Cincinat Pavelescu ar fi fost un mare improvizator și că nu depunea eforturi când își compunea epigramele. Modificările operate cu prilejul republicărilor, numeroasele variante existente, alegerea țintașului celui mai potrivit pentru o epigramă scrisă anterior și dedicată altcuiva, toate dovedesc migala autorului de epigrame. De altfel, Cincinat însuși a ripostat de câteva ori încercând să spulbere mitul ce s-a creat în jurul său ca improvizator: „Deși trec și eu d-a fi un abil improvizator, cred c-o improvizare *stricto sensu* nu există. Ea nu e decât rezultanta anilor de ucenicie, de muncă obscură și de meditație, când scriitorul, luptând în singurătatea odăii de lucru, cu greutatea d-a modela cuvântul pe ritmurile sufletești ale ființei sale, își sângerează mâinile întocmai ca sculptorul ce smulge blocului de marmură statuia triumfală, ce zăcea într-însul informă și latentă. A improviza este a te folosi, atunci când trebuie, de comoara strânsă cu muncă, îndărătnicie și răbdare în sipetele neștiute ale simțirii tale, și a face să țâșnească din adâncurile pământului unda limpede, filtrată picătură cu picătură, ce refuză să zacă închisă, departe de aer, de viață și de lumină”.

În alt loc, exprimându-se în chip asemănător, continuă: „Iată de ce, în improvizațiile cele mai spontane, simt munca nebănuită de odinioară, care parcă-mi suflă la ureche:

— Fii fără grijă, sunt aici și te ajut!”

Că există versuri și epigrame în creația sa care denotă graba improvizației, este adevărat și firesc. La un număr atât de mare de producții nu puteau să nu fie și subvalori. Esențial este însă faptul că epigramistul își concentrează întreaga lui inteligență, erudiție, spirit artistic, atunci când

lansează, aparent improvizând catrenul cu poanta mușcătoare.

Când a început să fie preocupat Cincinat Pavelescu de epigramă, specia, fără să cunoască o dezvoltare aparte, era deja ilustrată la noi de numeroși scriitori, și o *Antologie a epigramei românești* de N. Crevedia și Calotescu-Neicu, recenzată de altfel de Cincinat, cuprinde câteva zeci de nume reprezentative. Cel dintâi care a dat versuri în ton epigramatic a fost Antioh Cantemir, dar epigrama se dezvoltă odată cu întreaga noastră poezie, după 1840, prin Constantin Bălăceanu, Gr. Alexandrescu, G. Sion, N. T. Orășanu, Gh. Dem. Teodorescu, Al. Macedonski, I. L. Caragiale, George Ranetti, Vasile Bogrea. Au scris epigrame contemporanii lui Cincinat: Cridim, Giordano, I. Ionescu-Quintus, Nigrim, Ștefan Ivanovici-Terențiu, I. Nicolescu-Chic, I. Gr. Periețeanu, Radu D. Rosetti, D. Teleor, Ionel și Mircea Pavelescu, Tudor Măinescu, N. Crevedia și atâția și atâția alții. Cincinat Pavelescu se detașează și deține locul de frunte în epigrama noastră, cum pe bună dreptate au observat în primul rând cronicarii antologiei în discuție: Perpessicius, Șerban Cioculescu, Al. Philippide.

De obicei epigramele lui Cincinat au poante sarcastice, negative, pentru că: „Am făcut o epigramă acolo unde am văzut o linie strâmbă, în loc de una dreaptă”[1].

Amândoi avem o boală
Și-am căzut victima ei:
Eu, chelia naturală
Tu, chelia de idei!

*

De ce mănâncă Nicu pește

[1] *Cu dl Cincinat Pavelescu despre el și despre alții*. Interviu luat de Romulus Dianu, *Rampa*, 1929, nr. 8. 804.

La orice masă cu-atât zel?
— Ar vrea pe toți să-i devoreze,
Ca să rămâie - numai el!

*

Adame, biblicul tău nume
Orice discuție o curmă:
Ca om, ești cel dintâi pe lume,
Ca scriitor, ești cel din urmă.

Există însă și epigrame făcute pe poante pozitive, care nu au scop satiric, ci dimpotrivă. Iată una, făcută aceluiași scriitor Ion Adam:

Adame, nu mai poți să mori,
Oricât te-ar înjura cei fameni!
Ești cel dintâi și printre oameni
Și printre scriitori.

Volumul său de *Epigrame* apare foarte târziu, atunci când Cincinat împlinise vârsta de 53 de ani. Ca urmare a războiului care i-a distrus manuscrisele și din cauza vieții de peregrinări pe care a dus-o, Cincinat Pavelescu nu mai avea la îndemână materialul necesar alcătuirii unui volum selectiv, reprezentativ pentru întreaga sa creație. De aceea nici nu poate fi analizat epigramistul numai pe baza volumului din 1925, deși critica literară, aproape în unanimitate, i-a adus elogii meritate. Opiniile favorabile pot fi evidențiate aici sintetic prin următorul pasaj din recenzia semnată de Tudor Vianu:

„Există în elegantul volum pe care l-a tipărit editura *Ramuri* din Craiova o ironie veșnic trează, o mare vervă risipită în ocaziuni festive, recunoaștem la tot locul spontaneitatea care a stârnit veselia oportună, causticitatea care se cerea și grația menită să repare răul

pe care poetul nu-l dorește niciodată prea mare. Revolta epigramatică este într-acestea descătușată mai insistent de *lipsa de duh...* Aprig este Cincinat Pavelescu numai cu lipsiții de duh, cu eternii săi replicanți, dintre care pe câțiva i-a promovat la rangul unor tipuri statornice. Și este firesc să fie așa. Epigramistul nostru nu-și propune teme, nu schițează nici portrete morale, cum în literatura genului sunt destule exemple; el improvizează totdeauna, relevă o trăsătură sau un eveniment care ținea tocmai de actualitate, răspunde unui atac, știe să intereseze și o vanitate, să adreseze și un compliment”[1].

Având la îndemână întreaga creație epigramatică a lui Cincinat Pavelescu, astăzi pot fi completate aceste observații, evident în avantajul promotorului acestei specii la noi. Pentru că, dacă atunci nu putea fi precizată aria tematică a epigramelor, acum aceasta se poate face cu ușurință, impunându-se o interesantă concluzie. Epigramele sale constituie, luate la un loc, un tablou de moravuri social-artistice din primele decenii ale secolului nostru. În volum, Cincinat nu inserase decât două epigrame cu caracter social care țineau viața politică de la începutul secolului. Una era adresată direct prințului Barbu Știrbey, „ale cărui produse se desfac la toate băcăniile din țară și care făcuse mari cheltuieli electorale la Craiova când se alese deputat” (a se observa ironia „când se alese” [adică *singur*] deputat):

Era fatal, prințe Știrbey,
Ca staroste-al băcanilor
În capitala Banilor
Să te alegi... numai prin ei.

A doua era dedicată laconic „unui puternic al zilei”:

Simplu ministru-ntr-un guvern

[1] *Gândirea*, nr. 2, 1926, p. 34-35.

— Steluță gata să apună –
Ești rău, nedrept, te crezi etern!
— Eternă-i numai fapta bună!

Aluzii social-politice se făceau și în alte epigrame, dar Cincinat Pavelescu se mărginea la atât, chiar dacă ar fi trebuit să se răfuiască drastic cu potentații zilei care îl trimiteau să-și profeseze meseria când la un capăt, când la altul al țării. Între numeroasele epigrame din manuscrise sau în cele publicate în periodice, multe se adresează în chip direct politicienilor și potentaților vremii, despre care nu ezită să folosească vorbe grele ca: *măgar, dobitoc, chip de dovleac* etc. Plecând de la replica lui Vaida: „Maurul și-a făcut datoria”, Cincinat improvizează aceste usturătoare versuri:

Dacă a-ți face datoria
Înseamnă să te fi umplut,
Golind buget și visteria,
Atunci maurul datoria
Cu-nverșunare și-a făcut.

Cuprins de dezgust când a aflat de subita îmbogățire a lui Romul Boilă, epigramistul, în aparență subtil, dezvăluie rolul jucat de Iuliu Maniu în crearea acestei stări de fapte:

E-o rubedenie utilă
Între Maniu și Boilă
Unchiul, cinstit, n-a luat plocoane,
Dar Romul are milioane.

Tendința acaparatoare a unora „cu mâini lungi” îl incită și la alte catrene, ca cel intitulat *Unui fost coleg:*

De când s-a cocoțat la Curte,
Nici cu prăjina nu-l ajungi!

Are picioarele cam scurte,
Dar ți sunt mâinile prea lungi.

Observatorului social nu-i scapă „moralitatea” familiei regale, cunoscându-se raporturile dintre regina Maria și același citat prinț Știrbey:

Ferdinand, deși e rege,
Când e vorba de femei
Și de vin, nu prea alege.
Dar Maria bea... Știrbey.

Altădată, spre sfârșitul vieții, nu mai poate suporta ipocrizia și demagogia „majestăților lor”, revoltându-se aidoma tuturor scriitorilor antidinastici:

În maiestatea lor trufașe
Și spre sporirea gușilor
E scris ca regii să se-ngrașe
Din sângele supușilor.

Nu pierde din vedere nici unele situații politice, aplaudând cu convingere gestul lui N. Titulescu de a dizolva organizația „Garda de fier”:

Îți va fi gloria eternă,
Căci și-n politica internă,
Când forța ta-i amestecată,
Dai libertate lui Bujor[1];
Și prin jurnal omorâtor
„Garda de fier” e dizolvată.

Desigur că oful cel mare al lui Cincinat Pavelescu a fost mutarea lui la București și de aceea numeroase epigrame vizează aparatul justițiar, pe magistrații înrăiți, pe miniștrii de justiție corupți, având o deosebită satisfacție la înlocuirea lor. Termenii folosiți sunt nesovăitor de duri, ca

[1] Autorul se referă la luptătorul comunist Gh. M. Bujor.

într-un asemenea prototip:

Că Stârcea-i nul și secătură,
O știu chiar cei care-l votează,
Dar astfel e-n magistratură:
Unii muncesc, iar alții avansează.

Alt aspect tematic al epigramelor este oferit de portretul fizic și moral al oamenilor, de ocupații și meserii. Niciodată Cincinat Pavelescu n-a a luat în derâdere lumea nevoiașă care își câștiga cu greu existența, nu a ironizat meseriile ca mod de trai, ci numai specula, șmecheria ieftină, lipsa de caracter, defectele morale care vizau colectivitatea. Epigramele sunt intitulate în această situație: *Unui dentist cartofor, Unui palavragiu, Unui vorbăreț, Unui bărbos, Unui tânăr pletos, Unui cioclu, Pe albumul unei maici.* Un întreg capitol îl formează catrenele despre nestatornicie, îndeosebi nestatornicia femeilor *(D-șoarei X, Unei doamne* etc.).

Tema favorită a epigramistului este însă literatura. Cincinat Pavelescu ironizează lipsa de talent *(Criticilor, Ce geniu mare e și Y),* apariția unor volume destinate vitrinelor (*Lui X Y Z, Unuia care-mi citise niște versuri, Unui tânăr poet care-mi dase volumul său, Unei glorii modeste*), revistele literare fără personalitate (*Lui N. D. Popescu, Lui Toto de la „Ramuri”, Revistei „Lumina nouă”*), falsa prietenie dintre literați.

Fără a-și invidia colegii de scris, Cincinat oferă fiecăruia catrene epigramatice, luând în derâdere slăbiciunile unor opere sau întâmplări din viața autorilor. Avem astfel un fel de istorie literară prin epigramă, cu o valoare documentară aparte, ceea ce sesiza și Tudor Vianu într-o scrisoare inedită, adresată lui Cincinat la 1 februarie 1926: „Am petrecut o seară bună, citind pe rând minunatele d-tale catrene, în care admir deopotrivă verva incurabilă, humorul elegant, sentimentul prompt al replicii și acel

spiritual tablou al epocii noastre literare care se întregește din șirul epigramelor d-tale”[1].

Varietatea problemelor, originalitatea inimitabilă, selecția poantelor, construcția perfectă, antiteza situațiilor și caracterelor, eleganța duelului și a exprimării artistice, descoperirea cuvântului adecvat, armonia interioară a versului, ochirea excelentă, noutatea împerecherii cuvintelor, sinteza dramatică, sugerarea atmosferei fac din Cincinat Pavelescu nu numai cel mai de seamă epigramist din literatura noastră, dar și unul din cei mai mari din Europa acestui veac. De aceea filozoful Keyserling îl socotea pe Cincinat un reprezentant al spiritualității latine, de un umor spontan și sănătos într-un moment în care epigrama se afla pe planul general al literaturii în desuetudine. Este cel mai mare elogiu care i se putea aduce scriitorului român.

Pe lângă cele câteva creații lirice care îl reprezintă (Trecătorului, Intimă, Serenada etc.), Cincinat Pavelescu a rămas un maestru neîntrecut al epigramei nu numai în literatura noastră, ci și în planul literaturii europene din acest secol.

> Victor CRĂCIUN, *Studiu introductiv.* În cartea: Cincinat Pavelescu, *Epigrame. Amintiri. Corespondență.* Prefață și tabel cronologic de Victor Crăciun. Ediție, note, variante și bibliografie de George Zarafu și Victor Crăciun. București, Editura Minerva, 1972, p. V, VI-XVII, XIX-XXV, XXIX-XXX, XXXVIII.

Dintre minorii de sensibilitate romantică s-au bucurat de audiență, până în vremea noastră, îndeosebi Cincinat Pavelescu (1872-1934), celebru epigramist, autor de romanțe...

> Dumitru MICU, Scurtă istorie a literaturii române, vol. 1, București, Editura Iriana, 1994, p. 345.

[1] Scrisoare aflată în posesia noastră.

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC.....5

POEZII.....12

Trecătorului.....14

Primăvară.....15

Corbii.....17

Panteism.....19

Reîntoarcerea.....21

Cântecul omului.....23

Impresii de toamnă.....25

Seara turbure.....26

Mamei.....28

Artist.....29

Nocturnă.....30

La Curtea cu jurați.....32

Poema ochilor.....33

Sonet.....34

Paris.....35

Ultima verba.....37

Adâncuri.....40
Ocultă.....41
Poetul.....42
Legile eterne.....43
Se roagă cartea.....45
Ultima simfonie.....46
Pe un album.....47
Moartea.....48
ROMANȚE ȘI CANTILENE.....50
Farniente.....51
Cântec.....52
Sunt lângă tine.....53
Eu sunt un haos.....54
Cântec de primăvară.....55
Lied.....56
Târziu, când vei dormi.....57
Frica poetului.....58
Visez o iubire.....60
Tinerețea mea.....61
Romanță.....62
De când te-ai dus.....63

Curtezanei.....64
Te-am visat, o, madonă.....65
Din Heine.....66
Cantilenă.....67
Lied.....68
Floarea mistică.....69
Pentru ochii tăi.....70
Frumoasa mea.....71
Strofe.....72
Un cântec, numai unul.....73
Cântecul Malenei.....74
Epitalam.....75
Lied.....76
SERENADE ȘI MADRIGALE.....78
Serenadă.....79
Anului Nou.....82
Necunoscutei.....84
Flori risipite.....86
Veșnicei iubite.....88
Cântec spaniol.....90
Cele trei năluci.....92

Amor de iarnă.....93
Sonet.....94
Așteptatei.....95
Cântec.....96
Madrigalul.....97
Intimă.....98
Madrigal trist.....100
Amurg de toamnă.....101
În munţi.....102
Cântec.....103
Cântec vesel.....104
Citind romanul.....105
Pe un album.....106
Așteptatei.....107
Valeriei.....108
Răspuns.....110
Simbolul neantului.....112
Eternul dialog.....113
Idilă.....114
Pantum.....116
Două roze.....118

ICOANE ȘI VEDENII.....119
Căinţa Domniţei.....120
Olarul și amfora.....121
Antoniu și Cleopatra.....122
La bustul lui Eminescu.....123
Dramă mută.....125
Egiptul.....126
Lupercus.....127
Bogatului.....128
Avatar.....129
Poetul.....130
Bunica.....131
Din schit.....133
Ftizica.....135
Veneţia.....136
Două stele.....137
Simfonia ploii.....138
Pastel rustic.....140
FABULE.....142
În goana artei.....143
Păsările nopţii.....145

Fabulă.....147
Trandafirul și stejarul.....149
Poetului X.....150
Bradul și firul de iarbă.....151
Mistrețul și porcul.....152
Epilog.....153
DIN PERIODICE ȘI ALTE SURSE.....154
Sonet.....155
Adio.....156
Serenada.....157
Rondel.....158
Castelul solitar.....159
Cadavrul.....162
Sic transit.....163
Apologia dracului.....166
Voiesc să cânt.....171
Călătorul.....172
Zopira.....173
Ultima verba.....182
Săracul și stelele.....183
Lied.....184

Groaza de mine.....185
Barcarola.....186
Mamei.....187
Mamei.....188
Cântec.....191
Vulturul.....192
Exotică.....194
Toamna.....195
Geniul răului.....196
Într-un amurg de toamnă.....197
Oglinda.....198
Fabule mărunte.....199
Pescuitorii de perle.....200
Lui Gârleanu.....204
Muzică de cameră.....205
Struggle for life.....209
Cântecele unui greier.....210
Piatra de moară și bobul de grâu.....212
Năluca.....213
Furnica și greierul.....214
Greierul și furnica.....215

[Catren]....216
Oaia, lupul și apărătorii....217
Idilă antică....218
Cântă greierul....219
Șarpele și satana....220
Sonet....222
Vulturul și vrabia....223
Pro domo....225
Îmbătrânesc....226
E-așa de tristă așteptarea....228
Lui Octavian Goga....231
[Madrigale]....232
[Florile ce ți le-am dat]....234
Păianjenul simbolist....235
[Lăsaţi mâhnirea!]....237
[Voind chiar moartea s-o răpuie]....238
Poet....239
EPIGRAME....240
Din volum....241
Prefață....242
Pro domo....243

Epigrame.....244

Succesele profesorului N. Iorga în străinătate.....244
Amicului Minulescu.....244
Unui scriitor avid de nemurire.....245
[Pe când citește Mircea piesa].....245
Unui scriitor.....245
Unui sonetist.....246
Poetului Victor-ios.....246
Unui primar spiritist.....246
Lui Doinaru.....247
Lui A. de Hertz.....247
Unui confrate indiscret.....247
[Lui Ion Adam].....248
Unui critic indulgent.....249
Unui fost profesor.....249
Lui Haralamb Lecca,.....249
Marelui Caragiale.....250
Operei nevândute.....250
Unui judecător irascibil.....250
Unui poet prea fecund.....251
Lui Octav Lecca.....251
Lui O. Späthe.....251
Biblică.....252
Răspuns unui amic.....253
Regretatului poet Oreste.....253
Unui scriitor popular.....253
Unui poet netalentat.....254
Unui senator surd.....254
Unor poeți inspirați.....254
Unui confrate.....255
Unui confrate obscur.....255
Unui poet.....255
Lui Emil Isac.....255
[I].....256
Lui Leon Ghika.....256

Unui confrate puțin inspirat.....257
Lui Delavrancea.....257
Unui judecător.....257
Măgarul lui Balaam.....258
Unui amator.....258
Gherea - Hașdeu.....258
Unui poet miop.....259
Unui scriitor fără succes.....259
[Lui Eftimiu și Hertz].....259
[Lui Victor Antonescu].....260
Lui Caragiale.....260
Lui Späthe.....261
Unui confrate.....261
Dlui Simu.....261
Unui meșter al cuvântului.....261
[Avocatului Fabriciu].....262
Unui prieten.....263
Unui scriitor anemic.....263
[Lui Dunăreanu].....263
Lui Adolf de Hertz;.....264
Unui agramat.....265
Lui Aristide.....265
Unui scriitor.....265
Sfârșitul unui duel literar.....265
Unui procuror de la Brăila.....266
Unor cicălitori.....266
Unui poet spițer.....267
Unui steril.....267
Unui ministru al artelor.....267
Cu prilejul elogiilor.....267
Revistei Rodica.....268
La castelul Plăinești.....268
Unui Victor Hugo al lirismului nostru.....269
Unui poet mărunt Mărunțel.....269
Aceluiași.....269
Dlui Georgel Mârzescu.....269

Dramaturgului A. de Hertz.....270
[lui I. Gr. Perieţeanu].....270
Unui mare proprietar, dar mic poet.....272
Traduttore-traditore.....272
Polemici mărunte.....273

Unui critic din Iaşi.....274
Răspuns dlui general Petala.....274
Răspuns.....274
Unui om fără meserie.....275
Improvizaţii.....276

Fostului ministru dr. Lupu.....277
Dlui George Mârzescu.....277
Marelui pianist Boskoff.....278
Doamnei Pascal T.....278
Unui ministru.....278
Unui prieten însurat.....279
Mie însumi ca magistrat.....279
[Nu-ţi cer, duduie...].....279
La un dejun, la Buftea.....280
Regretatului ministru Al. Djuvara.....280
Unui căpitan.....281
Căpitanului Nicu.....282
Căpitanului Trifan.....282
Domnişoarei Angela P.....283
Cu prilejul mutării mele de la Brăila.....283
În tren, spre Sinaia.....284
Unui doctor vânător.....284
Unui poet fecund şi prolific.....284
La o epigramă improvizată.....285
Unui foarte tânăr scriitor.....285
Unui tânăr confrate.....285
Pe rime date.....287

La dna Cantacuzino.....288
Sonet.....288

Dublu catren.....289
Mie însumi.....290
Sonet.....290
Madrigal.....291
Pe rimele strugur, Mugur;.....291
Egoism.....292
Inscripții.....294

Pe soclul unui far stins.....295
Pe fotografia marelui artist Iancu Brezeanu.....295
Unui primar.....295
Pe mânerul unei spade.....296
Răspuns la o epigramă.....296
Cincinatus.....296
Unui puternic al zilei.....297
Unui mare calomniat.....297
Pe o cruce de marmură.....297
[O strig s-audă tot văzduhul].....297
Epilog.....297
DIN PERIODICE ȘI ALTE SURSE.....299

Autorului piesei „În preajma tronului”.....300
Unui bărbos.....300
Unuia care-mi citise niște versuri.....300
Criticilor.....300
Unei doamne.....301
Unui bancher.....301
Unui cioclu.....303
[Moș Teacă și cu-a lui consoartă].....303
Lui X.....303
Pe albumul unei maici.....303
Lui Mihail Dragomirescu.....303
Dlui Dreceanu.....304
Dialog.....304
Mie însumi.....304
Revistei „*Lumina nouă*”.....304

[Lui N. Mihăescu-Nigrim].....305
Lui Ludovic Dauș.....306
Lui Gh. Ranetti.....306
[Mie însumi].....306
Unui rival.....307
Madrigal.....307
Calomniatorilor.....307
[Dlui Enășescu].....308
Unui scriitor teolog.....308
[Lui O. Goga].....308
[Lui P. Locusteanu].....309
Lui A. Simu.....309
Lui Eugeniu Boureanu.....310
Unui adversar anost.....310
Indiscreții.....310
Un răspuns.....311
Avocatului Patriciu.....311
[Răspuns].....312
[La inaugurarea palatului administrativ.....312
Unui insinuant.....312
Lui C. Argetoianu.....313
Lui Lucian Costin.....314
Unei rude.....314
Lui Mircea.....314
[Lui Neicu și Crevedia].....315
Unui coleg.....315
Lui Sofronie Ivanovici.....315
Marelui N. Titulescu.....316
[Lui Al. Macedonski].....316
[Lui Caragiale].....317
[Lui Cridim].....317
[Lui Duma].....317
Lui Al. Davilla.....317
Generalului Năsturel.....318
Unui scriitor scatolog.....318
[Sub un desen de iser].....318

[Lui Corneliu Moldovanu].....318
Lui Emil Isac.....319
Doamnei Mary.....319
[Lui Goga et comp.].....319
Lui Mircea Pavelescu.....320
Prefață la volumul de epigrame.....320
Lui Titus Panu.....320
Sub propria caricatură.....320
Lui Tătărăscu.....321
[Mie însumi].....321
[Mărioarei Ventura.....321
Lui Vania și Domniței Sale.....322
Dnei N. Titulescu.....322
Unei scriitoare fecunde.....322
Lui T. Arghezi.....323
[Din dragoste...].....323
[Vai, silit sunt...].....323
Lui Munteanu.....324
[Că-ți fur...].....324
Cazino.....324
[Cum doctorul...].....324
Lui C. Dissescu.....325
Unui epigramist.....325
Unei feministe la un banchet.....325
Cazinoului.....325
[La răspunsuri...].....326
Unui fost coleg.....326
Epigramistului Măinescu.....326
Lui Ionel Perieșeanu.....326
Mie însumi.....327
Epitaf.....327
Lui N. Iorga.....327
[Lui Stoenescu].....327
[Mi-ai făcut portretul...].....328
[Presa literară...].....328
Unui tânăr pletos.....328

Unui ministru....328
[M-am întrebat]....329
Amicului Ion Al. Bran-Lemeny....329
[Când a justiției balanțe]....329
[Lui N. D. Cocea]....329
[Lui N. Titulescu]....330
Lui A. Simu....330
[Lui Tudor Arghezi]....330
[Lui Argetoianu]....331
[E consul portughez...]....332
[Vaida și Maniu]....332
[Când Coșbuc...]....332
E scris ca regii să se-ngrașe....332
[Aș prefera]....333
Lui N. Iorga....333
Lui Ionel I. C. Bratianu....333
[Familiei regale]....333
Domnișoarei Baby....334
Avocatului Cezar Pascu....334
Lui Cazaban....334
AMINTIRI....335

AMINTIRI LITERARE....336

[FRAGMENT]....336
AMINTIRI LITERARE....340

[ION LUCA CARAGIALE]....340
AMINTIRI LITERARE....350

[AL. MACEDONSKI]....350
O EPIGRAMĂ....364

DOUĂ EPIGRAME....366

PATRU EPIGRAME....372

[Mama]....375

CONFERINȚE, ARTICOLE.....376
Ce este o epigramă și cum se face?.....377
CUM SE FACE O EPIGRAMĂ?.....388
APRECIERI.....403

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Cincinat Pavelescu
PESCUITORII DE PERLE
Versuri și proză

Coli tipo: 12,95. Coli editoriale: 13,84
GRUPUL EDITORIAL LITERA
str. B. P. Hașdeu, nr. 2, Chișinău, MD 2005, Republica Moldova
Editor: *Anatol Vidrașcu*
Redactor: *Ion Ciocanu*
Corector: *Raisa Coșcodan*
Tehnoredactor: *Olga Perebikovski, Natalia Dolghi*
Operator: *Vitalie Eșanu*